This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

142 a. 8

DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA

Taylor Institution

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

VIII. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

DOOR

JACOBUS KOK.

AGTSTE DEEL.

BRA. — BYS.

TWEEDE DRUK.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXVII.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

BRA.

BRA, (*Henricus à*) een vermaard Geneesheer, geboren te *Dokkum*, in 't jaar 1555. Nadat hij de voornaamſte Academiën van *Europa* bezocht had, werd hij, op den ouderdom van vijf-en-twintig jaaren, te *Bazel* tot Doctor gepromoveerd; waarna hij de geneeskunst te *Kampen*, *Leeuwaarden*, en laatstlijk in zijne geboorteſtad met roem geoefend en verſcheidene ſchriften vervaardigd heeft.

Zie VAL. AND. *Bib. Belg.*

BRAAK, (*De*) een Buurt, ten oosten van *Urshem*, in het Baljuwſchap van de *Nieuwburgen*.

BRAAKE, (*Ten*) eene Commanderije, in de Baronnie van *Breda*, behoorende onder het Dorp *Alphen*. Deze was voortijds een eigendom van de Ridders van *Maltha*; doch zedert den *Munſterſchen* vrede behoort dezelve aan de gemelde Baronnie van *Breda*, mids die jaarlijks aan de Ridderorde van de inkomſten uitkeere de ſomme van drie duizend zes honderd en zestig guldens elf ſtuivers en agt penningen.

BRAAM, (*Willem van*) één der beroemde helden van *Doggersbank*, in de *Noordzee*, en uit dien hoofde, door Zijne Hoogheid, bevorderd tot Schout bij Nacht, onder 't Edel Mog. Collegie ter Admiraliteit van *Amſteldam*, is den 10den November 1732, te *Werkhoven*, in de Provintie *Utrecht*, geboren. Zijne ouders waren FRANÇOIS THOMAS VAN BRAAM, (diestijds Scholtus en Gadermeester van gemelde Ambachts-Heerlijkheid) en ANNA HELE-

NA VAN RIJSSEL, beiden van aanzienlijke afkomst. Het geſlacht van *van Braam*, herkomſtig uit *Vlaanderen*, is geſproten uit een' jonger' zoon der VILLAINS, een der voornaamſte Takken, die uit den aanzienlijken huize der Burggraaven van *Gend* zijn geſproten, zo als op 't Art. GEND nader zal aangewezen worden.

De veranderingen der Stamnaamen, door jonger zoonen, in vroegere tijden, gemaakt, zijn genoeg bekend, en in dit werk, op meer dan éene plaats, reeds aangehaald: waarom ik deswegen thans niet anders zal zeggen, dan dat uit SANDERUS blijkt, dat de jongſte zoon van JORDAAN VILLAIN, (die omtrent den jaare 1300 leefde, en JAN genaamd was,) de ſtamvader geweest is der familie van VAN BRAAM. door den bijnaam, dien hij verkreeg wegens zijne gebaarden, terwijl hij, ten ſtrijde trekkende, gewoon was te blaaten als een Ram. Eén der oude Schrijvers zegt van hem: „ *On lui donne le ſurnom de Bramour ou Bramator en Latin,* „ *parce qu'allant au Combat & en Bataille il Crioit ou Bra-* „ *moit comme un Bellier; auſſi prit il pour ſon Cimier d'Ar-* „ *mes, la tête & Col d'un Bellier Aiſlé d'Hermines, corné &* „ *Barbelé de Gueulles.*" Men vindt hem, in oude Charters van dien tijd, genoemd, JANUS DICTUS BRAMATOR, terwijl zijne kinderen, naar de *Fra ſche* uitſpraak, den naam van LE BRAAM, als hunnnen geſlachtnaam, behouden en voortgeplant hebben.

'Er is een Genealogiſche tafel, op een pergamenten rol, van dit geſlacht voor handen, die, Ao. 1661, door drie Wapenkoningen van *Braband* is opgemaakt en bekragtigd, thans nog berustende onder den Wel Ed. Geſtr. Heer D. G. VAN DEN BURGH, te *Utrecht*, wiens grootmoeder mede van dien naam en familie was; uit welke blijkt dat in de *Spaanſche* vervolginge, voor twee eeuwen, CHARLES BRAAM, om de religie, uit *Vlaanderen* naar *Engeland* is gevlucht, alwaar van zijne afſtammelingen Leden in het Parlement zijn geweest, en vanwaar, in vervolg van tijd, ſommigen dier afſtammelingen zig weder naar de *Nederlanden* hebben begeeven en aldaar nedergezet, van welken de nakomelingen tot heden zig aldaar bevinden, die in *Zeeland* den naam van VAN BRAAMS, en in *Holland* dien van VAN BRAAM voeren, ſchoon ze allen een zelfde wapen hebben behouden, te weeten, *de Sable au chef d'Argent* (zijnde het oude wapen van den hoofdſtam

van

van *Gend*,) *briſé d'un Lion Naiſſant de Gueulles comme & Lampaſſé d'Azur en Chef.*

Uit dit geſlacht dan (waarvan onder die familie een zeer uitgebreide en tot voor duizend jaaren opklimmende Genealogie van de manlijke linie berust,) is de opgemelde WILLEM VAN BRAAM geſprooten. Ruim twaalf jaaren oud, ging hij reeds ter zee. Ao. 1745 werd hij aangeſteld als Adelborst bij 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit van *Amſteldam*, voorts in 1748 tot Luitenant, in 1756 tot Commandeur, en in 1762 (op eigenhandige aanſchrijving en recommandatie van de Prinſeſſe Douariere van *Friesland*, Grootmoeder van den tegenwoordigen Erfſtadhouder WILLEM DEN VIJFDEN, aan den Raad ter Admiraliteit) tot Kapitein; in welke qualiteit verſcheidene jongere Officieren, zonder andere reden dan die van meerdere begunſtiginge, door den Raad voorgedraagen, hem reeds waren boven 't hoofd geſprongen, zo als uit de oude Officiersliſten kan nagegaan worden. In zijne drie eerſte posten heeft hij agt reizen ten oorlog gedaan, en daarna, tot Ao. 1770, vier reizen naar *Oost-Indiën* en *China*, waartoe de weinige equipeering bij 't Land hem de gelegenheid aan de hand gaf; hebbende de O. I. Comp. zo wel als den Staat met bijzonderen roem gediend; tot bewijs hier van dient, onder andere, dat hij, in den jaare 1763, als Kommandeur van de Retourvloot in 't Vaderland te rug gekeerd, met een gouden Medailje, hangende aan een keten van de zelve ſtoffe, van de Maatſchappij werd begiftigd.

Zedert 1771 commandeerde hij drie Lands Fregatten. Met het laatſte, *de Alarm* genaamd, hernam hij, in 1778, van de *Engelſchen* 't ſchip van HIJLKE OBBES, van *Ceudres* komende, en bragt hetzelve behouden in *Texel* binnen. Vervolgens bekwam hij, in 1780, 't kommando van 's Lands ſchip de *Admiraal Piet Hein*, van 54 ſtukken, waarmede hij den ſlagt op *Doggersbank*, den 5den Augustus 1781, heeft doorgeſtaan. 'Er is van dezen Slag, in 't VI. Deel, reeds een uitvoerig verſlag medegedeeld; waarom wij tot een bijvoegzel hier alleenlijk zullen aanrekenen, dat onze Held daarin het driedekt ſchip, de *Prinſes Amelia*, van 96 ſtukken, tot zijn tegenpartij heeft gehad; welk ſchip, zo als naderhand uit *Engeland* is vernomen, allerdeerlijkst gehavend, en deszelfs Kapitein MARCARTNIJ geſneuveld was. De *Admiraal Piet*

Hein was niet minder geteisterd, en ter naauwernood 't gevaar van zinken ontkomen; hebbende, door de menigte grondſchooten, verſcheiden voeten waters in 't hol gehad. Dan 't voorzichtig en kundig beſtuur des Bevelhebbers behield het ſchip, door binnen in 't Ruim de gevaarlijke plaatzen op te zoeken, en de gaten te ſtoppen; iets, 't welk buiten boord met veele moeite verzeld, zo niet onmogelijk was: hier door werd men eindelijk den toevloed van 't inkomende water meester, en het Schip in *Texel* behouden binnen gebragt. Geduurende het gevegt waren 'er ruim negen honderd ſchooten gedaan, terwijl alles met eene verwonderenswaardige bedaardheid en goede orde was toegegaan: waaraan zekerlijk bovenal moet toegeſchreeven worden het behoud van 't volk, waarvan ſlechts negen man gedood en agttien gekwetst waren. Schoon men in de verhaalen den naam van dezen braaven Zeeman naauwlijks vermeld vindt, daar die van anderen zo breed zijn uitgemeten, is 't, echter, onbetwistbaar, dat zijn moed en beleid die der beroemdſten hebben geëvenaard. Men overweege ſlechts dat hij, één der kleinſte ſchepen van de Linie kommanderende, tegen het grootſte der vijanden heeft geageerd, en wel met 27 ſtukken tegen 48 van ongelijk zwaarder caliber, en men zal het beſluit kunnen opmaaken: want de *Prinſes Amelia* heeft zijne zijde niet verlaaten, dan toen de *Engelſchen* begonnen te deinzen. Ondertuſſchen is zijne dapperheid, zo als bekend is, beloond, nevens die der andere Helden, door eene gouden medailje wegens den Staat, en de bevordering tot Schout bij Nacht, door Zijne Hoogheid. In het Eſquader was hij, naast den Heer SALOMON DEDEL, de oudſte Kapitein.

Nog in dat zelfde jaar 1781, werd hem 't bevel opgedragen over een Eſquader, om de koopvaardijvloot naar de *Oostzee* en de O. I. ſchepen om de *Noord* te geleiden. Hij liet zijn vlag waaijen van 't ſchip de *Prinſes Frederica Sophia Wilhelmina*, en liep den 11den November uit *Texel* in zee; doch de wind ſtilde, en alzo dezelve den volgenden dag tegen liep, was hij genoodzaakt weder binnen te komen; waarna het faiſoen verloopen zijnde, die togt geen voortgang had. Het Kommando der Reede van *Texel* werd hem vervolgens opgedragen, dat hij tot heden toe met lof heeft waargenomen.

Eene

Eéne bijzonderheid verdient nog gemeld te worden. Toen de Schout bij Nacht het voornoemde ſchip van Kapitein RADERS verkoos, om daarmede als Commandant naar zee te gaan, was deszelfs manſchap niet voltallig. Hierom verzocht hij van Zijne Hoogheid, op dien tijd in *Texel* tegenwoordig, om de ontbreekende koppen van zijn ſchip *de Piet Hein* te mogen ligten, 't geen hem werd toegeſtaan. Hij begaf zig aan boord, en geene verkiezing, buiten zijne groote Roeijers, onder de zijnen willende maaken, daarze zig allen zo wel gedraagen hadden, liet hij hen op 't dek komen, en vraagde, *wie lust had om hem uit eigen beweeging op 't andere ſchip te verzellen?* Eenpaarig toonden zij zig hiertoe als om ſtrijd gereed; doch verneemende dat 'er ſlechts een getal van dertig of daaromtrent konde overgaan, maakte dit hun zichtbaar droevig en ongemaklijk. Zij ſtelden voor dat de equipagie van 't andere ſchip, in hunne plaats, op *de Piet Hein* moest overgaan, om aan de reparatie te helpen, terwijl zij liefst met hunnen Kapitein wederom zee wilden kiezen, om nog eens te vechten, waartoe hij nu wist, en zeker was, datze moed hadden en in ſtaat waren. Dan dit niet in de magt van *den Schout bij Nacht* ſtaande, en ook, zonder morring onder 't andere volk te verwekken, geen plaats kunnende vinden, werden zij allen op rijen geplaatst, en bij 't lot de benoodigde manſchap daar uitgeteld; deze waren uitgelaten van vreugde, even als ofze ter feest ſtonden te gaan, terwijl verſcheidene der anderen traanen van ſpijt ſtortten, om dat het lot hen was voorbij gegaan. De Schout bij Nacht gaf den Prinſe van het geval kennis, die hem, uit aanmerkinge der netelige omſtandigheden, en om aan 's Volks verlangen te gemoet te komen, toeſtond om nog een deel der zijnen, boven 't getal, te mogen laaten overgaan. Met het grootſte genoegen werd dit vernomen; nog twintig Matroozen erlangden hier door hunnen wensch, om hunnen Kapitein in zijnen nieuwen post te mogen verzellen. Welke roemrijke daaden zou men niet hebben mogen verwachten van zulk eergierig en dapper volk, onder zulk eenen beminden en braaven gebieder, indien door ſlinkſche oogmerken hunne onverzaagdheid niet nutteloos gemaakt waren?

In den jaare 1763 trad de Heer VAN BRAAM in huwelijk

met SUSANNA AGNETA BINKES, dochter van den Schout bij Nacht JAN BINKES en MARGARETHA DE GORTER, bij welke hij één zoon en twee dochters heeft verwekt.

Volgens medegedeelde berichten.

BRAASSEM, (*Gerrit*) geboren te *Hoorn*, een vermaard Filosooph en Pastoor te *Alkmaar*. Hij ſtierf Ao. 1652.

Zie *Oudheden van Noordholland*, II. Deel, p. 20.

BRABAND, (*Staats*) dus genaamd, ter onderſcheidinge van *Oostenrijks Braband*. *Staats Braband* is het grootſte gedeelte der Generaliteits Landen, en in rang de eerſte der zeventien Nederlandſche Provintiën. 't Wordt verdeeld in de Kwartieren van *Brusſel*, *Leuven*, *Antwerpen* en *'s Hertogenbosch*; en grenst, ten noorden, aan *Gelderland* en *Holland*, ten oosten aan 't Hertogdom *Kleef* en *Opper-Gelderland*, ten zuiden aan *Oostenrijks Braband* en 't Prinsdom *Luik*, en ten westen aan *Zeeland* en *Staats-Vlaanderen*. De grootſte lengte van dit Staatsgebied is, van 't westen ten oosten, omtrent vier-en-twintig uuren gaans, en de grootſte breedte bijna veertien uuren.

't Aandeel, dat de Staat in deze Provintie bezit, beſtaat in de Stad *'s Bosch*, of *'s Hertogenbosch*, en daar onder het Kwartier van *Oosterwijk*, van *Kempenland*, van *Peelland*, van *Maasland*, de Stad en Baronnie van *Breda*, 't Markgraaffchap van *Bergen op den Zoom*, de Heerlijkheden *Steenbergen*, *Willemſtad* en *Prinſenland*, de Schansſen *Lillo*, *Kruisſchans* en *Fredrik Hendrik*, de Stad *Crave* en 't Land van *Kuik*, en eindelijk, doch alleenlijk in zekeren opzichte, de Stad *Maaſtricht* en het Graafſchap *Vroenhove*. Dit alles is de eigendom van den Staat geworden door vrijwilligen overgang, of volgens het recht der overwinninge, dat is, door de magt der wapenen. *'s Bosch* kwam aan den Staat, in 1629, door FREDRIK HENDRIK, *Maasſtricht* 1632, *Breda* en daarmede een groot gedeelte van het kwartier van *Antwerpen* in 1637; al het welk, volgens het derde Art. van den *Munſterſchen* vrede, 1648, aan de Staaten geheel en al werd afgeſtaan, en is daarvan nimmer afgeſcheiden geweest. Alleenlijk zijn, in 1747, *Bergen op den Zoom* en *Maaſtricht*, voor een kor-

korten tijd, dat is tot het ſluiten van den vrede te *Aaken*, 1748, in de magt der *Franſchen* geweest.

Gantsch *Braband*, 't welk, in de vroegſte tijden, uit verſcheidene kleine Graaffchappen beſtond, werd, in vervolg van tijd, meest door magt van wapenen, onder den naam van Hertogdom gebragt. De eerſte Hertog, dien men met zekerheid onder dien tijtel genoemd vindt, was PIPIJN VAN LANDEN, die ſtierf in het jaar 1207. In 1467 kwam het Hertogdom in 't Huis van *Bourgondiën*; in het jaar 1555, door afſtand van KAREL DEN VIJFDEN, op zijnen zoon PHILIPS DEN TWEEDEN, en 't werd geſcheiden door de bovengemelde overwinningen. Het andere gedeelte van *Braband* bleef aan het Huis van *Oostenrijk*, en is dus heden in de magt van Keizer JOSEPHUS DEN TWEEDEN. Van alle de voorige Hertogen maaken wij hier geene melding, om dat dezelven, op hunne bijzondere Art. te vooren moeten komen.

Wat de Regeering aangaat, de oppermagt van *Staats Braband* berust, even als die van alle de andere Generaliteitslanden, bij H. H. M. de STAATEN GENERAAL der *Vereenigde Nederlanden*, vertoonende, in dit diſtrict, den Hertog van *Braband*. Ook zijn zij in 't volle bezit van alle die rechten en voordeelen, welke door de Hertogen weleer bezeten werden. Dezen, als de ſouverain van den Lande, bij wien alleen de wetgeevende magt berust, hebben de bezorging der verſterkte plaatſen, die ter dekkinge en beveiliginge van de Republiek dienen, aan den Raad van Staaten opgedragen; welke, volgens de toebetrouwde magt, jaarlijks twee leden uit het midden van hun derwaards zend, ter onderzoek der vestingwerken, enz. Ook berust bij dit Collegie de beſtuuring der geldmiddelen.

De *Brabanders* ſtonden, ten tijde der *Spaanſche* regeeringe, met betrekkinge tot de rechtsoefening, onder den Hoogen Raad van *Mechelen*; doch de twisten, onſtaan over de Leenen, ſtonden ter beſliſſinge van het Leenhof van *Braband*, dat te *Bruſſel* gevestigd was. Doch het gezag dier beide Hoven werd onwerkzaam over de inwooners van die landen, welke onder het beſtuur der Algemeene Staaten kwamen. Hunne Hoog Mog. richtten een afzonderlijk gerechtshof op, verleenden hetzelve de magt om uitſpraak te doen over alle zaaken, die voorheen door gemelde

beide Collegiën beſlist en gevonnisd werden, en gaven daaraan den tijtel van Raad en Leenhove van *Braband* en het Land van *Overmaaze*. Dit Gerechtshof zit in den *Haag*, ſchoon die van *Staats Braband* gaarne gezien hadden, dat het op hunnen bodem, of ten minſten dichter aan de grenzen gevestigd geworden ware. In 't eerst vleiden zij zig, dat het te *Geertruidenberg* zou geplaatst worden; tot welke gedachte de ſtichting van 't Prinſenhof aldaar, door Prins MAURITS, in 't jaar 1580 geſchied, aanleiding gaf. Dan de Algemeene Staaten oordeelden den *Haag* daartoe voegzaamst. Het zal niet ondienſtig zijn, den oorſprong en het gezag van dat Hof iets omſtandiger te doen kennen.

Die van *Bergen op den Zoom*, in 't jaar 1586, zig van het beroepen op den Raad en het Leenhof van *Braband* verſtoken vindende, verzochten den Landvoogd, Graave VAN LEICESTER, dat hij den Graaf, naderhand Prins MAURITS, wilde magtigen om in zijn Marquiſaat eenige Raaden aanteſtellen, die, het Hof of de Raaden van *Braband* verbeeldende, beſlisſende uitſpraak doen, en magt hebben zouden tot het verleenen van die voorrechten, welke men van 't Hof van *Braband* plagt te ontvangen. Graaf MAURITS, het zij met of zonder bewilliging van LEICESTER, verleende, op den 23ſten Februarij, ten dien einde volmagt aan zijnen Raad, en drie Rechtsgeleerden, en bevestigde hun nader op den 23ſten Augustus van het jaar 1586. (Zie het *Groot Placaatboek*, V. Deel, bl. en 894 en 895.) Het Hof van *Holland* gaf, op den 23ſten November van dat zelfde jaar, aan dezen nieuwen Raad, vrijheid om zijne rechtsplaats binnen *Delft* of den *Haag* te verkiezen. Eenige jaaren daarna, werd 'er een Raad van *Braband*, uit zeven leden beſtaande, door de Algemeene Staaten opgericht, en deszelfs vergaderplaats binnen *'s Gravenhaage* bepaald. Alle plaatſen, die te vooren onder de Hooge *Brabandſche* Gerechtshoven behoord hadden, en nu onder de magt der Staaten gekomen waren, werden aan het rechtsgebied daarvan onderworpen. En ſchoon die oprichting toen alleenlijk bij voorraad geſchiedde, houd dezelve, echter, nog ſtand; alleenlijk met die veranderinge, dat het getal der leden eerst tot tien vermeerderd, en naderhand op negen bepaald is geworden.

Tot in den jaare 1596, had deze Raad alleenlijk de magt om

over

over burgerlijke geſchillen recht te oefenen; doch bij gelegenheid dat 'er een gevangene van *Turnhout* gehaald was, om door dien Raad gevonnisd te worden, keerden de leden daarvan zig tot de Staaten van *Holland*, om van dezelven ook rechtsplaats en magt in lijfſtraffijke misdaaden te verzoeken; dat hun, tot wederopzeggens toe, vergund werd, en als nog toegeſtaan wordt. Ook werd dien Raad de vrijheid gegeeven, om zijne gevangenen op de Voorpoort van den Hove van *Holland* in bewaaring te doen ſtellen, en het Schavot te mogen gebruiken.

Eén van deze negen leden, die Preſident is, voerde voorheen den tijtel van Eerſten Raadsheer; doch ſedert den 29ſten Maart 1629, heeft hij, die ook Stadhouder van de Leenen is, den tijtel van Eerſten preſideerenden Raad verkreegen. Behalven gemelde negen Raadsheeren, heeft de Raad één Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal, één Griffier, twee Klerken van den Griffier, en twee Deurwaarders van den Raad. De Provoost van den Raad van Staaten bekleed bij gelegenheid ook dat ampt voor den Raad van *Braband*.

De Raad gedraagt zig naar de Ordonnantie, gemaakt in het jaar 1604, door ALBERTUS en ISABELLA, voor den Hoogen Raad van *Braband*, en verders naar de wetten en costumen van *Braband*, en van 't Land van *Overmaaze*, voor zo verre als door H. H. M. in 't een en ander geene verandering gemaakt is. Deze Raad wordt, in alle deelen, aangemerkt als de Hooge of Souveraine Raad van de Hertogen van *Braband*, die verbeeld wordt, gelijk reeds gezegd is, door de Algemeene Staaten. Dezelve bezit de magt tot het verleenen van verlof- en gunstbrieven; den minderjaarigen het beſtuuren van hunne zaaken toeteſtaan; brieven van naturalizatie te geeven, enz. Ook kunnen door denzelven allerleije mandamenten van relief, of bevelen van herſtellinge, in gevallen van onwettige verbintenisſen, enz. toegeſtaan, in gevallen van opzettelijken doodſlag pardon verleend en brieven van kwijtſcheldinge gegeeven worden, 't zij met of zonder *interinement*; dat is, of zij al dan niet voor den Raad bekrachtigd worden; doch wanneer dezelven met *interinement* verleend worden, moet de verzoeker voor den Raad komen, en dien op de knieën zijne brieven van kwijtſcheldinge aanbieden; wordende alsdan ook de

bloedvrienden van den nedergeſlagenen ter rolle ontboden, om die brieven te wederleggen, of zig met den doodſlager te verzoenen. Ook worden daar nevens gedagvaard de Procureur Generaal en de Baljuw van de plaats, alwaar de manſlag is voorgevallen. Zo de bloedverwanten ongeneegen tot de verzoening zijn, wordt die door den Raad, naar bevind van zaaken, op hunnen naam gemaakt; de brieven door den vollen Raad bekrachtigd of *geinterineerd*, en de verzoeker, ten behoeve van het gemeene Land, in eene geldboete beſlagen.

Daarenboven oordeelt dit Gerechtshof over alle geſchillen, die onder deszelfs rechtsgebid over de Leenen ontſtaan. Alle de Leenmannen in *Staats Braband* en 't Land van *Overmaaze* moeten daarenboven hunne Leenen voor den Raad, als verbeeldende Hunne Hoog Mogende, komen verheffen. De op- en overdragten, de bezwaaringen en verleijen van de leengoederen moeten voor den Griffier van den Raad geſchieden. Niemand mag zijne leengoederen veraliëneeren, verkoopen of bezwaaren, dan voor den Leenheer en zijne Leenmannen, die door dezen Raad verbeeld worden; alleenlijk mag dit geſchieden voor Schepenen van *'s Hertogenbosch*, mids dat dezen, van drie tot drie maanden, door hunnen Geheimſchrijver, den Raad verſlag doen van het geene 'er geſchied is, betreffende de zaaken van de Leenen. Van alle leengoederen, die voor Stadhouder en Leenmannen van den Raad en Leenhove van *Braband* worden voorgedragen of bezwaard, moet de veertigſte penning betaald worden; welke penningen in 't gemeene Lands-Comptoir overgebragt worden: de Griffier is gehouden, den maandſtaat daarvan aan den Raad van Staaten te overhandigen, en deswegen aan de Generaliteits Rekenkamer rekening en verſlag te doen.

Meer dan eens heeft men geſchillen zien ontſtaan, over de bij executie verkooping van leengoederen, tusſchen den Raad van *Braband* en de Rentmeesters en Ontvangers der *Generaliteit*. De eerstgenoemden beweerden, dat zulke verkoopingen volgens beſluit van den Stadhouder en Leenmannen moeſten geſchieden; doch de Raad van Staaten beſloot, op den 5den Julij 1717, den Rentmeester en den Ontvanger der *Generaliteit* aanteſchrijven, dat zij, in het beſtuuren der Executiën, zig zouden hebben te

ſchik-

ſchikken naar 't Reglement van den 8ſten November 1662, (zie *Groot Placaatboek*, V. Deel, bl. 774.) zonder op ſtrijdige bevelen van den Raad en Leenhove van *Braband*, of eenige andere Rechters, acht te geeven.

Ter bekortinge der rechtsgedingen worden, door den Eerſten preſideerenden Raad, twee Commisſarisſen benoemd, die bij beurten de zaaken, welke ter rolle gebragt zijn, onderzoeken, en 'er verſlag van doen aan den vollen Raad, die dan bij meerderheid van ſtemmen daarover oordeelt. De Preſident doet de omvraag, en zegt zijn gevoelen het laatst; doch heeft niet meer dan éene ſtem. De tijd dezer raadsvergaderinge is, dagelijks des zomers, 's morgens omtrent negen, en bij wintertijd omtrent tien uuren; doch ook in bijzondere gevallen des namiddags. Somtijds wordt dezelve ook wel aan het huis van den Eerſten Preſident bijéen geroepen. De dag der rolle is bepaald op Woensdag, uitgenomen op Feestdagen.

Een zaak ten procesſe van wederzijde volkomen voorgeſteld zijnde, en één der dingplichtigen *Proviſie* (voorafwijzing) verzoekende, of indien 'er iets tusſchen beiden komt, of eenige *Exceptien* (verzetten) voorgeſteld worden, moet 'er gepleit worden ten aanhooren van den Raad, voor Commisſarisſen, tot de zaak benoemd, die alsdan de uitſpraak doen, of zig gedraagen volgens hun verſlag naar de uitſpraak van den Raad. Eén der dingplichtigen zig over de uitſpraak van Commisſarisſen bezwaard vindende, kan bij den Raad *Reauditie* (herhooring) verzoeken, die dezelve dan op nieuw overweegt en beſlist. Doch zo Commisſarisſen geene uitſpraak gedaan, maar zig aan de uitſpraak van den Raad gedraagen hebben, kan geene herhooring verzocht worden; moetende de partijen alsdan over de hoofdzaaken van 't geſchil voortpleiten. In zaaken van groot gewigt gebeurt het, echter, ook, dat, ter begeerte van partijen, voor den vollen Raad, over de verzochte voorafwijzing gepleit wordt. De zaak zelve in ſtaat geſteld zijnde om ſchriftlijk voor den vollen Raad bepleit te kunnen worden, en de ſtukken van weêrskanten overgeleverd zijnde, krijgt de verweerder vijftien dagen tijds om eene ontwijkende, uitſtellende of vernietigende verdeediging voorteſtellen. Die zelfde tijd wordt gegund aan den eisſcher, om 'er zijne re-

de-

denen tegen intebrengen. Na het hooren van antwoord en wederantwoord, wordt het rechtsgeding ſchriftlijk vervolgd, tot dat het in ſtaat van wijzen gebragt is. Eiſcher en Verweerder beiden, indien ze anders niet voor genoegzaam gegoed gehouden worden, moeten vooraf borgen voor de kosten van 't proces ſtellen, ten minſten *Cautie Juratoir* (beëedigde verklaaring) geeven, dat zij de kosten zullen voldoen. Indien de Eiſcher een vreemdeling zij, is hij gehouden, *Domicilium Citandi* onder het rechtsgebied van den Raad te kiezen. Die over lijfſtraflijke misdaad gedaagd wordt, en niet verſchijnt, wordt door nog twee, of ten hoogſten drie achtereenvolgende mandamenten ingedaagd, en alsdan niet verſchijnende, door den Raad gedoemd tot de ſtraffe, op de misdaad door de wetten bepaald, zonder verdere bewijzen aftewachten.

Wat aangaat de bepaaling van de maagſchap der Raadsheeren; deze mogen, zo min als die van andere gerechtshoven, elkander in den bloede of door aanhuwelijking niet beſtaan: geen vader en zoon, broeders, zwagers, ooms en neeven, mogen te gelijk in den Raad zitten. Hunne wedde beliep voorheen niet meer dan drie honderd guldens in 't jaar; doch in het jaar 1633 werd dezelve verhoogd tot twaalf honderd, en in 1669 tot op vijftien honderd guldens. Wanneer een van dezen zig in zijn ampt te buiten gegaan heeft, moet hij voor 't Hof van *Holland* te recht ſtaan. Allen worden door de Algemeene Staaten aangeſteld. De verzoekſchriften, die den Raad, onder den tijtel van *Edele Mogende Heeren*, en bij de inrichting onder dien van *Edele Raaden en Leenhove van Braband en de Landen van Overmaaze*, worden aangeboden, moeten in den vollen Raad van *Hunne Edele Mogenden* geleezen worden.

Betreffende de Historie van *Braband;* na de vernietiging van de magt der *Romeinen* in deze landen, kwam hetzelve, gelijk bekend is, onder de magt der *Frankiſche* Koningen. Dit Rijk, onder de zoonen van LODEWIJK, bijgenaamd DE VROOME, verdeeld wordende, werd *Braband* aan LOTHARIUS toegeweezen. De meesten zijn van gedachten dat dit landſchap toen *Neder-Lotharingen* genaamd is geworden, en, zo als hier voor reeds gezegd is, door verſcheidene Graaven beſtuurd werd. Zie hier wat

wij

wij 'er van aangetekend vinden. Zeker is het, zegt men, dat een GEZELBERT DE EERSTE, die ERMENGARDE, dochter van Keizer LOTHARIUS DEN EERSTEN, ter vrouwe had, den tijtel voerde van *Graaf van Hasbain*, dat een ſtreek lands omtrent *Leuven* was. Zijn leeftijd wordt bepaald op omtrent het midden van de negende eeuwe. Toen de Keizer en de Koning van *Frankrijk* naderhand wegens *Opper-* en *Neder-Lotharingen* in oorlog geraakten, werd, zo men wil, der *Franken* Koning, KAREL DE EENVOUDIGE, genoodzaakt, dit gantſche land, en dus ook *Braband*, aan Keizer HENDRIK DEN VOGELAAR afteſtaan. HENDRIK beleende eenen anderen GEZELBERT met het Hertogdom van *Lotharingen*, die naderhand tegen zijnen weldoener opgeſtaan zijnde, door Keizer OTTO uit zijn land verdreeven werd; wordende GEZELBERT's ſchoonzoon, door gemelden OTTO, daar mede beleend. Deze ſneuvelde in een gevecht tegen de *Hungaaren*, in het jaar 956; waarna BRUNO, Aartsbisſchop van *Keulen*, en broeder van Keizer OTTO, Hertog van *Lotharingen* werd. Na den dood van dezen, bleef het land een geruimen tijd zonder Hertog. In 977 werd het, door Keizer OTTO DEN TWEEDEN, aan KAREL, broeder van LOTHARIUS, Koning van *Frankrijk*, en zusters zoon van OTTO DEN EERSTEN, geſchonken. Deze (zegt men) hield zijn Hof te *Bruſſel*. Na den dood van LODEWIJK DEN VIJFDEN, Koning van *Frankrijk*, ſtond KAREL naar de kroon; doch, om het aankleeven van 's Keizers zijde, in den haat der natie zijnde, werd hij uitgeſlooten, en HUGO CAPET, die Graaf van *Parijs* was, tot Koning verkooren. Hieruit ontſtond een oorlog. KAREL werd gevangelijk naar *Orleans* gevoerd, daar hij, in 991, of, zo als anderen zeggen, in 994, ongelukkiglijk overleed. Zijn zoon OTTO, die de laatſte uit het geſlachte van KAREL DEN GROOTEN was, werd na hem Hertog van *Lotharingen*, en ſtierf ongehuwd, in 't jaar 1005. Zijne zuster GERBERGE was gehuwd met LAMBERT, Graave van *Leuven* en *Mons*; deze was de opvolger van OTTO. De Vorſten uit het huis van *Leuven* zin in 't bezit van het Hertogdom gebleeven, tot op JAN DEN DERDEN, die, in 1355, overleed, nalaatende twee dochrers, de eene genaamd JOHANNA, de andere MARGRIET. De oudſte, JOHANNA, bleef Hertogin van *Braband*. Haare zuster was gehuwd

huwd met LODEWIJK, Graave van *Vlaanderen*, dien zij eene dochter baarde, MARGRETHA genaamd, welke in huwelijk trad met PHILIPS DEN STOUTEN, Hertog van *Bourgondiën*; uit welk huwelijk drie zoonen geboren werden: JAN, ANTONIE en PHILIPS. Hertogin JOHANNA ſtelde tot erfgenaam, haaren neef ANTONIE. Zij ſtierf zonder kinderen, in het jaar 1406; zij was getrouwd geweest, eerst met WILLEM DEN TWEEDEN, Graave van *Henegouwen* en *Holland*, en daarna met WENSELAUS, Koning van *Bohemen* en eerſten Hertog van *Luxemburg*; dus zij gevolgd werd door ANTONIE VAN BOURGONDIEN, die in den ſlag bij *Azincourt*, Ao. 1415, ſneuvelde. Zijn zoon JAN, die hem volgde, ſtierf, zonder kinderen, in het jaar 1426, en liet het Hertogdom na aan zijnen broeder PHILIPS, welke, zonder wettige nakomelingen, in het jaar 1430, overleed. PHILIPS, bijgenaamd *de Goede*, Hertog van *Bourgondiën*, en zoon van Hertog JAN, één der drie zoonen van PHILIPS DEN STOUTEN, deed zig, door de Staaten van *Braband*, als opvolger van zijnen neef PHILIPS erkennen, niettegenſtaande zijn neef KAREL, Hertog van *Nevers*, 'er grooter recht op beweerde te hebben, om dat zijn vader PHILIPS, jongſte zoon van PHILIPS DEN STOUTEN; door Hertogin JOHANNA tot haaren erfgenaam, indien 'er geene manlijke erfgenaamen van zijnen broeder ANTONIE overig waren, was aangeſteld. PHILIPS DE GOEDE beloofde den Graave VAN NEVERS voldoening voor zijne eiſchen op het Hertogdom *Braband* te zullen geeven; doch hij liet het bij de beloften. KAREL VAN NEVERS zette 'er alles bij op, en liet zijnen opvolger en den huize van *Kleef*, daar de goederen van *Nevers* aan kwamen, niet anders van dit Hertogdom na, dan zijn oud recht op het zelve. PHILIPS, die 'er zig op deze wijze meeſter van gemaakt had, liet het, bij zijn overlijden, 1467, na aan zijnen zoon KAREL DEN STOUTEN; deze, 1477, in den ſlag voor *Nancij* geſneuveld zijnde, kwam het Hertogdom aan zijne dochter MARIA. Zij trad in huwelijk met MAXIMILIAAN, Aartshertog van *Oostenrijk*. PHILIPS DE SCHOONE, met wien *Braband* aan het huis van *Oostenrijk* kwam, volgde zijne moeder op, in het jaar 1494; hij zelf werd opgevolgd, 1506, door zijnen zoon Keizer KAREL DEN VIJFDEN, die, gelijk reeds gezegd is, *Braband* met de *Nederlanden*, 1555, afſtond

aan

aan PHILIPS DEN TWEEDEN; welke Vorst, na het doen der overdragt, de blijde inkomſte, bij de Hertogen van *Braband*, in voorige tijden bij de Landsheeren verleend, en bij Keizer KAREL DEN VIJFDEN bekragtigd, ſolemneellijk met eede bevestigde, volgens den inhoud, zo als dezelve, met aanmerkingen, in het jaar 1578, te *Keulen*, in 4to, gedrukt is. Van die ſteden en diſtricten, welke de Staaten door den oorlog onder hunne magt gebragt hadden, deed PHILIPS DE VIERDE, bij den *Munſterſchen* vrede, afſtand. KAREL DE TWEEDE, zijnen vader PHILIPS DEN VIERDEN in alle zijne bezittingen opgevolgd zijnde, overleed in den jaare 1700 zonder kinderen. KAREL, zegt men, had PHILIPS, Hertog van *Anjou*, tot zijnen algemeenen erfgenaam benoemd; die daarop, den 21ſten Eebruarij 1702, als Hertog van *Braband* (*Staats Braband* daar buiten geſlooten) gehuldigd werd. Doch hij vond zig genoodzaakt, in het jaar 1706, hetzelve aan KAREL DEN ZESDEN afteſtaan, waardoor het toen wederom aan het huis van *Oostenrijk* kwam, en thans, zo als wij reeds zeiden, door den regeerenden Keizer JOSEPHUS DEN TWEEDEN, als erfgenaam van zijne moeder MARIA THERESIA, bezeten wordt.

Zie daar eene aaneengeſchakelde opvolging der Hertogen van *Braband*, die aan geene tegenſpraak onderhevig ſchijnt te zijn; en, echter, veel verſchilt met die, welke, zo als ook meest met de waarheid overeenkomt, aanvangt met PIPIJN, die in 647 overleed, na hem GRIMOALD, zijnen zoon; ANSEGISUS, GRIMOALDS behuwbroeder; PIPIJN VAN HERSTAL, zoon van ANSEGISUS; KAREL MARTEL; PIPIJN; KAREL DE GROOTE; LODEWIJK DE EERSTE; LOTHARIUS DE EERSTE; LOTHARIUS DE TWEEDE; KAREL DE KAALE; LODEWIJK DE TWEEDE; LODEWIJK DE DERDE en KARLOMAN; KAREL DE EENVOUDIGE; LODEWIJK DE VIERDE; LOTHARIUS DE DERDE; KAREL DE DIKKE; OTTO; LAMBERT; enz. Dus volgen dezelven bij VAN DER HAECHT, in zijn *Kronijk van de Hertogen van Braband*, en bij meer andere Schrijveren, als mede in de afbeeldingen van dezelven, in 't koper geſneden door P. DE JODE, en uitgegeven door JEAN MEYSSENS, in twee-en-vijfſig plaaten, waarvan ISABELLA CLARA EUGENIA de laatſte is. De leezer, die begeerig is te weeten, wat op deze volglijst al zou kunnen aangemerkt worden, zie wat de kundige aantekenaar op de *Kerklijke Oudheden van Friesland*, I. Deel, p. 65. enz. 'er van gezegd heeft.

Ge-

Gedurende de onderhandelingen tusſchen de *Spaanſchen* en de Staaten, wegens het Beſtand, (1608) ontſtond 'er een gerucht, dat de beide partijen in onderhandelinge waren, over de uitwisſeling der Steden; en op dat gerucht was het, dat de *Brabandſche* Edelen en Steden, onder het gebied van den Staat behoorende, hunne poogingen aanwendden, ter weeringe dat zij aan den vijand weder overgeleverd werden, en ter herkrijginge van hun voorig recht; naamlijk, van ſtemhebbende te zijn ter Algemeene Staatsvergaderinge; welk laatſte hun toen zo min, als in de jaaren 1648 en 1651, of bij meermaals herhaalde poogingen, gelukte. Wat verder de Historie van *Staats Braband* betreft, dezelve zal op de bijzondere Art. der Steden, daaronder behoorende, moeten gemeld worden.

BRACHT, *Janszoon*, (*Tieleman van*) wordt door BALEN, in zijne beſchrijvinge van *Dordrecht*, (bl. 223.) geſteld onder de geleerde mannen, welke in gemelde Stad ter waereld gekomen zijn. VAN BRACHT aanſchouwde aldaar het licht op den 9den Januarij 1625. Tot manlijke jaaren gekomen zijnde, werd hij 'er tot Leeraar der Doopsgezinden bevorderd. Behalven de hoofdweetenſchappen eens Godgeleerde, verſtond hij eene menigte van taalen. Van 's mans werkzaamen aart ſtrekke ten bewijze zijn boek, genaamd *Bloedig Toneel der Doopsgezinden en weerlooze Christenen*; zijnde eene vergrootinge van den *Spiegel der Martelaaren*, gedrukt in folio, 1660; als ook zijn *Schoole der Deugd*, en zijne *Leerredenen*. Wat zijne bekwaamheid in de Dichtkunst betreft, dien het lust, kan dezelve toetſen in zijne *Gewiekte Kruijwagen*, *tot opvoering der Stadt Dordrecht*, en in meer anderen zijner dichtwerken. BALEN zegt verder dat de Philoſophie mede eene zijner geliefdſte weetenſchappen was. VAN BRACHT overleed den 7den van de maand October des jaars 1664. Het graffchrift, door meergemelden BALEN op hem gemaakt, is van dezen inhoud:

Hij die aan 't weerloos volk *een zuil was in haar kerk:*
Na dat hij zestien jaar hadt 't leer-ampt waargenomen,
Is hij die Kudde *ontrukt; beſloten in dees zerk;*
En wacht d'opſtandinge der dooden, metten Vromen.

M. B.

Het

Het beste afbeeldzel van hem is door BLOTELING in 't koper gebragt.

BRACOLA, of *Braclede*, is een hofſtad, alwaar, door die van het Dorp *Dhule*, recht geoefend wordt. Deze plaats kwam, in 't Jaar 1338, door Graaf ROTGERIUS, aan de kerk van *Utrecht*. M. STOKE noemt dezelve *Braclede*, en plaatst haar aan de linker zijde van de *Vecht*, omtrent twee uuren boven *Muiden*. Hedendaags is zij bekend bij den naam van *Breukelen*. Zie verder op 't Art. BREUKELEN.

BRACLE. (*W.*) De Heer TE WATER meent dat deze BRACLE, dien hij mede onder de verbondene Edelen ſtelt, geſprooten kan weezen uit het geſlacht van BRAKEL; en zo die gisſing doorgaat, zou hij moeten geweest zijn de zoon van OTTO VAN BRAKEL en van ELISABETH VAN HAAFTEN, wier nakomelingen zig te *Utrecht* zouden nedergezet hebben. Doch zijn Ed. houdt hem liever afkomſtig te zijn uit het geſlacht van BRACLE of BRAKELE, welk, in de veertiende eeuwe, zo te *Gend* als elders in *Vlaanderen*, in groot aanzien was.

BRAKEL, een Dorp in *Gelderland*, onder het kwartier van *Nijmegen*, in de *Bommelerwaard*. In de ſchattinge van het jaar 1574, groot 75000 guldens, droegen *Brakel* en de Heerlijkheid *Monnikkeland* 281 guld. 5 ſtuiv. $1\frac{1}{2}$ p. Dit *Brakel* ligt bijkans één mijl van *Loeveſtein*, en twee van *Bommel*. Het is, zo wel als het geſlacht van dien naam, zeer oud en vermaard. Voortijds ſtond 'er een Slot, 't welk, in 1507, in koolen gelegd, naderhand wel weder herbouwd, doch thans geheel vernietigd is. De kerk van *Brakel* wordt door éénen Predikant bediend. Laat ons hierbij voegen wat HALMA van dit geſlacht zegt.

„ *Brakel* (dus luiden zijne woorden) is een oud adelijk geſlacht in *Holland* geweest, dat veele jaaren lang, de Ridderhofſtad van *Develſtein*, omtrent *Dordrecht* gelegen, bezeten heeft. Heer *Willem van Duvenvoorde*, deed aldaar een ſlot met zeer dikke muuren bouwen, dat hij ter leen hield van de Graaven van *Holland*, tot op het Jaar 1531. Dit geſlacht verſpreidde zig in ver-

ſcheidene takken in *Gelderland*, *Holland* en *Utrecht*. In 't jaar 1240, wordt van *Richold van Brakel*, Knaape en Schepen der Stad *Dordrecht* gemeld, en gezegd, dat hij getrouwd was met *Maria Booth*, dochter van *Cornelis Booth*, en *Geertruij van Merwede*. Zijne zoonen waren, *Johan van Brakel*, Ambachtsheer van *Cudelands-Ambacht*; *Godſchalk van Brakel*, Raad en Rentmeeſter Generaal van *Zuid-Holland*, in 1384 Schepen van *Dordrecht*, deze was Heer van *Develſtein*; en *Herbert van Brakel*, Knaape, ook Schepen te *Dordrecht*, leefde in 1419. *Godſchalk van Brakel*, zoon van *Richold van Brakel* en *Maria Booth*, won *Johan van Brakel*, Knaape, wordt vermeld 1389, hij was gehuwd met *Geertrui Booth*, dochter van *Aart Booth*, en *Eliſabeth Oem van Barendrecht*; *Willem van Brakel*, Knaape, ſneuvelde binnen *Dordrecht* Ao. 1406. *Reinold van Brakel*, en *Machteld van Brakel*, getrouwd aan *Fredrik van Uitenham*, Ridder-Marſchalk van *Utrecht*, in 1418." Uitvoeriger is de lijst van dit geſlacht bij HOOGSTRAATEN; doch deze zig ook alleenlijk tot die van *Holland* bepaalende, zullen wij, tot dat de Heer TE WATER, volgens zijne beloften, de genealogie van dit geſlacht doet kennen, ons moeten vergenoegen met onzen leezer te melden, wat hij 'er reeds van gezegd heeft.

„ Het geſlacht van *Brakel*, (dus ſchrijft zijn Ed.) waarvan de naam ook *Braekel*, *Brackel* of *Braeckel* geſchreeven wordt, heeft dien ontleent van 't ſlot *Brakel*. *Boudewijn*, de derde Heer van *Heusden*, door de Deenen en Noormannen uit zijne goederen verjaagd zijnde, ſtichtte, omtrent het jaar 870, de ſloten *Brakel*, *Aalst* en *Poudroijen*, in 't land van *Altena* gelegen. Deze goederen gekomen zijnde aan die van *Montpilard*, (die voor hun wapen hadden, twee goudene zalmen op een ſchild van azuur) is de heerlijkheid van *Brakel* te beurt gevallen aan een jongeren zoon van dat zelfde geſlacht, die dan ook na het gebruik van die tijden, den naam van *Brakel* aangenomen, en het wapen gebroken heeft, door verandering van koleuren, voerende twee zilvere zalmen op een veld van geel. Aangaande de eerſte Heeren van *Brakel*, is weinig beſcheids te vinden; doch zeker is 't, dat zij reeds in de dertiende eeuwe, met dezen naam bekend ſtaan. De Heer van *Waſſenaar van Spanbroek*, heeft mij,

mij, (zegt zijn Ed. verder) behalven dit bericht, ter hand geſteld een genealogie, welke ik te liever onder de bijlaagen, letter B B. geplaatst heb, met eenige bijvoegzelen, om dat de geſlachtregisters bij VAN LEEUWEN, bl. 883 en 884 en in HOOGSTRAATENS *Woordenboek*, II. Deel, bl. 362 en 363 niet verder loopen, dan tot in de vijftiende eeuw." (Deze genealogie wachte men als nog in het derde en vierde deel van zijn Wel Ed. werk, *Verbond en Smeekſchrift der Edelen.*)

„ Op het jaar 1319 vinde ik *Stakeſyn* en *Jan van Brakel*, in eene uitſpraake van *Jan van Henegouwen*, en de beloften van eenige Edelen, om zig naar dezelve te gedragen. Zie het *Charterboek van Holland*, II. Deel, bl. 207 en 225. Wijders *Herenbern van Brakel*, in het jaar 1375. *Godſchalk van Brakel*, Raad des Graaven *Guij van Chastillon*, ten jaare 1395. *Herbern van Braeckel* en *Jan van Brakel*, op het jaar 1419. Zie 't gemelde *Charterboek*, III. Deel, bl. 315, 632 en 634. IV. Deel, bl. 526 en 528. en PONTANI *Hist. Gelr.* Lib. VIII. p. 403. bij wien nog veele anderen uit dit geſlacht van *Brakel*, dat zig van tijd tot tijd, door huwelijken verbonden heeft met de huizen van *Leefdaal*, *Zuilen*, *Nispen*, *Bentinck*, *Borſſelen*, *Beveren*, *Liere*, *Pompe*, enz. vermeld worden." Van de geene, die tot de zaamenverbondene Edelen van dit geſlacht behoord hebben, ſpreekt zijn Ed. in zijn zo evengemeld werk, bl. 276 en 277.

BRAKEL, (*Dirk van*) zoon van LODEWIJK VAN BRAKEL en ANTONETTA WIJHE, en die het ampt van Drost *ter Leede* bekleedde, was gehuwd met ANNA VIJGH, dochter van NICOLAAS en ANNA VAN GELRE, zijnde de ſtamvader der Heeren VAN BRAKEL, die nog heden in hoog aanzien zijn.

BRAKEL, (*Johan van*) bloedverwant van DIRK, was de zoon van CORNELIS VAN BRAKEL, op *Kermeſtein* te *Lienden*, en van MARGARETHA TOT BOECOP. Zijne VROUW was JOHANNA VAN MEERTEN *tot Ingen*, dochter van DIRK en BERTA VAN ECK.

BRAKEL, (*Reinard van Azewijn*, *Heer van*) vindt men gemeld ten tijde van den Graave VAN LEICESTER, en als door hem

benoemd tot derden Raadsheer van de Kamer der geldmiddelen; met wier oprichtinge de Landvoogd, in den jaare 1586, zwanger ging; waaruit men zou mogen beſluiten, dat hij onder de vrienden van LEICESTER behoord heeft. Dat men hem, in dien tijd, daar voor gehouden heeft, blijkt, vermits hij, in het volgende jaare, in verdenkinge geraakte, als of hij met NORTH de *Engelſchen* tot den inval in *Holland* zou hebben aangeſpoord. Doch, of deze verdenking gegrond of ongegrond zij, is ons onbekend; dit weeten wij, dat hij, als een aanhangeling van LEICESTER, benevens MEETKERKE, AISMA en FEITSMA, uit den Raad van Staaten geweerd is geworden. Dat hij de zijde van den Landvoogd bleef aanhangen, blijkt nog klaarder, vermits hij, volgens Reſolutie van de Staaten van *Holland*, den 7den en 8ſten October 1588, in hechtenis genomen werd; doch, na dat te *Utrecht* eenige gevangenen, onder borgtocht, ontſlagen waren, gelukte zulks den Heere VAN BRAKEL ook. In het voorgaande jaar had de Graaf VAN HOHENLOO zig meeſter gemaakt van het Slot *Brakel*, om reden, dat de bezetting daarvan aan het muiten geſlagen was. BRAKEL ſchreef zulks toe aan een haat, dien men, zo hij zeide, tegen zijn perſoon had opgevat, en zuimde niet de misnoegde *Stichtenaars* op die wijze kennis daarvan te geeven, ja liet niets onbeproefd, om weder in het bezit van het Slot geſteld te worden. De Staaten van *Utrecht*, die hem niet ongeneegen ſcheenen, beloofden hem vergoeding van alle ſchaden, zo die hij reeds geleeden, als die hij nog te vreezen had. Zelfs beval de Raad van Staaten, het Slot te ontruimen; en 'er waren, die oordeelden, dat men HOHENLOO in rechten betrekken moest. Doch de verandering, die in 't *Sticht* voorviel, en het vertrek van den Heere VAN BRAKEL naar *Engeland*, deeden de zaaken ſtilſtaan. Ook vindt men, mijns weetens, niet dat VAN BRAKEL verder vervolgd werd. Hij zelf ſchijnt zig ſtil gehouden te hebben, tot in het jaar 1610. Want na dat *Utrecht*, omtrent dien tijd, de Bezetting ingenomen had, weigerde de Wethouderſchap niet alleenlijk de Acte van Onderwerpinge, die haar door den Raad van Staaten voorgehouden werd, te ondertekenen, maar vond zig ook gedwongen, den zin van de Algemeene Staaten, die nu de magt in handen hadden, te volgen: waarom deze

het

het beſluit namen, de nieuwe Wethouders van den eed te ontſlaan, en de ouden te herſtellen; gelijk ook, op eenen brief van Zijne Doorluchtigheid, Graave ERNST VAN NASSAU, en van den Raad van Staaten, in den aanvang van de maand Mei, geſchiedde. Daarop volgde eene dagvaarding voor den gemelden Raad, van ieder, die iets tegen de herſtelde regeering had intebrengen. Niemant verſcheen 'er, dan de Heer VAN BRAKEL, benevens KANTER en HELSDINGEN, die vier-en-zeventig pointen van bezwaar inbragten. De Raad, die alle deze van weinig of geen belang rekende, beval desaangaande een eeuwig ſtilzwijgen, en wel met deze woorden: *dat wij bij allen ons voorſz. ernſtig onderzoek en beſoigne bevonden hebben, dat verſcheide derzelver aangegeeven en overgediende pointen zijn onwaarachtig, eenige buiten en van kwade ongefondeerde illatie, ofte gevolg, en de resteerende van geen Conſideratie. Waaromme wij imponeeren allen en een iegelijken een eeuwig geſwijg en ſilentium.* Verder vind ik van hem niets aanmerkelijks gemeld.

Zie BOR, XXI. Boek, bl. 271. XXII. Boek, bl. 886, 892 en 943. TE WATER. *Utrechts Placaatboek*, I. Deel, bl. 738 en 739.

BRAKEL, (*Pieter van*) voerde, als Kapitein, in 't jaar 1664, het bevel over drie Staatſche oorlogſchepen, dienende ter begeleidinge van de *Smirnſche* Vloot, die door den *Engelſchen* Bevelhebber THOMAS ALLEN, met zeven oorlogſchepen, voor de Baai van *Cadix*, op de allerongewachtſte wijze, vermits Koning KAREL DE TWEEDE zig nog niet als openbaaren vijand van den Staat verklaard had, werden aangetast. VAN BRAKEL had het ongeluk van in het begin des gevechts doodgeſchooten te worden. Nogtans verweerden de onzen zig zo dapper, dat de *Engelſche* roovers, met alle hunne overmagt, niet meer dan twee ſchepen van de vloot buit maakten. Daar de tijdsomſtandigheid het thans zo veel als ooit vordert, den moed onzer Helden optewakkeren, kan ik niet voorbij te melden, dat JAN ROELOFSZOON van *Hoorn*, met zijn koopvaardijſchip *de Koning Salomon*, een geruimen tijd alleen tegen vier *Engelſche* oorlogſchepen in 't gevecht was, en zo lang ſtreed, dat het ſchip onder hem wegzonk. De dappere held

held ſprong in de Sloep, waarmede hij door de *Engelſchen* gevangen genomen werd, doch meer tot ſchande van hun, dan van dezen grooten man.

BRAKEL. (*Jan van*) Toen, in den jaare 1667, de Nederlandſche Vloot de rivier van *London* opgezeild, en *Chattam* of *Rochester* genaderd was, vond zij aldaar (ouaangezien DE RUITER, benevens VAN GENT en den Ruwaart van *Putten*, op dezelve het gebied hadden) zo veel dat tot tegenweer diende en in den weg was, dat de zaak ten uiterſten wanhoopig ſcheen: eensdeels, vermits de rivier met gezonkene ſchepen geſtopt was; anderdeels om de zwaare ſchepen, die beneden het kasteel *Upnor* lagen; en ten derden, om dat de rivier met een dikke ijzere keten, die over katrollen liep, geſloten was. Door deze zwaarigheden vonden de Vlootvoogden, die bevel hadden de *Engelſchen* aantetasten, zig genoodzaakt, een geruimen tijd ſchutgevaarte te houden, zonder dat 'er gelegenheid was om nader aantedringen, aangezien de rivier te eng was, om 'er meer dan één ſchip te gelijk binnen te laaten. Kapitein VAN BRAKEL had den voorgaanden dag eenen misſlag begaan, met, tegen het verbod, eenige Matroozen aan land te zetten; waarop hij, door den Ruward, in hechtenis geſteld werd. Om dezen misſlag te boeten, en de ſchande der gevangenisſe te ontgaan, ter plaatſe daar roem te behaalen was, bood hij, als een dapper man, aan, den misſlag te herſtellen, door met zijn ſchip *de Vrede*, dat een ſlecht en licht gewapend Fregat was, de anderen, die vóór hem lagen, voorbij te zeilen, het voorſte der *Engelſche* ſchepen aan te klampen en de Branders aantevoeren. Deze aanbieding aangenomen; en hij op zijn ſchip in vrijheid geſteld zijnde, hield hij zijn woord, en zeilde met een wonderlijke ſnelheid, zonder een ſchoot te doen, over de keten, door het vuur der vijandlijke ſchepen en batterijen heen, tot dat hij omtrent op een musketſchoot na den vijand genaderd was. Toen gaf hij het eerſte *Engelſche* ſchip de laag, voor zo veel hij 't met de voorſte boegſlukken bereiken kon; vervolgens klampte hij het aan boord, en maakte 'er zig in een oogenblik meeſter van, alleenlijk met verlies van twee of drie man. Hij werd gevolgd door een'.

Bran-

JAN VAN BRAKEL,
Schout bij Nacht van Holland
en Westfriesland.

Brander, gevoerd bij JAN DANIELSZOON, die recht op de keten aanzeilende, dezelve brak, en daarop het tweede oorlogſchip in vlamme zette; baanende dus den weg voor de overigen. De lof, door BRAKEL met deze heldendaad behaald, wischte niet alleenlijk den voorigen misſlag uit; maar de Ruwart en de groote DE RUITER kwamen hem begroeten. 's Lands Staaten ſchonken hem en zijn Bootsvolk, behalven het genomen ſchip, een ſomme van twaalf duizend guldens; boven dien werd hij vereerd met een goudene keten en penning, ter waarde van twaalf honderd guldens; ook bekwam hij een veel grooter ſchip.

Geen minder daad van ſtoutmoedigheid verrichtte deze onverzaagde zeeheld, in het jaar 1672, in den zeeſlag van den 6den Junij, tegen de *Engelſche* en *Franſche* vlooten, toen hij het ſchip *Groot-Hollandia* onder zig had; en ſchoon BRAKEL de ſtoutmoedigheid had, een weinig buiten order te gaan, was, echter, zijne onderneeming onvoorbeeldlijk. Hem was bevolen te ſtrijden tegen de Roode Vlag. Maar in het begin van 't gevecht ſpattede hij uit met eenen Brander, ter rechter zijde om de Noord, naar MONTAGU, Graaf van *Sandwich*, Admiraal van de Blaauwe Vlag; op dezen zeilde hij, zonder een ſchoot te doen, recht aan, hoe zeer ook MONTAGU mogt ſchieten, om hem het naderen te beletten; veel volks koſtte dit onzen held; met dat alles toeſde hij met ſchieten, tot MONTAGU al zijn geſchut gelost had. VAN BRAKEL, met zijn ſchip van vier-en-zestig ſtukken, en nog geen drie honderd man, nu aan boord van de *Royal James*, voerende honderd vier ſtukken en bij de duizend man, liggende, maakte zig vast, en gaf toen de volle laag, waardoor een verbaazende menigte gedood en gekwetst werd. Meer dan anderhalf uur hield hij zig aan de vijandlijke kiel vast, en bragt MONTAGU in zulk eene engte, dat, hadde VAN BRAKEL een Admiraals vlag gevoerd, de *Engelſche* Admiraal, volgens rapport van deszelfs Luitenant, zig aan hem overgegeeven zou hebben. MONTAGU zocht door het verſche volk, dat hem met ſloepen aangevoerd werd, VAN BRAKEL door enteren te bemagtigen; maar toen hij meeſter van het bovendeel van het ſchip was, verweerde onze Vaderlandſche held zig met zijn volk onverzaagd van onderen. Niettegenſtaande alle betoonde dapperheid, werd zijn ſchip zo-

danig doornageld, dat hij wand noch zeil kon roeren. De Heer DE WIT, ſchoon hij het overtreeden der order voor ſtraf baar hield, kon, echter, niet nalaaten, zijne ongehoorde dapperheid te roemen, wenſchende dat hij zig op die wijze tegen JORK en de Roode Vlag gekweeten, en dus roem en loon verkreegen mogt hebben. MONTAGU had ook zo wel zijn deel bekomen, dat hij, meer ſchepen op hem ziende afkomen, zig van VAN BRAKEL's ſchip deed losmaaken, dat toen reddeloos heen dreef; waarop de Admiraal den brand in zijn eigen ſchip deed ſteeken. Toen het aan 't zinken was, meende MONTAGU zig met zijnen zoon in een Sloep te bergen; doch zij verdronken beiden, door de menigte van 't volk, dat 'er mede inſprong. Kapitein AARSSEN ſleepte het ſchip van VAN BRAKEL naar *Zeeland*. Onze Held had in dezen ſtrijd bijna honderd en vijſtig dooden en gekwetſten bekomen; hij zelfs was gewond, en werd met de zijnen te *Schoonhoven* in bezetting gelegd.

In het volgende jaar kreeg hij het ſchip *de Voorzichtigheid*, voerende vier-en-tagtig ſtukken, drie honderd zeven-en-dertig Matroozen en honderd drie-en-veertig Soldaaten. Den 24ſten Mei van dat jaar, geſchaard onder des hoofdeſquaders tweede ſmaldeel, onder bevel van den Luitenant-Admiraal DE RUITER, kweet hij zig niet minder dapper, in den zeeſlag van den 7den Junij; en in den daarop volgenden ſlag zag men wederom denzelfden held. Hij hield zig, met KWIJK en Jonker JAN VAN GELDER, geſtadig voor den Admiraal, doch werd zo reddeloos geſchoten, dat hij, ter herſtellinge van zijn ſchip, eenigzins moest deinzen; dit deed hij zo gelukkig, dat hij den 19den daaraan volgende, onder bevel van den Schout bij Nacht DE HAAN, benevens elf andere Oorlogſchepen, twee Branders en vier Advijsjachten, voorzien van bekwaame mannen, naar de rivier van *London* gezonden werd, om door het opzenden van Advijsjachten tot in de gemelde rivier, nader bericht te zoeken van de geſteldheid der vijandlijke vlooten, en wel voornaamlijk om met de daad te doen blijken, dat 's Lands vloot nog in ſtaat was, en het volk moeds genoeg had, om zig met zo kleine magt op de vijandlijke kust te vertoonen.

Den 21ſten Augustus daaraanvolgende, gaf hij wederom dergelijke bewijzen van dapperheid, houdende zig, in 't heetst van 't ge-

gevecht, naast DE RUITER; waardoor zijn ſchip zodanig geteisterd werd, dat het met de ſchepen van den Luitenant-Admiraal TROMP, den Schout bij Nacht DE HAAN, en den Kapitein DE JONG opgezonden moest worden.

Nadat de vrede geſloten was, bedienden 's Lands Staaten zig van VAN BRAKEL in een' kruistogt naar de *Middenlandſche Zee*, tegen de *Barbarijſche* Roovers. Na dien tijd werd hij, door het Collegie ter Admiraliteit op de *Maas*, tot Schout bij Nacht aangeſteld. In het jaar 1680 heeft hij den togt van Prins WILLEM DEN DERDEN bijgewoond, onder zig hebbende het ſchip *de Maas*, gemonteerd met agt-en-zestig ſtukken kanon. Tien jaaren laater trof dezen dapperen Zeeheld het lot van meer andere Helden: want, op den 10den Julij 1690, tegen de *Franſche* zeemagt, onder bevel van den Graave DE TOURVILLE, ſlaande, werd hij doorſchooten. Na zijn heldhaftig ontkomen werd zijn lijk, te *Rotterdam*, in de *St. Laurens Kerk*, ter aarde beſteld, en zijne nagedachtenis met het volgende opſchrift op zijne graf-zerk vereerd.

HIER RUST DE HEER *JOHAN VAN BRAKEL*, SCHOUT BIJ NACHT VAN HOLLAND EN WEST-VRIESLAND, GESCHOOTEN IN DE BATTAILLE TEGEN DE FRANSCHE KONINGS VLOOT, DEN 10 JULIJ 1690.

Boven hetzelve ziet men zijn beeldenis, zijnde een borſtſtuk van wit marmer, rondom met een laauwerkrans verſierd, en met het koninglijke wapen van Koning WILLEM van *Groot Brittanje* daar boven, en een latijnsch opſchrift onder het zelve, met dit Nederduitſche vers;

Door ketens, donder, loot en ſtaal en blixemſtraalen,
Te vliegen, en een roof op 's vijands grond te haalen,
Was Brakels *werk, die zijn triomf rukte uit den brand:*
Zijn naam en krijgsdeugd ſiert zijn Graf en Vaderland.

Ook ontbrak het toen, zo min als nu, aan Dichters, die met

hunne vaerzen den roem en groote daaden der Helden vereeuwigden. De Dichter JOHAN PLUIMER liet zig op VAN BRAKEL aldus hooren:

. . . . . *Gij, Brakel, die den nijd*
Door een onſterflijke eer reeds ver te boven zijt,
Het heugt ons nog te wel, dat gij ten dienst der Staaten,
De Ketens brijzelde van 't tweede Damiaten,
't Geen nu vereenigt met den vrijgevogten Leeuw,
Mij dwingt te zwijgen de geſchiedenis dier eeuw.
Ik moet voor 't laatst uw Lijk ten grave helpen leien.
Gantsch Neêrland zal met mij uw droeve dood beſchreijen.
Ik weet geen grooter lof voor uw verdiende faam,
Dan dat men ſlegts uw graf verſiere met uw naam,

Zie BRANDTS *Leven van de Ruiter*, fol. 576, 577, 583, 670, 671 en 674. *Leven der Zeehelden*, bl. 747. *Levensbeſchrijving van voornaame Mannen*, II. Deel, bl. 304 en 305. PLUIMERS *Gedichten*.

BRAKEL, *Gerardszoon*, (*Theodorus à*) afkomſtig uit *Braband*, van ouders, die den Roomſchen Godsdienst aankleefden, werd, in het jaar 1608, te *Enkhuizen* geboren, gelijk hij zelf zegt, in zijne Voorrede voor zijn boek, *het Geestelijk Leven*. Na het ſchoolſtof afgeſchud te hebben, begaf hij zig naar de Hoogeſchoole te *Franeker*, en na veel twistens met zig zelven, werd hij, op den 13den Maart 1638, te *Beers* in *Friesland* als Predikant beroepen; in 1652 aan *den Burg* op *Texel*, en in 1653 te *Makkuw*, alwaar hij bleef tot aan zijnen dood, die voorviel den 14den Februarij 1669, nalatende zijnen zoon en zijne ſchriften, welke laatſten zijnen naam als nog in leven doen zijn. Zijn afbeeldzel gaat in zwarte kunst, door VERKOLJE, zeer ſchoon in prent uit.

BRAKEL, (*Wilhelmus à*) zoon van den godvruchtigen vader zo even gemeld, en van MARGARETHA HOMMA, werd geboren te *Leeuwaarden*, den 10den Januarij 1635. De godvrucht van de ouders bezielde den zoon van der jeugd af. Op de Hoogeſchoolen van *Francker* en *Utrecht* zijne ſtudiën volbragt hebbende, werd

werd hij, in 1662, beroepen te *Exmorra* in *Friesland*. Aldaar begaf hij zig, in 't volgende jaar, in den echt met SARA NEVIUS. In 1665 werd hij beroepen te *Stavoren*, 1670 te *Harlingen*, 1673 te *Leeuwaarden*, 1678 te *Middelburg*, (voor welk beroep hij bedankte) en eindelijk in 1683 te *Rotterdam*, in plaatſe van FRANÇISCUS RIDDERUS. Die Gemeete ſtichtte hij tot op den 30ſten October 1711, wanneer hij godzaliglijk overleed. Het zou overbodig zijn, iets tot lof van zijne ſchriften te zeggen, zijnde zijn voornaamſte werk, *de Redelijke Godsdienst*, twee deelen in 4to, bij ieder ten overvloede bekend. Men leeze verder een breedvoerig verſlag van 's mans leven, in de Lijkrede, op hem gedaan door D. A. HELLENBROEK. Dit voegen wij hier alleenlijk bij, dat, ſchoon BRAKEL, in het Eerſte Deel van het bovengemelde werk, zig opzetlijk tegen de Leere der *Mijſtiken* verzet heeft, hij zelf, echter, in het Tweede Deel, van dat gevoelen niet vrij te pleiten is. 's Mans afbeeldzel gaat in prent uit, door VAN GUNST, door HOUBRAKEN tweemaal, en mede zeer ſchoon, in zwarte kunst, door VERKOLJE.

BRAMER, (*Leonard*) geboren in 1596, een der menigvuldige Nederlandſche Kunſtſchilderen. Meest alle plaatſen van *Italiën* worden als nog door zijne ſtukken verſierd; en hier te lande pronken dezelven nog heden op het huis te *Rijswijk* bij *'s Gravenhaage*. Eenige zijner voornaamſte kunstwerken zijn, door HOUBRAKEN, in zijnen *Schouburg*, I. Deel, bl. 164 aangeweezen; alwaar men ook 's mans afbeeldzel, naar dat van VAN DER DOES, in prent ziet.

BRANDARIS, is de naam, dien men aan de *Dagbaak* geeft, ſtaande aan 't westeinde van *ter Schelling*. Het is een vierkant gebouw, van aanmerkelijke hoogte, gebouwd in den jaare 1595. Men wil dat voorheen op dezelve 's nachts een lantaarn werd aangeſtoken.

BRANDE, (*Cornelis van den*) afkomſtig uit het aanzienlijk geſlacht van dien naam, 't welk in de Provintie van *Zeeland*, ſedert langen tijd, bekleed heeft, en nog heden bekleed, de voor-

naam-

naamſte eerampten, is beroemd als een Overſte van moed en bekwaamheid, waar van hij op de kust van *Brazil* de doorſlaandſte blijken gaf. 's Mans afbeeldzel, door PERSYN in 't koper gebragt, pronkt met dit bijſchrift:

D. ED. MANHAFTE HR. CORNELIS VAN DEN BRANDE, OVERSTE VAN EEN REGIMENT INFANTERIJ.

En daar onder:

Dit Adelijk gemoed in deugden opgewaſſen,
Past op geen vijands list nog laat zig niet verraſſen.
So bleek dat in Brazil, *daar hij den vijand ſloegh*
Op Guarapes Berg, *en uit dèn velden joegh.*

In de *St. Pieters* of *Oude Kerk* te *Middelburg* ziet men zijn wapen, vergezeld van de gewoone eeretekenen. Op zijne grafzerk leest men:

JONKER CORNELIS VAN DEN BRANDE, COLONEL OVER EEN REGIMENT INFANTERIJ, EN COMMANDANT OVER HET LEGER IN DEN SLAG VAN GAMPARAPES, IN 'T JAAR 1648, DEN 19 APRIL, VAN WEGEN DE GEOCTROIJEERDE WEST-INDISCHE COMPAGNIE, OOCK COMMANDANT VAN ITAMARATA, PAIRABAOS, MARCOE, &c. OBIJT DEN 28 FEBR. 1652.

Zie P. DE LA RUE, *Staatkundig Zeeland*, p. 142.

BRANDE, (Mr. *Philips van den*) wordt, door WAGENAAR, XIV. Deel, p. 218 genoemd *Burgemeeſter van Middelburg*; doch op de lijst daarvan, bij SMALLEGANGE, vindt men den naam van zijn Ed. in die waardigheid niet gemeld, maar wel onder het getal der Schepenen. VALKENIER noemt hem alleenlijk den Heer VAN DEN BRANDE; daarentegen voegt hij dien groot achtbaaren naam bij LA SAGE, BROUWER en VRIJBERGEN. Alle de Schrijvers van dien tijd, die van de beroerten in *Zeeland*, en bijzonder in *Middelburg*,

(1672)

(1672) gewag maaken, ſtemmen daarin overeen, dat de Heer VAN DEN BRANDE bij de muitzuchtige Boeren zeer in haat was, en dat aan hem werd toegeſchreven, dat het *wachtwoord*, ſedert eenige dagen, hun naar gewoonte niet gegeeven was. Na dat de Vaandrig BOUWENSE den eerſten aanval ontkomen was, kwam VAN DEN BRANDE aan de beurt; hij werd door eenige wijven uit zijn huis, ſtaande in de *Noordſtraat*, gehaald, (een afbeelding daarvan, in bladsgrootte, is door LUIKEN in 't koper gebragt, en behoort dus onder de Hiſtorieſche prenten van dat jaar,) en door de Burgers naar het Stadhuis gebragt. De Boeren, die hem den Verraader noemden, dit ontwaar geworden zijnde, trokken derwaarts. Bij hunne komst vertoonde hij zig, benevens den Baljuw, aan de Puije van het Raadhuis. De muitende hoop, geen gehoor aan de redenen van den Baljuw geevende, drong, in weerwil van de Burgerije, die de wacht voor het Stadhuis hield, door, en haalde den Heer VAN DEN BRANDE, gewapenderhand, naar beneden. Sleepende en ſlaande voerden zij hem tot buiten de poort, in een' kroeg, bekend onder den naam van *Nadorst;* waarna zij zig van de gemelde Heeren Burgemeeſteren en anderen meeſter maakten. In dien toeſtand van zaaken zou zekerlijk 't leven van deze mannen groot gevaar geloopen hebben, hadde niet de Heer VAN ODIJK het middel gevonden, om den woeſten hoop een weinig tot bedaaren te brengen. De beruchte BERONICIUS, dien wij onzen Leezer reeds hebben doen kennen, legt, naar de vertaaling van P. RABUS, dien Heer, als Eerſten Edele van *Zeeland*, de volgende woorden in den mond;

Wel vrienden, hebt gij voor, het ongelijk te wreeken,
Welk VAN DEN BRANDE *u heeft, door zijn verzuim, gedaan?*
Het zij zoo! Laat hem geen verdiende ſtraf ontgaan!
Maar zulks kan muiterij, noch wapentuig beſlechten;
Men vordert niets met die; wij hebben Burgerrechten,
En wetten; heeft hij deze opzettelijk vertreên,
Dat blijv' niet ongeſtraft! Hij lijde 'er voor, met reên!
En leer, door eige ſchade en ſchande, dat na dezen
Elk, wien 't wordt aanvertrouwd, wel toezien moge en vrezen,
Dat hij den draak nooit met zijn medelandsliên ſteek,
Of maak dat hun het WOORD *ten buitenpoſte ontbreek.*

Door

Door deze wijze rede, naar tijdsomſtandigheid geſchikt, en door het uitdeelen van eenige penningen onder den dronken hoop, gelukte het, gelijk gezegd is, den Heere VAN ODIJK, de gemoederen te doen bedaaren; zo dat men toeſtond, dat de gevangenen binnen de Stad in verzekering gebragt mogten worden, vanwaar zij daarna onder borgtocht ontſlagen werden.

Zie VALKENIER, *Verwart Europa*, III. Deel, p. 758.

BRANDENBURG, (*N. van*) door den Heer J. W. TE WATER genoemd als één der ondertekenaaren van 't Verbond der Edelen.

Zie II. Stuk, p. 278.

BRANDENBURG, (*Fredrik Willem*, *Keurvorst van*) door zijn huwelijk met de dochter van Prins FREDRIK HENDRIK, aan het huis van *Oranje* verbonden, behartigde, tot op het einde van zijn leven, de belangen daarvan, waarvan hij bijzondere blijken gaf, ten aanzien van den toeſtand van *Engeland*. Hij was een Vorst, vol moed, hebbende groote zucht tot den oorlog, waarvan hij de kunst volmaakt verſtond. Hij was daarenboven in alle de zaaken en geheimen van *Europa* volleerd: daardoor zag men hem in alle gebeurtenisſen, die ſedert eene vijftigjaarige regeering voorvielen, deel neemen. Van hem wordt getuigd, dat hij een zonderling geheugen bezat, en dat geen ding, ja zelfs niet het geringſte, hem ontſlipte; waaraan veel toebragt dat hij alles zelf onderzocht. Hij was van een driftigen en zeer opvliegenden aart, en niets was 'er dat hem ſpoediger tot bedaaren bragt, dan de overweeging van zijn belang. Als een vlek in zijn anders vorſtlijk charakter, wordt van hem gezegd, dat hij al te ſpoedig van partij veranderde; 't geen zijnen vrienden, ja ook zelfs den Staaten der *Vereenigde Nederlanden*, ſomtijds niet weinig ten nadeele ſtrekte. Daarentegen was hij, boven andere Vorſten, ieverig in zijnen godsdienſt, en niet min om de vereeniging van de *Lutherſchen* met de Gereformeerden te bewerken. De mislukking daarvan werd door hem toegeſchreven aan de hoofdigheid van beide partijen, en inzonderheid aan de *Dordrechtſche* Kerkvergaderinge, waardoor hij meende dat alle hoop tot vereeniging afgeſneeden was. Om de pracht van zijn hof en talrijke legers te onderhouden, vond hij zig meestentijds verpligt, zijne onderzaaren zwaa-

zwaare lasten te doen draagen; waaromtrent hij volſtrekt ongevoelig was. Hij overleed den 9den van de maand Mei des jaars 1688. Wat hem en zijne regeering, ten aanzien van de *Nederlanden*, betreft, zo van verbonden en oneenigheden met hem, als voorheen met zijnen vader den Keurvorst GEORGE WILLEM, en na hem met zijnen zoon en verdere opvolgeren, dit alles zal op de bijzondere Artikelen vermeld worden.

BRANDT, (*Martinus*) of *Brand*, was de perſoon, die, benevens DAEM, in den jaare 1572, toen de *Watergeuzen*, op bevel van Koningin ELISABETH, op aandrang van ALBA, *Engeland* moesten ruimen, met hunne ſchepen den voortogt namen, en naar den *Briel* ſtevenden, welke Stad zij hielpen inneemen. Hier door heeft BRANDT, al hadde hij niets meer verricht, zijnen naam vereeuwigd. Dan hij deed in de daad meer ter verkrijginge van de vrijheid. Want na dat reeds eenige *Hollandſche* ſteden 's Prinſen zijde gekoozen hadden, en *Dordrecht* haar daarin gevolgd was, vertoonde hij zig, daags daaraan, met zestien ſchepen, voor *Gorinchem*, dat zig mede overgaf; waarna de overgave van het ſlot op den volgenden dag mede geſchiedde. Men vindt niet duidelijk gemeld, of BRANDT zig bezoedeld hebbe met het ſchandelijk ombrengen der Geestlijkheid aldaar; maar 't is waarſchijnelijk dat hij bevel tot derzelver vervoering naar den *Briel* zal gegeeven hebben: 't geen zijne verrichtingen niet weinig ontluistert, ſchoon alle de verfoeijelijke moorden, aan die voorwerpen gepleegd, op rekening van LUMEIJ geſteld zijn geworden. De *Haarlemmers* misgreepen zig, gelijk bekend is, geduurende de ſtrenge belegering, niet minder aan eenige Roomschgezinden; en dit hun onbeſtaanbaar gedrag werd geſtraft door de nederlaag, die de Staatſche ſchepen, over welke BRANDT, als Admiraal, en de Heer VAN BATENBURG, als Overſte van het krijgsvolk, het bevel voerden, op de *Haarlemmer Meer* leeden; wordende, op den 28ſten Mei 1573, door BOSSU, twee-en-twintig vaartuigen veroverd. Eenige weinige van de overigen bergden zig in de *Kaag*, of *de Oude Wetering*. Bij deze nederlaag, voor zo verre mij bewust is, word in de Geſchiedenisſen van dien tijd, de naam van MARINUS BRANDT voor 't laatst gemeld: dus men zou kun-

kunnen vermoeden, dat hij daarbij geſneuveld of gevangen was geworden.

Zie VAN METEREN, BOR, HOOFT, enz.

BRANDT, (*Johan Arnold*) geboren te *Deventer*, den 29ſten Julij 1647, doch te *Kleef* opgevoed. Na den loop zijner ſtudiën volbragt te hebben, trok hij, in 1673, met het *Keurbrandenburgſche* Gezantſchap naar *Moscoviën*. Bij zijne terugkomſte, in 1680, werd hij te *Doesburg* Hoogleeraar in de Rechten, alwaar hij overleed den 26ſten Mei 1691; hebbende, zo als gezegd wordt, door al te ieverig ſtudeeren zijn leven verkort.

BRANDT, (*Gerard*) die *Amſteldam* met zijne geboorte vereerd, en gantsch *Nederland* met de vruchten zijner wel verſnedene penne verrijkt heeft, had tot grootvader GERARDT BRANDTZ, (zo als zijne voorouders gewoon waren te ſchrijven) die, op den 14den October 1570, te *Antwerpen* geboren was, en, op den 25ſten October 1592, BAILE JASPERS ter vrouwe nam. Hunne huwelijksvereeniging geſchiedde te *Amſteldam* in de *Kalverſtraat*, in de *halve Goude Reaal*, door JOOST POPULIER, ten overſtaan van FRANÇOIS SCHOT en DIRK ALEWIJN. Deze echtgenooten, waarvan de Vrouw Ao. 1638 overleed, hadden zamen gewonnen de volgende kinderen:

Martijnke Brandtz, geboren den 29ſten Augustus 1593, overleed 1638.

GERARD BRANDTZ, die volgt.

Jasper Brandtz, geboren binnen *Middelburg*, 26 Januarij 1596; deze verdronk in 't ijs, op 't *Y* voor *Amſteldam*, den 6den December 1644.

Joost Brandtz, geboren 1 Februarij 1600.

Andries Brandtz, geboren 6 Oct. 1602, ſtierf 13 Jan. 1603.

GERARD BRANDTZ, de oudſte zoon van deze vijf kinderen, was geboren te *Middelburg*, den 2den October 1594, en werd, op den 27ſten Augustus 1623, door den ouden GELDORPIUS, te *Amſteldam*, in den echt verbonden met NEELTJE JEROENS, die den 18den December 1644 overleed, waarna hij, in het jaar 1645, her-

hertrouwde met MARGRIETJE STER. Deze GERARD was Regent van den *Amſteldamſchen* Schouwburg, en een ijverig beminnaar en kenner der Nederduitſche Dichtkunde. Zijn beroep beſtond in 't maaken van groote en kleine uurwerken, zonnewijzers en andere Mechaniſche konſtwerkruigen; welke zo veel goedkeuring verworven, dat DESCARTES kennis met hem zocht; door den ommegang met dezen grooten man bragt hij zijne kunst nog tot groottere volmaaktheid. Hij overleed den 4den Februarij 1659. Uit zijn eerſte huwelijk heeft hij gewonnen:

Anna Brandtz, geboren den 27ſten Januarij 1625, en geſtorven den 22ſten April van dat jaar.

GERARD BRANDTZ, of BRANDT; die volgt.

Cornelia Brandtz, geboren 27 Maart 1628.

Jeronimus Brandtz, geboren 23 Aug. 1629, geſtorven 19 October.

Anthonij Brandtz, geboren 7 Jan. 1631, ſtierf 13 April.

Barbera Brandtz, geboren 18 Mei 1632.

Anna Brandtz, geboren 17 Dec. 1635, geſtorven 9 Julij 1636.

Maria Brandtz, geboren 21 Julij 1634, ſtierf 29 Julij 1637.

GERARD BRANDTZ, oudſte zoon van GERARD BRANDTZ en NEELTJE JERGENS, werd geboren te *Amſteldam*, den 25ſten Julij 1626, en gedoopt door JOHANNES DE MAIRE. In zijne jeugd de noodige kennis der talen verkreegen hebbende, begaf hij zig, reeds tot jaaren gekomen zijnde, vermits hij een geruimen tijd in het beroep zijns vaders geſleeten had, tot de Academiſche oefeningen; hij werd eerlang Proponent, en daarna Predikant bij de Remonſtranten te *Nieukoop*. Staande die beroeping begaf hij zig in den echt met SUSANNA VAN BAARLE, ter wier liefde en begeerte, als ook op raad van haaren vader, den Hoogleeraar KASPAR VAN BAARLE, of BARLEUS, hij zig aan de Letteroefeninge had begeeven. Hunne trouw werd bevestigd op het Prinſenhof, alzo het Stadhuis van *Amſteldam* toen door den brand verteerd was. SUSANNA overleed den 1 den Julij 1674, oud zijnde twee-en-vijftig jaaren; waarna BRANDT, in het volgende jaar, hertrouwde met KATHARINA VAN ZORGEN, die na hem, zonder kinderen na te laaten, overleed. In zijn eerſte huwelijk heeft hij verwekt:

KASPER BRANDT, die volgt.

Gerard Brandt, geboren te *Nieukoop*, 15 Junij 1655, overleed 19 April 1656.

GERARD BRANDT, volgt mede.

JOHANNES BRANDT, volgt na hem.

Cornelia Brandt, geboren te *Hoorn*, 7 Maart 1666; trouwde, 30 November 1683, te *Rotterdam* met FRANS DE HAAS, die in 1690 overleed, nalatende vijf kinderen: I. *Gerard de Haas*, geboren 24 Sept. 1684. II. JAN DE HAAS. III. GERARD DE HAAS. IV. MARIA DE HAAS. V. FRANS DE HAAS. Zij hertrouwde, 1699, met REINIER LEERS, Schepen der Stad *Rotterdam*, die in 1714 overleed, nalaatende twee kinderen: JOHANNES en ARNOUT LEERS.

ANNA BRANDT, geboren te *Amſteldam*, 2 Sept. 1667, die te *Rotterdam* in huwelijk trad met den Notaris GERARD BLOCKERUS, dien zij eenen zoon baarde, JOHANNES genaamd.

Maar het wordt tijd, den grooten GERARD BRANDT, buiten zijne familie, in zijn beroep en ſchriften, nader te doen kennen. Van *Nieukoop* werd hij, in 't jaar 1660, naar *Hoorn*, en van daar, in 1667, naar *Amſteldam*, bij de Remonſtranten beroepen; welke Gemeente hij, tot in het jaar 1685, leerde en ſtichtte.

Wat betreft zijnen onvermoeiden arbeid buiten den predikdienst, waardoor hij zijnen naam, als Historieſchrijver en als Dichter, der vergetelheid onttrokken heeft, daaromtrent dient het volgende ten berichte. Op den ouderdom van naauwlijks zeventien jaaren gaf hij reeds blijken, dat hij een man van letteren ſtond te worden, door de uitgaave van zijn Treurſpel, *De Veinzende Torquatus*, 't welk de goedkeuring van kundige mannen wegdroeg, en hem gelegenheid gaf om zig in de gunst van den gemelden CASPARUS VAN BAARLE te dringen. Echter werd dit Tooneelſtuk naderhand door hem verworpen. Ik zou hier een gantsch register kunnen maaken van Lofverzen, Rouwklagten, enz. doch daar alle deze in zijne gedichten te vinden zijn, en ik mij ook liever bepaalen wil om hem als Historieſchrijver te doen kennen, gaa ik alle dezelven met ſtilzwijgen voorbij; te meer daar BRANDT zelf, na dien tijd, zijn gantſche plan veranderd heeft. Dus zal men mij ook ligtlijk toeſtaan, dat ik hem in zijne

ne ernſtiger bezigheden volge. Dit alleen moet hier als bij herhaaling gezegd worden, dat gemelde Treurſpel, en zijne liefde tot de dichtkunst, hem niet alleenlijk de achting van BARLEUS, maar ook gemeenzaamheid in het huis en aan de tafel van dien gadeloozen man had doen verkrijgen; welke gemeenzaamheid hem ook in kennis bragt met 's mans dochters, onder welke in verſtand en deugd uitmuntte de beminnelijke reedsgenoemde SUSANNA, wier genegenheid tot de edele dichtkunst haar gemeenzaamer, dan de anderen, met GERARD maakte. Het gevolg hiervan was, eene eerlijke liefde, waarvoor de Jonkvrouw mede niet ongevoelig was. De groote zwarigheid beſtond daarin, dat het beroep van den minnaar met haaren rang niet ſtrookte; en dus verklaarde zij openlijk haare begeerte te zijn, dat BRANDT zig aan de ſtudië der Theologie begave. Minder moeijelijk was het, aan haar voorſtel te voldoen, dan om zig tot het predikampt bekwaam te maaken; te meer als men nagaat, dat hij toen reeds den ouderdom van twee-en-twintig jaaren bereikt had. Doch de liefde vormde hem, door het onderwijs van CURCELLEUS en andere mannen, ſpoediger dan men het verwacht had, tot een' Predikant. Na bekwaam gekeurd te zijn, verkreeg hij welhaast het gezegde beroep te *Nieukoop*, en zijne SUSANNA ter vrouwe, op den 8ſten September 1652.

Van zijne Hiſtoriſche ſchriften zag allereerst het licht, zijn *Kort Verhaal van de Reformatie*, of *Onpartijdig Kronijkje*, tot aan het jaar 1600. De tweede druk daarvan is van 1658; de derde 1699, in 8vo, en daarna een, onder den zelfden tijtel, met aantekeningen, van 1663. De vijfde druk is van 1730.

In 1659 gaf hij in 't licht eenige *Stichtelijke Gedichten*, waarvan de *Vreedzaame Christen* zijne vrienden het meeste voldeed. Men getuigde daar van, dat het krachtig en gelukkig uitgevoerd was.

In 1662 kwam van hem, in de Latijnſche taale, ten voorſchijn, eene *Verzameling van verſcheidene merkwaardige Plaatſen, die in de Hiſtorie van* THUANUS *niet gevonden worden*; zijn de dezelven door hem getrokken uit twee geſchriften, waarvan het eene naar een handſchrift van dien doorluchtigen Schrijver zelven geſchreeven was.

In 1666 vereerde hij zijnen landgenooten, doch zonder melding van zijnen naam, de *Historie van Enkhuizen*, in 8vo. Wat de reden van het verzwijgen zijns naams geweest zij, is mij onbekend; doch dat hem dit boekje niet tot oneer verſtrekt heeft, is gebleeken bij de tweede uitgaave, in 4to, vermeerderd door s. CENTEN, en uitgegeeven in 1747. De nuttigheid daarvan zal men op 't Art. ENKHUIZEN aangeweezen vinden.

Om tot het voornaamſte van 's mans werken te komen, dient alhier gezegd te worden, dat in den jaare 1671 ten voorſchijn kwam, het Eerſte Deel zijner *Historie der Reformatie*; aan welk boek hij het beste gedeelte zijns levens ten koste gelegd heeft. Agt jaaren te vooren gaf hij de tien eerſte boeken in 't licht; men verſta hier niet het *Kronijkje*, waarvan zo even gewag gemaakt is, en nog nader zal geſproken worden; maar de tien eerſte boeken van 't laatstgemelde werk, die met het jaar 1573 eindigden, en in het jaar 1663 uitgegeeven werden. Van de beſcheidenſten uit andere gezindheden, ja zelfs van de Roomschgezinden werd dit ſtuk gunſtig ontvangen. Al wie ooit de pen gevoerd heeft, weet hoe de goedkeuring van een weldenkend publiek den moed en ijver van een Schrijver doet aanwasſen; dit had ook bij BRANDT plaats. Want, drie jaaren daarna (1674), verſcheen het Tweede Deel der *Reformatie*. Maar de zaaken, die hij daarin niet had kunnen voorbij gaan, naamlijk de beginzelen en de gevolgen van de beklaagelijke broedertwisten, ende daarop gevolgde Scheuring tusſchen de *Remonſtranten* en *Contra-Remonſtranten*, waren toen, en zijn nog, van dat aanbelang, dat geen Schrijver de bekwaamheid bezitten kan, om ieder te voldoen, veel minder BRANDT, die voor een ijverig Remonſtrant bekend ſtond, en bij veelen reeds veroordeeld was, eer men zijne ſchriften geleezen had. 't Zij mij gegund, (behoudens alle de achting, die ik voor 's mans nagedachtenis en bekwaamheid heb) hier te mogen zeggen, dat ik zijne Opdragt, vóór het Tweede Deel, *aan alle de Predikanten en Leeraaren der publijke Gereformeerde Kerken en Schoolen van Holland en Westfriesland*, als één zijner grooteſte misſlagen aanmerk: om reden, dat men de door hem daarbij gevoegde benaamingen van *Eerwaardige*, *Godtvruchtige*, *Hoogstgeleerde Mannen en Broeders*, niet kan overeenbrengen met het geen

geen hij eenige jaaren te vooren geſchreeven had, in een *Onderzoek of een* Remonſtrant *wel bij een'* Contra-Remonſtrant *ter Preek en ten Avondmaal mochte gaan.* Want daarin wordt die daad door hem op de ſterkſte wijze afgekeurd. Dit boekje was in 1657 te *Amſteldam*, in 8vo, gedrukt, onder den tijtel: *Verlaat uw eige Vergadering niet*, enz. zijnde hetzelve eene beſchaving of uitbreiding van een dergelijk, in 1619, in 4to, uitgegeeven, onder den tijtel: *Vraghe oft den Christenen oft Lidtmaten der Kercken, nae de waerheyt, die welck ſy voor den Heere beleyden, ſtout ende vermetelijk is verdoemt, ende de Leeraars die deſelfde in alle ſuiverheid ende oprechtheid hebben geleert, uitgeworpen en afgezet, in conſcientie vrijſtaat gemeenſchap in den wettelijken Godsdienst te houden, met den geenen, die men nu* Contra-Remonſtranten *noemt, ofte die de voorſz. Condemnatie, oft uitſtooting gedaan en toegeſtaan hebben.* De Schrijver daar van was NERANUS, Remonſtrantsch Predikant in de *Oude Wetering*. Moet men den naam van *Mannen Broeders*, dien hij hun geeft, aanmerken als algemeen, dan vervalt de kracht der Opdragt, vermits de naam van *Broeders* uit den grond van 't hart moet voortkomen? of moet men het alleenlijk aanmerken als een ſchijnbedrog? Minder moeite zou het kosten, te toonen, dat BRANDT hun allen dien naam niet heeft kunnen geeven. Geſchiedde het om door die Opdragt zijn boek te eerder in ieders handen te doen komen? dan zou men het moeten ſtellen onder de *Piae fraudes*, of godvruchtige bedriegerijen. Doch genoeg hier van: de kundigen kunnen 'er zelven over oordeelen, en het geſchreevene toetzen: best zal het zijn, onzen afgebrokenen draad weder aan een te knoopen, en het verhaal te vervolgen.

Men beſluite uit het reeds gezegd niet, dat de arbeidzaame BRANDT, met Predikant te zijn; met de dochter van éénen der grootſte geleerden van dien tijd ter vrouwe te hebben, en met zijne reeds geſchreevene werken, zijne oogmerken bereikt had. Verre van daar! En al ware zulks zo geweest, zijne echtgenoote zou hem tot andere denkbeelden gebragt hebben, zo als uit eenige haarer brieven aan hem, terwijl hij nog Student was, geſchreeven, zou kunnen beweezen worden. Dan, heb ik hem,

om bij mijn oogmerk te blijven, boven verlaaten als Dichter; om de zelfde reden verlaat ik hem hier als Godgeleerde, en bepaal mij tot hem, om nog meer bijzondere redenen als Historieſchrijver. Was het oogmerk van BRANDT geweest, om door zijne Opdragt zijn boek te eerder in ieders handen te brengen, (dat ik liefst onbeſlist laate) het was daardoor ook in handen gekomen van zulken, die 'er gantsch niet gunſtig over dachten. De Leden van de *Noordhollandſche* Sijnode beſlooten, hunne klagten daartegen in te brengen, en gaven, ten dien einde, last aan DANKERT en ROLDANUS, om hetzelve te doorleezen en hunne aanmerkingen daarop in geſchrift te ſtellen. Zeer ongunſtig was het bericht, dat deze beide Heeren inbragten; beſtaande hoofdzaaklijk hierin, *dat hetzelve in zig bevattede notoire valschheden*; welk oordeel door BRANDT éénzijdig en liefdeloos genoemd werd. Hij beklaagde zig daarover, in een' brief aan den Heere KLINKQUANT, Gereformeerd Predikant te *Delft*, Het antwoord, daarop ontvangen, werd door BRANDT niet rugtbaar gemaakt. Intuſſchen had men bij de Sijnode beſlooten, zig met eene Remonſtrantie te keeren tot de Staaten van *Holland*, met bijgaand verzoek, dat de ſtukken, die van BRANDT's *Historie der Reformatie* reeds het licht zagen, bij Plakaate mogten verboden worden; in de daad het gemaklijkſte en een ſtout maar geen prijsbaar verzoek. Beter zou, mijns oordeels, de Sijnode gehandeld hebben, met één of meer uit de hunnen te benoemen en te gelasten, om de beide Deelen van het gemelde werk, op eene beſcheidene wijze, naar waarheid te wederleggen, en het publiek, bijzonderlijk de Leden van de Gereformeerde Kerk, op onwederlegbaare gronden, 's mans misſlagen aantewijzen. De Sijnode voegde 'er nevens, indien zulks, gelijk zij gemaklijk konde voorzien, ondoenlijk was, om reden dat de Exemplaaren reeds alomme verſpreid waren, dat dan het verleende Octroij ingetrokken, en het uitgeeven der verdere Deelen verboden mogt worden. Wat dezen tweeden eisch aangaat, dezelve was, hoewel, ten aanzien van den Schrijver, even hard, echter iets billijker ten aanzien van de verzoekers. Dit werd ook door de Staaten toegeſtaan, en BRANDT het doen drukken en verſpreiden, bij Misſive van den 17den Julij 1677, verboden. In die Misſive zeggen de Staaten,

na alvoorens aan hem de klagten van de gemelde Sijnode vertoond te hebben, „ dat zij, na voorafgegaane deliberatie, ver„ klaaren; dat zij door het verleenen van hun voorgaand Octroij, „ in geenen deele hebben willen goedkeuren of approbeeren, dat „ geene hij in zijne Kerklijke Historie, zoude hebben mogen ge„ ſteld of geſchreeven; en nademaal volgens het oordeel van de „ Sijnode, daarin verſcheidene aanſtootelijke zaaken zijn gecom„ prehendeert, goedgevonden en gereſolveert hadden het voorſz. „ Octroij en den effecten van dien bij dezen intetrekken, en hem „ daarvan kennisſe te geeven," — „ met bijgevoegden last en „ ordre dat hij in 't ſchrijven en uitgeeven van het vervolg der „ voorſz. Historie, zig zal hebben te onthouden van alle aan„ ſtootlijkheden, zo wel ten reguarde van de Politie, als van „ de Kerke deezer Landen, op dat wij (zeggen de gemelde Hee„ ren Staaten) bij onverhoopte onſtentenisſe van dien, niet mo„ gen worden verobligeert, daarin anders te voorzien." Deze handelwijze der Heeren Staaten ſloot de Sijnode de handen, en verpligtte haar te wachten, wat BRANDT in 't vervolg zou goedvinden te ſchrijven. Behalven dat, had de *Amſteldamſche* Predikant H. RUIJL zig in geſchrifte tegen BRANDT's *Historie* verzet, in een boekske, dat hij den tijtel gaf van *G. Brandts Stoute Geveinsdheid en Liefdelooze Geest*, enz. Wenſchelijk ware het dat RUIJL zig in dit geſchrift wat gemaatigder en beſcheidener gedragen had; want hij gedroeg zig daarin, zo als in meest alle twistſchriften gewoonlijk geſchied, dat is, nu eens al te hevig, en dan al te galachtig; en ſchoon 'er trekken in gevonden worden, die BRANDT, ware het hem mogelijk geweest, voor zijn eigene eer wel wat manlijker had mogen beantwoorden, is het, echter, verre van daar, dat alles, wat hij in het Tweede Deel geſchreeven heeft, juist van dien ſmaak is, als de Euangeliſche Olij van den *Samaritaan*. RUIJL zweeg op de verantwoording van BRANDT niet, maar gaf, ter zijner verdediginge, nog een tweede geſchrift uit, groot 46 bladz. in 4to; dat hem, echter, bij onpartijdigen niet veele eer kan verworven hebben, zijnde hij daarin, op veele plaatſen, nog veel driftiger dan in 't eerſte. Wat aangaat het Derde en Vierde Deel van BRANDT's *Historie*, deze werden eerst in 't jaar 1704, door zijnen jongſten zoon JO-

HANNES BRANDT, uitgegeeven. Hij, die zig daar tegen verzet heeft, was de geleerde J. LEIDEKKER, Predikant te *Middelburg*, in twee Deelen, betiteld *de Eere van 't Sijnode te Dordrecht*, enz. De vier Deelen van BRANDT's *Historie der Reformatie* zijn verdeeld in LXI Boeken; bevattende het eerſte Deel zestien boeken, van het jaar 1 tot 1599; het Tweede, van 't zeventiende tot het twee en-dertigſte boek, van den jaare 1600 tot 1618; het Derde, van 't drie-en-dertigſte tot het zes-en-veertigſte boek, de jaaren 1618 en 1619; en het Vierde Deel, van 't zeven-en-veertigſte tot het een-en-zestigſte boek, de jaaren 1619 tot 1623 ingeſlooten. Het is den liefhebberen bekend, dat in eenige, doch zeer weinige, uitgaaven van het Vierde Deel, op bl. 419, waarmede het agt-en-dertigſte boek eindigt, verandering plaats heeft: zijnde aldaar tusſchen de woorden *gants geen gewagh wordt gemaekt* en *ter dier tijdt*, enz. het volgende ingevoegd: „ In de„ ſe ſelve maendt wierdt 'er een pasquil geſtrooit, en ſelfs te „ Dordrecht aan de deur van de Sijnodale vergaderplaats geplakt, „ 't welk de Contra-Remonſtrauten op een ſeer vinnige wyſe, „ onder den tijtel van *Triumph van den Gereformeerden Duivel, onder ſyne Synode vergadert tot Dordrecht*, over den „ hekel haelde." Dit luidde, op dat men uit dit ſtaal afneeme, hoe verre de hevigheit der partijſchap zig kan laaten vervoeren, als volgt.

Toen in Hollandt tot Dort de Synode was begonnen,
Vierde de Duivel voor de Hel met piktonnen:
Want al heeft hij alom veel vrienden en knaapen woonen,
Nochthans en kreeg hij nooit bij een al ſulke perſoonen,
En nergens op aerde vergaderde alſulke Raedt,
Om te bewijſen, dat God is oorſaek van alle quaedt,
Of dat hij den mensch ondoenlyke dingen gebiedt;
Of eeuwelijk verdoemt de geſtorvene ſielen om niet:
Want al is 't, dat de Duivel wel weet door reeden,
Dat dit geheel ſtrydt tegens alle goddelyke ſeden,
Nochthans is hy bly, dat ſo veel kloeke mannen
Leeren Godt te weſen een Peinſe der Tyrannen,
En dat Godt van eeuwigheit den vryen wil heeft gebonden,

Wil-

Willende als vriendt kieſen een, en d'ander verwerpen als honden,
En hoopt door dees' leer te krijgen met groote hoopen
De geenen, die meinen het quaedt niet te kunnen ontlopen,
Dus bedankt hij Calvyn voor dit nieuw kamerſpel,
En d'anderen ſal hij bedanken, als ſy komen in de Hel.
Vidit L. B. A.
By Antony Spierinx de Jonge, in de Kamerſtraat.

Een fraai ſtuk zeker om in een *Kerklijke Historie* gevoegd te worden! Of men het uit vreeze voor, of op bevel van den Rechter, dan uit eigene overtuiginge van het aanſtootelijke, in de meeſte exemplaaren, door weglaating en herdrukking van de bladzijde 419 en 420, 'er uitgenomen hebbe, is mij niet gebleeken.

Of ſchoon nu de drukpers, met de Kerklijke Historie, tot na 's mans dood rustte, zijne pen, en ook de pers, rustte niet ten aanzien van zijne andere werken. Door zijne bezorging, kwam, in 1677, de nieuwe druk der beroemde *Nederlandſche Historie* van den Heere HOOFT ten voorſchijn, vermeerdert met het leven van dien grooten man, in dezelfde keurigheid en kieschheid van ſmaak, als hij, zes jaaren te vooren, deszelfs *Tacitus* en *Mengelwerken* in 't licht gebragt had.

Met gelijken ijver arbeidde hij aan de uitgave van het leven van J. VAN VONDEL en deszelfs Poëzij, die in den jaare 1682 in 't licht kwam. De opgenoemde waren zijne Lettervrugten, welke bij zijn leven het licht aanſchouwden. Want het pronkſtuk van al zijnen arbeid, *'t Leven van den Admiraal de Ruiter*, een werk, dat alleen zijnen naam onſterfelijk zou gemaakt hebben, en waarvan getuigd wordt, dat hij honderd dagen, veertien uuren daags, daaraan gearbeid heeft, was, ſchoon afgeſchreeven, bij zijn overlijden ſlegts ten halve gedrukt. Zijne overige werken, behalven 't gemelde leven van den beroemden Zeeheld, zijne *Gedichten*; voorts zijn *Dagwijzer der Geſchiedenisſen*, en *de Historie der Rechtpleeging van Oldenbarneveld*, zijn na zijn overlijden door zijne zoonen uitgegeeven.

's Mans leven is naauwkeurig beſchreeven, door zijnen be-

huwd-zoon JOHAN DE HAAS, en gedrukt in 4to. Zijne afbeelding vindt men voor het Derde Deel zijner *Historie der Reformatie*, zijnde in 't koper gebragt door P. VAN GUNST; een ander van hem gaat door SCHENK in zwarte kunst uit, als ook een in grooter formaat, door J. TANGENA.

BRANDT, (*Kasper*) geboren te *Nieukoop*, den 25ſten Junij 1653. Te *Hoorn*, alwaar wij in 't voorige Art. gezien hebben, dat zijn vader beroepen was, oefende hij zig naarſtig in de Nederduitſche en Latijnſche taalen, en met dezen zelfden ijver vervolgde hij zulks te *Amſteldam*. In 1669 begaf hij zig tot het hooren van hoogere leſſen, onder den vermaarden PH. VAN LIMBURG. Zijne ſtudiën voleindigd hebbende, werd hij, in 't jaar 1675, tot den predikdienst bekwaam gekeurd, en kort daarna onder de Remonſtranten te *Schoonhoven* beroepen; drie jaaren daarna te *Hoorn*; verder te *Alkmaar*, te *Rotterdam*, en eindelijk te *Amſteldam*, alwaar hij overleed den 5den October 1696, in den ouderdom van drie-en-veertig jaaren. Hij had drie vrouwen gehad: I.) SARA ZWAARDEKROON. II.) LEONORA TONGERLO. en III.) AGNETA PAATS. In zijn eerſte huwelijk verwekte hij: 1. SUSANNA, 2. CHRISTINA; en in het tweede GERARD BRANDT. Zijne nagelatene ſchriften zijn; *Over het Onzen Vader*; *Boeten Bede-ſtoffen*; *twee-en-dertig Predicatiën*; voorts zijne Poëzij; en 't leven van J. ARMINIUS, in de Latijnſche taale geſchreeven. Zijn afbeeldzel gaat in prent uit, door J. HOUBRAKEN.

BRANDT, (*Gerard*) derde zoon van den beroemden vader, boven gemeld, was geboren op den 6den April des jaars 1657. Deze vertoonde reeds vroeg de blijken van een vlug verſtand en rijp oordeel. Eerst werd hij te *Hoorn*, en daarna te *Amſteldam*, ter ſchoole beſteld. Hij en zijn broeder, zo even gemeld, ſpoorden elkander geſtadig tot lust en ijver aan, en genooten het onderwijs van dezelfde meeſters. GERARD meer lust hebbende om de Nederduitſche zo wel als de Latijnſche taal grondig te kennen, vertaalde eenige *Latijnſche*, *Franſche* en *Engelſche* werken, waarvan ten blijken ſtrekt, de *Historie der Vijf Artikelen*, of *eene Verklaaring van het gevoelen der Weſterſche Kerken*, en

en in 't bijzonder van die der Engelſche, in de verſchilpunten, hedendaagsch overgehaald, onder den naam van Arminianen; in 't Latijn geſchreeven, door P. HEIJLIN, Capelaan van Koning KAREL DEN EERSTEN. Kort daarna ondernam hij de beſchrijving der Geſchiedenisſen van de jaaren 1674 en 1675, onder den tijtel van *Tweejarige Geſchiedenisſen*; welk ſtuk men gebruikt als een vervolg op de twee Deelen, door T. DOMPSLAAR in 't licht gegeeven, onder den tijtel van *'t Ontroerde Nederland*, in 4to. Bij de eerſte uitgaave verborg de jonge BRANDT zijnen naam, onder de letteren *V. T. V.* Naderhand is het Boek, met zijn' naam 'er voor, herdrukt. In 't jaar 1678 werd hij te *Schoonhoven*, in plaatſe van zijnen broeder, als Predikant beroepen. Daarna bediende hij de Gemeente te *Dokkum*. Voor korten tijd keerde hij weder naar *Schoonhoven*, en werd van daar beroepen te *Rotterdam*, alwaar hij zig in den echt begaf met ELISABETH VERDUIN. Ter laatstgemelde plaatſe overleed hij in den bloei zijns levens, Ao. 1683, oud zijnde zes-en-twintig jaaren en eenige maanden. Zijne bekwaamheid is kenbaar uit zijne gedrukte *Leerredenen*, verzameld in bundels van twee-en-dertig, een-en-twintig en tien ſtuks, en uitgegeeven in de jaaren 1694, 1698 en 1704. Onder zijn afbeeldſel leest men:

Soo ſiet men GERARD BRANDT, *den tweeden van dien naam;*
Een naam, met liefde in 't hert, met eer in alle monden:
Hoewel den Eeren Prijs, die haaren roem beſtaan,
Onmooglijk nae verdienſte op Aarde word gevonden:
I'n ſchoon men trof hem min in omtrek, dat's geen nood;
Men heeft ſyn ſchaduw zelfs gedoodverft na den dood.

J. OUDAAN.

BRANDT, (*Joannes*) jongſte broeder van KASPER en GERARD, heeft, benevens die beide, te *Nieukoop* het eerſte licht aanſchouwd, op den 6den Julij 1660. Na zijne ſtudien voleindigd te hebben, werd hij, in 1681, als Proponent bekwaam gekeurd. Eerst predikte hij te *Thiel*, en het jaar daaraan werd hij beroepen te *Warmond*; ten volgende jaare te *Hoorn*; daarna in *'s Hage*; en eindelijk te *Amſteldam*. Te *Hoorn* trad hij in huwelijk met

WIL-

WILHELMINA KLOPPER, en won bij haar vijf kinderen. Hij overleed te *Amſteldam*, den 13den Januarij 1708. Men heeft van hem in druk, *'t Leven van den Apostel Paulus*, in 4to. 1695. *Lijkreden op den dood van Maria*, en zijne *Verantwoording tegen Leijdekker*. In 1702 werden van hem uitgegeeven, *Honderd Brieven van Geleerde Mannen*, *Mengeldichten*, enz. Hij was de grootvader van onze vermaarde Dichteresſe, Mejuffrouw LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN, de waardige Echtgenoote van den Vaderlandſchen Dichter NICOLAAS SIMON VAN WINTER, geb. 21 Auguſtus 1721.

BRANDSTEED, eene edele Staate in *Friesland*, gelegen in de nabuurſchap van het Dorp *Holwerd*, in *Westdongeradeel*.

BRANDVLOTTEN. Het maaken van dezelve, was, volgens BOXHORN, eene benaaming, die men oudstijds in *Zeeland* gaf aan het bereiden der brandſtoffe, uit of van de *Derrij* of *Darink*, die, na het afſteeken van de klei, (waarvan ook wel ſteenen plagten gebakken te worden) met een brede ſpade, in langwerpige vierkante ſtukken uit den grond gegraven, en daarna, in ronde of langwerpige hoopen, luchtig op elkander geſtapeld werd, zo dat lucht en wind 'er door heen ſpeelden, tot dat dezelve hard genoeg was om te branden. Met deze brandſtoffe dreeven de *Zeelanders* een aanzienlijken handel, die ook wel *Moerneering* genaamd werd. Deze arbeid had veel overeenkomst met het maaken der *Hollandſche* en andere Turf, alleenlijk met dit onderſcheid, dat de *Derrij*, als van veel vaster ſtoffe, niet met netten kan gebaggerd, maar, gelijk gezegd is, met ſpaden of met een *Bot*, in *Zeeland* dus genaamd, moet uit den grond geſtoken worden.

Zie BOXHORN, *Toneel van Zeeland*, I. Deel, p. 114.

BRANDWIJK, daar *Gebbe* of *Gijbeland* bijgevoegd wordt, als behoorende te zamen tot een en dezelfde Ambachtsheerlijkheid in de *Alblasſerwaard*. *Brandwijk* paalt ten noorden aan *Streefkerk*, en het andere ten zuiden aan *Moolenaarsgraaf*. In de lijst der verpondinge ſtaan voor hetzelve 574 morgens en 388 roeden.

den. De Kerk, die tot *Brandwijk* en *Gebbe* behoort, ſtaat op de eerstgenoemde plaats. Als Ambachtsheer van deze beiden heeft laatst bekend geſtaan, de Heer en Mr. ADRIAAN STROOP, Raad in de Vroedſchap der Stad *Dordrecht*. In vroegere tijden was aldaar een Klooster van Reguliere Kanonesſen.

Zie *Staat der Nederlanden*, VII. Deel. *Oudheden van Zuidholland*, bl. 154. *Oudheden van Utrecht*, III. Deel, bl. 416. enz.

BRANT, (*Gijsbert*) behoorde, in vroegere dagen, onder de mannen, die, door hunne geleerdheid, de Roomſche Kerk ten ſieraad verſtrekten. Hij was Kanunnik te *Utrecht*, en in 1544 Pastoor te *Weesp*. Onder de Pastoors van *Kudelſteert* vindt men ook genoemd JOHAN BRANDT.

BRANTGUM, een der veertien Dorpen van de Grietenij *Westdongeradeel*, in 't Kwartier van *Oostergoo*. Dit Dorp is gecombineerd met *Waaxens*. De Predikant, die beiden bedient, behoort onder de Klasſis van *Dokkum*.

Zie WINSEMIUS.

BRANTSENBURG, een vervallen Heerenhuis, waarvan niet meer dan de Voorpoort overig is, in de nabijheid van het Dorp *Steenderen*, in *Gelderland*, en wel onder het Landdrostampt van *Zutphen*.

BRAS, (.....) was, als Kapitein, in den jaare 1617, één der Nederlandſche Zeehelden, die, volgens zijne Inſtructie, hem te *Hoorn* gegeeven, met en benevens anderen mannen, de *Turkſche* Rovers belette de Nederlanders te benadeelen; neemende en verbrandende, onder het opperbevel van MOIJ LAMBERT, verſcheidene van hunne vaartuigen.

Zie *Hist. van Enkhuizen.*

BRASICA, (*Jacob*) of KOOL, gelijk hij zig in 't Nederduitsch deed noemen, was van geboorte een *Rotterdammer*, en zusters zoon van REINIER SNOIJ, van *ter Goude*, die zig door het uit-

uitgeeven van verſcheidene *Latijnſche* Werken vermaard gemaakt heeft.

BRASSELT, voorheen een Dorp onder 't *Sticht* behoorende, alwaar een Kapel ſtond, opgericht in de veertiende Eeuwe, door den Ridder STEVEN VAN ZUILEN.

BRASSER, (*Joost*) wiens broeder, GOVERT BRASSER, Theſaurier-Généraal der *Vereenigde Nederlanden* was, werd, als behorende tot de Remonſtranten, in 't jaar 1621, met meer anderen, van de gemeenſchap der Gereformeerde Kerke binnen *Amſteldam* afgeſneeden. Op den 19 December des jaars 1623 werd ten zijnen huize eene vergadering van zijne Gezinte geſtoord, zonder dat hij, echter, daarover nader gemoeid werd. Eenige voornaame mannen rieden hem, zijne zaak met den Schout aftedoen, hem voorhoudende, *dat, zo hij vonnis verwagten wilde, eenige der voornaamſte Schepenen zig verpligt zouden achten, uit de Bank te gaan, alzo zij over dergelijke zaaken niet zitten wilden, doch dat dit hen verdagt en voor het toekomende onnut zoude maaken.* BRASSER, echter, verklaarde, *als het niet anders zijn kon, liever de volle boete te willen geeven bij vonnis van Schepenen, dan vijf groot, bij verdrag met den Schout. De Schepenen*, zeide hij ook, *moeſten zo wel iets voor de vrijheid doen, als hij en de zijnen, die hun leven zelf ter beſchetdenheid van 't wufte graauw ſtelden.* BRANDT verhaalt niet, welk het gevolg van deze zaak geweest is.

Zie BRANDT, IV. Deel, p. 858, 862, 903 en 911.

BRASSER, (*Govert*) bekleedde, in het jaar 1634, van wegen dezen Staat, het charakter van buitengewoon Afgezant aan het Hof van *Engeland*, ter bemiddelinge van de ontſtaane onlusten, over de zaaken in *Amboina*. Ik twijffel of deze beiden, JOOST en GOVERT, niet behooren tot de BRASSERS, die in *Delft* een aanzienlijken rang bekleed hebben. In 1504 overleed aldaar WILLEM JANSZ DE BRASSER, op wiens grafzerk in de *Oude Kerk* aldaar men ook genoemd vindt, VINCET BRASSER, *Priester*; LIVINA BRASSER, *Huisvrouw van den Heer en Mr.* ADRIAAN VAN COOL-

COOLWIJK. Verder, GOVERT WILLEMSE BRASSER, *Burgemeeſter der Stad Delft, en Hoog Heemraad van Delfland, overleed Ao.* 1600. DIRCK WILLEMSE BRASSER, *obiit* 1638 en ook *Juffr.* GEERTRUIJ BRASSER, *Huisvrouw van* JULIUS VAN DER CHIJS.

BRAUNIUS, (*Johannes*) in het jaar 1628 geboren te *Keitzellauter* in de *Paltz*, alwaar zijn vader, die 'er Burgemeeſter was, hem, op het zevende jaar zijns ouderdoms, door den dood ontrukt werd, en dat wel bij de ongelukkige plondering dier ſtad. Met zijne moeder begaf hij zig vandaar naar *Metz*. Gebrek aan goede opvoedinge was oorzaak dat hij in zijne jeugd niet veel vordering maakte, ja de ſtudie geheel en al verliet, en zig naar *Leiden* begaf tot den koophandel; doch de Hoogleeraar CONSTANTIJN L'EMPEREUR bragt hem tot het beoefenen der wetenſchappen te rug. Zijne bekwaamheid won de gunst van den grooten COCCEJUS; en na vijf jaaren het onderwijs van dien vermaarden man en andere mannen genoten te hebben, deed hij eene reize naar *Frankrijk*, en, in het jaar 1655, naar *Duitschland* en *Zwitzerland*. Vervolgens werd hij, door de *Fransche* Sijnode, naar *Zeeland* en *Delft* gezonden, ter ondersteuninge van de daar zijnde Leeraaren. In 1661 werd hij Waalsch Predikant te *Nijmegen*, en trouwde aldaar op den ouderdom van twee-en-veertig jaaren. In 1680 werd hij te *Groningen* beroepen, als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en de Hebreeuwſche taale, alwaar hij Ao. 1708 overleed. Het geſchil, dat hij had met zijnen ampgenoot MARK, die hem van onrechtzinnigheid en *Sabellianerij* verdacht maakte, is bekend. BRAUNIUS verdedigde zig daartegen in verſcheidene ſchriften. Onder de meest bekende van zijne werken, munt uit zijne *Leere der Verbonden*, in 4to.

Zie L. v. BENTHEMS, *Hollandsch School- en Kerken-ſtaat*, p. 273.

BRAIJ, (*Salomon de*) geboren te *Haarlem* in den jaare 1597, was een uitmuntend meeſter in de ſchilderkunst, welke door zijnen zoon JACOB DE BRAIJ, met geen minder roem, is voortgezet; de laatstgenoemde overleed in zijne geboorteſtad, in het jaar 1664.

Zie HOUBRAKEN, I. Deel.

BRA-

BRAZIL, een groot gewest in *Zuid-Amerika*, bij de *Portugeezen*, door PETER ALVARO CAPRAL ontdekt, op *Kruisdag* van het jaar 1500, en daarom *Santa Cruz*, dat is *Heilig Kruis*, doch naderhand, om het hout, dat 'er gevonden wordt, *Brazil* genoemd. Dit land is gelegen midden onder de verzengde luchtſtreek, of *Zona Torrida*; het ſtrekt zig uit tot bij den *Tropicus Cancri*, of Kreefts-Keerkring, tot in de *Zona Temperata*, of getemperde luchtſtreek, van de rivier *Para*, anderhalven graad noorderbreedte, tot aan de rivier *Kapikarij*, ter breedte van vier-en-twintig en een half en graad, twee mijlen boven de ſtad *Vincent*; dus is de grootte of breedte noord ten zuiden vijf en-twintig graaden, of een ſtreek van drie honderd vijf-en-zeventig mijlen. Eenige anderen ſtellen *Brazil* tusſchen de rivieren *Maranhaon* en *la Plata*. Zijne grootte, oost van den noorder oceaan ten westen, is als nog onbekend, naardien nog geen Europeaan tot zo verre gekomen is. NIEUHOF berekent die grootte op zeven honderd twee-en-veertig mijlen. De Portugeezen, voorheen de eenige bezitters van dit rijke land, hebben het verdeeld in veertien landvoogdijën, bij hen *Kapitanias* genaamd. De eerſte van die, aan den noordkant, is *Paria*, en daarop volgen *Maranhaon*, SIARA, POTIGI of RIO-GRANDE, PARAIBA, PHERNAMBUCA, TAMARIKA of ITAMARIKA, waaronder *Guiana* behoort, SEREGIPPO DEL RIO, *Quirimure* of *Bahia Todos los Santos*, *Nhe-Kombe* of *los Ilhos*, *Pakata* of *Porto Securo*, *Rio de Janero* of *Nhetheroija*, *St. Vincent*, *Spiritu Santo*, welke verdeeling gemaakt is naar de voornaamſte rivieren, zodat dat ieder deel eene derzelven, (die allen zeer ſchoon en vischrijk zijn,) heeft.

Van deze Landvoogdijën heeft de Nederlandſche Westindiſche Maatſchappij de zes, wier naamen met kapitaale letteren uitgedrukt zijn, door de wapenen op de *Portugeezen* veroverd. Ook bezat zij MARANHAON, doch, om zekere reden, werd dat, in 1644, weder verlaaten. In de beſchrijvinge van het *Leven der Nederlandſche Zeehelden*, welke die zeven landſchappen onder de magt der Maatſchappije gebragt hebben, zal moeten gemeld worden, op wat wijze zulks door hen verricht is geworden Dus wij hier alleenlijk zeggen, dat de eerstgemelde zes van ouds den naam

naam van *Noord-Brazil* droegen, in tegenoverſtellinge van de agt andere, die men 't *Zuidelijke Brazil* noemde.

Wat de voortbrengzelen betreft, *Brazil* wordt gezegd bekwaam te zijn, om alles, wat *Amerika* voortbrengt, in een ruime maate op te leveren. Rijk en mild is het ten aanzien van de Suikerteelt. Langs een menigte kleine riviertjes, die langs lustige en weelige valeijen uitwateren, zijn een groot getal Suikermolens geplaatst, die door den loop des waters omgedreeven worden, 't geen de arbeidsloonen veel bekort; ook maaken die wateren den afvoer der goederen min kostbaar, dan op andere plaatſen van *Amerika*. *Brazil* heeft, behalven dat, nog veele andere voordeelen, die aangemerkt moeten worden als de oorzaaken, waarom het gedeelte, 't welk de Nederlanders toebehoorde, na het jaar 1641, in eenen zeer bloeijenden ſtaat geraakte, en 'er veele millioenen verhandeld werden. Dan hoe groot 'er de overvloed van geld ook ware, begon de bloeiſtaat, met het einde van den jaare 1642, zeer ſpoedig te veranderen, ter oorzaake dat de Magazijnen der Maatſchapije door al te veelvuldige ſcheepvaarten uitgeput werden, zonder dat 'er nieuwe toevoer derwaarts gebragt werd: waardoor de Beſtuurders in de noodzaakelijkheid geſteld werden, om de inkomende gelden te gebruiken tot onderhoud van de bezettingen en de bedienden der Maatſchapije. En 't geen de zaak nog ſlechter maakte, was, dat omtrent dien tijd de Nederlandſche Kooplieden hunne kapitaalen in retouren van de Factoors afvorderden; dus zij, die penningen op intrest, 't zij tot aanbouw van Suikermolens, of tot landbouwing, genomen hadden, die goederen moeſten verkoopen, ter aflegginge der opgenomene gelden. Verder werden 'er, tegen den raad van Graave MAURITS VAN NASSAU, Gouverneur van de *Brazil*, de bezettingen verminderd; en toen hij verzocht dezelven te vermeerderen, werd hij, in 't midden der onlusten, herwaards ontboden. Dit werd in dien tijd toegeſchreeven aan de groote bezigheden, die de O. I. Maatſchapij veroorzaakte; zijnde het belang, dat de meeſten daarin ſtelden, de reden dat de W. I. Maatſchapij veronachtzaamd werd, zonder dat men voorzag, dat alle de ongemakken, die men naderhand ontwaar werd, daaruit moeſten voortkomen. Want de Portugeezen zuimden niet, zig

deze gelegenheid ten nutte te maaken, om de Nederlanders te bederven; dat hun te gemaklijker viel, daar de onzen, te goed van vertrouwen, de Portugeezen, bij het veroveren der Landvoogdijen, in hunne Suikermolens en Factorijen lieten blijven, in plaatze van zelven de landen te bevolken. Hieruit dan ſproot opſtand van binnen, en van buiten verſtandhouding met de naburigen van hunne natie; welke de onzen dan eindelijk, in 1653, met een vloot van zestig ſchepen, en veel volks te land, noodzaakten, het *Recif*, zijnde de voornaamſte vesting, met alle de omliggende Sterkten, overtegeeven. De Regeerders van de kust, die tot de overgaaf beſlooten hadden, werden, op last van de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, in hunne huizen, onder bewaaring van Soldaaten, voor eenigen tijd in verzekeringe gehouden; doch zij toonden, met ſchijnbaare redenen, hunne onſchuld zo klaar, dat zij kort daarna ontſlagen werden. Daarop volgde, in het jaar 1661, het Tractaat van vrede met *Portugal*, waarbij de Republiek dit gewest weder aan den Koning afſtond, die daarentegen beloofde aan den Staat te zullen betalen, *tagtig tonnen gouds*, in gereed geld, Suiker, Tabak, Zout, of inkomſten uit den Tol van de Portugeeſche havenen, ter zijner keuze. Ook bedong men dat de Nederlanders, zo vrij als de Portugeezen, in *Brazil* zouden mogen handelen; welke vrijheid, echter, niet lang ſtand hield. 't Is bekend dat de Portugeeſche natie, en niet zonder reden, dit gewest boven alle de gewesten van de Oost- en West-Indiën ſchat, en voorgeeft, dat de voordeelen, die zij daar van trekt, al haar verlies in de Oost rijkelijk vergoeden. Zeker is 't, dat zij, ſedert het gemelde tractaat, onnoemelijke ſchatten, zo in goud als andere koopmanſchappen, van daar gehaald hebben, en dat die kostbaare retouren als nog van jaar tot jaar vermeerderen; wijl 'er, in vervolg van tijd, rijker goudmijnen ontdekt zijn; hoewel de grootſte rijkdom eigenlijk beſtaat in 't ſtofgoud, dat uit de rivieren geſchept wordt.

Zie *een uitvoerige Beſchrijving van deze Kust*, *bij* LINSCHOTEN *in zijne Voyages*; *bij* DE LAAT, *in zijn Jaarlijksch verhaal van de W. I. C. en bij* NIEUHOF, *in zijn Gezantſchap*. ORLERS *Leven van Fredrik Hendrik*.

BRE-

BREAUTE, of *Briaute*, een jong en dapper *Fransch* Edelman, van een aanzienlijk geſlacht, geboortig uit *Normandijën*, en Heer van *Breauté* genaamd. Na het ſluiten van den vrede tuſſchen *Frankrijk* en *Spanje*, kwam hij, in rouwgewaat, ten Hove: weshalven Zijne Majesteit hem vraagde, *waarom hij zig dus vertoonde, en of 'er iemand van de zijnen geſtorven was?* Waarop BREAUTE ten antwoord gaf: *Sire! ik ga in den rouw, over den gemaakten vrede met Spanje, vermits mij nu de gelegenheid benomen is, om van mijnen moed verder blijken te geeven, en eer door braave daaden te behaalen! Is 't andere niet*, zeide de Koning, *leg dan uw rouwgewaad vrij af; ik zal u een' brief van voorſchrijven aan den Prinſe van Oranje medegeeven, en die zal u wel een eerlijke bediening bezorgen, waardoor gij gelegenheid genoeg zult vinden, om eere in te leggen.* Dit verheugde het hart van dien dapperen Edelman; hij ontving den brief, en begaf zig daarmede naar de *Nederlanden*, alwaar hij, door de Staaten en den Prins, gunſtig ontvangen, en met een Ritmeeſtersplaats, onder Franſche Ruiterbenden in hunnen dienst, begiftigd werd. De Luitenant VAN BREAUTE, met twintig van de zijnen uit zijnde, verdeelde dit kleine getal nog in tweeën, en had het ongeluk, dus verzwakt, door de Ruiters van GROBBENDONK overvallen, en gevangelijk binnen *'s Hertogenbosch* gebragt te worden. De Luitenant voornoemd ſchreef aan BREAUTE om geld tot zijn randzoen, en de dappere Ritmeeſter voegde bij hetzelve deze woorden, *je ſuis bien ébloui que vous, avec vingt maitres, vous etes laiſſé battre de quarante coquins*; dat is, *ik ben verwonderd, dat gij met twintig ruiters, u door veertig ſchurken hebt laaten ſlaan*; in welk ſchrijven, het woord *Maitres*, (eigenlijk gezegd *Meeſters*, zo als de Franſchen hunne Ruiters noemen, om dat zij meeſters van hunne paarden zija,) in tegenoverſtellinge van het woord *Schurken*, van een zonderlinge kracht was, en ook ten gevolge had, dat, toen gemelde brief in handen geraakt was van GERARD ABRAHAMS, bekend bij den naam van LEKKEBBETJE, zijnde Luitenant der Spaanſchen, onder bevel van ANTONIE SCHETS, Heer van GROBBENDONK, Gouverneur van den *Bosch*, BREAUTE, door gemelden GROBBENDONK, het volgende antwoord daarop bekwam: *Hij behoefde zig niet te ver-*

wonderen, wegens het geen waarover hij ſchreef verwonderd te zijn, dewijl zulke coquins *goede Soldaaten waren, en wel zo goed, dat zij niet alleen met veertig tegen twintig zulke Meesters, maar ook wel met twintig tegen twintig uit zijne compagnie zouden durven vechten; zo hij* (BREAUTE) *daar lust toe had, zou hij ſlechts tijd en plaats noemen.* Hier bij dient te worden aangemerkt, dat deze LEKKERBEETJE één was van hun, die voor dezen, in dienst van den Staat, de Stad *Geertruidenberg* verraderlijk aan de Spaanſcheu verkocht hadden. Schoon nu BREAUTE, zijnde een man van eer en adel, den ſtrijd met zulk eenen verrader had moeten afſlaan, nam hij de uitdaaging in de eerſte drift aan, en was daarenboven zo onbedacht in het kiezen van de zijnen, dat hij op verre na de besten niet nam. De eerlooze LEKKERBEETJE, daarentegen, verkoos twintig uit drie honderd der uitgeleezenſte Spanjaarden, en deed hen, boven dien, geduurende den tijd van een maand, op de beste wijze oefenen. Ieder partij moest, volgens gemaakte overeenkomst, met de gewoone wapenen ten ſtrijde komen; doch die van GROBBENDONK namen lange busſen, met dubbele voorſtukken aan de kolders, en voorzagen zig van groote opſteekers, die zij in hunne broeken verborgen. De dag was bepaald op den 5den Februarij (1600), en de plaats de *Vuchterheide*, vóór *den Bosch*. BREAUTE trok, daags te vooren, met de zijnen uit *Geertruidenberg*, en ſliep des nachts te *Loon op 't Zand*, alwaar hij des morgens, als een goede Katholijk, zijne Biecht deed en de Misſe hoorde; daarna trok hij voort naar *Vucht*, en verſcheen 'er de eerſte. GERARD ABRAHAMS en de zijnen verſcheenen 'er mede, digt geſlooten, en voet voor voet gaande. Zonder veel geraas reeden zij op elkander aan, en elk koos zijnen man. BREAUTE ging op ABRAHAMS los, en ſchoot hem plotzelijk dood; te gelijk ſneuvelde zijn b-oeder ANTHONIE ABRAHAMS, die Korporaal in de Kompagnie was, als mede nog een zwager van hun. Van de zijde van BREAUTE ſneuvelden mede twee man, met den eerſten aanval, naamlijk PLISSON, zijn Quartiermeeſter, en een BEAU-AUBERT. Toen de hoofden der Spanjaarden geſneuveld waren, ſcheen de overwinning zich voor de *Franſchen* te verklaaren; doch bij den tweeden aanval verkoelde hunne drift, die in den derden nog

meer

meer verflaauwde, terwijl de moed der Spaanſchen volſtandig bleef. Kapitein LA PIERRE, waarop BREAUTE zig meest vertrouwde, en die gewoon was met hem aan tafel te eeten, was de eerſte, die de vlucht nam, en kort daarna tot de *Spaanſchen* overliep; in welk ſchandelijk bedrijf meer anderen hem volgden. BREAUTE en zijn neef vochten, met de grootſte woede, tot op het uiterſte toe, en zelfs nog te voet, tegen veele Spanjaarden. Eindelijk beloofden de *Spaanſchen* goed quartier, doch hielden hun woord niet: want GROBBENDONK, de overwinninge vernomen hebbende, zond eenige perſoonen uit, die BREAUTE nevens deszelfs neef, en nog drie andere *Franſchen*, in koelen bloede doorſtaken. BREAUTE riep: *Vermoord mij niet als een ſchelm: geef mij mijn geweer weder, en laat mij toe mij dood te vechten.* Vergeefsch: want toen hij zig gevangen gaf, had hij reeds meer dan dertig wonden bekomen, ſchoon anderen zeggen, dat hij door zo veele wonden vermoord werd. Deze ſchandelijke ontrouw veroorzaakte in de *Nederlanden* op nieuw een kwaaden naam voor de Spanjaarden, en werd ook, nu en dan, ten ſtrengſten op hen gewroken.

Uit dit verhaal ziet men, dat de edele BREAUTE meest door zijne drift in dit ongeluk gebragt werd: want na het eerſte treffen, viel hij terſtond weder op den vijand aan, zonder bedacht te zijn om de zijnen eerst weder bijeen en in orde te brengen. Zijn lijk werd naar *Dordrecht* gevoerd, en aldaar uitgeſchilderd, met duidelijke aanwijzinge van alle zijne wonden, voorts gebalzemd, en verder naar *Frankrijk* overgebragt. Hoe gantsch partijdig en onwaar dit geval door MEERBEEK, in zijn *Chronijk*, fol. 944, verhaald wordt, kan de weetgraage leezer aldaar nazien, en 'er ook een verſlag vinden van de heerlijke begraavenis, LEKKERBEETJE en zijnen broeder in *den Bosch* aangedaan; benevens het zwetzend graffchrift, in 't Latijn, door JOH. BOCHUS, en vertaald door gemelden MEERBEEK, die bij alle zijne logens nog voegt, dat BREAUTE door den broeder van LEKKERBEETJE zou doorſchooten zijn, en ontkent dat hij, na zig gevangen gegeeven te hebben, ſchandelijk werd omgebragt. Dit zonderlinge geval is meer dan eens in prent gebragt, als door KONING, naar de tekening van S. FRANX; door MULDER, en ook door J. LUIKEN.

Zie van dit verhaal REIJD, BOR, VAN MEETEREN, DE GROOT, OUDENHOVEN en meer anderen.

NB. De misſtelling, op 't Art. ABRAHAMS, (*Gerard*) in 't Eerſte Deel, door mij begaan, met te zeggen, dat LEKKERBETJE Luitenant in dienst der Staaten was, gelieve de beezer, naar inhoud van het bovenſtaande, te verbeteren.

BRECHT, één der tien Dorpen in 't land van *Bergen op den Zoom*. In de jaarlijkſche ſchattinge over geheel *Braband*, die voortijds door dit Hertogdom aan den Koning van *Spanje* opgebragt moest worden, bedraagende een ſom van 14000 guldens, was dit landſchap geſteld op 3050 gl. 4 ſt. en 7 penn. waarvan *Brecht* 1247 gl. 4. ſt. en 7 penn. en de andere helft van *Brecht*, onder *Hoogſtraaten*, 301 gl. en 11 ſt. betaalde.

BRECHT, (*Anthonij van*) volgens de geſlachtlijst, te vinden in FERWERDA's *Adeltijk Wapenboek*, I. Deel, II. Stuk, is dit geſlacht in *Braband* vrij aanzienlijk geweest. Deze VAN BRECHT, die mede behoorde tot de zamenverbondene Edelen, was de zoon van JAN VAN BRECHT, Ridder, Heer van *Haaghoort* en *Longprée*, Hoogſchout van *'s Hertogenbosch*, en van ISABELLA VAN HENNENBERG, dochter van JAN, Heere van *Walbach*. Onder gemelde Edelen vindt men ook gemeld,

BRECHT, (*Jan van*) die de vader of broeder van den bovengemelden kan geweest zijn; of ook wel een ander, die Heer van *Diedegom*, en gehuwd was met CATHARINA VAN DER NOOT. Doch dit, zegt de Heer TE WATER, is even onzeker, als wie Jonkheer VAN BRECHT, die, op de afbeelding der begraveniſse van Prinſe WILLEM DEN EERSTEN, des Prinſen rouwpaard geleidende, vertoond wordt, geweest zij.

Zie *Verbond en Smeekſchrift der Edelen*, II. Stuk, bl. 279 en 280.

BRECHT, (*Engelbert Proosten*) was de echtgenoote van Burgemeeſter PIETER KIES, en eene vrouw van gelijke deugd en kloekmoedigheid, als de vermaarde MARIA VAN RENGERSBERG, en laat ik 'er,

'er, om 'er een pronkſtel van te maaken, de beroemde MARIA VAN UTRECHT, huisvrouw van JOAN VAN OLDENBARNEVELD, bijvoegen; deze om het verbergen van haaren man, geene om het doen ontkomen van den haaren, en de derde om haar ſnedig antwoord aan Prinſe MAURITS, ten einde om haaren gemaal nog na zijnen dood voor onſchuldig te verklaaren. Voor dat *Haarlem* zig aan de Spanjaarden overgaf, viel het vermoeden op den Heer KIES, als of hij met ORANJE heulde. De Spaanschgezinden zogten hierom hem in handen te krijgen; doch zijne huisvrouw wist hem zo wel te verbergen, dat zijne vervolgers hem niet ontdekten. In dat bedrijf volhardde zij, tot dat haare zwangerheid kenbaar werd. De Schout der Stad *Haarlem*, haar naaste buurman, kwam daarop andermaal huiszoeking doen, zeggende, *dat daar zij bevrucht was, haar man niet verre van de hand kon zijn.* Doch zij, zonder zig te ontzetten, en om het gebrekkige van zijn bewijs aan te toonen, gaf hem ten aantwoord, *dat de weg voorbij de deur lag.* In alle ſtilte verlost zijnde, ging zij, daags daar aan, voor de deur ſtaan, eerlijk naabootzende, om haar man te beveiligen, het geen ligtvaardige vrouwen dikwijls in ſchande doen. KIES geraakte, echter, met meer anderen, in hechtenisſe. Doodlijk zou het met hem afgeloopen zijn, ware het niet dat MAXIMILIAAN VAN BOSSU op de *Zuiderzee* geſlagen, en veele aanzienlijke Spanjaarden met hem gevangen waren genomen. Om deze te bevrijden, ſpraken de gevangenen van uitwisſelinge. KIES werd op zijn woord ontſlagen, om met VERDUGO te *Amſteldam* daarover te gaan handelen. Zijne ſtandvastige en getrouwe echtgenoote, willende volſtrektlijk hem vergezellen, voer met hem in een open ſchuitje van *Haarlem* naar *Amſteldam.* Eenige Hoogduitſche Soldaaten deeden verſcheidene ſchooten, kwanswijs ter begroetinge van den Burgemeeſter; één der kogels vloog door den arm der braave vrouwe, die den oploopenden aart haars mans kennende, en vreezende dat hij te rug zou keeren om zig op den daader te wreeken, zig verpijnde, en niets ondekte, tot dat eindelijk het bloed, dat over haare kleederen liep, het ongeval openbaarde. KIES wilde met geweld aan land; doch de Schuit voer voort, terwijl zijne halsvriendin alle mogelijke redenen gebruikte, om zijne gramſchap te doen bedaaren. Te *Am-*

ſteldam gekomen zijnde, bragt hij bij VERDUGO ten wege, dat 'er eene uitwisſeling van wederzijde toegeſtaan werd. ALBA was wel wreedaartig genoeg om de *Haarlemſche* burgers te doen dooden; doch het gevaar van de *Spaanſche* Edelen, die in de magt der Nederlanderen waren, hield zijnen bloeddorst in toom. BOSSU, echter, zo als men weet, bleef, op orde van ORANJE, buiten het verdrag. Burgemeeſter KIES werd uitgewisſeld tegen zekeren LIEVE VAN WELDAM. Zij daarna elkander ontmoetende, zeide de Burgemeeſter: *Hoe! is uw ongeluk zo klein, of het mijne zo groot, dat een Brouwer van Haarlem tegen een' Heer als gij zijt kan opweegen?* waarop deze antwoordde: *Ik zou het mij niet belgen, al hadde ik tegen een Brouwers knecht moeten uitgewisſeld worden.*

Zie HOOFT, *Ned. Historie*, p. 338. VAN MEETEREN, p. 93.

BREDA, of *Breede-Aa*. De Baronnie, die dezen naam draagt, grenst ten noorden aan *Zuid-Holland*, en in 't bijzonder aan de Heerlijkheden *Geertruidenberg*, *Hooge Zwaluwe* en *Zevenbergen*; ten oosten aan de Meijerij van *'s Hertogenbosch*; ten zuiden aan 't land van *Turnhout*, 't Graafſchap *Hoogſtraaten*, en 't land van *Reijen*; en ten westen aan 't Markgraafſchap van *Bergen op den Zoom*. De lengte dezer landſtreeke, van het oosten tot het westen, wordt op negen uuren gaans bepaald, en de breedte, van het noorden naar 't zuiden, op bijna zeven uuren; voort de geheele omtrek op agt-en-twintig uuren. De grond word gezegd zeer vruchtbaar te zijn, in het voortbrengen van graanen; hebbende boven dien goede weilanden, hoewel de beesten 'er zig meest voeden met het geen zij langs de wegen vinden. Hout was 'er zeer welig. De Schaapenteelt is 'er talrijk. Het wild, dat 'er overvloedig is, houdt men voor het ſmaaklijkſte; de *Bredaſche Kapoenen* zijn alom geroemd. De riviertjes, die de Baronnie bewateren, zijn *de Donge*, *de Aa*, of *Weerreis*. De *Mark* neemt zijnen oorſprong in het Graafſchap *Hoogſtraaten*; loopt door een groote Sluis in de Stad *Breda*; ontvangt vervolgens eenige vaarten; ſtroomt daarmede voorbij *Zevenbergen*, den *Oudenbosch* en *'t Zant* naar buiten, alwaar zij de *Barlaak*, gemeenlijk de *Blaak*, genaamd wordt, en valt vervolgens in den

Din-

Dintel, die zig bij *Prinſeland* in 't *Volkerak* ontlast. Langs dezen is al de vaart van daar naar *Holland* en *Zeeland*. De *Donge* ontſtaat in de Meijerije van *Turnhout*, en loopt bij de Stad *Geertruidenberg* in den verdronken *Zuidhollandſchen Waard*. De *Weerreis*, *Wegreis* of *Aa*, die zig bij *Breda* met de *Mark* vereenigt, neemt zijnen aanvang uit de Heide, in 't land van *Reijen*. Door deze Baronnie loopen verſcheidene andere beekjes, die de op zig zelven ſchoone landsdouw zulk een ſieraad bijzetten, dat Prins MAURITS deze ſtreek zijn *Brabandsch Paradijs* plagt te noemen.

Deze Baronnie is eene zeer oude Heerlijkheid; zij maakte voorheen een gedeelte van het Graafſchap *Strijen* uit. Als eigenaars daarvan ſtaan bekend; WITGER, Graaf van *Strijen*, daar aan gekomen door ervenis van GEERTRUID, dochter van PIPIJN, eerſte vrouw van dit gewest. WITGER DE EERSTE, die ſtierf Ao. 680. WITGER DE TWEEDE, in 700, en WITGER DE DERDE, Ao. .... WALBERT, getrouwd met KUNEGONDA, dochter van DIRK, Graave van *Kleef* en *Teiſterband*, ſtierf 759. WITBERT ſtierf in .... ELBERT ſtierf 840. WITGER DE VIERDE, 888. WITGER DE VIJFDE ..... HELSONDIS, gehuwd met ANSFRIED, Graaf van *Teiſterband* en *Huy*, welke beiden naderhand den Geeſtlijken Staat aanvaard hebben. ANSFRIED werd Biſſchop van *Utrecht*, en HELSONDIS ſtichtte, in 992, het klooſter te *Thoor*. BENEDICTA, Graavin, en eerſte Abdis van 't gemelde klooſter, overleede in 't jaar 1000. RANIGIR, haar broeder, verdeelde zijn Graafſchap, in 1039, tuſſchen zijne twee zoonen, ſchenkende *Strijen* aan LAMBERT, en *Breda* aan HENDRIK.

HENDRIK voornoemd, de eerſte Heer van *Breda*, ſtierf 1090. ENGELBERT overleed ..... HENDRIK DE TWEEDE ſtierf 1125. ARNOUT, 1150. GODEVAART ..... GODEVAART DE TWEEDE, gaf zig met zijn land in Leenmanſchap aan zijn' behuwd' neef, den Hertog van *Braband*, in 1190 en 1212, en ſtierf in 1216. GODEVAART DE DERDE ſtierf 1223. HENDRIK ſtierf kort daarna. GODEVAART DE VIERDE ſtierf 1246. HENDRIK DE DERDE, omtrent 1260 geſtorven. HENDRIK DE VIERDE ſtierf in het jaar 1270. ALEIDA ſtierf, met haaren man HENDRIK VAN LOVEN, in 1272. RASO VAN LEIDEKERKE, eerſte Heer van *Boelaar*, naderhand van *Breda*,

ſtierf zonder kinderen, in 1312. PHILIPS, na den dood zijns broeders, Heer van *Breda*, ſtierf Ao. 1324. ADELISSE, zijne dochter, getrouwd met GERARD, Heer van *Raſſeghem*, Heer en Vrouw van *Breda*. Deze verkocht het land van *Breda* aan Hertog JAN VAN BRABAND, die het gaf, Ao. 1339, aan WILLEM VAN DUVENVOORDEN, Heer van *Oosterhout*, welke het bezat tot in den jaare 1350, wanneer hij het verkocht aan JAN VAN POLAANEN, Heer *van der Lek*, voor drie en-veertig duizend guldens hallingen.

JAN VAN POLAANEN, Heer *van der Lek*, overleed in het jaar 1384 JAN VAN POLAANEN *de Tweede*, trouwde eerst met MARIA, baſtaart van JAN, Hertog van *Braband*, en daarna met ODILIA, Gravinne van *Solms;* hij ſtierf Ao. 1394. JOHANNA, een dochter uit zijn tweede huwelijk, trouwde, in 1403, met Graaf ENGELBERT VAN NASSAU; deze ſtierven 1443 en 1446; JAN VAN NASSAU, getrouwd met MARIA, Gravinne *van Loon*, overleed 1475. ENGELBERT DE TWEEDE, Graaf van *Naſſau*, ſtierf zonder kinderen, Ao. 1504. HENDRIK, Graaf van *Naſſau*, werd, na den dood van zijnen oom ENGELBERT, Heer van *Breda*, en ſtierf 1538. REINIER, Graaf van *Naſſau*, werd, na het afſterven van zijnen moederlijken oom PHILEBERT VAN CHALONS, Prins van *Oranje*, Heer van *Breda*, en ſtierf 1544. WILLEM DE EERSTE, volgens testament van REINIER VAN NASSAU, tot Heer van *Breda* aangeſteld, ſtierf 1584. PHILIP WILLEM, oudſte zoon van Prinſe WILLEM DEN EERSTEN, Heer van *Breda*, ſtierf zonder kinderen, Ao. 1618. MAURITS, Prins van *Oranje*, ſtierf 1625. FREDRIK HENDRIK, 1648. WILLEM DE TWEEDE overleed 1650. WILLEM DE DERDE, Ao. 1702. JOHAN WILLEM FRISO, 1711. WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, overleeden in 1751, werd opgevolgd door zijnen zoon, den tegenwoordigen Erfſtadhouder, Prins WILLEM DEN VIJFDEN, geboren den 8ſten Maart 1748.

De oppermagt over deze Baronnie, niettegenſtaande zij, van tijd tot tijd, door zulke uitmuntende Baronnen is bezeten, behoort aan de Algemeene Staaten, die 'er dezelfde lasten heffen, als in andere Generaliteitslanden. De Baron van *Breda*, als Leenman van Hunne Hoog Mogende, moet, bij de aanvaarding, zijn Leen voor den Raad van *Braband* komen verheffen. Dit niettegenſtaande bezit hij 'er aanzienlijke voorrechten, zo van aanſtellin-

linge der regeeringsperſoonen in de Stad en ten platten lande, als de verkooping der ampten in de geheele Baronnie, die hem jaarlijks aanzienlijke ſommen opbrengen. Ook behooren aan hem alle koornmolens, in de Stad en op 't Land. Zijne inkomſten worden bovendien nog grootlijks vermeerderd, door de Tienden en Heere-rechten; door de Kerklijke goederen, die hem meestal toebehooren, doch uit de eene helft van welke de jaargelden der Predikanten, Voorleezers, Schoolmeesters en Organisten, zo in de Stad als op het Land, betaald moeten worden, wordende de andere helft van die tractamenten door den Raad van Staaten betaald. In de Baronnie van *Breda* telt men, behalven de Hoofdſtad, agttien Vlekken en Dorpen; het getal der bewooners wordt begroot op dertig duizend en agt honderd. Eer wij tot de beſchrijving van de Stad overgaan, zullen wij het Kasteel beſchouwen.

BREDA. (*Kasteel van*) Zeer waarſchijnelijk hebben de Heeren van *Breda*, geduurende het verblijf der *Deenen* en *Noormannen* in deze landſtreek, hunne woonplaats gehad te *Zundert*, op het huis te *Laar*. Maar na dat Heer HENDRIK het Kasteel, dat voortijds, zo men wil, door de *Deenen* gebouwd was, in 't jaar 1124 ingenomen, en de torens en ſterkten daarvan ter nedergeworpen had, hebben zijne nakomelingen hun Hof op den Burgt gehouden; naar welke Burgt, *Bruneshem* genaamd, eenige jongere zoonen der Heeren van *Breda*, en wel laatstlijk ARNOUD VAN LOVEN, zig genoemd hebben. Dit oude Slot lag binnen den Wal en Gracht van het tegenwoordige Kasteel, ter plaatſe alwaar het *Reigersbosch*, 't welk in de belegeringe van 1624, door die van de Stad, werd omgehouwen, geſtaan heeft; voor ruim een eeuw waren de grondpalen van de brug nog overig.

JAN VAN POLANEN, hier vóór onder de Heeren van *Breda* gemeld, deed de gemelde oude Burgt omverwerpen, en, omtrent het jaar 1350, een aanvang maaken met de bouwinge van een nieuw Kasteel, dat in 1362 eerst voltooid werd, en waarvan heden, bij de Kapel van het Kasteel, nog een vierkante hoektoren, met een ſtuk van het gebouw, te zien is.

Het nieuwe Kasteel, of binnenſte Hof, dat het *Donjon*, genoemd

noemd wordt, en met een bijzondere gracht omgeeven is, heeft HENDRIK, Graaf van *Nasſau*, begonnen te timmeren in het jaar 1536, onder opzicht van den vermaarden *Italiaanſchen* Bouwmeeſter BOLOGNE, die een groot gedeelte daarvan, naamlijk alle de gebouwen en vertrekken aan de rechterzijde van den ingang, benevens de groote zaal, nog vóór het overlijden van den Graaf (1538), voltooid heeft. REINIER, Prins van *Oranje*, bevorderde, na den dood zijns vaders, dien bouw merkelijk. Doch zijn ontijdige dood, de onmondigheid van Prinſe WILLEM DEN EERSTEN en de daarop volgende binnenlandſche beroerten en oorlogen waren grootendeels oorzaak, dat de voltooijing, aan de linkerzijde van den ingang, niet eer geſchiedde, dan ten tijde van Prinſe WILLEM DEN DERDEN; wordende hetzelve, in den jaare 1696, door den Bouwmeeſter ROMANS voltrokken, en gebragt tot zulk een' ſtaat, dat het voor een der nitmuntendſte nederlandſche Paleizen niet behoeft te zwichten. Deszelfs luister verdient, onzes oordeels, eene uitvoeriger beſchrijving.

Van het buitenſte plein, doorgaans het *Kasteels Plein* genoemd, komt men, door middel van een brug, liggende over de gracht, die het Kasteel van de Stad afzondert, door een zeer fraaije poort, die met veel lof- en beeldwerk, als mede met de wapenen van Keizer KAREL DEN VIJFDEN, van HENDRIK, Graaf van *Nasſau*, en van deszelfs gemalinne CLAUDE DE CHALONS, verſierd is, op een zeer groot voorplein, met ſchoone linden beplant; vanwaar men, ter linkerzijde, over een ſteenen brug, bezet met de wapens van REINIER, WILLEM, PHILIP WILLEM en MAURITS, Prinſen van *Oranje*, gaat naar de Poort van het binnenkasteel. Boven de gemelde Poort ziet men een ruime Nis, voormaals verordend om daarin het ſtandbeeld van Graaf HENDRIK te plaatſen. Boven dezelve ziet men nog heden deszelfs wapen, en daaronder, in gouden letteren, den voornaam van dien Vorst.

Vervolgens komt men op een vierkante binnenplaats, lang honderd zeven-en-dertig, en breed twee-en-negentig voeten, omringd van eene opene galerije, die tien voeten breed, en ondersteund is door blaauwe arduinſteenen pilaaren, naar de

Do-

Doriſche Bouworde. Tusſchen derzelver Kapiteelen ziet men veele hooſden van *Romeinſche* Keizeren, als mede van *Griekſche* en *Romeinſche* Krijgshelden en Wijsgeeren, allen in medaillon. Onder deze Galerij werd nog voor eenige jaaren bewaard, de vergulden wagen, waarmede Prins WILLEM DE EERSTE, twaalf jaaren oud zijnde, in de *Nederlanden* gekomen is.

Aan het einde van deze plaats, recht over de Poort van den ingang, ziet men een overheerlijken trap, mede van blaauwe arduinſteen zeer kunſtig gemaakt, throonswijze overdekt, en met verſcheidene pilaaren, van de bovengemelde Orde, ondersteund, midsgaders met veele beelden, wapens en lofwerk verſierd; langs welken trap men, door verſcheidene wegen, opklimt in een zeer groote en geheel op pilaaren gevestigde Zaal, die de gantſche achterzijde van 't Kasteel beſlaat, zijnde honderd zes-en-zestig voeten lang en negen-en-dertig breed. Uit het midden van deze Zaal gaat men neder in de Kapel, door Heer REINIER gebouwd. ANNA VAN EGMOND, Graavin van *Buuren*, eerſte gemaalin van Prins WILLEM DEN EERSTEN, heeft deze Kapel door GREGORIUS SILVIUS, Biſchop van *Raguza*, en Vicaris van ROBBERT VAN BERGEN, Biſchop van *Luik*, doen inwijden.

Van gemelde Zaal gaat men verder, door twee groote deuren, in een Galerij, die, even als de benedenplaats, de gantſche Binnenplaats omringt, en insgelijks ondersteund is van blaauwe arduinſteene pilaaren, naar de *Joniſche* Orde; zijnde dezelven omtrent een derde gedeelte in den muur gevat, en tusſchen welken de venſters geplaatst zijn. Achter deze Galerijen, zo boven als beneden, vindt men een menigte prachtige vertrekken, waarin, onder andere ſieraadjen, uitmunten de zeer kunſtig met goud en zijde doorweevene Tapijten, verbeeldende de oude Graaven en Graavinnen van NASSAU, alsmede de Prinſen en Prinſesſen van ORANJE, Heeren en Vrouwen van *Breda*, allen levensgrootte, te paard zittende. Men houd deze kunstſtukken voor het fraaiſte tapijtwerk, dat in de *Nederlanden* te zien is.

Boven de gemelde vertrekken is nog een derde verdieping, op dezelfde wijze als de twee voorigen, beſtaande uit een Galerij, mede ſteunende op arduinſteenen pilaaren, van de Corintſſche Orde, die ook bijna voor een derde gedeelte in den muur gevat zijn.

zijn. De Galerij is voorzien van veele kamers, tot gebruik der Hofbedienden geſchikt.

Beneden ter zijde van de Kapel vertoont zig nog heden de vierkante hoektoren, met een ſtuk oud getimmerte, het eenigſte overblijfſel van de Burgt, door gemelden JAN VAN POLAANEN, in den jaare 1350 gebouwd. In dezelve zijn tegenwoordig de kelders en keukens geplaatst.

Tegen het voorſte plein, of den ingang van de Stad in het Kasteel, ziet men nog eene Galerij, wier voorgevels eertijds verguld waren. Deze heeft de lengte van honderd vijf-en-veertig en de breedte van zes-en-twintig voeten, en rust op vier-en-dertig pilaaren van blaauwen arduinſteen; waaraan, ten oosten, bij wijze van bolwerk, uit de gracht, door HENDRIK VAN NASSAU, is opgetogen een zwaar gebouw, genaamd het *Blokhuis* of *Bolwerk van 't Kasteel*, met een uitſtekenden toren, die de *Plombe* genaamd wordt, en voor dezen de woonplaats was van Graave HENDRIK, Prins REINIER en Prins WILLEM, welke het *Donjon* hielden voor een verblijf van Vorſten en Heeren, die hun kwamen bezoeken. Aan de andere of westzijde is insgelijks een hoog gebouw, alwaar de Rekenkamer van het huis van *Nasſau* gehouden werd, zelfs ten tijde der *Spaanſche* Regeeringe, bij afzonderlijke Raaden van het jaar 1568 tot 1577, en van 1581 tot 1590. Van het midden dezer Galerij gaat men recht uit naar den Watermolen, die op 't water van *de Mark* maalt; zijnde deze molen, ten tijde van Graaf HENDRIK, mede bolwerkswijze uit het water opgebouwd, en boven met veele kamers en vertrekken voorzien, alwaar de Markgraavin VAN ZENETTE, de Graaf VAN BUUREN, PHILIP WILLEM, vóór zijn vertrek naar *Leuven* en vervoering naar *Spanje*, Prins MAURITS, en anderen, eenigen tijd, hun verblijf gehouden hebben. Bij dezen watermolen, ten westen, is door Prins REINIER gebouwd een zeer ruim Tuighuis, waarin een groot getal geſchut, en veelerlei wapentuig, den Heeren van *Breda* toebehoorende, weleer plagt bewaard te worden, door den Koning van *Hongarijen*, aan 't huis van *Nasſau*, wegens gedaane dienſten tegen de Turken, voormaals vereerd, als ook vier-en-veertig zo groote als kleine ſtukken metaalen geſchut, door FERDINAND, Koning van *Kastiliën*, aan Graaf HENDRIK, in 't jaar 1531, geſchonken;

ken; al het welke naderhand, op bevel van den Hertog van ALBA, daaruit genomen en vervoerd is. Het wapenhuis dient tegenwoordig voor een Magazijn van krijgstuig der Algemeene Staaten. Nevens dit Magazijn loopt de uitwatering van den watermolen, waar langs men, uit de gemelde rivier *de Mark*, allen voorraad, met weinige kosten en moeite, door de Sluis kan aanvoeren. Hier door was het ook, dat het beruchte Turfschip, waarmede (1590) het Kasteel en vervolgens de Stad veroverd is, werd ingehaald. Aan de oostzijde van die gracht, omtrent het achterhof van het Kasteel, ziet men nog eenige blaauwe arduinsteenen in den muur uitsteeken, ten gedenkteken van het roemwaardige bedrijf; hebbende, zo men wil, het Turfschip daar aan vast gelegen. Aan beide zijden van deze Sluis, tegen de haven, staan twee groote ronde gebouwen, waarvan het eene tot een Kruidmagazijn, en het ander tot 's Lands Turfschuur gebezigd wordt. Binnen het Kasteel, oostwaarts, gaat men over een brug, in het jaar 1739, op order van wijlen zijne Hoogheid, den laatstoverledenen Prinse van *Oranje*, over de Stadsgracht geslagen, in den vermaaklijken Hof van *Valkenburg*, dus genaamd, om dat 'er voorheen het Vogelhuis stond. Graaf HENDRIK, meermaals genoemd, deed, 1532, dit huis afbreeken, en kocht 'er veele Erven bij, ter aanlegginge van een wijduitgestrekten tuin vóór het Kasteel. Deze hof, welke drie morgens lands besloeg, bestaat thans in een groot perk, omheind van hooge beukenhaagen; voorts in zeventien bijzondere palm- en grasperken, in ieder van welke een wit gepleisterd standbeeld geplaatst is. Ten noorden ziet men een Terras uit den grond gemetzeld, lang drie honderd drie-en-twintig schreden, breed zestien en hoog zes voeten, beplant met een rei hoogopgaande Lindeboomen; waaraan zig, ten oosten, een digt bewassen bosch van Linden- en Beukenboomen, met veele wandeldreeven doorsneeden, vertoont. Ten zuiden zag men voorheen nog een klein bosch, waarin ongemeen hoogopgaande boomen stonden; hetzelve is, door den zwaaren storm van 't jaar 1717, genoegzaam ten eenemaale vernield. In het volgende jaar werd het verplant en in vier vierkanten verdeeld. De *Valkenburg* strekt de bewooners van *Breda* tot zo een aangenaame wandelplaats, als ergens in de *Nederlanden* te vinden is.

BRE-

Breda, of, gelijk reeds gezegd is, *Breeda-Aa*, een der oudſte Steden van *Braband*, zijnde een Stad van den tweeden rang, is gelegen in 't midden van 't Land van *Breda*, agt uuren gaans ten westen van *'s Hertogenbosch*, zeven ten oosten van *Bergen op den Zoom*; tien ten noordoosten van *Antwerpen*, en drie uuren ten zuiden van *Geertruidenberg*. Over den Naamsoorſprong valt minder te twisten, dan wel over dien van andere Steden; doorgaans wordt dezelve afgeleid van de rivier *de Aa*, *Breda* of *Breeda-Aa* genaamd, om dat die rivier, door de zamenvloeijing met *de Mark*, aldaar op zijn breedst is. Zij, die deze benaaming hebben willen veranderen, en afleiden van *Breedenwal*, *Bredaal* of *Bredendam*, hebben zigzelven vergeefſchen arbeid verſchaft.

Doch de Oudheid van deze Stad is zo gemaklijk niet te bepaalen, vermits alle de oude bewijzen, die 'er voor handen zijn, niet hooger uitſtrekken dan tot de Twaalfde Eeuw, waarin *Breda* reeds als een Stad bekend was. Dit gemis van vroegere beſcheiden moet toegeſchreeven worden aan den brand van 't Stadhuis, (1534) waarin alle de oude Stads geſchriften door de vlamme vernield zijn: van hier dat alles wat 'er gezegd word, van Visſchers, die dezen oord, reeds in het jaar 888, zouden bewoond hebben, op niet dan gisſingen rust.

Wat de Grootte der Stad aangaat, men rekent derzelver omtrek op bijna vijf duizend ſchreden, of een uur gaans, rondsom de wallen, die, op de genaakbaarſte plaatſen, met metzelwerk voorzien en met boomen beplant zijn. Binnen de Stad telt men genoegzaam vijftig Straaten, zo groote als kleine. Het getal der Huizen wordt 'er, behalven de Kazernen voor de Soldaaten, op ruim vijftien honderd begroot, waaronder hedendaags veele nette en modiſche gebouwen ſtaan. Onder die van den eerſten rang munten uit, *het Huis van Renesſe*, ook wel *Elderen* genaamd; *het Huis van Asſendelft*; *het Huis van Brecht*. De overige adelijke gebouwen zijn in den gemelden brand van 1534 vernield. Behalven de Bezetting, worden de inwooners geſchat op bijna elf duizend.

Tot *Breda's* Sterkten behoort een aantal van dertien groote bolwerken en zes poorten; zijnde deze Stad, na dat zij onder de magt

magt der Staaten gekomen is, en bijzonderlijk ten tijde van Prins MAURITS, ongemeen ſterker gemaakt dan ze voorheen was. Deze Vestingen worden nog vrij wel onderhouden. Ook is de Stad voorzien van drie voornaame Marktplaatſen.

Tot de Kerklijke gebouwen en Godsdienſtige geſtichten van *Breda*, behoort eerst de Groote Kerk, wier oudheid onzeker is, ſchoon men ſtaande houdt dat dezelve aan de H. Maagd gewijd is. Het is een voortreffelijk gebouw, van buiten en binnen fraai verſierd, en van kunſtige Orgels voorzien. De Toren pronkt met een zeer goed klokkenſpel, en bereikt de hoogte van bijna drie honderd voeten. Vóór den brand van het jaar 1694 moet hij hooger geweest zijn, gelijk men zien kan uit deze *Inſcriptie*.

Aldus ſtond ik te pronk omtrent drie honderd jaaren,
Als eerſte Stads juweel, en ſlofte op trans en naald,
'k Verſtrekte een baaken, niet voor Lootſen op de baaren,
Maar voor al wie in hei, woeſtijnen ſtond verdwaald.
Tot Bloeimaand elvde zag mijn kruin en ingewanden,
Van 't bLIXtM Vier VerVonkt, InVaLLen en VerBranDen.

Van binnen is de Kerk verſierd met prachtige graftomben, als die van ENGELBERT DEN EERSTEN, Graaf van *Naſſau*, Heer van *Breda*; en van Graaf JAN, zijnen zoon en opvolger; deze is zonder opſchrift. Boven gemelde tomben ſtaan de beeltenisſen van Graaf ENGELBERT en JOHANNA VAN POLAANEN, aan de eene, en die van Graaf JAN en MARIA VAN LOON, aan de andere zijde, allen knielende en biddende; zijnde de eerſte verzeld van ſt. JORIS en eenen Heremiet, en de tweede van ST. JAN en eenen Kardinaal. Boven deze beelden, (die, hoewel uit ſlechten ſteen gehouwen, echter zeer kunſtig zijn,) ziet men de wapenen van *Naſſau* en *Polaanen*. Op de graffteden ſtond weleer het vermaarde Lieve Vrouwen beeld, waarvan HERMANUS HUGO, in zijn *Belegerd Breda*, zo veel opheſs maakt. Verder vindt men in gemelde Kerk de Graffteden van JORIS VAN FROENHUIZEN, Kamerling van Graaf JAN VAN NASSAU, geſtorven 1512; en van GENOVEVA VAN VERNEBOURG, Graavinne van *Naſſau*, overleeden 18

April 1437. In het Choor der Heeren van *Breda* is de graftombe van ENGELBERT DEN TWEEDEN, en deszelfs gemalinne LIMBURG VAN BADEN. Voorbij het zelve Choor ziet men de verhevene grafplaats van Heer JAN VAN DER LECKE EN BREDA, geſtorven 11 Augustus 1393; daartegenover die van de Heeren van RENESSE of ELDEREN, en meer anderen.

Voorts is te *Breda* de Kleine Kerk, van ouds genaamd *Markendaal*, wier oudheid mede onzeker is. De Kapel van *St. Windelijn*, die mede zeer oud is, werd, in den gezegden brand van 1534, door de vlamme verteerd, doch naderhand weder opgebouwd, en aan 't Bagijnhof gevoegd. In het jaar 1590 ſchonk Prins MAURITS dezelve aan de *Waalſche* Gemeente tot haar godsdienſtig gebruik, waartoe dezelve nog heden dient. Het getal der *Gereformeerde* Predikanten is vier, dat der *Waalſche* twee; de *Lutherſchen* hebben 'er mede eene Kerk en Predikant. Voorheen had *Breda* nog de Kapellen van *St. Jan*, van *St. Anthonij*, en *St. Joost*, welke niet meer in wezen zijn. Als Vrouwekloosters waren ook aldaar bekend, het *Bagijnhof*, *St. Catharinendal*, dat der *Swarte Susteren* en *Graauwe Susteren*. Volgens Reſolutie der Staaten, Ao. 1730 genomen, moet het *Bagijnhof* uitſterven. *St. Katharinendal* is naderhand tot een Illustre en Latijnſche School gebruikt, dat der *Swarte Susteren* tot een Weeshuis geſchikt, en dat der *Graauwe Susteren*, bij de overrompeling van *Breda*, door den Heer VAN HAUTEPENNE, gemeenlijk de *Spaanſche Furie* genaamd, door de vlamme verteerd. De Priesters der Roomschgezinden aldaar ſtaan onder den Bisſchop van *Antwerpen*.

Verder zijn 'er twee Weeshuizen, één voor de Burgerkinderen, en een ander voor de zulke, wier ouderen wel ingezetenen, maar geene Burgers zijn; een Oude-Mannen en Oude-Vrouwenhuis; een Almoesſeniershuis; een Gast- en Lazarushuis, als mede een goed Tucht- of Rasphuis.

Onder de Wereldlijke Gebouwen van deze Stad verdient allereerst onze aanmerking het Stadhuis of Raadhuis, ſtaande aan de oostzijde van de Groote Markt. Deszelfs oudheid en eerſte ſtichting is onzeker, ſchoon 'er blijken voor handen zijn, waaruit men kan afleiden, dat het door de eerſte Heeren van *Breda* gebouwd

bouwd is. Dit oude gebouw is mede in den grooten brand van 1534 in een' puinhoop veranderd. Op deszelfs grondſlagen werd het nieuwe gebouwd dat, ſchoon niet prachtig, echter in allen deele aan zijn oogmerk voldoende is. Kort daarbij ziet men de Vleeschhal, een zeer groot en ſterk geſticht, in 1613 gebouwd, in plaatſe van de oude Hal, die daarna tot een Saaihal bekwaam gemaakt is. Boven de tegenwoordige Hal hebben de Schutters van den *Voetboog*, of *St. Joris*, een zeer ruim vertrek.

Het Gouvernement of de woonplaats der Stadvoogden is door JUSTINUS VAN NASSAU, natuurlijken zoon van Prins WILLEM DEN EERSTEN, die, als Stadvoogd van *Brëdâ*, aldaar tot 1625 zijn verblijf gehouden heeft, in het jaar 1606 gebouwd. In het jaar 1680 werd dit voortreffelijk gebouw, door den Raad van Staaten, verkocht aan WILLEM HENDRIK, Graave van *Hoorn*; deszelfs Gemaalin, ANNA VAN NASSAU, verkocht het voor de ſomma van 9775 guldens, en 't werd voor het toekomende geſchikt tot een vaste woonplaats der Gouverneurs. Verder behoort hierbij genoemd te worden de Haven, Vischmarkt, Waag en Kraan.

De Regeering dezer Stad beſtaat uit den Drosaart, twee Burgemeeſteren, agt Schepenen, tien Raaden, één Griffier, één Theſaurier en één Secretaris. De Drost en Schout der Baronnie van *Breda* is tevens Stadhouder van de Leenen der Baronnie, en heeft, in die waardigheid, de eerſte plaats in het Leenhof, dat te *Breda* gehouden wordt; 't welk, behalven hem, uit elf Raaden, waaronder een Griffier is, beſtaat. Als Drosſaart zit hij vóór in de Burgerlijke Regeering, en als Schout ſpant hij den regtbank van Schepenen. Hij verbeeldt den perſoon van den Baron, en bekleedt dus een aanzienlijk ampt, welks inkomſten wel op agt duizend guldens geſchat worden. Hij zendt den Baron van *Breda* jaarlijks eene benoeming van Burgemeeſteren en Schepenen, die daaruit, naar welgevallen, eene verkiezing doet, of anderen benoemt. Somtijds heeft hij ook wel een' Stedehouder onder zig, zo als nog plaats had toen de Graaf VAN RANDWIJK dit ampt bekleedde. Burgemeeſteren en Schepenen zijn, in het bekleeden van hunne waardigheid, verpligt, zig naar de inſtructiën, wetten en reglementen, die van tijd tot tijd verbeterd zijn, en veel overeenkomst met die van *'s Hertogenbosch* hebben, te ge-

draagen; en volgens die ſtaat het hun ook vrij, beſchikking te doen over mindere ampten.

De Handel te *Breda* was eertijds veel bloeijender en aanzienlijker dan tegenwoordig; zijnde dezelve, geduurende de binnenlandſche beroerten, meest verloopen, en naar *Holland* en *Zeeland* verleid. Echter maakt men 'er nog Laken, doch op verre na zo veel niet als voorheen. Ook is de verzending van 't *Bredaagsch Bier* krachtig verminderd. Met dat alles heeft men nog geene reden van klaagen, doordien 'er bij aanhoudendheid nog een aanzienlijke handel, uit *Holland* en van elders, over deze Stad gedreeven wordt: want de goederen, welke naar *Maaſtricht*, *Luik*, *Aaken*, *Verviers* en andere plaatſen worden verzonden, worden meestal op *Breda* ingeſcheept, en vandaar te land, ter vermijdinge van de zwaare tollen op de *Maas*, naar gemelde plaatſen vervoerd, en zo ook weder te rug.

Dat *Breda* voorheen een plaats van veel koophandel en vertier moet geweest zijn, kan men opmaaken uit het getal van wel dertig Gilden, die aldaar gevonden worden; zij zijn die der *Timmerlieden*, *Kramers*, *Lakenkoopers*, *Zilverſmeden*, *Schrijnwerkers*, *Brouwers*, *Kuipers*, *Smits*, *Mandemakers*, *Vischkoopers*, *Hoedemakers*, *Schippers*, *Schoenmakers*, *Chirurgijns*, *Metzelaars*, *Bakkers*, *Kleermakers*, *Glazemakers*, *Linnewevers*, *Korenmeters*, *Brandewijnſtokers*, *Kraankinders*, *Houtkoopers*, *Knoopmakers*, *Vleeschhouwers*, *Binnen-Voerlieden*, *Buiten-Voerlieden*, *Tinnegieters*, *Wijnkoopers* en *Bierkruijers*. Het eerſte, zijnde het oudſte Gild, is opgericht in den jaare 1443, en het laatſte of jongſte in 1681.

Van de Schutterijen zijn binnen deze Stad drie Gilden of Broederſchappen, die door de Heeren van *Breda*, van tijd tot tijd, opgericht en met veele voordeelen begiftigd zijn. 't Eerſte en oudſte is de *Kamer of Broederſchap van den Edelen Hantboog* of *St. Sebastiaan*. De meer dan eens gemelde vernielende groote brand is oorzaak dat de oudheid dezer Kamer onbekend is. De gezegde Schutters houden thans hunne vergaderplaats op de kamer boven de Waag, hun door de Magiſtraat vergund. Voorheen hadden zij hunne *Doele*, buiten de oude *Gasthuis Poort*, doch nu omtrent de *Gasthuis Velden*, gelijk mede hunnen *Schut-*

boom

boom buiten de *Ginnekes Poort*, in de Zantbergen, alwaar zij jaarlijks op *St. Jansdag* naar den vogel ſchieten. PHILIP WILLEM, Prins van *Oranje*, trok, om zijne achting voor deze Broederſchap te betoonen, in het jaar 1609, met dezelve uit, en ſchoot mede naar den *Papegai*. Hiertoe behooren één Overdeken, twee Dekens, twee Oudermannen en twee Bosmeeſters.

De tweede is, de *Kamer van den Voet- of Kruisboog*, in Stads papieren *Oude Schutten*, of het *Oude Gild van St. Joris*, genoemd. Deze is ook in het begin van de vijftiende eeuwe, zo niet vroeger, reeds in wezen geweest, en ſtond van dien tijd af mede in groote achtinge bij de Heeren van *Breda*. Gemelde PHILIP WILLEM herſtelde dezelve, Ao. 1617, in haaren voorigen door de beroerten bezwalkten luister. Over deeze Kamer ſtaan als hoofden één Overdeken, twee Dekens, vier Oudermannen en één Bosmeeſter.

De derde, *de Nieuwe Schutters* of *Kloveniers*, ook wel het *St. Anthonies Gilde* genoemd, is door Prins WILLEM DEN EERSTEN opgericht; zij gebruiken de hedendaagſche ſoort van wapenen, te weeten de Busſen. Deze Schutters hebben hunne vergaderplaats op de bovenzaal van het Stadhuis, die, door het verval van 't *St. Joris Gild*, ledig ſtaande, hun door gemelden Prins en door de Magiſtraat vergund werd. Zij hebben hunne *Doele* omtrent de *Gasthuis Velden*, en tot beſtuurders éénen Hoofdman of Overdeken, zijnde den Drosſaart van *Breda*; voorts twee Dekens, vier Oudermannen en éénen Bosmeeſter. Behalven deze Broederſchappen, had men te *Breda*, in vroegere jaaren, en zelfs van oude tijden af, ook Rederijkers Kamers. De oudſte van gantsch *Braband* is *De roode Roos van Leuven*, die den naam had van *Vreugdendaal*; haare zinſpreuk was *Wij Vatten Geneugt*, en haar wapen een *Berkenboom*. Deze Kamer is, in 't jaar 1738, zo door uitſterving als anderzins, geheel vernietigd.

Behalven de gemelde drie Schutterijen, beſtaat de Burgerij van *Breda* uit zes Kompagniën, die ieder haaren Kapitein, Luitenant, Vaandrig en andere Officieren hebben. Zij zijn verdeeld in verſcheidene rotten, die beurtlings de nachtwacht op het Stadhuis waarneemen. Van de Kompagniën is de Heer Drosſaart Kolonel. Gezamentlijk genieten ze veele en bijzondere Voorrech-

ten, alle welke hun in het jaar 1637 toegeſtaan, en in 1737 nader bevestigd zijn.

Wat aangaat de Bezetting, deze is nu eens meer en dan eens minder. In het jaar 1738 beſtond dezelve uit bijna zestien honderd man: want toen lagen in *Breda* drie Eſquadrons, ieder van drie Kompagniën Ruiterij, en twee Regimenten, één van tien en één van twaalf Kompagniën voetvolk.

Aan het voortbrengen van Vermaarde Mannen, in alle takken van Geleerdheid, heeft het *Breda* zo min als andere Steden ontbroken. Volgens ons plan noemen wij hier alleenlijk de naamen van hun, die aldaar, zo in de Stad als op 't Land van *Breda*, te voorſchijn gekomen zijn en gebloeid hebben. RUDOLPHUS VAN DER BEEKE, een voornaam Dichter en Historieſchrijver, overleed te *Rome* Ao. 1405; ANSELMUS SMIT of FABER, ſtierf te *Florence* 1440; GUILLELMUS ABSELIUS, overleed 1471; GERARDUS DE BREDA, LAURENTIUS VAN ROZENDAAL, ANTONIUS BUYSEN of BAFENIUS, THOMAS VLAS, JACOBUS ZWETUS, ADAM VAN DER KEZEL, MELCHIOR NEIPERUS, en HUBERTUS RIETMAKERS. Sommigen ſtellen onder dezen ook EMANUEL VAN METEREN, ſchoon te *Antwerpen* ter wereld gekomen zijnde; voorts JAN VAN HEGELSOM, ADRIAAN HAVERMANS, JAN VAN VLIET, CHRISTOFFEL VAN KAMPEN, WILLEM KEIJEN, MATTHIJS BRIL, MEERTEN VERHOEF, T. E. VAN GOOR, enz.

Het Wapen der Stad *Breda* beſtaat in drie zilveren *St. Andries Kruiſen*, op een rood veld; welke tekenen men ook vindt op de bezegeling van het groot voorrecht, aan die van *Breda* verleend, door Heer HENDRIK DEN DERDEN, in het jaar 1252; zijnde dezelve waarſchijnelijk gemaakt of ontleend van het oude wapen van *Strijen*, dat drie *St. Andries* kruiſen op een gouden veld heeft. De oudſte zegels dezer Stad vindt men afgebeeld in VAN GOOR's *Uitvoerige Beſchrijving van de Stad en het Land van Breda*, p. 60.

Reeds menigmaal gezegd hebbende, dat het vuur de oudſte gedenkſtukken van *Breda* verteerd heeft, is het ondoenlijk, volgens echte bewijzen, van de aloudſte voorvallen of noodlotten dezer Stad te gewaagen; doch behalven die, zullen ons nog rampen genoeg, *Breda* betreffende, te vooren komen. Wij maaken dan van de Geſchiedenisſen dezer Stad eenen aanvang met het

jaar

jaar 1489, toen Heer JAN VAN NAALDWIJK, met een groote menigte krijgsvolk, van *Rotterdam* naar *Geertruidenberg* kwam afzakken, ter belegeringe van die Stad, welke hij ook innam en 'er zig in verſchanste. De *Dordrechtenaars* en *Schiedammers* trokken, zo ſpoedig zij 'er de weet van hadden, derwaarts, om hem van daar te doen verhuizen. Dewijl hun dit mislukt, vielen zij in het *Land van Breda*, en bedrevenen 'er, met rooven en plonderen, grooten moedwil, en wel tot zo verre, dat Heer JAN VAN DEN WIJNGAARDEN, als Drosſaart, zig verpligt vond, de Landzaaten bij een te doen komen, en, van hun vergezeld, tegen de roovende benden optetrekken. Het gelukte hem, na eene hevige ſchermutzeling, eenigen te verſlaan, en anderen gevangen binnen *Breda* te brengen, die hij meest allen deed onthalzen. Om den Heer VAN NAALDWIJK *Geertruidenberg* te doen ruimen, moeſten die van *Breda* het geld opſchieten, welk hij, bij het gemaakte verdrag, voor zig bedongen had. Te eerder beſlooten zij daartoe, uit vreeze dat de Hertog van *Saxen* hem anders door magt van wapenen zou moeten komen verdrijven, waaruit zij zig niet dan grooten overlast voorſpelden.

Het jaar daaraanvolgende (1490), op den 27ſten van de maand Augustus, werd het beſte deel der Stad, door een zwaaren brand, in de asſche gelegd,

Ao. 1515 werd de Stad, door een ſterke pestziekte, die genoegzaam alle jaaren, tot 1539, vernieuwde, van de meeſte harer inwooneren beroofd. Die vrij bleeven en elders een beſtaan konden vinden, verlieten *Breda*; zodat het bijna geheel ontvolkt was. In het laatstgemelde jaar werden de nog overig zijnde bezocht van eene nieuwe ziekte, die men de *Zweet-* of *Engelſche Ziekte* noemde, en waardoor 'er mede veelen ten grave daalden.

Allerdeerlijkst was de ramp, die *Breda*, geduurende die onheilen, trof. Op den 29ſten van de maand Julij des meergemelden jaars 1534, ontſtond, des morgens om negen uuren, de reeds aangehaalde verſchrikkelijke brand, bij de Kapel van *St. Jan*. De weinige en zieke bewooners waren buiten ſtaat om middelen van tegenſtand te kunnen doen; dus de brand met zulk een geweld voortging, dat binnen weinige uuren bijna dertien honderd

huizen door de vlammen verteerd werden. Onder dat getal was de Kapel van *St. Jan*, de Kerk van het *Gasthuis*, 't Klooster der *Swarte Susteren*, de Kapel van *St. Wendelin*, de gebouwen van het Klooster van *St. Katharina ten Dal*, behalven de Kerk en Slaapplaatſen, mitsgaders het *Stadhuis*, en alle de daarin bewaard wordende Archiven en oude Gedenkſchriften, eenige weinigen alleenlijk uitgezonderd; dus 'er niets overig bleef dan de *Groote Kerk* en omtrent honderd zestig huizen.

In het jaar 1542 werd een zeer groote menigte, zo Krijgsknechten als Ingezetenen van *'t Land van Breda*, onder geleide van REINIER, Prins van *Oranje*, door MAARTEN VAN ROSSUM bij *Antwerpen* verſlagen. Prins WILLEM DE EERSTE werd aldaar, in het jaar 1552, op den 20ſten van de maand Maart, met groote pracht, als Heer ingehuldigd. In het zelfde jaar leed *Breda*, door een hoogen watervloed, wederom groote ſchade.

Als Hertog van *Brabant* ontving PHILIPS DE TWEEDE aldaar, op den 22ſten September 1556, met de heerlijkſte pracht, de huldiging. Van geen minder belang was 'er, in 't jaar 1566, de bijeenkomst van bijna vierhonderd misnoegde Edelen, welke vergadering belegd was door LODEWIJK, Graaf van *Nasſau*, en PHILIP VAN MARNIX; wordende toen den grond gelegd tot het zo vermaarde *Verbond en Smeekſchrift der Edelen*, op den 5den van de maand April van het gemelde jaar, aan de Hertoginne VAN PARMA overgegeeven. Gelukkig ware het voor *Breda* geweest, hadde men zig, op den 20ſten Augustus, onthouden van de ſchandelijke beeldſtorming; dan dezelve werd aldaar, zo als in andere Steden, geduurende twee dagen en nachten, met de grootſte woede voortgezet. Zelfs moesten 'er meer dan vijftig perſoonen aangenomen worden, om de woede te keeren, en het recht te handhaven. Om dit ſchandelijk bedrijf te beteugelen, beſloot de Prins VAN ORANJE 'er oogluikende de vrijheid van Godsdienſtoefening toeteſtaan. Wij zeggen *oogluikende:* want Zijne Doorluchtigheid weigerde, als Heer van *Breda*, op het Request van de Magiſtraat, waarbij gemelde vrijheid verzocht werd, zijne toeſtemming te geeven. Echter deed die Vorst 'er in zijne tegenwoordigheid, den 5den September, den *Religions Vrede* afkondigen, welke niettemin in het volgende jaar, na het verlies van

den

den veldſlag bij *Oosterweel*, weder vernietigd werd, en tot in den jaare 1577, toen 'er de Hervormde Godsdienst ingevoerd werd, vernietigd bleef.

ORANJE, in 1567, naar *Duitschland* geweeken zijnde, werd *Breda*, door den Heer VAN SCHOUWENBURG, in naame des Konings van *Spanje*, in bezit genomen; 't volgende jaar verſcheen 'er, op bevel des Konings, PIETER VAN QUADREBBE, Heer van *Berchem*, als Stadvoogd. Weinge dagen daarna werden 'er twee benden *Italiaanſche* Ruiters in bezetting gelegd; zo als dezen binnen waren, vorderde men van de Stad eene aanzienlijke brandſchatting. Staande die invordering verſcheen 'er, op den 6den Julij, de Hertog VAN ALBA, dien men, willens of onwillens, een goed gelaat moest toonen. Hij deed 'er, na zijn vertrek, brieven van kwijtſchelding afkondigen; dan dezen waren, even als zijn algemeen pardon, zo bedriegelijk ingericht, dat niemant, dan ten koste van zijnen hals, 'er gebruik van kon maaken.

Gemelde Stadvoogd, in 't jaar 1570, bij het overgaan van *Dordrecht*, door 's Prinſen volk gevangen zijnde, zond ALBA 'er in deszelfs plaats ADRIAAN D'ESTOURNEL, Heer van *St. Remij*.

De vredehandeling, tuſschen den Koning van *Spanje* en de Algemeene Staaten, maakte *Breda*, in 1575, vermaard; dan daar die handel van geen gevolg geweest is, gaan wij het verhandelde ſtilzwijgende voorbij. De gemelde Heer VAN ST. REMIJ, in 1577 overleeden zijnde, werd als Stadvoogd gevolgd door F. VERDUGO. In 't laatstgemelde jaar moeſten de bewooners dezer Stad grooten moedwil ondergaan, door de knechten van FRONSBERG, die 'er in bezetting lagen. Staande dien overlast, begon de Graaf VAN HOHENLOO de Stad aan alle zijden inteſluiten; hebbende de wegen naar dezelve doen opgraaven. Schoon zijne magt van buiten niet ſterker was dan die van binnen, hield hij, echter, aan met des nachts zo veel gedruis te maaken, als of hij ongelijk veel ſterker ware.

De Stad dus ingeſlooten zijnde, waren de Burgers genoodzaakt, vermits de Bezetting niet deed dan ſoldij vorderen, hun zilver in de munt te brengen, waarvan de Magiſtraat tuſschen de vijf en zes duizend guldens aan vierkante Noodmunten deed ſlaan, ter waarde van twee guldens ieder; bovendien werden

'er nog bij de vijf duizend guldens aan tinnen penningen geſlagen, die op de waarde van drie en vier ſtuivers geſteld werden. De eerstgemelde hadden in 't midden *het Stads Wapenſchild*, en daaronder een ander, dat van ORANJE; ten teken dat door 's Prinſen last de inwisſeling en vergoeding geſchied was. Het omſchrift was, IN DER NOOD, BREDA 1577. De andere ſtukjes, ter waarde van drie en vier ſtuivers, hadden om hoog *een Lelij*; in den rechterhoek *het Wapenſchild van Oranje*, en in den ſlinker dat van *Breda*, welke naam ook in 't midden, en binnen het omſchrift NECESSITATIS ERGO 1577, dat is, *noodshalve*, ſtond; van onder een Z, ter aantooninge van de waarde. De derde of kleinſte ſtukjes, die van lood waren, hadden in 't midden *het Stads Wapen;* ter ſlinker zijde dat van ORANJE, en ter rechter een *Burgje*, van binnen het opſchrift, even als de voorigen. De vierde, van zilver en voor één gulden gangbaar, blijkende zulks uit de talletteren XX, hadden dezelfde figuur en omſchrift als de tweede. De vijfde was mede van lood, hebbende een ronde gedaante; in 't midden den naam der Stad en 't wapenſchildje van *Oranje*, met het omſchrift van de tweede ſoort.

De Soldaaten, die de Bezetting uitmaakten, hielden hunnen Overſte FRONSBERG, geduurende het beleg, op het Stadhuis gevangen. Daarna hem, benevens den Heer VAN KINSINCK, een geheelen nacht aan den Bornput op de Markt met ketenen vastgemaakt hebbende, begeerden zij recht over dezelve gedaan te hebben, onder voorgeeven van trouwloos door hen behandeld te zijn. De Magiſtraat, ſchrompende op het Stadhuis te verſchijnen, hield haare raadsvergaderingen ten huize van den Drosſaart.

Een zeldzaame daad bedreef omtrent dien tijd een Fransch Soldaat. Zijn bloote lichaam zwart gemaakt hebbende, kwam hij, bij nacht, van buiten door de veſten, en na den wal beklommen te hebben, nam hij vandaar het Vaandel weg. De Schildwacht dacht dat hij de Duivel was. De gewaande Duivel dan bragt het vaandel bij HOHENLOO, en werd, na de overgaave der Stad, door de Magiſtraat daar voor beſchonken met eene gouden Noodmunt, ter waarde van negen guldens. Door middel van misleidinge of briefveranderinge werd eindelijk de Graaf van HOHENLOO, op den

7den

7den October 1577, meeſter van de Stad, en de Heer COENEN met zijne benden aldaar in bezetting gelegd.

ORANJE, na zijne terugkomst uit *Duitschland*, werd aldaar, den 24ſten Januarij 1580, met den Aartshertog MATTHIAS op eene plegtige wijze ingehaald. De Inwooners genooten eene tamelijke rust, van dien tijd af tot op den 28ſten Junij van het volgende jaar 1581, op welken dag het Kasteel, bij verrasſing, door de *Spaanſchen*, werd ingenomen. In dien nacht lagen op het zelve in bezettinge vijf-en-dertig Soldaaten, onder bevel van Kapitein BARVOETS; twee van deze Soldaaten, de eene BALEFRE genaamd, zijnde een *Luikſche* overlooper, en de andere een Zoetelaar, hielden gemeenſchap met den vijand. De eerſte was dagelijks in de keuken met de bedienden van den gevangenen Heer FRESNIN, en werd, om alle vermoeden te beneemen, door denzelven geduurig geſcholden voor dief en ſtruikroover. In dezen nacht ſtond hij drie uuren achter één op ſchildwacht. Als 'er een ander kwam om hem af te losſen, wist hij dien, terwijl de vijand reeds werkelijk bezig was met de muuren te beklimmen, van de hand te wijzen, met te zeggen: *Ik wil nog wel wat ſchilderen.* Door deze verraderij kwam de vijand, zonder veel geruchts te maaken, binnen, en vond het groptſte gedeelte der Bezettinge, welke door FRESNIN met een ton bier beſchonken was, buiten ſtaat om wederſtand te bieden; zij, die nog eenigen tegenweer boden, werden gedood. De Kasteleinesſe werd geplonderd, en de Stad ging, na een allermanlijkſte verdediging, die niet minder dan tien uuren duurde, in de handen der *Spaanſchen* over. De woede en moord, door hen aldaar bedreeven, gaan alle verbeelding te boven. HAUTEPENNE, die dezelve vermeesterd had, werd Stadvoogd, en deed de Burgers, geduurende de jaaren 1582, 1583, 1584 en 1585, vier-en vijftig duizend en negen guldens opbrengen; welke afperſing tot in het jaar 1590 duurde, wanneer het Kasteel, en daarna de Stad, op den 4den Maart, op een zeer zonderlinge wijze, door ADRIAAN VAN BERGEN, Turfſchipper, met zijn ſchip ingenomen werd. Dit geval verdiende, om voor altoos der vergetelheid onttrokken te blijven, eene omſtandige beſchrijving. Dan, in overweeging neemende, dat de beste Historieſchrijvers zulks reeds uitvoerig en verſcheidenemaale vóór ons ge-

gedaan hebben, wijzen wij den Leezer, onder andere, naar VAN MEETEREN, BOR, HOOFT, WAGENAAR, *De Bataviſche Romijn* (*) en veele anderen. Het volgende, echter, als iets aanmerkenswaardigs, zullen wij hier bijvoegen.

Het gerucht had zig zo ſpoedig niet in de Stad doen hooren, dat het Kasteel, door 't volk, dat ADRIAAN VAN BERGEN in zijn ſchip verborgen gehad had, bemagtigd was, of de Bezetting der Stad, naamlijk de bende Ruiters van den Markgraaf DEL GUASTO, en vijf vaandels *Italiaanſche* voetknechten, onder de Kapiteinen FRANÇISCO VINTIMIGLIA, CAESAR GEURRA, DOMINICO RAPPETTI, JERONIMO GRATIANO en JACOMO FILIASSO, werd zodanig met ſchrik bevangen, dat zij met geweld de Poort openbrak, en op de ſchandelijkſte wijze de vlucht nam naar *Antwerpen*, laatende de Stad in handen der overwinnaaren van het Kasteel. Wel is waar dat de Burgers, bij deze verandering, van plondering verſchoond bleeven; doch het beloop van de twee maanden ſoldij, die zij aan de Soldaaten, tot deze onderneeming gebruikt, moeſten betaalen, werd, daar het getal dier Soldaaten van dag tot dag vermeerderde, zo hoog, dat de ſchade, bedraagende meer dan 37504 guldens, weinig minder beliep, dan de plondering zou gedaan hebben. Hoe drukkende dit ook voor de Burgers ware, veroorzaakte de overwinning, echter, groote vreugde in de *Nederlanden*, welke vreugde alom openbaar betoond werd. Men ſloeg, ter gedachtenis daarvan, penningen, waardoor zo wel de daad als de naam van ADRIAAN VAN BERGEN, en van KAREL HERAUGIER, die, om dit Heldenſtuk, tot Stadvoogd aangeſteld werd, vereeuwigd zijn geworden. Meer dan eens hebben de Spanjaarden poogingen gedaan om wederom meeſter van *Breda* te worden, bijzonderlijk in het jaar 1599; doch alle deze aanſlagen zijn hen mislukt.

Dus hadden de Ingezetenen hoop, van alle de geledene onheilen zig een weinig te zullen herſtellen; die hoop hield ſtand tot in het jaar 1603, toen, op den 26ſten Junij, een onverwachte

(*) *Onlangs herdrukt, en bij mij te bekomen.*

te en felle brand, waardoor drie-en-vijftig wooningen in de aſſche gelegd werden, hen op nieuw in druk dompelde.

Prins MAURITS deed, op den 30ſten Mei 1620, te *Breda* eene luisterrijke intrede; beloofde den Ingezetenen zijne beſcherming: en dezen gaven hem verzekering van hunne trouw, die zij ook, zo veel in hun was, toonden, geduurende de belegering, op den 20ſten Augustus 1624 aangevangen, door AMBROSIUS SPINOLA. Deze belegering werd met alle hevigheid voortgezet tot in het volgende jaar. Bij den aanvang van dezelve werden 'er wederom zesderlei verſchillende Noodmunten geſlagen; doch vermits alles, wat 'er verricht werd, vruchtloos was, moest de Stad, op den 2den Mei 1625, zig aan de Spanjaarden overgeeven. Dit beleg en de onmogelijkheid van ontzet, wil men, dat, menschlijker wijze geſproken, veel toegebragt heeft tot den dood van Prins MAURITS, die op den 23ſten April overleden was. Met deze overgaave werd den Hervormden Godsdienst en deszelfs belijderen aldaar het verblijf ontzegd, waardoor de Stad tevens van haare voornaamſte Inwooneren beroofd werd.

FREDRIK HENDRIK ondernam, in het jaar 1637, zig wederom van *Breda* meeſter te maaken; dat hem, na eene belegering van den 20ſten Julij tot den 10den October, eindelijk ook gelukte. De vreugdeblijken, bij deze overwinning, waren niet minder dan de voorgaande, en boven dien veel gelukkiger en min kostbaar voor de Burgers, die, geduurende dit beleg, alle de rampen des oorlogs hadden moeten doorſtaan. Op éénen der Gedenkpenningen, bij gelegenheid van deze roemwaardige overwinninge geſlagen, leest men, ter eere van *Breda*, deze volgende regelen;

Aan den zeer goeden en grooten God toegewijd.
De gewapende rechterhand van
Zijne Hoogheid FREDRIK HENDRIK, *Prins van Oranje,*
Te bovengaande alle trappen van oorlogen,
Heeft onder het gezag der
Hoog Mogende, Vaderen van 't eendrachtige Nederlandt.
Eindelijk de Stadt Breda,

Eerst

Eerst vermaart door het verbondt der
Nederlanderen, tegens den
Wreeden Koning;
Daarna vermaardèr door de welgeluckte
List van MAURITS *Turfſchip,*
En vervolgens allervermaardst
Door het uithongerend beleg van den
Markgraaf Spinola,
Eindelijk door openbaar krijgsgewelt
Aan het Vereenigd Vaderland
En zijn eigen geſlacht,
Den 10 *van Wijnmaandt des Jaars* 1637
Herſteld.

De overwinnaar verſchoonde, zo veel mogelijk, de Ingezetenen, niet alleenlijk van ſchattingen, maar trachtte zelfs hun met alle voordeelen te begunſtigen; het eerſte blijk daarvan zag men in de oprichtinge van het Illustre School.

Weinig ſtoffe verſchaft ons het tot hier toe rustloos *Breda*, van dezen tijd tot het jaar 1650, wanneer, bij de inkomst van Prins WILLEM DEN TWEEDEN, als Heer van *Breda*, alle voorige ſmerten ſcheenen vergeeten te zijn. Geduurende het jaar 1660 hield Koning KAREL DE TWEEDE aldaar, eenigen tijd, zijn verblijf, waaruit de Stad groote voordeelen trok. Geen minder luister en voordeel voor de Ingezetenen viel haar te beurt, toen, in 't jaar 1667, op den 3den Julij, binnen haare muuren, de vrede tusſchen *Engeland* en de *Algemeene Staaten* geſloten werd. In het volgende jaar ontving *Breda* haaren nieuwen Baron, Prins WILLEM DEN DERDEN; zij vertoonde zig als een Stad, wier welvaart van dag tot dag toenam. Ook bleef zij, in de jaaren 1672 en 1673, van den last des oorlogs verſchoond, niettegenſtaande het *Land van Breda*, door de *Franſche* troupen, veel nadeels leed. Van den Brand, in 1694, hebben wij reeds melding gemaakt; deze brand ontſtond door het onweder, en trof meest den Kerktoren.

Bij geene gebeurtenis had *Breda* zig luisterrijker vertoond, dan in 't jaar 1737, den 11den September, bij de huldiging van den Prin-

Prinſe VAN ORANJE, en zijne Koninglijke Gemalinne ANNA, zo met het ſchieten naar den vogel, met het affteeken van vuurwerken, het doen van illuminatiën, als andere vreugdebedrijven.

Met den aanvang van het jaar 1747 was wel de weg tot vrede geopend, en ten dien einde binnen deze Stad een Congres belegd; doch het werd zo traag voortgezet, dat men 'er weinig goeds van hoopen kon: en die hoop verdween geheel en al, toen de Onderhandelingen aldaar, op den 20ſten Mei, geheel geſtaakt werden: naardien de Ministers terug trokken, en *Breda* de eer niet genoot, van den vrede andermaal binnen haare muuren bevestigd te zien: want zulks gelukte eerst in het volgende jaar te *Aaken.* Die eer, echter, genoot de Stad, dat wijlen Zijne Doorl. Hoogheid, binnen haare muuren, de tijding ontving, dat de tekening der Preliminairen ter gemelde plaatſe geſchied was. In het zelfde jaar (1748) werd aldaar, onder protectie van gemelden Prinſe, en onder directie van den Heere CHARDON, een Militair Kweekſchool opgericht, waarvan men zig veel goeds beloofde.

Een perſoon, zig uitgeevende voor een' man van geboorte, en onder den naam van den Ridder DE VIAL, ſchoon ſlechts een Meſſemaakers zoon in *Frankrijk*, had, geduurende den laatſten oorlog, zijnen gewaanden rang zo wel weeten ſtaande te houden, dat hij zig tot Bevelhebber van een Vrij-Kompagnie in dienst van den Staat bevorderd zag. Doch zig in dien post aan verſcheidene misdaaden, zo in de krijgstucht als het burgerlijke, ſchuldig gemaakt hebbende, was hij aangeklaagd en gevangen genomen. Na eene hegtenis van vijf en een half jaar, werd hij, in het jaar 1752, door den Hoogen Krijgsraad gevonnisd, om met de koorde geſtraft te worden, als mede dat zijn lijk, tot een voorbeeld voor anderen, ten toon zou hangen. Dit vonnis aan wijlen Mevrouwe de Gouvernante ter goedkeuringe gezonden zijnde, veranderde zij het, uit aanmerkinge van eenige gedaane dienſten in zijne voorgemelde hoedanigheid: zo dat hij onthoofd, en zijn lijk begraven zou worden. Ingevolge van hetzelve werd DE VIAL, tusſchen den 16 en 17den Julij 1753, van de Gevangenpoort in *'s Gravenhage* naar *Breda* gebragt, ten einde aldaar, waar hij de meeſte feitelijkheden gepleegd had, zijne ſtraffe te ontvangen. De uitvoering geſchiedde den 21ſten van de laatstgemelde maand.

't Eenig-

't Eenigſte dat ons nog van deze Stad te melden ſtaat, is, dat dezelve, in de maand Mei van het jaar 1757, geduurende eenige dagen, verëerd werd met de tegenwoordigheid van wijlen de Vrouwe Gouvernante, van den tegenwoordigen Erfſtadhouder, en de Prinſesſe CAROLINA; welke hooge perſonaadjen, door den Prins van HESSEN PHILIPSTAL, als Gouverneur van *Breda*, plechtig ontvangen werden. Zij vertoefden 'er zes dagen, geduurende welken tijd men 'er alle mogelijke blijken van vreugde gaf.

Men heeft een kort Kronijkje van deze Stad, uitgegeeven door JAN VAN VLIET, door ons genoemd onder de vermaarde mannen, in deze Stad voortgebragt. Hij was eerst Schepen, en naderhand, in 't jaar 1653, Griffier. Dit Cronijkje, waarvoor een Almanach geplaatst is, en 't welk in het geheel 28 bladzijden in 4to beſlaat, werd door hem uitgegeeven in het jaar 1665. In 't volgende jaar verſcheen van hem in druk, *'t Recht van ſucceſſie, volgens de Coſtume der Stad en Lande van Breda*; en, in de Latijnſche taale, in 1647, *Quinquatrum Bredanarum Deſcriptio, ſive in Inaugurationem Athenæi Auraſiaci Bredæ ſolenniter inſtaurati Poëma.*

De beste en uitvoerigſte beſchrijving dezer Stad is vervaardigd door den reedsgenoemden Heer THOMAS ERNST VAN GOOR, Schepen der Stad *Breda*, in folio, met fraaije kunstplaaten, in het jaar 1744; van wiens aantekeningen, met die van anderen, wij ons tot dit Art. bediend hebben.

BREDA, (*Gerardus de*) van de Orde der Karthuizers, in het Convent van *O. L. V. Kapelle*, bij *Enghien* in *Henegouwen*, heeft zig, door zijne groote geleerdheid en kennis in de Heilige bladen, beroemd gemaakt; 'er word van hem getuigd, dat hij een man was, zo godvruchtig als geleerd en welſprekende. Behalven een menigte van geſchreevene boeken, van hem nagebleven, zijn 'er nog verſcheidene gedrukte werken van hem bekend, beſtaande allen in Godgeleerde Verhandelingen, in de Latijnſche taale. De tijd, waarin hij geleefd heeft, wordt niet aangewezen.

BREDA, (*Pieter van*) in het jaar 1630 te *Antwerpen* geboren, werd

werd door HOUBRAKEN geſteld onder de beste Schilders van zi-nen *tijd*; hij verſierde zijne landſchappen met gebouwen, naar den ſmaak der Romeinen.

Zie *Schouwburg*, II. Deel.

BREDE, kortheidshalven *Brée* genaamd, is een Dorp in de *Groninger Ommelanden*, ten zuiden van *Warfum*, behoorende aan den Heere Baron VAN ALBERDA VAN MENKEMA. In deszelfs nabijheid liggen de adelijke huizen *Bredeborg* en *Sickengenborg*.

Zie BACHIENE B, bl. *199*.

BREDENBACH, (*Tieleman*) geboren te *Emmerik*, alwaar zijn vader Schoolvoogd was, was Doctor in de Godgeleerdheid, en heeft te *Emmerik* en elders veele boeken, zo van hem zelven als van zijnen vader, in 't licht gebragt.

Zie VAL. ANDREAS.

BREDERODE. Op dit Artikel zullen wij eerst afdoen, al 't geen te zeggen is van het Baljuwſchap van dien naam; voorts ſpreeken van het *Huis van Brederode;* van het *Slot van Brederode* in *'s Gravenhage;* van het vermaard geſlacht, en dan laaten volgen de kenſchets der Doorluchtige Mannen, uit hetzelve voortgeſprooten.

Het Baljuwſchap van *Brederode* heeft een uitgeſtrekt rechtsgebied, waarvan de hooge Heerlijkheid weleer door de Heeren VAN BREDERODE, in het aanſtellen van den Baljuw, geoefend werd: doch dit recht is, bij afſterven van het laatſte mans ooir, aan de Graaflijkheids Domeinen of Staaten van *Holland* en *Westfriesland* vervallen. De tegenwoordige Baljuw en Stadhouder van de Leenen, volgens de laatſte aanſtelling, geſchied op den 28ſten Maart 1782, is de Heer en Mr. CORNELIS ASCANIUS VAN SIJPESTEIN, Heer van *Moermonde* en *Renesſe*.

De gelegenheid van dit Baljuwſchap is bezwaarlijk in een netten omtrek te bepaalen. De meeſte Ambachten, die onder dezelfs rechtsgebied behooren, liggen ten noorden aan de Rechtsbanne van 't Baljuwſchap *Blois*; die meer zuidwaards liggen, hebben ten oosten het *Wijker Meer*, het *Y* en eenige landen on-

der het Baljuwſchap van *Kennemerland*. Ten zuiden word dit rechtsgebied bepaald door dat van de *Vogelenzang*, aan het Baljuwſchap van *Rhijnland*, of, om bepaalder te ſpreeken, aan *Noordwijkerhout* en *Hillegom*, als *Rhijnlands* gevolg. Ten westen heeft het de *Noordzee*, zo wel ten aanzien der bovengemelde landen, als ten aanzien der Ambachten van *Schoorl* en *Kamp*, die, zeer verre afgeſcheiden van alle andere diſtricten, gelegen zijn in 't noordelijkſte gedeelte van *Kennemerland*.

De oorſprong van dit Baljuwſchap is zonder twijfel afteleiden uit de groote en heerlijke voorrechten, welke de Heeren VAN BREDERODE, van zeer oude tijden af, bezeten, en die, volgens het algemeene gevoelen, hunnen aanvang genomen hebben in het jaar 980, met de bedeelinge, die men wil door Graaf ARNOUD aan zijnen zoon SICO, SIVAART of SIEGFRIED, welke voor den eerſten Heer VAN BREDERODE gehouden wordt, gedaan te zijn; of, gelijk anderen willen, door DIRK DEN DERDEN, zoon van ARNOUT, aan den broeder van SIVAART. Het zou, echter, niet onmogelijk zijn, dat ARNOUT wel eenige beſchikkingen gemaakt had, die eerst na zijn overlijden, door zijnen zoon en opvolger, ter uitvoer gebragt werden. Het is bekend dat de goederen dezer Heerlijkheid, ten deele in *Kennemerland*, ten deele in het eigenlijke *Zuidholland*, dat is, tuſſchen de *Merwe* en de *Lek*, gelegen waren, doch dat alleen die, welke in *Kennemerland* gelegen zijn, den naam daarvan behouden hebben, zo al niet de naam aldaar zijnen oorſprong genomen hebbe, hoewel in *Zuidholland* meerder goederen lagen. Men kan ook niet verwerpen de gedachte van hun, die willen dat de naam van *Brederode*, of *Breederoede*, volgens de oude benaaming, afgeleid moet worden van het oefenen van 't hoogſte rechtsgebied, waardoor men een Landrechter verſtaan moet. Met het overlijden van WOLPHERT VAN BREDERODE, den 19den Julij 1619, dien men hield den laatſten wetlijken mansoir te zijn, verviel deze Heerlijkheid, gelijk wij boven reeds gezegd hebben, aan de Graaflijkheids Domeinen; zijnde, reeds in het jaar 1599, het oude rechte ſtervelijke leen tot een ſtervelijk Mansleen gemaakt. Naderhand zijn 'er verſcheidene vruchtlooze poogingen gedaan, om deze Heerlijkheid voor een onverſtervelijk Erfleen verklaard te krijgen; doch dit

kan

kan alleenlijk betrekking gehad hebben op die goederen, welke in *Kennemerland* gelegen waren: zijnde die in *Zuidholland*, of door de Heeren VAN BREDERODE zelve verkocht, of als onverſterfelijke Erfleenen in de vrouwlijke linie overgegaan.

De hooge Vierſchaar van dit Baljuwſchap wordt geſpannen door den Baljuw en zeven Leenmannen, welken één Secretaris toegevoegd is. Deze Baljuw werd (gelijk gezegd is) oudtijds door den Heer VAN BREDERODE aangeſteld; thans geſchied zulks door de Staaten van *Holland* en *Westfriesland*. De Leenmannen bedienen hunnen post twee jaaren, waarvan jaarlijks eenigen afgaan, voor welken andere, uit eene Nominatie, door Baljuw en Leenmannen gemaakt, door de Staaten worden gekoozen en aangeſteld.

Voorheen was de Baljuw en Stadhouder van de Leenen, boven gemeld, ook Houtvester van de Wildernisſen; doch ſedert de maand Julij 1749 is in die beide ampten eene verdeeling gemaakt; zijnde de tegenwoordige Houtvester WILLEM ANNE LESTEVENON, Vrijheer van *Hazartswoude*, Drosſaard van de Baronnie van *Breda*, Raad in de Vroedſchap en Schepen der Stad *Haarlem*; welke Heer, volgens Reſolutie van het jaar 1716, met vijf Meeſterknaapen, het jagtgericht van *Brederode* uitmaakt; tot welke Meeſterknaapen beurtlings drie uit *Haarlem* en twee uit *Amſteldam* en twee uit *Haarlem* gekoozen worden. Zij hebben hunnen Secretaris en Advocaat, en houden hunne vergadering op het Stadhuis of Prinſenhof te *Haarlem*.

De Ambachten, hieronder behoorende, zijn *Zantvoort*, *Tetrode*, *Albrechtsberg* en *Vogelenzang*, *Haarremer-liede*, *Noord-Schalkwijk*, *Schooten*, *Zuid-* en *Noord-Akendam*, *Hof-Ambacht*, *Velzen*, *Schoorl* en *Kamp*; wordende de twee laatstgemelden, volgens de Handveſten van *Kennemerland*, onder *Kennemer-gevolg* gerekend, als zijnde zulke plaatſen, die ook *Kennemer rechten* gekreegen hebben. Alle de overige plaatſen, onder het Baljuwſchap van *Brederode* behoorende, worden aldaar noch tot het eigenlijke *Kennemerland*, noch tot *Kennemer-gevolg* betrokken.

Ten aanzien van het Kerklijke, behooren *Velzen*, *Albrechtsberg* en *Zandvoort* onder de Klaſſis van *Haarlem*; *Schoorl*, on-

der die van *Alkmaar*, zijnde *Kamp* eene Kombinatie met *Groet*. Alle deze Ambagten zullen onder bijzondere Artikelen breedvoerig vermeld worden.

BREDERODE, (*Huis van*) oudtijds een Kasteel, niet verre van *Haarlem*, en de gewoone verblijfplaats der Heeren van dien naam, niet om dat zij (gelijk ſommigen zeggen) den naam daarnaar draagen, of om dat dit hunne eerſte Heerlijkheid was; maar om dat hetzelve door mannen, tot dit geſlacht behoorende, gebouwd is, vermoedelijk om nabij het Hof te zijn; welk Hof, toen de Graaven van *Oud-Holland* aangenomen waren tot Graaven van *Holland*, te *Albrechtsberg* gehouden werd, vanwaar het verplaatst is naar *'s Gravenhaage*, alwaar deze Heeren toen ook hun Hof bouwden. De eerſte uitgifte van deze vrije Heerlijkheid of Baanderij van *Brederode*, is tuſſchen de *Lek* en de *Merwe*, nu de *Alblasſerwaard*; doch ſedert dat de Heeren VAN BREDERODE, omtrent het jaar 1418, de Heerlijkheid van *Vianen* behuwlijkten, onthielden zij zig op het Slot *Bateſtein*; welke verandering van woonplaats oorzaak geweest is, dat het Slot *Brederode*, door de inlandſche oorlogen reeds zeer verwoest, verder vervallen en niet weder opgebouwd is. Omtrent het jaar 1620 zag men nog eenige ſtukken muurs en andere overblijfzelen van dit Slot; hoe dezelven zig toen vertoonden, kan men zien in VAN ROOIJENS' *Nederlandſche Oudheden*; verder bij SMIT in zijn *Schatkamer*, bij RADEMAKER in zijn *Kabinet*, enz. Het eerſte afbranden van dit aanzienlijk Slot is geſchied in het jaar 1202, door Graaf LODEWIJK VAN LOON, en den toenmaaligen Biſſchop van *Utrecht*. In het jaar 1426 werd het, door de *Haarlemmers* en de *Kabbeljaauwſche Factie*, mede vernield; vindende hetzelve geene verſchooning, ſchoon het, met dat van *Egmond*, het oudſte en adelijkſte Slot ware. Daar zijn 'er, die meenen dat het Huis *Gijzenburg*, bij of omtrent *Dordrecht*, in de *Alblasſerwaard*, oudtijds den naam van *Brederode* zou gedraagen hebben; anderen houden dit voor eene dwaaling, ſchoon zij toeſtemmen, dat *Gijzenburg* een gedeelte van de oude Heerlijkheid en Baanderij van *Brederode* geweest is. VOET en OUDENHOVEN zijn zelfs van gedachten, dat het Slot, waarvan wij hier ſpreeken, geen Stamhuis,

huis, maar alleenlijk een woning en Lusthuis der Heeren VAN BREDERODE geweest is. Wij willen ons hierover in geen geschil begeeven; het zij ons genoeg te weeten, dat dit huis één der oudste en aanzienlijkste in dien oord was. Laat ons zien, hoe de gemelde SMIT het in den jaare 1705 gevonden heeft. Bladz. 42 zegt hij: *Ik merkte dan aan, een hoogte met een graft omringd. Hier op eerst een poortje, staande naast een boerewoning, op het zelfde plein, en daarna kwam ons het grootste lichaam te vooren, waar achter een kleinder gevaarte volgde; aan de slinker zijde, naar den rijweg van* Haarlem, *waren voor en achter de kelders, boven bedekt met het overschot, naar het geleek, van twee ronde torens.* Verder meent SMIT dat dit gebouw een Tolhuis der Heeren VAN BREDERODE geweest is.

BREDERODE. (*Hof van*) BOXHORN, GOUDHOEVEN en meer anderen zijn van gedachten, dat het tegenwoordige Stadhuis van *'s Gravenhaage* door de Heeren VAN BREDERODE zou gebouwd zijn. Doch BOR, die naauwkeuriger is, zegt, dat het Raadhuis, staande benevens de Kerk ten oosten, is getimmerd ter plaatse, alwaar van ouds het Hof van *Brederode* plagt te staan. Dan niets met zekerheid van dit oude Hof vindende, is 't best 'er van te zwijgen. Het oudste huis in *'s Gravenhaage*, waarvan nog eenige bewijzen voorhanden zijn, heeft gestaan bij de *Boschpoort*, op den oosthoek van de *Houtstraat*; dit droeg ook, in laater tijd, den naam van 't Hof van *Brederode*, schoon het in de Kaart van 1570 bekend staat met den naam van 't *Huis van den Heer van Ketel.* Het was in dien tijd een der aanzienlijkste en prachtigste gebouwen, toen in den *Haag* bekend, liggende in zijne grachten, singels en slooten. Zo dat het al mede onzeker is, of dit het eigenlijke Hof van *Brederode* al of niet geweest zij. Nog zag men in *'s Haage* het huis van de Heer REINOUT VAN BREDERODE, staande aan de noordzijde van de *Spuistraat*, welk naderhand bezeten is door FRANK VAN BORSSELEN, en toen den naam kreeg van *het Huis van de Graaven van Oostervant.* In 1479 werd het door REIJER VAN BROEKHUIZEN ingenomen. Naderhand is het bekend geworden bij den naam van *'t Huis van Mathenesse.* Veelen van de nog leevende gelooven, echter, dat

het Stadhuis, hier voren gemeld, het *Hof van Brederode* geweest is.

BREDERODE, (*Het Geſlacht van*) is opteemaaken uit de bijgevoegde Tafels. Dan hier dient te worden bijgevoegd, dat dit Geſlacht, zo als uit dezelve blijkt en kenbaar is, geſteld wordt onder de adelijkſte en oudſte geſlachten van *Holland*; waarom men voor een ſpreekwoord plagt te houden: *die van* BREDERODE *de Edelſte; van* EGMOND *de Rijkſte; van* WASSENAAR *de Oudſte; van* ARKEL *de Stoutſte.* Hoe veel twist 'er ook over hunnen oorſprong zij, ſtemmen, echter, de meesten daarin overeen, dat de BREDERODE's afkomſtig zijn van ARNULPH, ARNOLD of ARNOUD DEN EERSTEN van dien naam onder de *Hollandſche* Graaven, zoon van Graaf DIRK DEN TWEEDEN, en dat SIEFRIED, SIVAARD of SICCO, gelijk hem de *Frieſen* noemen, de eerſte Heer VAN BREDERODE was. Van dezen wordt verhaald, dat hij in den haat zijns vaders vervallen, doch naderhand in deszelfs gunst herſteld zijnde, van hem ontving groote en breede erfgronden, gemeeten met een Maat, die op ieder Roede tien voeten meer had dan de toen gewoone *Hollandſche* Maat of het meetrecht; en dat daarvan de naam van *Breede-roede*, of, zo als men naderhand zeide, *Brederode*, geſprooten zou zijn. Wij hebben reeds gezegd, dat anderen het daarvoor houden, dat deze gifte eerst na den dood van ARNOUD, door zijnen oudſten zoon, zou geſchied zijn; 't welk zij meenen best met de tijdrekeninge overeentekomen. Ook zijn 'er, die meenen dat de Heeren VAN BREDERODE zouden geſprooten zijn uit eenen bastaard van WILLEM DEN EERSTEN, Graave van *Holland*, die geregeerd heeft van 1204 ott 1223. Doch zo dwaas als het is, met JOH. VAN LEIDEN, het geſlachte van *Brederode* van ADAM af te leiden, zo dwaas is het ook, het eerst van dien tijd eenen aanvang te doen neemen. Tegen dit gevoelen zullen wij alleenlijk de woorden van VELDENAAR (wiens Kronijk 1480 te *Utrecht* gedrukt is) bijbrengen, daar hij zegt: *Hier voormaels heb ick tot ſomtijden den ſommigen hoeren ſpreecken ut haet ende nijt ende ut parthijen opten heer van brederode, als dat hij gewonnen ſoude weſen ut bastardijen van Hollant, van den eerſten greef Willem, dat alte qualijck geſproken is wantet verſierde logentael*

tael is, als men met waerhijt vijnden ſel, want ic dat onderſocht hebbe met gantſcher herten, ſo vijnde ik in oude ſchriften en in veele oude bezegelde brieuen die ou der ſyn veele jaren dan greef Willem, die ic ſelue geleſen geſien en in mijn hant gehad hebben, die die heren van Brederoden van outs bezegelt hebben met groten uthangenden zeghelen van witten was, ſittende te peerde gelijk der princen ſegel van Hollant, ende hadden die wapen van Hollant en den ſeghel mit die barenſteel gebroken, ende dier brieven ſyn nog veel in Hollant." MELIS STOKE berigt als zeker, dat de vrouw van ARNOUD, en dus de moeder van SIFRIED of SICCO, LUTGAERT genaamd, een moei van Keizer OTTO DEN DERDEN was; dat ARNOUD bij haar verwekte twee zoonen, DIRK en SIFRIED, zonder van den derden, die SIMON genaamd was, en voor den eerſten Heer van *Teilingen* gehouden wordt, melding te maaken; zonder van het verhaal van den doodſlag van eenen Edelman, van zijne vlucht naar *Friesland*, of van zijn huwelijk aldaar met de dochter van den Proteſtaat GOSSO LUDIGMAN, TETBERGE genaamd, in het minst te gewaagen; redenen, die anderen voor den haat van den vader tegen den zoon bijbrengen. Volgens zijne gewoone eenvoudigheid zegt hij, vers 883 tot 888, *dat die* Sivaard *te Castricum eene vrouw nam, die hem door haare ſchoonheid als betoverd had; dat van hem een groot geſlacht voortkwam, doch niet zo magtig, dat zij aan het Graafſchap van Holland kwamen.*

Zie daar, met weinige woorden, den oorſprong van het geſlacht der Heeren VAN BREDERODE. Dat de vrouw van SIFRIED van geringere afkomſte moet geweest zijn dan SIFRIED zelf, blijkt, volgens mijne gedachten, ten klaarſten uit de woorden van MELIS, daar hij zegt dat *dat wijf hem door haare ſchoonheid betoverd had.* Dat voorts een huwelijk, beneden den rang, een haat tusſchen vader en zoon kan verwekken, verdient geen bewijs, daar men hetzelve ook in onze dagen dikwijls ziet gebeuren; te meer, daar, volgens den zelfden Dichter, SIFRIED zijn huwelijk zeer jong en onbedacht moet aangegaan hebben. Want vers 913 en 914 zegt hij, dat DIRK en SIFRIED *onbejaard waren*; en vers 915, dat DIRK, als de oudſte, naauwlijks twaalf jaaren was: waarom het ongeloovelijk voorkomt, dat SIFRIED gemelde huwelijk

vóór zijn elfde jaar aangegaan zou hebben. Ten minſten volgt 'er, mijns bedunkens, uit, dat de gift van die landen in *Zuidholland*, gemeeten met een *Breede-roede*, door Graaf DIRK DEN DERDEN, die als de oudſte zoon zijnen vader opvolgde, moet gedaan zijn; welke gift geſteld wordt geſchied te zijn omtrent het jaar 1000, en dus bijna zeven jaaren na den dood van ARNOUT, door ons bepaald (zie 't IV. Deel,) op het jaar 993, hoewel anderen dien verſchuiven tot 1003. Aldaar gelieve men het gezegde van ADELBOLD, *dat die hem als Slotvoogd van Gent opgevolgd zou zijn*, voor niet geſchreeven te houden; welke misſtelling hiermede voor verbeterd geacht wordt: ſchoon het zo zeker nog niet is, of SIMON een zoon van ARNOUD, dan wel een jonger zoon van Heere DIRK VAN BREDERODE, kleinzoon van SIFRIED, geweest zij, waarvoor wij, met anderen, hem liefst houden.

Wij neemen SIFRIED dan voor den eerſten der Heeren VAN BREDERODE, en Stamvader van de volgenden. Hij ſtierf in 1030, na zijnen broeder DIRK DEN DERDEN veele trouwe dienſten beweezen te hebben. Hij was een man van moed, en in krijgszaaken wel ervaaren; waarvan hij blijken gaf, in het verſchil met die van *Utrecht*, ontſtaan in den jaare 1018, waarin hij, door die van *Holland*, tot éénen der Legerhoofden was aangeſteld; en met het leger naar *Bodegraave* getrokken zijnde, behaalde hij de overwinning tusſchen *Bodegraave* en *Zwammerdam*. Men zegt dat hij den overigen tijd zijns levens in rust heeft doorgebragt, en te *Egmond* begraaven is. Hij werd in zijne Heerlijkheid opgevolgd door zijnen zoon DIRK, zijnde zijn tweede zoon, HENDRIK genaamd, Heer van *Lek*.

DIRK, de tweede Heer van dien naam, had, zegt men, ook het ampt van Stadhouder van *Kennemerland* behouden. Zijne VROUW was ALFERADA, wier voorouderen de Koningen van *Engeland* in den bloede beſtonden. Zij was de dochter van BALDUWIJN DEN TWEEDEN, die de zevende Heer van *Heusden* was; haare moeder was de Gravinne VAN GENNIP. DIRK won bij haar WILLEM, den eerſten van dien naam, en den derden Heer VAN BREDERODE, die in den jaare 1066 overleed. Van hem bleef na

WIL-

WILLEM, en, zo men meent, SIMON, de eerſte Heer VAN TEILINGEN.

WILLEM, die zijnen vader opvolgde, werd, volgens den rang zijner geboorte, ten tijde van Graaf DIRK DEN VIJFDEN, voor den eerſten van den *Hollandſchen* Adel gehouden, en is, in 1092, als daar toe behoorende, beſchreeven. Hij had ten huwelijk ALETTA of ADELHEID, de dochter van den *Duitſchen* Graaf VAN SEIN, bij welke hij verwekte DIRK DEN TWEEDEN. De dood van WILLEM wordt geſteld op het jaar 1104, of, gelijk anderen willen, 1103.

DIRK DE TWEEDE, de vierde Heer VAN BREDERODE, volgde zijnen vader, en nam zig ter vrouwe AGNES, dochter van Graaf OTTO VAN SOLMS. Weinig of niets vindt men van hem gemeld. Ook worden 'er van zijne kinderen geene genoemd, dan WILLEM, zijn opvolger. Zijn dood wordt geſteld op 1139.

WILLEM DE TWEEDE, en vijfde Heer VAN BREDERODE, teelde, bij CATHARIJN VAN SOLMS en LOTHARINGEN, éénen zoon, FLORIS genaamd, met wien hij, geduurende de regeering van Graaf DIRK DEN ZESDEN, onder de eerſte Edelen van *Holland* in groot aanzien was. Hij ſtierf 1154.

FLORIS, die hem volgde, als de zesde Heer VAN BREDERODE, had ter vrouwe CHRISTINA, dochter van den Graave VAN GENNEP. Hij leefde tot het jaar 1198, en liet na,

WILLEM DEN DERDEN, en zevenden Heer VAN BREDERODE. Deze werd, in het jaar 1203, onder de Edelen geſteld. Zijne gemalinne was MARGLIET, dochter van den Graave VAN DER LIPPE. Hij overleed in het jaar 1221, en liet na,

DIRK DEN DERDEN, de agtſten Heer VAN BREDERODE. Ook was, omtrent dien tijd, of kort te vooren, vermaard BANJAART VAN BREDERODE, Ridder, die bekend ſtaat als een aanhangeling van Graave WILLEM, tegen Graavinne ADA en haaren man LODEWIJK, Graave *van Loon*; waardoor hij zijnen naam, in de Vaderlandſche

Geſchiedenisſen van dien tijd, vermaard gemaakt heeft. (Zie vossius en anderen,) Voet ſchijnt niet vreemd te zijn van te gelooven, dat deze afkomſtig was van de ongenoemde kinderen van Heere DIRK DEN TWEEDEN, en wij, geene bewijzen vóór of tegen die gedachten vindende, laaten de gegrondheid daarvan onbeſlist. DIRK ſtaat niet alleenlijk bekend als tot de Edelen behoorende, maar hij word ook Drosſaart van *Holland* genoemd. Zijne vrouw was ALEIJT, dochter van WILLEM, zoon van WILLEM DEN EERSTEN, onder de *Hollandſche* Graaven; haare moeder was eene dochter van den Heere VAN ADINGEN, bij welke hij verwekte ALPHERT, die, benevens zijnen vader, onder de eerſte Edelen geſteld was. DIRK overleed 1236.

ALPHERT, die, als de negende Heer VAN BREDERODE, zijnen vader opvolgde, was gehuwd met BEATRIX VAN HOORN; zij baarde hem twee kinderen: WILLEM en CATHARIJNE, die naderhand de vrouw werd van den Kastelein van *Ketzersweert*. ALPHERT liet boven dien nog na éénen natuurlijken zoon, DIRK genaamd, die, Ridder zijnde, Ao. 1255, mede onder het getal der Edelen van *Holland* geplaatst is; de vader was, Ao. 1253, reeds overleeden.

De oudſte zoon van dezen, WILLEM DE VIERDE, volgde ALPHERT, als de tiende Heer VAN BREDERODE. Hij was in ongemeene achtinge bij Koning WILLEM, Graaf van *Holland*, wiens Oppergencraal hij was. Ook werd hij gehouden onder de eerſte Edelen van zijnen tijd. Hij was één van hun, die het voorrecht, door Koning WILLEM aan die van *Utrecht* verleend, ondertekenden en met hun zegel bekrachtigden. Bij allen, die van hem gewagen, vindt men hem beſchreeven als een man van zo grooten moed en ervaarenheid, dat de Graaf gerustlijk het opperbevel des Legers aan hem vertrouwen kon; waarbij kwam dat, om hem te grooter achting te doen bewijzen, de Graaf de maagſchap van hun beiden openlijk kenbaar maakte, in verſcheidene brieven, die hij deed uitgaan, waarvan wij 'er ſlechts éénen hier zullen plaatſen. Dezelve is van den zesden Augustus 1250, en luid als volgt;

Willem, door Gods genade, Roomsch Koning, altijt vermeerderer des Rijx, allen den genen die dit Inſtrument ſullen inſien,

ſien, genade en alle goet. Wij maecken u allen bekend, dat wij den edelen Man WILLEM VAN BREDERODE, *onſen beminden bloetverwant, gegeven hebben het lant Reesvelt &c. De Brief was geſchreeven in het leger bij Bertholderſchen*, ten dage en jaare als boven.

In 't zelfde jaar betrouwde Koning WILLEM, in zijnen togt tegen de *Friezen*, hem ook het eene deel des Legers, terwijl hij zelf het andere deel gebood; 't welk van dien uitſlag was, dat WILLEM VAN BREDERODE de overwinning op de *Drechtenaars* behaalde, daar Koning WILLEM integendeel, met omtrent vijf honderd Edelen, ſneuvelde. Na zijn overlijden moet de Heer VAN BREDERODE in geen mindere gunſte geſtaan hebben bij Graaf FLORIS DEN VIJFDEN, vermits deze, bij Opene Brieven van den 3den Mei 1283, zijne Heerlijkheden in *Zuidholland*, voor *vrije Heerlijkheden* verklaarde. Zie *Oudh. van Zuidholland*, p. 161. De ze Heer WILLEM had ter vrouwe HILLEGONDA, dochter van Heere HENDRIK VAN VOORN, Burggraaf van *Zeeland*; bij haar verwekte hij zijnen zoon DIRK, en ſtierf Ao. 1285.

DIRK, de vierde van dien naam, en de elfde in den rang der Heeren VAN BREDERODE, had den bijnaam van *de Goede*. Hij werd, onder de regeering van gemelden Graaf FLORIS, de eerſte op de registers van *Holland* geſteld. Den gezegden bijnaam verkreeg hij, wegens zijnen minzaamen aart; trachtende hij alle oneenigheden, zo verre zulks de eer van een' Edelman en een' Held toeliet, in der minne, en vooral zonder bloedſtorting, te vereffenen. Na den moord aan Graaf FLORIS bevond hij zig onder hun, die naar *Engelend* overſtaken, om Graaf JAN, zoon van FLORIS, als den wettigen opvolger zijns vaders, van daar te haalen, en te doen huldigen. Dan deze loflijke pooging werd hem door de Edelen, die de magt des Lands, als onwettige beheerſchers, gaarne in hun geweld wilden houden, allerſlechtst beloond, en bijzonderlijk door den voornaamſten overweldiger WOLFAART VAN BORSSELEN. Deze ondankbaarheid trof hem, volgens zijnen aangeborenen aart, zo geweldig, dat hij zig der landszaaken onttrok, en in Bedevaart naar *Jeruſalem* ging. Op zijne terugkomst ſtierf hij te *Rheims* in *Frankrijk*, in het jaar 1318.

Om

Om te toonen dat zijne goedertierenheid hem niet van den heldenaart ontbloot had, of dat hij, ſchoon goed, echter niet laf-hartig geweest is, erinnere men zig ſlechts zijne bedrijven tegen de *Friezen*, als mede die tegen de *Vlamingers*, terwijl Graaf FLORIS zig in *Engeland* bevond; zaaken, die op het Art. van FLORIS DEN VIJFDEN, en op dat van Graaf JAN DEN EERSTEN, zullen moeten vermeld worden; alwaar ook de ondankbaarheid en het onverſtand van den laatstgenoemden, in zijn bevel aan BREDERODE, om naar *Holland* te gaan, en zig aan den overweldiger overtegeeven, ten klaarſten zal blijken. Heer DIRK was gehuwd met MARIA, dochter van Heere HENDRIK VAN DER LECK. Hij verwekte bij haar drie kinderen: WILLEM, DIRK en JUDITH, die gehuwd geweest is met JAN VAN PERSYN, Heer van *Purmerland*.

WILLEM DE VIJFDE volgde hem als de twaalfde Heer VAN BREDERODE; door zijnen vader waren, bij den aanvang van deszelfs reize, alle zijne heerlijke goederen op hem overgedraagen. Hij heeft twee vrouwen gehad: 1.) ELISABETH VAN LUXEMBURG, eene nicht van Keizer HENDRIK DEN ZEVENDEN, en 2.) de dochter van den laatſten Heer VAN TEILINGEN. Ieder vrouw baarde hem éénen zoon, zijnde HENDRIK, den dertienden Heer VAN BREDERODE, en DIRK. De eerstgemelde volgde zijnen grootvader; zijnde WILLEM twee jaaren (in 1316) vóór zijnen vader overleden. Na deszelfs overlijden (1321) gingen de goederen over op zijnen broeder DIRK, die, van wegen zijne moeder, ook Heer VAN DER LECK was.

DIRK DE VIJFDE was dus de veertiende Heer VAN BREDERODE. Deze huwde met BEATRIX, dochter van WALRAVEN, Graave van *Valkenburg*, en verwekte bij haar vijf kinderen, waar onder vier zoonen, als REINOUD, DIRK en WILLEM, Heer van *Waalwijk*, en WALRAVEN; en eene dochter, CATHARINA genaamd, die naderhand in den echt trad met JAN VAN POLAANRN, die, zo wel als zijn broeder WILLEM, zonder kinderen overleden is. Deze DIRK was een goed voorganger van zijne zoonen, om hen tot den oorlog bekwaam te maaken; waarvan hij blijken gaf, in den togt van Graave WILLEM DEN GOEDEN tegen de *Vlamingen*; in welken togt hij, benevens JOHAN VAN ARKEL, PHILIP VAN WASSENAAR, en zijne

ne zoonen, het leven van den Graaf, tegen den aanval der *Vlamingers*, beſchermde. Geen mindere trouw bewees hij daarna aan 's Graaven dochter, Vrouwe MAGARETHA; hij ſtelde zig tot een hoofd der *Hoekschgezinden*, met en benevens den Heere VAN DER LECK, Burggraaf van *Leiden*, den Heere VAN BINCKHORST, en anderen. MARGARETHA droeg aan BREDERODE en anderen het opperbevel op van den Slag, omtrent *ter Veere* voorgevallen; welke Bevelhebbers dan ook de overwinning voor de Moeder op den Zoon behaalden. Het geluk, dat hen hier gediend had, was, echter, van geen langen duur: want de *Kabbeljaauwſchen* behaalden, op hunne beurt, de overwinning ten voordeele van WILLEM, in den Slag tuſchen den *Briel* en *'s Gravezande*, op de *Hoekſchen*. BREDERODE wilde, zo lang hem mogelijk ware, de beſliſſing van den ſlag in het onzekere laaten; dan toen de vlucht der Graavinne den moed van de haaren in de ſchoenen deed zinken, was de Edele Held, van de zijnen verlaaten, genoodzaakt, zig gevangen te geeven. Dat hij dit, echter, niet zonder grooten tegenſtand te bieden gedaan heeft, blijkt, wanneer men de verhaalen van dien Scheepſtrijd nagaat. Zij zeggen naamlijk, dat het water, bijna drie dagen lang, eene bloedverwige kleur had. BREDERODE werd, na het treffen van den zoen tuſchen moeder en zoon, uit de gevangenisſe ontſlagen, overleed in het jaar 1377, en werd te *Haarlem* begraaven.

Zijne jongſte zoon, WALRAVEN, was gehuwd met BERTHA, dochter van Heere JAN VAN EGMOND, doch ſtierf zonder wettige kinderen, Ao. 1396; alleenlijk nalaatende een' bastaard, DIRK genaamd. Dus werd hij opgevolgd van zijnen oudſten zoon,

REINOUT, den eerſten van dien naam, en vijftienden Heer VAN BREDERODE. Deze ontving, van Hertog WILLEM VAN GULIK *en* GELDER, Graave van *Zutphen*, den tijtel van zijnen *Lieven Neeve*. Geduurende de regeering diens Hertogs en van ALBERT VAN BEIJEREN, werd hij onder de eerſte Edelen geſteld, met den naam van Graaf VAN GENNEP, uit hoofde van zijn huwelijk. Ook vermeerderde hij zijn wapen met dat van *Valkenburg*, 't welk aan zijne moeder behoorde. Hij was, gelijk zijn vader, de *Hoekſche* partij toegedaan; zijn onverſchrokkene moed bragt de *Kabbeljaauw-*

jaauwſchen niet weinig nadeels toe: waarom deze verſcheiden aanſlagen op zijn leven maakten. Doch Hertog ALBERT, die grootendeels door hem tot Ruwaard bevorderd was, erkende daarentegen zijne gedaane dienſten rijklijk; ſtellende hem, in plaatſe van JAN VAN BLOMMENSTEIN, aan tot Baljuw van *Kennemerland*. Gelukkig ontkwam hij den aanſlag der *Kabbeljaauwſchen*, die hem te *Kastricum* meenden omtebrengen; zij doodden drie van zijne bedienden: hij zelf redde zig ter nauwer nood in de Kerk, alwaar hij vertoefde, tot dat eenige dorpelingen hem te hulpe kwamen. Na veele manlijke daaden tegen de *Gelderſchen*, waarvan hij, bij *Wageningen*, een menigte Edelen gevangen nam, verricht te hebben, ſtierf hij, in het jaar 1390. In zijn huwelijk met JOHANNA, erfdochter des Graaven VAN GENNEP, die in 1413 overleed, verwekte hij vier zoonen: DIRK, JAN, WALRAVEN en WILLEM. De oudſte begaf zig in 't klooſter der *Karthuiſers* te *Diest*, in *Braband:* waardoor zijn jonger broeder,

JAN, de eerſte van dien naam, zestiende Heer VAN BREDERODE werd. Deze trouwde met JOHANNA VAN ABCOUDE, en deed Hertog ALBERT, die toen Graaf van *Holland* was, in het beteugelen der *Friezen*, groote dienſten; na welk bedrijf hij eene reize naar *Ierland* deed, ter bezichtiginge van het hol van PRATITIUS. Na zijne terugkomst ſtichtte hij te *Haarlem* eene Kapel, ter eere van den gemelden Heilige; in welke Kapelle de misdaadigers, vóór het ontvangen hunner ſtraffe, de laatſte Miſſe plagten te hooren. Na deze verrichtingen, maakte zijne vrouw, JOHANNA VAN ABCOUDE, dochter van WILLEM, Heer van *Abcoude* en *Gaasbeek*, ten dien tijde één der vermaardſte geſlachten binnen *Utrecht*, eenen aanvang met de oprichtinge van een Nonneklooster te *Wijk bij Duurſtede*, waarin zij, na van haaren man geſcheiden te zijn geworden, zig begaf, en het geeſtlijke gewaart aannam. Hij volgde haar voorbeeld, en begaf zig bij de *Karthuizers* buiten *Utrecht*. Dan, kort daarna de tijding vernomen hebbende van het overlijden van gemelden Heere WILLEM VAN ABCOUDE *en* GAASBEEK, verzocht hij aan den Paus verlof, de Orde te mogen verlaaten; dit werd hem toegeſtaan, en hij vervolgens Heer van *Abcoude* en *Wijk bij Duurſtede*. Thans als van nieuws in de wereld getreden zijn-

zijnde, begeerde hij ook zijne Gemalin wederom te hebben; dan alzo dit zo gemaklijk niet wilde vlotten, haalde hij haar met geweld uit het Klooster. FREDRIK VAN BLANKENHEIM, Bisschop van *Utrecht*, hiervan bericht ontvangen hebbende, deed Heer JAN opligten; stelde hem onder bewaaring van Heere JACOB VAN GAASBEEK, en deed zijne vrouw naar het Klooster voeren; deze, zegt men, stierf daarin van droefheid. Kort daarop werd Heer JAN in vrijheid gesteld. Hij volgde den krijg, en nam deel in den oorlog, die tusschen de *Engelschen* en *Franschen* ontstaan was, en voegde zig bij de laatstgemelden. Maar het ongeluk wilde dat hij, in den veldslag tusschen de beide Legers, in 1415, met veele Ridderen en Grooten, sneuvelde. Dewijl hij geene kinderen naliet, werd hij opgevolgd van zijn' jonger' broeder,

WALRAVEN, den zeventienden Heer VAN BREDERODE, ook Gouverneur van *Holland*, eerste Edele, als mede Graaf VAN GENNEP genoemd. Hij was de eerste, die de volle wapens van *Holland*, doch gequartileerd met dat van *Valkenburg*, heeft aangenomen. Op bevel van Hertog ALBERT trok hij mede op ter beteugelinge van de *Friezen*, die zig wederom tegen het graaflijk gezach verzet hadden. In de bestorminge van het Blokhuis te *Stavoren*, dat door de zijnen verlaaten was, werd hij gevangen genomen; doch ontkwam het, door zig uit een venster nedertelaaten. Daarna bevond hij zig, met Graaf WILLEM, bij de belegering van *Gorkum*, alwaar hij door JAN VAN ARKEL gevangen genomen werd. Geduurende den tijd van zeven jaaren hield VAN ARKEL hem in zijne magt, en zou zulks waarschijnelijk langer gedaan hebben, hadde BREDERODE zig niet door list weeten te ontslaan. In vrijheid zijnde, dacht hij op niet anders, dan om zig op VAN ARKEL te wreeken; 't geen hem ook, na dat hij tot eersten van 's Graaven Raaden aangesteld was, gedeeltelijk gelukte, met de verwoestinge van 't land en de gevangeneeminge van den Heere VAN ARKEL, dien hij vervolgens noodzaakte, zig onder de magt van den Graaf te stellen. Het fortuin diende hem, echter, niet lang: want na den dood van Graave WILLEM, die van zijne dochter, Vrouw JACOBA, opgevolgd werd, konden de Heeren VAN ARKEL niet dulden, dat zij door eene vrouw overheerscht worden. JAN en

WIL-

WILLEM VAN ARKEL hernamen, met hulpe der *Dordrechtenaaren*, de Stad *Gorkum*, doch ſtieten hun hoofd voor 't Slot. WALRAVEN, wien, door Vrouw JACOBA, de regeering over *Holland* aanbevolen was, begaf zig, met een aanzienlijke magt, ter behoudinge van het Kasteel, derwaarts. Hier gekomen zijnde, trachtte hij de Stad te bemagtigen, en meende na den eerſten ſtorm, 'er binnen te komen; doch VAN ARKEL, zijnen vijand niet ſchroomende, trok hem tegen. Zo dra de beide helden elkander ontwaar werden, ontſtond tusſchen hen een allerhevigst gevecht. BREDERODE liet niet af, dan na dat hij Heer WILLEM had doen ſneuvelen. Door drift vervoerd, trok hij, zonder van de zijnen genoegzaam gevolgd te worden, ter Stad in, en liep den dood te gemoete; na een hevigen tegenſtand werd hij omgebragt. Schoon Graavin JACOBA de overwinning behield, en *Gorkum* weder bemagtigde, beklaagde zij zig, echter, meer over het verlies van haaren getrouwen BREDERODE, dan zij zig over de overwinning verheugde. De Held werd, in 't jaar 1417, te *Ameiden* begraven. Uit zijn huwelijk met JOHANNA, erfdochter van HENRIK, Heer van *Vianen*, *Ameiden* en *Herlaar*, waardoor zijne jaarlijkſche inkomſten vermeerderd werden, met de, ten dien tijde, zeer groote ſomme van vier-en-twintig duizend *Franſche* Schilden, bleeven na, REINOUT, de tweede van dien naam, GIJSBERT, *Elect* tot *Utrecht*, en ééne dochter, WALRAVINA genaamd, die trouwde met GERARD VAN WAARDENBURG, Heer van *Amerongen* en *Broekhuiſen*, dien zij vijf kinderen baarde. Eer wij, eenter, van deze zijne zoonen ſpreeken, moeten wij hier iets bijvoegen van zijnen jonger broeder,

WILLEM. Deze had in huwelijk de erfdochter van den Heere van *Werven*, in *Vlaanderen*, bij welke hij geene kinderen verwekte. Na den dood zijns broeders nam hij de voogdij over deszelfs onmondige kinderen op zig. Beter ware het voor hun geweest, hadde hij zig min onbeſcheiden tegen de *Kabbeljaauwſchgezinden* gedraagen; want hij veroorzaakte, door al te grooten haat tegen hun, dat de goederen zijner neeven verwoest werden, en bijzonderlijk hun Slot buiten *Haarlem*. Tot wederwraak vernielden de *Hoekſchen* het Slot *Heemskerk*; waardoor de partijſchap langs hoe heviger werd, en zelfs zo verre aangroei-

groeide, dat de laatstgemelden, die Vrouwe JACOBA toegedaan waren, tegen PHILIPS VAN BOURGONDIEN, het uiterſte waagden, verkiezende Heer WILLEM VAN BREDERODE tot opperhoofd van eene vloot, die zij tegen den *Bourgondiër* uitrustten. Dat, echter, niet altoos den moedigen het geluk volgt, bleek aan BREDERODE, vermits de Hertog, door die van *Amſteldam* grootlijks ondersteund, na een hardnekkig gevecht, de overwinning bekwam; nevens anderen werd BREDERODE gevangenen genomen, doch ſpoedig ontſlagen, terwijl tagtig andere *Hoekschgezinden* het met den hals moesten boeten. BREDERODE, ziende dat hij tegen de overmagt der *Kabbeljaauwſchen*, wien alles gelukte, niets vermogt, vond raadzaam zig het gevaar te onttrekken; des begaf hij zig met zijne gemalinne, in het jaar 1450, naar *Rome*, ter bijwooninge van 't Jubelfeest, en ſtierf, kort na zijne terugkomſte, aan de pest.

REINOUT, de tweede van dien naam, en oudſte zoon van WALRAVEN, werd, tot manlijke jaaren gekomen zijnde, de agttiende Heer VAN BREDERODE. Hij was de eerſte van zijn geſlacht, die geſteld is geworden onder de Burggraaven van *Utrecht*; welke waardigheid door den Biſschop eerst is uitgegeeven aan den Graave BENTHEM, van wien dezelve gekomen is op den Graaf VAN CUIJK, die haar overliet aan den Graave VAN 'T GOIJE; door dezen is zij overgebragt op de Heeren VAN VIANEN, en door huwelijk aan den Heere VAN BREDERODE, in wiens geſlacht zij veele jaaren gebleeven is. REINOUT had ter vrouwe JOLENTA, dochter van WILLEM, Graave van *Labijn*, en van JOHANNA DE CRECQUI, Vrouwe van *Biggencourt*. Niet vrij zijnde van de bijgeloovigheid dier tijden, ondernam hij eene reize naar *'t Heilige Land*, en werd aldaar Ridder van *Jeruſalem*. Na zijne terugkomst verhief PHILIPS VAN BOURGONDIEN hem tot Ridder van het *Gulde Vlies*. (De Heer HEERING heeft te recht, in zijn *Aanhangzel tot de Vaderlandſche Hiſtorie*, bl. 355, Noot 37, aangemerkt, dat SCHRIVERIUS zig vergist, met deze aanſtellinge toe te paſſen op REINOUD DEN EERSTEN, daar die, gelijk wij gezien hebben, overleed Ao. 1390, en deze Orde eerst Ao. 1430 ingeſteld is.) Dewijl deze verheffing de *Kabbeljaauwſchen* te zeer in de oogen

ſtak, bevlijtigden zij zig, om den luister van zijn geſlacht, dien zij niet vernietigen konden, ten minſten te verduisteren. Het eenigſte, dat hun daartoe dienſtig ſcheen, was, den Hertog diets te maaken, dat het BREDERODE niet geoorloofd was, het wapen van *Holland* te voeren, en dat het, derhalven, moest gebroken worden. Doch PHILIPS, die recht wilde doen, zonder zig in dezen aan partijſchap te vergaapen, deed de zaak in *'s Hage* naſpooren. Van de onwaarheid van het geen men hem bericht had hier door ten vollen overtuigd zijnde, hing hij, met eigen handen, REINOUT den gouden keten om den hals, en betoonde hem al de eere, die hem, volgens zijne hooge geboorte, toekwam.

PHILIPS, de magt der Landzaaten benoodigd zijnde om die van *Gent* te dwingen, verzocht, benevens dien van anderen, ook den bijſtand van Heer REINOUT en zijnen broeder GIJSBERT, toen Domproost van *St. Maarten* en *St. Salvator*, en vorderde van hun duizend gewapende mannen, met beloſte, hen te zullen beſoldigen, zo dra zij uitgetrokken zouden weezen. De beide broeders voldeeden aan het verzoek van den Hertog, en onderſteunden hem zo wel, dat 'er van de Gentenaars veelen gevangen en gedood werden, en de overigen om den vrede ſmeeken moesten. Slecht, echter, werd hen kort daarna deze bijſtand beloond; in zo verre dat PHILIPS, omtrent hen, alles, behalven den naam van DE GOEDE, verdiende, gelijk ſtraks blijken zal op GIJSBERT VAN BREDERODE, in wiens lot REINOUT en WALRAVEN, bastaarden van BREDERODE, rijklijk deelden, waarvan wij op het Art. JAN VAN AMERONGEN, III. Deel, reeds eenige melding gemaakt hebben. Hier moeten wij nog aanmerken, dat het Biſchop DAVID VAN BOURGONDIEN niet genoeg was, zig aan zijnen voorzaat, die door hem van den zetel geſchopt was, te wreeken, maar dat zijn haat zig ook uitſtrekte tot deze en andere perſoonen. Want toen REINOUT zig te *Wijk te Duurſtede* bevond, vertoonde de gemelde Biſchop zig mede aldaar, en rukte, met groote verontwaardiginge, den Edelen BREDERODE, in het bijzijn van anderen, het Ordeteken van het *Gulde Vlies*, met keten en al, van den hals, beſchuldigde hem van ſchelmſtukken, en zijne kinderen van verraderij, en deed hem, op die beſchuldiginge, in de gevangenis wer-

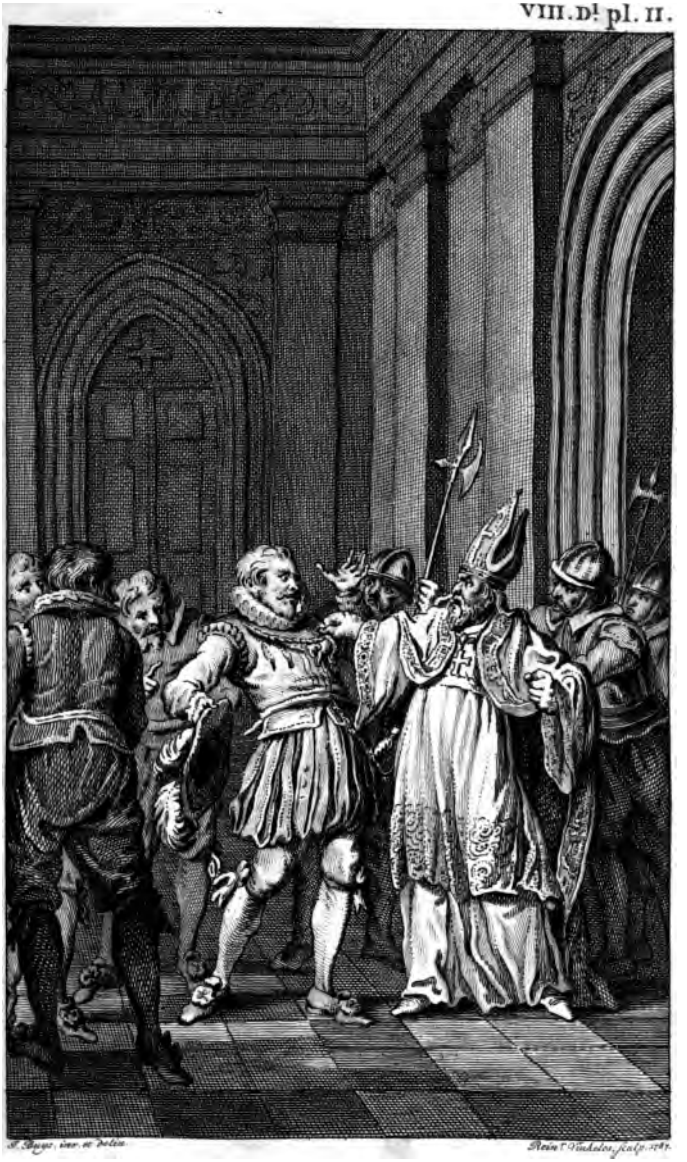

REINOUD IIe AGTTIENDE HEER VAN BREDERODE, DOOR DE UTRECHTSCHE BISSCHOP, DAVID VAN BOURGONDIEN, DE RIDDERORDE VAN 'T GULDEN VLIES AFGERUKT.

werpen. Volgens het zeggen van HEDA, had de Heer VAN BREDERODE den Bisschop wel eenig misnoegen gegeeven, met het beschikken der Stads overheden binnen *Utrecht*, naar zijne zinlijkheid; doch BUCHELIUS merkt te recht daarop aan, dat de Magistraatsbestelling een zaak was, die den Bisschop in 't geheel niet berrof. Dan, eens gesteld dat BREDERODE, door de achting, waarin hij, als Burggraaf, bij de Gemeente stond, de zaaken in de daad naar zijnen wil bestuurde, zo ware zulks, echter, geen schelmstuk geweest, en zou 'er ook nooit voor gehouden geworden zijn, zo niet de *Kabbeljaauwschen*, bittere vijanden van zijn geslacht zijnde, het daar voor uitgekreeten hadden. Op hunne aandrijving bediende de Bisschop zig van gemelde beschuldigingе, om de BREDERODE's te verdelgen, en meester van hunne overgroote goederen te worden. De handelwijzen, de pijnigingen, de gevangeneeming, ter boven aangewezene plaatze gemeld, werden ook omtrent de Heeren REINOUT, GIJSBERT, en deszelfs natuurlijken zoon WALRAVEN VAN BREDERODE, niet gespaard. Bij den eerstgemelden ontzag hij noch hooge geboorte, noch de Ridderorde, waartoe Heer REINOUT behoorde, en volgens de instelling van welke geen der Ridderen in de gevangenis geworpen, veel min gepijnigd mogt worden, ook geene Rechters mogt hebben, dan de Ridders van dezelfde Orde. Doch schoon zijn recht geschonden werd, konden, echter, zijne vijanden hem zijnen Edelen aart niet doen verzaaken, of hem, door de wreedste tormenten, zaaken doen bekennen, waaraan hij onschuldig was; veel min hem anderen doen bezwaaren: want zo ras hij van den pijnbank losgelaaten was, herriep hij alles wat men hem door het pijnigen had afgedwongen. Ten zijnen gelukke was de bastaart van BREDERODE, die op dezelfde wijze met de wreedste banden gepijnigd was geworden, de gevangenis ontkomen; en deze had het middel weeten te vinden, om Hertogen KAREL VAN BOURGONDIEN gemelde handelwijze bekend te maaken. Deze Vorst sprak, na gedaan onderzoek, en op bevinding van onschuld, de gevangenen vrij, en bewees, bij zijne komst in *Holland*, Heere REINOUT de eer van hem gestadig aan zijne zijde te doen gaan. Niets verzuimde deze om het ontslag van zijnen broeder te bewerken. Dan om hem en anderen hierin hinderlijk te zijn, schonk men

hem te *Haarlem* vergiftigden wijn, dien zijne vrienden nog bij tijds weder kwijt raakten, maar waardoor BREDERODE, in 't jaar 1473, gestorven is. Heer REINOUT liet, bij zijne vrouw JOLENTA, twee zoonen na, WALRAVEN en FRANS, of FRANK, benevens drie dochters; daarenboven had hij vijf bastaarden: WALRAVEN, JAN, JOOST, Heer van *Reewijk*, JAN en REINOUT. Van zijne zoonen WALRAVEN en FRANK zal straks gesproken worden.

GIJSBERT VAN BREDERODE, tweede zoon van Heer WALRAVEN, Proost van *St. Maarten* en *St. Salvator*, werd, den 7den van de maand April des jaars 1455, met eenpaarigheid van stemmen, en zonder acht te slaan op verscheidene zeer aanzienlijke en magtige mededingers, door de vijf Kapittelen, tot Bisschop van *Utrecht* verkoozen, zijnde 'er alleenlijk twee Kanunniken, die voor een' ander' gestemd hadden. Vóór den aanvang van de verkiezinge, had Heer GIJSBERT, om dezelve te kunnen bijwoonen, zig als Onderdiaken laaten wijden. MATTHEUS heeft, in het Tweede Deel zijner *Analecta*, den gantschen toedragt dezer verkiezinge geboekt. Aldaar wordt ook gezegd, dat hij een man van uitmuntende hoedanigheden en geleerdheid was. De aanvang van zijn bestuur ging gepaard met die voorzichtigheid en menschlievendheid, welke men van eenen man van verstand te wachten had. Veelen, die onder het bestuur van RUDOLPH VAN DIEPHOLT verjaagd waren, werden door hem weder ingeroepen. Nogthans verzuimde hij ook niet, voor zijne belangen te waaken; zendende WILLEM PAATS, ALPHONSUS VAN MONTFOORT, EVERT SOUDENBALCH, HERMAN VAN RHEENEN, DIRK UITTERMEER en LUDOLPH VAN HOORN, met veertig duizend ducaaten, naar *Rome*, om van Paus KALIXTUS DEN DERDEN de bevestiging zijner verkiezinge te verzoeken. Dit zou hem zekerlijk ook gelukt zijn, waren niet zijne vijanden, de *Kabbeljaauwschen*, uit *Holland* tusschen beide gekomen; maar dezen gebruikten alle bedrog en logen, om PHILIPS VAN BOURGONDIEN te beweegen, dat hij de bevestiging van *Rome* verhinderde. PHILIPS, die, reeds in de voorige verkiezinge, voor zijnen bastaartzoon in de weer geweest was, zuimde niet, het geluk, 't welk hem onverwacht aankwam, vast te houden; doch tevens,

vens voor het gezach van de BREDERODE's vreezende, zond hij in allerijl den Bisschop van *Arras* naar *Rome*, om den zetel van *Utrecht*, voor gemelden zijnen bastaartzoon DAVID, te verzoeken, onder voorgeven dat de verkiezing van eenige gevluchte Kanunniken, onlangs te *Amersfoort* gedaan, wettiger was, dan die van de vijf Kapittelen. De Paus, de beschuldiging tegen GIJSBERT ingebragt, zonder onderzoek geloof geevende, en in verbeeldinge zijnde dat Hertog PHILIPS groote zaaken tegen de Turken zou onderneemen, keurde de verkiezing van GIJSBERT af, en die van DAVID, toenmaals Bisschop van *Terrouane*, goed. Te *Rome* was men zelfs ontrouw genoeg, om de uitgeschootene penningen te behouden.

GIJSBERT ligt kunnende bevroeden, wie hem deze trek gespeeld had, besloot, daar het recht niet gold, zig van 't geweld te bedienen, om meester van 't Bisdom te blijven. Zijne aanhangers zochten zig van de kerklijke wetten te bedienen, en toonden daaruit aan, dat geene bastaarten binnen *Utrecht* de jaarlijksche bediening, veel min de Bisschoplijke waardigheid, mogten bekleeden. Om dezen slag te breeken, deed PHILIPS zijnen onechten zoon door den Paus wettigen, en voor een echt Edelman verklaaren. Terwijl de Hertog in *'s Hage* bezig was met de vieringe van 't Feest der Ridderordé van 't *Gulde Vlies*, waarna men vertrouwde dat hij zijnen zoon op den *Utrechtschen* zetel zou plaatzen, bereidden de broeders REINOUT en GIJSBERT VAN BREDERODE alles 't geen tot het voeren van den oorlog noodig was; zij waren gereed, voor hunne rechtvaardige zaak, eerder een veldslag met den Hertog te waagen, dan lafhartig het Bisdom afteslaan. Dat men te *Rome* de voornoemde gelden gehouden had, deed veele voornaame mannen van dien tijd de zaak van GIJSBERT allerwettigst noemen; zelfs verzochten de Bisschop van *Luik*, de Hertog van *Kleef*, en de zoonen van PHILIPS, meer dan eens, om hem, als den wettig gekozenen Bisschop, in 't bezit te laaten; doch alle deze goede poogingen werden gestadig door de *Kabbeljaauwschen* omgeworpen. Het eerste, dat de Hertog deed, was de bemagtiging van *Amersfoort* en *Rheenen*; daarna werd hij meester van het Slot *ter Horst*, dat door verraderij aan ADRIAAN VAN BORSSELEN, Heere van *Duiveland*, werd

overgegeeven. Bisschop DAVID trok, met een magtig heir, waarvan het gebied aan den Heere van *Wassenaar* opgedraagen was, naar *Gorkum*, vandaar naar *Thiel*, en verder naar *Rheenen* en *Amersfoort*, in welke Steden hij terstond hoogstaatelijk gehuldigd werd; echter moest hij, ondanks zijne trotschheid, zig een jaar lang te *Amersfoort* ophouden. PHILIPS verzamelde, in het volgende jaar, een magtig leger, waarmede hij naar *Leiden* trok. Hier deed hij een stap, verre beneden zijne waardigheid. Hij noodigde Heer REINOUT, onder belofte van vrijgeleide, tot zig, om over een vergelijk te handelen. REINOUT begaf zig, met een menigte Ruiteren, derwaards; dan alzo de zaak op geene billijke voorwaarde te vinden was, trok hij te rug naar *Utrecht*. Na zijn vertrek begaf PHILIPS zig naar *Woerden*, en vandaar naar *Ysselstein*, met oogmerk om een storm op *Utrecht* te waagen. Die van *Utrecht* daarvoor vreezende, begonnen tegen hunnen Bisschop te muiten. GIJSBERT, wel voorziende, tegen de magt des Hertogs en zijnen tegenstrever niet bestand te zijn, zond eenigen van zijn vertrouwdste Kanunniken derwaards, om een vergelijk met PHILIPS te sluiten, op voorwaarde dat GIJSBERT aan DAVID den mijter zou afstaan, mids deze aan hem te goed deed de betaalde veertig duizend dukaaten, en voorman jaarlijks aan hem uitkeerde vier duizend twee honderd Rijnsche guldens, waarvoor Hertog JAN VAN BLEIF zig als borg stelde; verder, dat GIJSBERT blijven zou Aarts-Diaken, Proost van *St. Salvator*, en tot Proost van *St. Donaas* te *Brugge* gekozen worden. Op deze voorwaarde werd de vrede geslooten, en door die van *Utrecht* aangenomen. Dit viel voor in het jaar 1457. Hoe ontrouw Bisschop DAVID gemelde voorwaarden nagekomen zij, is uit het voorige genoegzaam optemaaken. Laat ons hier nog bijvoegen, dat de Proost, om uit zijne gevangenisse ontslagen te worden, afstand van zijne Proostdij en jaargelden moest doen. Hij begaf zig, uit mistroostigheid, ziende dat hem alles tegen liep, naar *Breda*, alwaar hij, in het jaar 1478 of 1479, overleed, nalatende verscheidene bastaarten, als agt zoonen en vier dochters. Onder de zoonen was 'er één, JORIS genaamd, Hopman te *Rotterdam*; deze werd, 1489, te *Delft* onthalsd. (Zie op het Art. van dezen GIJSBERT, het geen ter aangewezene plaatze in het III. Deel gezegd is.)

WAL-

WALRAVEN, Ridder, de tweede van dien naam, oudſte zoon van Heer REINOUT, de negentiende Heer VAN BREDERODE *tot Vianen;* Burggraaf tot *Utrecht*, Heer van *Ameide* en *Hemsrode*. Hij en zijn broeder FRANS of FRANK, bij welken naam hij in de Geſchiedſchriften meest bekend is, waren bij het overlijden van hunnen vader nog onmondig: waarom Heer REINOUT goed vond, de voogdij over dezelven, met toeſtemminge van Hertog KAREL, zijner vrouwe JOLENTA aantebeveelen. Weinig kon zij vermoeden, hierin ontrust te zullen worden. De zoonen van WALRAVINA, zuster van Heer REINOUT, te weeten WALRAVEN VAN AMERONGEN en REINOUT VAN BROEKHUIZEN, Ridderen, ſtelden zig, in den jaare 1475, om de gezegde voogdijſchap, tegen Vrouw JOLENTA, en wilden zig dezelve aanmaatigen. Deze twist bleef niet onder hen, maar ſloeg over tot de bewooners van *Vianen*, waarvan eenigen zig voor de Moei, en anderen voor de Neeven verklaarden; doch alzo de meeſten tegen haar waren, was zij genoodzaakt, met haare kinderen, de wijk op het Slot *Bateſtein* te neemen. Vandaar gaf zij Heere WALRAVEN VAN HAAFTEN, éénen haarer vrienden, kennis van dien twist; deze ondersteunde haar met zo veel volks, dat haare partijen *Vianen* moesten ruimen, en haar in vrede laaten, tot dat MARIA, erfdochter van KAREL, aan de regeeringe kwam: omtrent welken tijd haar geraaden werd, met haare kinderen naar *Gend* te trekken, en zig in de gunſte van de jonge Graavinne te beveelen. Na het beſtuur van *Vianen* en *Ameiden*, voor eenigen tijd, in handen van SWEDER VAN VIANEN geſteld te hebben, trok zij, op raad van den Advocaat Mr. GERARD CALSLAGEN, derwaards. Dan naauwlijks was zij vertrokken, of eenige twistzoekende Ingezetenen van *Vianen* beweerden, dat het gebied aan de gemelde Heeren van *Amerongen* en *Broekhuizen* toekwam; noodzaakende voorts SWEDER, en eenigen, die het met hem hielden, de wijk te neemen op het Slot *Bateſtein*, en de Stad aan gemelde Heeren overtegeeven. Geweld was voor dezen niet genoeg: dē ſchandelijke list diende hem mede. Want het antwoord van Vrouw JOLENTA aan SWEDER in handen van REINOUT VAN BROEKHUIZEN gekomen zijnde, veranderde hij haaren brief, en ſchreef daar in, *het Slot op goede voorwaarden overtegeeven, en dat met den eerſten, wijl*

zij geen middel zag het te behouden. SWEDER, geen kennis van het bedrog hebbende, en op den bode, die door geld omgekocht was, vertrouwende, kwam met REINOUT in dezer voegen overéén, dat een gelijk getal van manſchap van wederzijde het Slot bewaaren, en met eede belooven zou de een den anderen geen ſchade te zullen doen. Verder werd beſtemd dat REINOUT de Stad en het Slot zou ruimen, mids aan hem betaald werd de ſomme van vier duizend Rijnſche guldens. Intusſchen geraakte Heer WALRAVEN, nu tot mondige jaaren gekomen zijnde, in het geruste bezit van de vrijheid van *Stad en Land van Vianen.* Maar het duurde niet lang dat *Vianen* rust genoot: want in den oorlog van 1481, tusſchen die van *Holland* en *Utrecht*, had deze Stad rijklijk haar aandeel; vooral door het verraad van den Dijkgraaf GIJSBERT, die met de *Utrechtenaaren* overeengekomen was, hen de Stad in handen te ſtellen, die zij ook bemagtigden, tot op de *Leckpoort* toe. Deze werd bezet gehouden door eenen WALRAVEN VAN BREDERODE, Bastaartbroeder van Heere WALRAVEN, en met eenige knechten zo wel verdedigd, dat de *Utrechtenaars* dezelve niet konden overweldigen. Vandaar trokken zij naar het Slot *Bateſtein*, dat in bewaaringe ſtond van JORIS, Bastaart van BREDERODE, die het wel weigerde overtegeeven, doch te zwak was om den ſtorm te kunnen doorſtaan: dus hij de wijk nam naar den nabij gelegenen Toren *Simpol*, welken hij, bij gebrek van manſchap en wapenen, mede moest afſtaan; waarop zij weder naar de *Leckpoort* trokken, die zij, vermits gemelde Bastaart WALRAVEN, daar zij alles reeds in hunne magt hadden, hun niet kon keeren, mede innamen. VINCENT VAN SWANENBURG, die *Vianen* dus overmeeſterd had, geen kans ziende meer voordeels op de *Hollanders* te behaalen, zocht vergoeding bij de Ingezetenen dier Stad, welke hem, na oneindige geldaſperzingen, nog uitkoop moesten doen, met vijf duizend vijf honderd Rijnſche guldens, welke door Heer WALRAVEN verſchaft werden; waarop hij in 't bezit van zijne Heerlijkheid trad. In het jaar 1488 werd hij te *Aken*, door Keizer FREDRIK DEN DERDEN, Ridder geſlagen, en naderhand, in verſcheidene openbaare geſchriften, door Koning, daarna Keizer, MAXIMILIAAN, *lieve en getrouwe Neve* genoemd.

Zij-

Zijne Gemalin was MARGARETHA, (door anderen verkeerdelijk JOHANNA genaamd) dochter van Heere WOLPHAARD VAN BORSSELEN; een huwelijk, waarvan men zegt dat het zijnen oorſprong nam uit eene verkeeringe, die van der jeugd af aan plaats gehad had, en in rijpere jaaren in liefde veranderd was. Zo ſterk was deze liefde, dat MARGARETHA, toen haar vader haar aan een anderen wilde uithuwelijken, haaren WALRAVEN naar *Vianen* volgde, alwaar zig zig met hem in het huwelijk begaf. MAXIMILIAAN was daarover zeer vertoornd, doch liet zich door tuſſchenſpraak weder bevredigen. Uit dit hnwelijk kwamen voort twee zoonen, REINOUT DE DERDE en WOLPHERT, die Heer van *Cloetingen* en de *Landen van Voshol* werd, en ter vrouwe nam ADRIANA, dochter van JOHAN BACK, Heer tot *Asten*. Hij gewan bij haar twee kinderen: REINOUT DEN VIERDEN, die volgen zal, en eene dochter MARGARETHA, die de vrouw werd van Heer JOHAN UITTENHORST. Nog had WALRAVEN, bij MARGARETHA VAN BORSSELEN, eene dochter, FRANCISCA genaamd, die met Heer HENDRIK VAN MERODE trouwde. Na den dood van MARGARETHA, trad Heer WALRAVEN in een tweede huwelijk, met ANNA, Graavinne van *Nieuwenaar*, die hem veele kinderen baarde: als, FRANÇOIS, bijgenaamd *van Zwammerdam*, die Ao. 1529 te *Eindhoven* verdronk; BALTHAZAR, Heer van *Bergen in Kennemerland*, Houtvester van *Holland*, gehuwd met CATHARIJN, dochter van BRONKHORST BATENBURG, overleeden in 1576; WALBURG, getrouwd met den Graave VAN BENTHEIM STEINFORT; JOLENTA, die ten man kreeg JACOB DE BOURGE, Heer van *Fallais;* MARGRIET, Abdiſſe te *Thoor*, in 't Sticht van *Keulen;* MARIA, de vrouw van GODEFROIJ MILDENDONK, Graave van *Goor* en *Vronenbroek;* en meer anderen, die, jong geſtorven zijnde, niet genoemd worden. WALRAVEN zelf overleed in den jaare 1531, oud zijnde vijf-en-zeventig jaaren, en werd te *Vianen* begraaven. Eer wij tot zijnen opvolger komen, moeten wij eenige melding maaken van zijnen broeder FRANS, of FRANK.

FRANK VAN BREDERODE, tweede zoon van Heer REINOUT DEN TWEEDEN, was een jongeling van grooten moed en dapperheid, en, uit wraake van het leed, zijnen Grootvader aangedaan, één

der ſterkſte haateren van de *Kabbeljaauwſche* partij. In hoope dat hij, geſprooten uit den heldenſtam der BREDERODES, de zaak der *Hoekſchen* manmoedig zou verdedigen, werd hij door die partij van de letteroefeningen te *Leuven* getroond, en tot voorſtander aangenomen. Ons beſtek gedoogt niet, alle zijne heldendaaden, geduurende de jaaren 1488, 1489 en 1490, in welk jaar hij ſneuvelde, verricht, alhier te melden; de weetgierige lezer kan zijnen vollen lust daaromtrent boeten, in het boek van ALKEMADE, uitgegeeven onder den tijtel van *Jonker Fransſen Oorlog*, in 8vo. Wij vergenoegen ons met ſlechts eenige zijner bedrijven alhier ter neder te ſtellen. FRANK, ſchoon naauwlijks den ouderdom van twee-en-twintig jaaren bereikt hebbende, nam den bovengemelden voorſlag aan, en toonde in alle zijne daaden zo veel beleid als dapperheid. De handelwijze, door den Stadhouder van *Holland*, Heer JOHAN VAN EGMOND, ten dien tijde gehouden, was oorzaak dat de partij der *Hoekſchen*, toen zij eenen geleidsman en aanvoerder gevonden hadden, ſterk toenam. FRANK zijne magt evenwel voor te klein ſchattende, om met geweld iets tegen MAXIMILIAAN, Graaf van *Holland*, te onderneemen, bediende zig van den list, en maakte eenen aanſlag op *Rotterdam*, die hem zo wel gelukte, dat hij meeſter van die Stad werd, en boven dien een grooten buit, van krijgsvoorraad en ſchepen, welke door het ijs bezet lagen, bekwam. Na deze gelukkige onderneeming maakte hij zijn plan, om den oorlog aldaar aantevangen en te vervolgen. Zonder toeven, beroerde hij geheel *Zuidholland*, met ſtroopen en plonderen, zo te water als te land; waarvan *Delfshaven* de eerſte vruchten ſmaakte. Zijne onverzaagtheid, gepaard met de krijgslisten, waarvan hij zig wist te bedienen, en de aanſlagen, die hij nu op deze en dan op gee- Stad ſmeedde, noodzaakten de meeſte Steden van *Holland*, die zijn partij tegen waren, volk ter haarer beveiliginge in te neemen, terwijl intusſchen het plaite land door de zijnen zeer groote ſchade leed. MAXIMILIAAN beſloot, om dit kwaad te weeren, *Rotterdam* te doen bezetten, om de *Hoekſchen* daar binnen te houden; de Stad werd ook zo naauw omſingeld, dat het hun, die 'er binnen waren, zo wel aan mondkost als andere noodwendigheden begon te ontbreeken. FRANK zig in deze engte gebragt zien-

ziende, beſloot, eer de nood verder kwam, liever eenige voorwaarden te bedingen, dan zig daarna, op genade of ongenade, te moeten overgeeven. Dit gelukte hem tot zo verre, dat hij voor zig en de zijnen den vrijen uittogt bedong, en dat zij, die blijven wilden, noch aan lijf noch aan goed zouden beſchadigd worden. Voor de gevangenen, evenwel, kon hij geene vrijheid verwerven: dezen moesten het met den hals bekoopen; onder deze bevond zig de bovengemelde JORIS, bastaard van *Brederode*, die, gelijk gezegd is, te *Delft* onthalsd werd. FRANK nu uit *Holland* verdreeven zijnde, was, echter, daardoor niet afgeſchrikt, maar volgde zijnen oorlogzuchtigen aart, en trok met een deel *Hoekſche* ballingen naar *Sluis in Vlaanderen*, maakte die gantſche vaart onvrij, en ſtroopte zelfs tot bij *Dordrecht* toe. Zijn aanſlag op *Goeree* mislukte hem: hij werd, door de meerdere magt van den Stadhouder van *Holland*, in een waterſtrijd overwonnen. FRANK vertrouwde zig liever aan de genade van de woedende golven, dan aan die van zijne vijanden; hij ſprong, toen alle tegenweer vruchtloos was, overboord, en meende het gevaar met zwemmen te ontkomen. Doch ook dit mislukte hem: want, door veele kleine vaartuigen nageroeid zijnde, werd hij gevangen, en naar *Dordrecht* gevoerd, alwaar hij aan zijne bekomene wonden, in het jaar 1490, overleed. Zijn dood werd gevolgd van dien van veelen zijner medeſtanderen, onder anderen van WALRAVEN en HENRIK, bastaartzoonen van GIJSBERT VAN BREDERODE.

Zie vam hem SPAAN, *Beſchrijving van Rotterdam.*

REINOUT DE DERDE, oudſte zoon van WALRAVEN DEN TWEEDEN en van MARGARETHA VAN BOSSELEN, was in rang de twintigſte Heer VAN BREDERODE, Heer van *Vianen* en *Ameiden*, Ridder en Deken van 't *Gulden Vlies*, Heer van *Haverincourt*, Burggraaf van *Utrecht*, Opperhoutvester van *Holland*, en Raad en Kamerheer van Keizer KAREL DEN VIJFDEN, die hem ook *zijn beminde Neve* noemde: deels om zijne afkomst en waardigheid; deels om zijn huwelijk met PHILIPPINA VAN DER MARK, dochter van ROBBERT, Graave *van der Mark* en *Arenberg*, Heer van *Sedan*; zijnde hij door dat huwelijk vermaagſchapt aan MARIA,

Ko-

Koninginne van *Hongarijen*, zuster van Keizer KAREL. Eer wij zijne bedrijven nagaan, zullen wij de kinderen noemen, die uit dat huwelijk zijn voortgekomen, zijnde vijf zoonen en even zo veele dochteren: 1.) MARGARETHA, die trouwde met PIETER ERNST, Graave van *Mansvelt*, Stadhouder van *Luxemburg*, dien zij baarde KAREL en PHILIPS VAN MANSVELT; 2.) FRANCISCA, die het geestlijke gewaad in *Frankrijk* aannam; 3.) JOHANNA, getrouwd met JOOST, Vrijheer van *Bronkhorst Batenburg*; 4.) HELENA, die trouwde met THOMAS PERENOT, Graave van *Granvelle*, broeder van den zo beruchten als gehaaten Kardinaal; haare huwelijksverbintenis evenaarde in pracht die van eene Koninginne; 5.) ANTHONIA PENELOPE, die trouwde met ANTHONIJ, Graave van *Iſenburg*. De oudſte der zoonen was, 1.) PHILIP, die, 1554, te *Milaan* ongetrouwd overleed, zijnde door zijnen vader, met toeſtemminge van Keizer KAREL, buiten de ervenis der Heerlijke goederen geſlooten; 2.) HENDRIK, die zijnen vader opvolgde, en van wien wij ſtraks ſpreeken moeten; 3.) LODEWIJK, die, volgens den uitterſten wil van REINOUT, Heer van *Ameide* en *Haverincourt*, werd; hij ſneuvelde in den ſlag voor *St. Quintijn*, Ao. 1557; 4.) ROBBERT, Coadjutor des Bisſchops van *Kamerijk*; doch de opvolging werd hem, na den dood des Bisſchops, geweigerd; hij overleed Ao. 1566. De vijfde en jongſte zoon was REINOUT genaamd, zegt VOET, die jong geſtorven, en waarſchijnelijk daarom, door den Heer HEERING op den *Geſlachtboom* niet geplaatst is. Behalven deze echte zoonen en dochteren, had REINOUT nog verſcheidene natuurlijke kinderen: als, 1.) FRANS, die Stadhouder van de Leenen van 't *Land van Vianen* was; 2.) MARGRIET, die trouwde met RODOLPH GRAWERT, Ridder van 't *Stichi*; 3.) LUCRETIA, gehuwd met JOHAN VAN HAAFTEN; 4.) ANNA, huisvrouw van GIJSBERT VAN SCHOTEN; 5.) LANCELOT, die ter vrouwe nam de dochter van ALHERT VAN TRESLONG, waarmede hij Heer van *Veenhuizen* werd; een man, in de geſchiedenisſen onzes Vaderlands bekend voor een' ongemeen' voorſtander der Nederlandſche Vrijheid. Na het overgaan van *Haarlem*, werd hij, door den bloeddorſtigen Don FREDRIK, zoon des Hertogs van *Alba*, onthalsd; 6.) ARNOUT, die naderhand Raadsheer in den Hove van *Holland* werd. Bij dit zestal

van

van natuurlijke kinderen, behooren verder nog REINOUT, SANDRINA en SARA, die door REINOUT, bij CATHARINA GOSWIJNS, dochter van *Weſel*, geteeld zijn.

Men denke, echter, niet dat gemelde REINOUT, ſchoon een ſlaaf der liefde, ontbloot was van den heldenaart zijner voorvaderen: in tegendeel, men vindt hem beſchreven als een man, dapper, onverzaagt en hoogmoedig; welk laatſte gedeelte zijns charakters hij toonde in de wederaanvaardinge van een' tijtel, dien hij oordeelde hem te behooren, naamlijk dien van *Geboren Graaf van Holland.* Hij nam dus de baarneſteel uit zijn wapen weg; ja deed zelfs, in tegenwoordigheid van Keizer KAREL DEN VIJFDEN, te *Gent*, op alle hoeken der ſtraaten aanſlaan, REINOUT, GRAAVE VAN HOLLAND; 't welk door den Keizer niet anders aangemerkt kon worden, dan dat hij naar het Graafſchap ſtond, daar deze zig verbeeldde alleen Graaf te zijn, en zulks te moeten blijven. Door dit bedrijf geraakte hij in ongunst van een Vorst, die hem anders zeer beminde, en door wien hij tot grootere waardigheid, dan hij voorheen bezeeten had, verheven was. De Keizer, die hiermede in zijn eer getast was, beval den koninglijken Heraut, zijn recht tegen BREDERODE te bewaaren en hem aanteklaagen. Hij dan, die, volgens het recht van geboorte, indedaad meer recht tot het Graafſchap had, aangeklaagd, en naar den zin des Keizers, op den 16den Januarij 1531, veroordeeld en gevonnisd zijnde, ontving het bevel, volgens geſlagen vonnis, nimmer het volle wapen van *Holland* aanteneemen, of zig den tijtel, die zijne Keizerlijke Majesteit alleen toekwam, te voeren. Men was, echter, zo voorzichtig, om hem niet te verbieden te ſchrijven, *oorſprongelijk door wettelijke ſucceſſie geboren te zijn van de Graaven van Holland.* Ook werd hem, door Keizer KAREL, op den 11den Mei 1534, vergund, de Wapens, welke door zijne voorouders gebruikt waren, weder te mogen voeren, zijnde dat van *Holland* gebroken; ja de Herauten, en 's Keizers zuster, verklaarden zelve de wettigheid van zijne afkomſte uit de *Hollandſche* Graaven; en om die afkomst nader te bevestigen, deed hij naderhand uitgeeven zijne *Genealogie*, van Graave DIRK DEN EERSTEN af. Ook ſchroomde hij niet, nadat de gemelde ſententie was voorgelezen, een protest te doen,

't

't welk wij, tot luister van dit aanzienlijk geſlacht, hier zullen inlasſchen.

„ Ik bedanke (dus zeide hij) op het allerootmoedigſte zijne Keizerlijke Majesteit, over het geene zijn welgevallen is geweest, te beſluiten omtrent mijne wapenen: want al het geene ik in deze aangaande heb gedaan, is niet geſchied ten dien inſigte, dat ik in 't minſte ſoude prejudiceeren, die gehoorzaamheid of onderdanigheid, die ik zijne Majesteit ſchuldig ben toetebrengen. Ook niet met die intentie, dat ik mijnde dat mij eenig recht ſoude competeeren op de Graaffchappe van *Holland*. Alleen heb ik voorgehad te betoonen, vanwaar ik geſprooten ben, gelijk zulks aan lieden van Adel betamelijk is. Ja het is zo verre daar van daan, dat indien iemant ter waereld, iets ſoude durven attenteeren, het welke mogte ſtrekken tot prejudicie van de Hoogheid uwer Majesteit, ik ſoude ſyn die geenen, die ſodanighe Hoogheid ſoude voorſtaan, tot den laatſten adem mijns levens. Diensvolgens bid ik uwe Majesteit, hem gelieven, dit mijn doen in geenen euvelen of kwaden ſin te duiden; want veel liever woude ik ſterven, dan iets pleegen, waardoor ik ſoude geraken in ſyne Majesteits indignatie. Niettemin ſo 'er eenig mensch ter waereld mochte ſyn (alleen uitgenomen zijne Majesteit, en die van ſynen bloede ſyn) die ſouden durven ſeggen, dat ik van die ſyde niet ware voortgekomen, (te weten van de Graven van *Holland*) daar ik ſegge mynen oorſprong van te haalen, ik ſal die geenen ſyn die contrarie deszelfs zal ſtaande houden, mede tot den laatſten adem toe. Verhoopende met Gods hulpe ſodanigh betoon daaraf van dit jaar te ſullen geeven, (denklijk met de uitgaave der Genealogie) als ſlegts ſyn Majesteit my eenen tyd gelieft voorteſchryven, dat ſyn Majesteit, daar mede vergenoegt en voldaan ſyn zal." Hierna geraakte BREDERODE weder in gunſte van den Keizer, en werd boven dien vereerd met den tijtel van *Eerſten Vlies-Ridder*. In het zelfde jaar 1536 overleed Heer REINOUT; hij werd in zijne Stad *Vianen* begraaven, en opgevolgd door den alom vermaarden Heer

HENDRIK VAN BREDERODE, geboren te *Bruſſel*, in de maand December des jaars 1531. Weinig of niets vindt men van zijne jeugd

jeugd gemeld. Het eerſte dat van hem gezegd wordt, is, dat hij, tot manlijke jaaren gekomen zijnde, op de lijst der Edelen geſteld werd, en dat de Staaten, in het jaar 1563, het beſluit namen, om hem, uit hoofde van zijne overgeleverde verklaringe, te beſchrijven op de Dagvaarten der Edelen, als hebbende hij, op het voetſpoor van zijnen vader, ten duidelijkſten aangetoond, afkomſtig te zijn uit de oude Graaven van *Holland* en *Zeeland*. Wij zullen ons niet ophouden met aanmerkingen te maaken, op het geene de onknnde of haat op die bewijzen ter baane gebragt heeft, alsof dezelve waren aangevoerd, om zig voor opvolger tot die Graafſchappen te doen erkennen. De geleerde TE WATER en anderen hebben zulks genoegzaam wederlegd. Bij hunne gezegden voegen wij alleenlijk, dat Heer HENDRIK die zelfde redenen had, om zijne hooge afkomst te doen kennen en met bewijzen te ſtaaven, als zijn vader in het voorgemelde protest aan Keizer KAREL had te kennen gegeeven; zijnde het eere genoeg voor zijne nagedachtenis, dat de opgeraapte beſchuldiging nimmer beweezen is, ſchoon ALBA, in zijne Sententie tegen hem, zig daarvan trachtte te bedienen, om 'er zijnen haat achter te doen ſchuilen. Voorwaar een haat, die bij den tijran voortkwam uit de achtinge, die BREDERODE, wegens zijne waardigheden, bezat; als zijnde, gelijk gezegd is, één der eerſte Edelen van *Holland*, Burggraaf van *Utrecht*, Heer van *Vianen*, *Ameiden*, *Haverincourt* en *'t Goij*; ook voerde hij den tijtel van *Doorluchtigen en Hoog Edelen Wel Geboren*. Het geen bij dit alles zijnen vervolger het meeſte ſtak, was de tijtel van *Eerſte Lid der zaamverbondene Edelen*, *Getrouwe en Standvastige Beſchermer*, *Handhaver en Verdediger van Vrijheid en Godsdienst*; zijnde hij het laatstgemelde niet alleenlijk in naam, maar ook in de daad, uit welk gezichtpunt wij hem nader zullen doen kennen.

De edele BREDERODE, die, uit hoofde van zijne geboorte en bekwaamheden, van rechtswege op alle openvallende waardigheden aanſpraak kon maaken, was, op den ouderdom van vijf-entwintig jaaren, één der mededingeren naar de waardigheid van Coadjutor van *St. Baafs* te *Gend*; doch daarmede werd VIGLIUS VAN AYTTA begiftigd. In plaatſe van die waardigheid, beſchonk

Ko-

Koning PHILIPS hem, in het jaar 1559, met eene Bende van Ordonnantie. De handelwijze van dien Vorst is te algemeen bekend, dan dat wij dezelve alhier zouden behoeven te herhaalen. Alle Nederlanders weeten, dat dezelve van dien aart was, dat ieder, die de vrijheid hoog ſchatte, 'er een tegenzin voor moest opvatten. Zij ſtreed dus ook met den aart van BREDERODE, die, benevens ORANJE, de hevigſte tegenſtander van den grootſten verdrukker der vrijheid, den Kardinaal DE GRANVELLE, was. 't Was niet alleen de burgerlijke vrijheid, die hem en anderen bezielde, maar ook de vrijheid van Godsdienst. De leere der Hervormden nad hij beleden, ondertekend, en toegelaaten dat zij onder de zijnen gepredikt werd. Dit toont, op wat grond BREDERODE de eerſte kon zijn, die het *Verbond en Smeekſchrift der Edelen*, ingericht ter verkrijginge van dit onſchatbaare pand, tekende en onderſchraagde, ja alles wat hem dierbaar was, daarvoor opzette. Dat hij zulks tot aan het einde zijns levens gedaan heeft, is overbekend. Heer HENDRIK woonde dus niet alleenlijk alle de zamenkomſten der Edelen bij, maar hij was 't ook, die het *Smeekſchrift* aan de Hertoginne VAN PARMA overhandigde; daarenboven was hij de bewerker van het tweede Smeekſchrift, en de aanvoerer van het derde; al het welke, bij gelegenheid van het daarſtellen dier ſchriften zelve, nader blijken zal. Dat hij voor de vrijheid in den Godsdienst alles veil had, blijkt uit zijne ondertekeninge van het *Smeekſchrift aan den Koning*, waarbij het aanbod van dertig tonnen gouds gedaan werd; en BREDERODE alleen zig voor tien duizend kroonen aanſpraaklijk ſtelde. Denzelfden ijver betoonde hij voor het behoud van de burgerlijke vrijheid, door zig naderhand te verbinden tot het opbrengen van twaalf duizend Karels guldens, indien de Nederlanders zig in ſtaat wilden ſtellen, om het juk der dwingelandije, door magt van wapenen, afteſchudden. Dit alles beſtond ondertuſchen niet alleenlijk in beloften, maar hij betoonde ook, door het verſterken van *Vianen*, en door het werven van volk, dat hem de zaak recht ernst was; en dat, ſchoon 't hem aan de magt ontbrak, het hem, echter, nooit aan den wil zou ontbreeken, om het verdrukte *Nederland* te helpen verloſſen. Door het weigeren van den nieuwen eed toonde hij met de daad, dat hij het geweld van

PHI-

PHILIPS niet ſchroomde. Geene de minſte zekerheid is 'er voor het zeggen, dat hij zig uit vreeze met den Koning had willen verzoenen. Waarachtiger is het, dat hij zig voor een korte wijl van *'s Hertogenbosch* verzekerde, en dat zijn aanſlag op *Utrecht*, ten nadeele van de goede zaak, mislukte. De ſpoorelooze bedrijven zijner krijgsknechten kunnen nimmer met eenig recht op zijne rekening geſteld, maar moeten veeleer toegeſchreeven worden aan een onbetaamelijke wraakoefeninge, waartoe zij oordeelden recht te hebben. In ons Derde Deel, Art. AMSTELDAM, hebben wij beloofd, onder dit Artikel zijne verrichtingen breeder te zullen melden, en te doen zien, hoe hij, op eene heimelijke wijze, door COORNHERT in de Stad gebragt werd; zie hier wat daar van zij. BREDERODE, in den avond van den 27ſten Februarij 1567, zig naar *Ouderkerk* begeeven hebbende, ging, van niet meer dan twee Edellieden vergezeld, te voet naar de Stad. Tot aan een' Herberg buiten de poort genaderd, deed hij ontbieden KLEMENS VOLKERTSZ. COORNHERT, om uit hem te verneemen, op wat wijze hij best binnen zou kunnen komen, zonder bekend te worden, daar de wachten, die aan de poorten ſtonden, ſcherpe order hadden, om naauw toetezien. COORNHERT vond geraaden, met hem in een boot te ſtappen, en door ſterk roeijen de wacht aan den Boom willens of onwillens te paſſeeren, dat ook gelukte. Zijne komst, zo haast dezelve ruchtbaar werd, veroorzaakte geene geringe vreugd bij de Onroomſchen, en niet minder ſchrik aan de Spaanschgezinde regeeringe. Zijn verblijf werd, tot groote bekommeringe van de laatstgemelden, bij aanhoudendheid door de aanzienlijkſten van de Gemeente bezocht. 't Geen nog meer vreeze bij hen veroorzaakte, was, dat zijn gevolg, door *Frieſche* en *Stichtſche* Edelen, die onder allerleije vermomming dagelijks binnen kwamen, ſterk vermeerderde. De beangſte Burgemeeſteren zuimden niet, de Landvoogdesſe daarvan kennis te geeven; die ſtraks den Schrijver van den Geheimen Raad, JACOB DE LA TORRE, van *Utrecht* derwaarts zond, met brieven aan de Magiſtraat, waarin bevolen werd, BREDERODE de Stad te doen ruimen, al ware 't ook met geweld, ja des noods, zig van het krijgsvolk van den Graave VAN MEGEN te bedienen. Gemelde LA TORRE had mede last, om den Heer

VAN BREDERODE in perſoon aantemaanen, van binnen vier-en-twintig uuren uit de Stad te vertrekken, en dat, bij weigering van dien, de gevolgen voor zijne rekening zouden zijn; met bijvoeginge, dat hij order had, alle zijne gangen na te gaan en Haare Hoogheid desaangaande te onderrechten.

Dit alles was, echter, voor de Landvoogdesſe ligter te beveelen, dan voor de Regeering van *Amſteldam* om het uittevoeren. De inneeming van Soldaaten, wisten zij, zou grooten tegenſtand vinden, en ſtond bovendien niet aan Burgemeeſteren alleen. Zij wist vooraf, dat BREDERODE zig niet ligt vervaard zou laaten maaken, en met grond vermoedde zij, dat hij een affchrift van den lastbrief zou vorderen, die, als dezelve onder het volk geſtrooid werd, ligtlijk eenen opſtand zou hebben kunnen veroorzaaken. Hierom werd beſlooten, den Raad te doen vergaderen, en na het ſcheiden van denzelven, eene deputatie aan den Heere VAN BREDERODE te zenden; 't geen ook geſchiedde, en waarvan de uitſlag was, dat BREDERODE, gelijk Burgemeeſteren reeds voorzien hadden, weigerde aan 't verzoek of bevel gehoor te geeven, indien de lastbrief der Landvoogdesſe hem niet vertoond werd. Daags daaraan ging LA TORRE, met twee Schepenen, bij hem. Heer HENDRIK ontving hen zonder de minſte plegtigheid, ja weigerde zelfs zijne Edellieden te doen vertrekken; en om te toonen dat hij deze komst als geene gehoorgeeving aangemerkt wilde hebben, viel hij den Afgezant meer dan eens in de rede. Dan toen LA TORRE zo verre kwam, dat hij hem als verantwoordelijk ſtelde, indien hij bleef weigeren te vertrekken, was het antwoord van BREDERODE, *dat hij ongehouden was, hem*, LA TORRE, *geloof te geeven, zo lang hij weigerde, zijnen Lastbrief te toonen; betuigende verder te zijn en te willen blijven, een zeer ootmoedig Leenman en Dienaar van den Koning, gereed om de Rebellen te helpen ſtraffen*, ſchoon BREDERODE daarmede geheel andere perſoonen dan de Koning bedoelde. LA TORRE ſcheidde dan zo wijs als hij gekomen was. De Onroomſchen, die door Burgemeeſteren aangezocht werden, om BREDERODE tot vertrekken te bewegen, ſloegen zulks plat af; waarom zij zig andermaal bedienden van eene bezendinge, uit twee Schepenen, twee Penſionariſen, en één Geheimſchrijver beſtaande; dan ook dezen moes-

moesten vertrekken met het antwoord, *dat hij zou doen, zo als hij het geraden vond.* 't Geen BREDERODE des te ſtouter deed ſpreeken, was de toegenegenheid, die de Burgerij hem betoonde, door, met bijna honderd man, de herberg, waarin hij zijn intrek genomen had, te bewaaken. En dit was, naar allen vermoeden, ook één der oorzaaken, dat eenige *Frieſche* Edellieden zig op den 7den Maart verſtoutten, den Afgezant op zijne kamer te overvallen zijne papieren te onderzoeken, en die, welke hun aanſtonden, mede te neemen, om ze den Heere VAN BREDERODE ter hand te ſtellen. Onder die papieren was ook een verhaal van zijne verrichtingen aldaar, als mede de Lastbrief van de Gouvernante; al het welk LA TORRE, die nu voor erger vreesde, de ſtad deed ruimen. De Hervormden hadden dien zelfden morgen een Verzoekſchrift aan de Magiſtraat ingeleverd, waarbij zij de nakoming van 't verdrag, den 18den Januarij gemaakt, verzochten; alsmede, dat 'er beſlooten mogt worden, den Heer VAN BREDERODE, bij voorraad, als Overſte van het krijgsvolk te benoemen, tot dat de Prins VAN ORANJE, als Stadhouder, daarin nader zou voorzien. Burgemeeſteren, bevreesd voor het Hof, zo wel als voor de Ingezetenen, ſtonden dit toe, op voorwaarde dat van wederzijde Gemagtigden aan den Prins zouden gezonden worden, om zijn goeddunken daarop te verſtaan, naar welk goeddunken men zig voegen zou. BREDERODE weigerde de voorſtellen te leezen, onder voorgeeven van te willen vertrekken; 't welk zulk eene gisting in de gemoederen veroorzaakte, dat Burgemeeſteren raadzaam oordeelden, hem door den Penſionaris BLOKLAND te doen verzoeken, ten minſten nog vijf of zes dagen te vertoeven, in welken tijd zij het antwoord van den Prins verwachtten, en dat hij middelerwijl het bevel over het krijgsvolk wilde aanvaarden. De aanvaarding van dat ampt, hem opgedraagen, bragt de Gemeente weder tot bedaaren. ORANJE keurde alle gemaakte ſchikkingen goed, uitgenomen die, welken den perſoon van den Heer VAN BREDERODE betroffen; belooyende dien Heere zijne meeninge, door eenen bijzonderen Bode, te zullen melden. ORANJE voorzag duidelijk, dat de magt te gering was, om den Koning het hoofd te bieden; en laaten wij 'er bijvoegen, hem was bewust, dat de Regeering niets, dan gedwon-

gen, ten voordeele van de Onroomſchen deed: waarom 'er geen ſtaat op haar te maaken was. Terwijl de Prins zig tot zijn vertrek naar *Duitschland* bereidde, vermaande hij BREDERODE, ook op eigen veiligheid bedacht te zijn: deze bediende zig van dien raad, en begon ook ſchikkingen tot zijn vertrek te maaken. Om hem te ſpoediger van de hand te krijgen, overreedden de Burgemeeſters HERMAN VAN RODENBURG en ADRIAAN PAAUW den Heere VAN BREDERODE te ſchieten de ſomma van agt duizend guldens, op eenige zijner bedijkte landen, in de *Berge* en *Kleimeer*, verbindende zig zelven voor de wederbetaaling. Na zig door de Regeering een loflijke getuigenis, ten aanzien van zijn ſtil en vreedzaam gedrag binnen de Stad, te hebben doen geeven, vertrok hij, op den avond van den 27ſten April, met zijne Gemalinne, en een aanzienlijken ſtoet van Edelen, niet zonder groote ſmert zijner vrienden, en bijzonderlijk van de Hervormden. Hij begaf zig met de zijnen naar *Embden*, en vandaar verder naar *Duitschland*; voedende, even als ORANJE, de hoop op een gunſtiger keer van zaaken.

Den 24ſten Januarij 1568 deed de Hertog van ALBA hem openlijk indaagen. Hij beſchuldigde hem, dat hij, onaangezien de gunſten, door den Koning hem beweezen, openlijk de zijde van ORANJE hield, en zig tot hooſd der verbondene Edelen geſteld had; dat hij daarvan had blijken gegeeven, door het gebruiken der Bende van Ordonnantie tegen 's Konings dienst, het ligten van brandſchattingen, het verwoesten van kerken en kloosters, en het gevangenneemen van 's Konings Onderdaanen; dat hij getracht had, zig meeſter te maaken van *Zeeland*; dat hij die van *Nijmeegen* ontraden had, krijgsvolk inneemen; dat hij de Landvoogdesſe had durven bedreigen, indien zij hem en de zijnen geen genoegen gaf, en dergelijke zaaken meer, gelijk men zien kan bij MARCUS, in de *Sententiën van Alba*, bl. 70 alwaar ook gevonden worden de Sententiën, vier maanden laater tegen BREDERODE uitgeſproken, bl. 471, 475 enz. Bij dezen werd hij voor balling, en alle zijne goederen voor verbeurd verklaard. Zelfs ſtelde PHILIPS naderhand eenen Ontvanger aan, tot de heerlijke goederen van *Brederode*, die hij zig aanmatigde. Dit lot van banninge en verbeurdverklaaringe van goederen, heeft zijn bas-

bastaartbroeder LANCELOT VAN BREDERODE, boven gemeld, om dezelfde daaden, mede ondergaan. Wij meenen hier vóór, duidelijk genoeg aangeweezen te hebben, dat gemelde LANCELOT niet de natuurlijke zoon van Heere HENDRIK, maar van deszelfs vader REINOUT geweest is, ſchoon men 'er vindt, die het tegendeel geſteld hebben. (*)

Heer HENDRIK VAN BREDERODE beleefde de uitſpraak van het gemelde vonnis niet: want hij overleed den 15den of 16den Februarij des gemelden jaars 1568, in den ouderdom van bijna zes-endertig jaaren, op het Slot *Harnhof* of *Harenberg*, in de Veste *Rekelinghuizen*. Nog na zijnen dood kon hij den laster niet ontgaan: want hem werd nagegeeven, dat hij gewoon was, door den drank zijne droefgeestigheid te verzetten; dat hij door dronkenſchap in een heete koorts was gevallen, en daardoor uit het leven gerukt werd. Dit was het getuigenis van VIGLIUS, in zijnen brief aan HOPPERUS, die, op het gerucht van BREDERODE's dood, aan denzelven geſchreeven had: *Wij gelooven gereedlijk het geene wij wenſchen; en, ware zijn dood twee jaaren vroeger voorgevallen, wij zouden, misſchien, van veele onheilen vrij gebleeven zijn.* Welk ſchrijven, onzes bedunkens, WAGENAAR de partijdigheid van VIGLIUS omtrent BREDERODE had moeten doen kennen, en hem behoed hebben van niet zo ſtout de bovengemelde woorden van VIGLIUS, zonder eenig nader bewijs, dat hij noch bij HOOFT, noch bij BOR, ja zelfs ook niet bij den partijdigen STRADA, gevonden heeft, of vinden kon, nateſchrijven: (Zie VI. Deel, p. 230.) Dan wij verheugen ons, dat wijlen de Hoogleeraar BURMAN, in zijne openbaare redenvoeringe, BREDERODE eerlijker heeft doen ten grave daalen. Wij zullen hier nog doen volgen, een verhaal van zijn aſſterven, het welk voorwaar gantsch anders luidt, dan dat van een ſtervenden dronkaart.

Hij, wiens goederen verbeurd verklaard waren, gedroeg zig als

(*) *Men zal dit nog klaarder op de* tweede Tafel *der* Baſtaarden *zien.*

als 't een Christen betaamde. Schoon anders driftig van aart, was hij nu zeer lijdzaam; betuigende, meer dan eens, op zijn ziekbedde, onder het doen zijner belijdenisſe van den Hervormden Godsdienst, aan de Predikanten, dat hij ten voordeele van den Godsdienst en voor de Vrijheid alles gewillig had opgeofferd. Hij ſtierf, onder het doen van die belijdenisſe, als een Christen, en behield zijn verſtand tot den laatſten adem toe. Hoe veel ſmerts zijn dood aan alle weldenkenden baarde, behoeft niet gezegd te worden. De grootſte ſmert, echter, werd geleden bij zijne waardige echtgenoot, AMELIA, Graavinne van *Nieuwenaar*, dochter van GUMBERT, Graave van *Nieuwenaar* en *Limburg*. De dood ſcheidde indedaad een zo edel als beminnelijk paar. Ten blijke van de liefde en achtinge, die BREDERODE voor zijne Gemalinne had; dient zijne ſtichting van het huis *Ameliënſtein*, in het *Viaanſche Bosch*.

Wat zijn perſoon betreft, men vindt hem omſchreeven als een man van länge geſtalte, welgeſchapen, kloek van gemoed en verſtand, ſtaatelijk van uitzicht; doch ſchraal van wezen; mild en aanminnig van aart; doch heet van hoofd, en ſtijf op zijn ſtuk ſtaande. Het origineele afbeeldzel van hem is, in het jaar 1777, met de boekerij van Jonker *O. Z.* VAN HAAREN, ongelukkiglijk door den brand verteerd. Echter gaat zijn afbeeldzel, op verſcheidene wijze, zo op gedenkpenningen als in prent uit. Zijne zinſpreuk was: PEUT ÊTRE, dat is, *'t Kan weezen.*

Zijne weduwe, bij welke hij geene kinderen verwekt had, hertrouwde met FREDRIK DEN DERDEN, *den Godvruchtigen, Keurvorst van den Palts*. BREDERODE's verbeurdverklaarde goederen werden haar, volgens voorwaarde van de Gendſche bevrediging, gedeeltelijk weder toegeweezen. Zij genoot dezelve ook, in zo verre als de Heer VAN BREDERODE daaromtrent geen andere ſchikking gemaakt had: want de meesten van die moesten, volgens zijn laatſten wil, komen op zijne zuster JOHANNA, Vrouwe van *Hunnepel*, aan wier dochter GEERTRUID, zijnde JOHANNA reeds in het jaar 1573 overleeden, toegeweezen werden alle de allodiale goederen. Doch met de Heerlijkheid van *Brederode*, in *Kennemerland*, waardien dezelve, met de daaraan behoorende goederen, een kwaad leen van *Holland* geworden, en daarom

bij

bij gebrek van manlijke nakomelingen, (behalven de verbeurdverklaaring aan de Graafliikheid, en dus aan PHILIPS DEN TWEEDEN, vervallen was, werd de Graaf VAN MANSFELT beleend. Maar vermids deze niet gehuldigd, en ook geen manlijk erfgenaam nalliet, veroorzaakte zulks, dat gemelde Heerlijkheid bijna elf jaaren zonder gehuldigden Heer bleef. In laateren tijde vonden de Staaten goed, ſchoon de Koning nog niet afgezwooren was, REINOUT VAN BREDERODE, dien wij boven als den Vierden genoemd hebben, daar mede te beleenen.

Zie daar een ſchets van hem, van wiens daaden men bijna een geheel boekdeel zou kunnen ſchrijven. Dan, het door ons ter nedergeſtelde oordeelden wij, ter eere zijner nagedachtenisſe, genoegzaam te zullen zijn; te meer, daar zijne bedrijven, zo beroemd als die van één éénigen onzer Nederlandſche Helden, bij anderen breeder te vinden zijn. Onder anderen heeft het den Heere HEERING behaagd, in zijn reeds genoemde *Aanhangzel tot de Vaderlandſche Hiſtorie*, Tweede Stuk, p. 293—347, 't leven van dezen Held omſtandig te beſchrijven. Wij ſtappen dan van hem af, met de woorden van den reedsgenoemden Heere BURMAN, naar de Nederduitſche vertaaling van zijnen *Brederode*, door den Heer ANTONI HARTSEN:

Toen ook voor 't Duitsch gewest de groote Brederode
't Bataafsch verwisſlen ging: maar ach! 't was voor altoos.
Aan de Tſtad met een' drom van Eedlen t'ſcheep getreeden,
Ontzeilde hij het Land, en elk, die van den nek
Het juk der Roomſche Kerke en ijdle plegtigheden
Had afgeworpen, treurde en ſchreide om 's Mans vertrek,
Maar Vrijheid op zijn lijk, toen hij haar welbehagen,
Als balling buiten 's Lands, ten grave daalde in vreê.

REINOUT, de vierde van dien naam, en in rang de twee-entwintigſte Heer VAN BREDERODE, was, gelijk wij gezien hebben, de zoon van WOLPHERT, die de oom was van Heer HENDRIK, boven gemeld, en broeder van REINOUT, den derden van dien naam. Hij was, door ervenis van zijnen vader, reeds Heer van de Heerlijkheden *Cloetingen*, *Voshol* en *Asten*. Grooter luister

kon aan het huis en geſlacht van BREDERODE niet toegebragt worden, dan gedaan is, door den verlijbrief, waarmede deze Heer REINOUT, op 's Konings naam, door de Staaten begiftigd werd, zijnde van dezen inhoud:

PHILIPPUS, *&c. doen kont allen luyden, dat alhoewel mits overlyden, van wylen Heer* Henrick, *in ſyn leven Heere van* BREDERODE, *Heere tot* Vianen &c. *dewelke ſonder mans oir achter te laeten, deſer werelt overleden is, verſcheyden partyen, van goeden by hem van ons tot rechten leenen verhoudende, aen ons gedevolveert, en vervallen zyn. Wy nochthans aenmerkende dat het* Huys van BREDERODE, *eenen van de Edelſten ſtammen en oudſten afkomſten binnen den Landen van Hollant is, ende op dat het* huys *ende de* naam BREDERODE *niet en vergae, maer tot onſen dienſte, ende tot eere van den Landen in weſen gehouden mach worden, hebben wy by advys van de Staeten, ende van den Preſident, ende andere Raeden Provinciael, als ook van de luyden van de kamere van Rekeningen in Hollant, uit ſonderlinge gratie, voor deſe reiſe ende ſonder dat het ſelve in toekomende tijden in Conſequentie getrokken ſal mogen werden, verlyt en verleent, verlyden en verleenen mits deſen onſen brieve, Heer* Reinout van BREDERODE, *des voornoemden wyle Heer* Henricks van BREDERODE's *Neve, gedescendeert weſende van den rechten* ſtamme *ende* huyſen van BREDERODE, *alle ſulke rechte leenen, als de voornoemde wyle Heer* Henrick van BREDERODE, *van ons als Graeve van Hollant te houden plach.* (Meermaals hebben de Staaten vóór de afzweering, zig van den naam des Konings bediend: zie onder anderen, de oprichting van de Leidſche Academie.)

Deze Heer REINOUT had in huwelijk, eerst MARIA VAN DOORNE, dochter van den Heere *van Doorne*, in *Braband*, waarbij hij veele kinderen verwekte: als, HENDRIK, WALRAVEN, FLORIS, WOLPHERT, MAXIMILIAAN LUBBERT, ANNA, ADRIANA, MARGRETHA en SUSANNA, die op den Stamboom, den Heere HEERING door den Heer VAN PANDERS ter hand geſteld, dus gemeld ſtaan: HENDRIK, WOLFAART, MAXIMILIAAN LUBBERT, FLORIS, WALRAVEN, en dan nog DIRK, geſprooten uit het tweede huwelijk van Heer *Reinout* met HELENA, Graavinne van *Manderſcheit*, *Blanquenheim*

heim en *Gerartſtein*, die jong geſtorven is; voorts nog ADRIANA FRANCESCA. Heer REINOUT overleed te *Haarlem*, in den jaare 1584, en werd aldaar begraaven.

Zijn oudſte zoon HENDRIK, trouwde Vrouwe MARGARETHA VAN FLORACKEN, dochter van den Heere VAN GEFFEN tot *'s Hertogenbosch*, en van Vrouwe VAN BOKHOVEN. HENDRIK ſneuvelde in den aanſlag tot het ontzet van *Haarlem*, 1573, nalaatende éene dochter, CATHARINA genaamd, Vrouwe van *Asten*, die gehuwd is geweest aan BERNART VAN MERODE, Heere van *Gambays*.

WALRAVEN DE TWEEDE, tweede zoon van Heer REINOUT, werd, door den dood van zijne nichte, Vrouwe GEERTRUI VAN HUNNEPEL, die, in 1590, zonder kinderen ſtierf, erfgenaam van *Vianen* en *Ameiden*. Hij wordt de drie-en-twintigſte Heer VAN BREDERODE genoemd. In 1586 werd hij Raadsheer in 't Hof van *Holland*; ook werd hij, door koop, ter ſomme van vier-en-veertig duizeud karels guldens, Heer van *Noordeloos*. Zijne echgenoote was GUELMIA, Vrouwe van *Haaſten* en *Herwijne*, weduwe van NICOLAAS, Heer van *Aſſendelft*. Hij ſtierf Ao. 1614, en liet, als erfgenaam van zijne goederen, na, zijnen broeder, die eenen zoon, WALRAVEN genaamd, naliet.

FLORIS, welke, door ervenis, mede Heer van *Cloetingen* in *Zeeland* was, wordt geroemd als een dapper en ervaaren krijgsman, hebbende van jongs af den oorlog gevolgd. Schoon hem, behalven het ampt van Overſte over een Regiment voetvolk, het Gouvernement der Stad *Heusden* en onderhoorende Forten, die men toen als den ſleutel van *Holland* hield, opgedragen was, liet hij, echter, niet na, jaarlijks mede te velde te gaan. Zijne gemalin was Vrouwe DOROTHEA, dochter vau JOHAN, Heer *van Haaſten* en *Herwijnen*, waarbij hij verwekt heeft drie zoonen en drie dochteren, alle welken ſtraks gemeld zullen worden. Hij overleed te *Heusden*, tot ſmerte der Ingezetenen, die hem als hunnen vader beminden, in 't jaar 1599, en werd te *Vianen* begraaven. Zijne weduwe hertrouwde met WILLEM, Graave van *Hoorn*.

WOLFERT, de vierde zoon van Heer *Reinout*, was Commandant over een kompagnie Voetvolk, en werd, door de muitende

Soldaaten van *Geertruidenberg*, in het jaar 1589, doorſchoten. Hij liet, bij zijne vrouw GEERTRUI VAN BROEKHUIZEN, geene kinderen na.

MAXIMILIAAN LUBBERT, de vijfde zoon, ſtierf mede in 1589, en ook zonder bij zijne Vrouw, de weduwe VAN ERP, kinderen verwekt te hebben. Den meeſten tijd zijns levens had hij in den oorlog doorgebragt. De dochters van Heer REINOUT en MARIA VAN VOORNE waren:

ANNA, die ten man had JOHAN VAN HORNE, Baron van *Boxtel* en *Blaſſigny*, in 1572 Gouverneur van *Dordrecht*. Zij overleed zonder kinderen, in 1616.

ADRIANA, gehuwd, eerst aan den Heere VAN MERODE, en daarna aan HENDRIK DE RIVIERE, Heer van *Iſeren* in *Braband*.

MARGARETHA, werd Nonne van *Ceciliën* te *Keulen*, als ook SUSANNA, die daarna Abdiſſe werd.

ADRRIANA FRANCISCA, geſprooten uit het tweede huwelijk van Heer REINOUT, trouwde te *Utrecht* met PHILIPS, Vrijbaanderheer van *Hohenſaxen*, die kinderen bij haar verwekte.

De kinderen van FLORIS, boven gemeld, waren drie zoonen en drie dochters. Laat ons kortlijk zien, wat van deze dochters, ſchoon jonger zijnde dan de zoonen, te melden is. Zij waren HELENA, MARIA en FLORENTIA, welke laatſte jong geſtorven is.

HELENA trouwde met Heere STEVEN GANS, die, Ao. 1626, in dienst der Staaten ſneuvelde.

MARGRETHA was gehuwd met den Ridder FRANÇOIS DE LA PLACE, Burggraaf van *Manchaux*. Hij bekleedde mede aanzienlijke ampten in dienst van den Staat. Thans ons tot de zoonen keerende, moet allereerst genoemd worden,

WALRAVEN DE DERDE, die, volgens uitersten wil van zijnen Oom WALRAVEN, de opvolger in het bezit van zijne heerlijke goederen werd, en was dus de vier-en-twintigſte Heer VAN BREDERODE. Niet meer dan drie jaaren oud zijnde, werd hij begiftigd met een Kompagnie van drie honderd vijftig koppen; en gaf, zo ras zijne krachten het toelieten, reeds doorſlaande blijken van moed en bekwaamheid, met een Kompagnie Curaſſiers, ter-

terwijl zijn voorige Kompagnie geſchonken werd aan zijnen jonger broeder REINOUT. Deze Heer WALRAVEN had ter vrouwe MARGARETHA MARIA DE HENNIN, dochter van den Graave van *Broek* en *Valkenſtein*. Hij ſtierf in den bloei zijns levens, Ao. 1620, zonderen kinderen.

REINOUT, die door VOET voor den tweeden, doch door anderen voor den derden zoon van FLORIS gehouden wordt, was Heer van *Cloetingen*. Deze begaf zig in dienst der *Venetiaanen*, in het Hertogdom *Stiermark*, tegen den Aartshertog FERDINAND VAN OOSTENRIJK, en ſneuvelde aldaar, Ao. 1617, zonder getrouwd geweest te zijn. Dus volgde, in het bezit der heerlijke goederen,

JAN WOLFERT, de vijf-en-twintigſte Heer VAN BREDERODE, en ook Heer van *Vianen* en *Ameiden*, enz. geboren den 12den Junij 1599. Van zijne jeugd af aan tot den krijgsdienst geſchikt zijnde, leerde hij eerst gehoorzaamen, om naderhand beter te kunnen gebieden. Eerst trad hij in dienst als Vaandrager; in het jaar 1618 werd hij door de Staaten begiftigd met een Kompagnie voetvolk van zeventig koppen; in 1620 ontving hij de Kompagnie van zijnen broeder WALRAVEN voornoemd, en tevens het gezach over de Curasſiers. In 1633 werd hij Kolonel van een Regiment voetvolk, en in 1635 aangeſteld als Gouverneur van '*s Hertogenbosch* en onderhoorende Forten. Daarna werd hem de gewigtigtige post van Artillerijmeeſter van 't Leger opgedraagen, en geduurende de belegeringen, in dien tijd voorgevallen, het bevel over een vierde gedeelte van het leger, en in 1641 tot Veldmarſchalk, de eerſte plaats naast den Kapitein Generaal, verheven. Wij zouden te verre uitweiden, wilden wij alhier een omſtandig verhaal doen van alle zijne heldendaaden. Eéne van die zal genoeg zijn, om den grooten BREDERODE in zijne waarde te doen kennen. Toen hij, kort voor het laatstgemelde jaar, met drie ſchepen naar *Engeland* overſtak, werd hij door vijf *Duinkerkſche* Kapers aangetast, die hij, in zijn nachthabberd op het dek ſtaande, zodanig deed beſchieten, dat de dappere Zeeroovers, na een gevecht van drie of vier uuren, hem verlieten; waarna hij zijne reize volbragt. Dan daar niets ſterker ter eere der Helden ſpreekt, dan het getuigenis van 's Lands Vaderen,

zul-

zullen wij zulk een getuigenis, ter zijner eere dienende, hier bijvoegen. Hetzelve luidt aldus:

De Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen, die de jegenwoordige ſullen ſien of hooren leeſen, doen te weeten: alſoo wy tot handhavinge van alle goede orde in de krygsſaeken in de Vereenigde Nederlanden, ſo in 't beleyt van oorloge, als om alle onordeningen onder het krygsvolk, ſoo wel tot voordeel, van de goede Ingezeetenen der voorſchreevene Landen, als ook van de vrienden, neutraale nabuuren, te doen ceſſeeren, ende 't ſelve krijgsvolk in goede ordere tot beſcherming van de Landen, ook tot wederſtant en afbreuk van den Vyant te houden, goed, raetſaem, ende nodig gevonden hebben, een aanſienlyke Perſonagie tot Veldmarſchalk over het volk van Oorloge deſer Vereenigde Provintiën te ſtellen, en te committeeren, doen weten, dat omme de goede kenniſſe die wy hebben, van de ſonderlinge dienſten, getrouwigheid, vromigheid, ende dapperheid, den voorſchreevene Landen vele jaaren beweeſen by den welgeboorene Heere Johan Wolfert van Brederode, Heere van BREDERODE, Baron van Vianen en Ameide, Erfburggraaf van Utrecht, Heere van Cloetingen, Haeften, Herwynen, Helle, Noordcloos, Schoorl, Nieuvelt, van den Landen en Landſtreeken van Voshol, &c. &c. *Ende tegenwoordig onſe* Grootmeeſter van de Artillery deſer Vereenigde Nederlanden, Colonel van een Regiment Voetknechten, Ritmeeſter van een Kompagnie Ruiteren Curaſſiers, Gouverneur van de Stad en Meijery van 's Hertogenbosch, ende onderhoorige Forten; *ons volkomelyk op ſyn E. betrouwende, en bereits in behoorlyke achting genomen hebbende, de recommandatie van ſyn Hoogheyt Generaal van onſe Legers, tegenwoordig weſende te Velde, by deſſelfs brief geſchreeven tot* Boetbergen *den 24ſten deſes, nopende den Perſoon van den welgemelten* Heer van Brederode *tot het gemelte vaceerende ampt gedaan, hebben wy denſelven* Heer van Brederode *geſteld, gecommitteert, en geordonneert, ſtellen, committeeren ende ordonneeren, hem by deſen tot* Veldmarſchalk *over ons voorſchreeven Volk van Oorlogen te Peerde ende te Voet, enz.*

Van de loflijke waarneeming van dat aanzienlijke ampt, werd hem,

hem, door gemelde Heeren Staaten, tien jaaren daarna, (den 4den December 1651) het ſterkſte getuigſchrift gegeeven. Vervolgens kweet hij zig niet minder ijverig, ten dienſte van den Lande, door dagelijks de vergadering van de Ed. Gr. Mog. ter beſlisſinge van de geſchillen met *Engeland*, bijtewoonen. Door deze verandering van levenswijze geraakte hij aan de waterzucht, die hem, na dat alle middelen te vergeefsch waren aangewend, op den 3den September des jaars 1656, in 't graf rukte. Hij werd te *Vianen* begraaven. In zijn eerſte huwelijk, met ANNA, dochter van Graaf JOHAN VAN NASSAU, die in 1630 overleed, had hij verwekt drie zoonen, behalven éénen, WALRAVEN genaamd, die jong overleed, en negen dochteren. Zijne zoonen, benevens vier van zijne dochteren, ſtierven ongedoopt; zo dat 'er alleenlijk vijf dochters overig bleeven, zijnde SOPHIA THEODORA, die trouwde met CHRISTIAAN, Graave van *Dohna*, uit welk huwelijk voortkwam KAREL, Graaf van *Dohna*, geſtorven Ao. 1686; DIDERIK, Graaf van *Dohna*, overleed 1686, en AMELIA VAN DOHNA, in 1666 getrouwd met SIMON HENDRIK, Graave *van der Lippe Detmold*, ſtierf 1700, en haar man 1697, nalaatende FREDRIK ADOLPH, Graaf *van der Lippe Detmold*, overleden 1718, en SIMON HENDRIK ADOLPH, Graaf *van der Lippe Detmold*, geboren 1694; voorts JULIANA, ongehuwd; FLORENTINA, getrouwd met MAURITS, Graave van *Solms*; ANNA TRAJECTINA, die mede ongehuwd bleef, en AMELIA MARGARETHA, die ten man kreeg ALBRECHT HENDRIK, Baron van *Salvata*.

Na het overlijden van Graavinne ANNA, begaf JOHAN WOLFERT zig in een tweede huwelijk, met LOUISA CHRISTINA, dochter van JOHAN ALBERT, Graave van *Solms Bronſtein*, zijnde een ouder zuster van AMELIA VAN SOLMS, Douariere van *Oranje*; zij baarde hem drie zoonen en vijf dochters:

HENDRIK, den zes-en-twintigſten Heer VAN BREDERODE; WALRAVEN, Heer van *Cloetingen*, enz. en FLORIS ALBRECHT BELGICUS, die in 1655 ſtierf; LOUISA CHRISTINA; WALRAVIANA; HEDEWIG AGNES; AMELIA; WILHELMINA en CHARLOTTA..

HENDRIK VAN BREDERODE, die, als de oudſte zoon, zijnen vader in meergemelde heerlijke goederen opvolgde, verkreeg, op

zijn

zijn veertiende jaar, het bevel over eene bende Ruiterij, en, bij zijns vaders overlijden, het regiment voetvolk. Den ouderdom van negentien jaaren bereikt hebbende, trok hij naar *Frankrijk*, om zig aldaar in den wapenhandel te oefenen, doch ſtierf kort daarna, in het jaar 1657. Niet gehuwd geweest en zonder kinderen overleden zijnde, kwamen de goederen van *Brederode* op zijnen broeder,

WALRAVEN, geboren den 18den November 1649. Naauwlijks zes jaaren oud zijnde, werd deze, door de Staaten, uit aanmerkinge van de dienſten zijner voorvaderen, beſchonken met een bende Ruiters. Hij ſtierf, mede ongehuwd, op den 21ſten Augustus 1679, wordende te *Vianen* begraaven, en *daar men meende* (zie WAGENAAR, XV. Deel, p. 38 en 39.) dat hij de laatſte mannlijke afſtammeling van REINOUT DEN EERSTEN was, werden zijne wapens met hem begraaven. Na zijnen dood kwamen zijne heerlijke goederen, ingevolge van zijne testamentaire diſpoſitie, op zijne oudſte zuster, HEDWIG AGNES, en van deze, als ongehuwd overleden zijnde, op haar halve zuster SOPHIA THEODORA, Graavinne van *Dohna*, die dezelve, bij haar overlijden, naliet aan haare reeds genoemde zoonen KAREL en DIRK, beide welken, in 1686, te *Offen* in *Hongarijën* ſneuvelden, laatende de goederen van *Brederode* na aan hunne zuster AMELIA VAN DOHNA (*). Van haar kwamen dezelve aan haaren zoon FREDRIK ADOLPH, voorts op deszelfs zoon SIMON HENDRIK ADOLPH, Graaf *van der Lippe Detmold*, die dezelve, na het bezit van eenige jaaren, bij verkoop overdeed aan de Staaten van *Holland* en *Weſtfriesland*, met de daarop loopende koſten, voor de ſomme van agt honderd agt-en-negentig duizend en twee honderd guldens. De plechtige bezitneeming daarvan, door Hoogstgemelde Staaten, geſchiedde op den 2den November 1725.

Boven zeiden wij dat de wapens van BREDERODE, met Heer HEN-

(*) *Zier hier achter het* Extract *uit de Reſolutie van 26 Nov.* 1726.

ERDE
f, h
ppin
ocht
t, w
:
t. 15
volgt
An
57.
1566
trc
E
lans
eest
met
onkh
l.
uwde
enot
elop
raav
rouw
ha
huw
den r
n ve
rste

JOHAN WOLFERT, overleed in 1638, zonhad eerst ter vrouwe *Anna* n zijnde, *Nassau*, en verwekte daarbij :, zoonen, die, behalven *Wa* huwd, in *ven*, jong stierven, en negen dij, zo men teren, waarvan 'er mede vier jke afstamoverleeden, en dus vijf over ll. 19.) zo ven:

Sophia Theodora, trouwde met onder kin-
Graave van *Dohna*. opvolgster
Juliana, ongehuwd. het eerste
Florentina, getrouwd met *Maur*
Graave van *Solms*. ter wereld
Anna Trajectina, ongehuwd.
Amelia Margaretha, trouwde *Dohna*, en
den Baron *Salvata*. ouwde met
In zijn tweede huwelijk, met *Lo* *er Lippe*
Christina van Solms, verw as,
hij: *van der*
HENDRIK, die volgt.
Wolfert, overleed 1679. Graaf *van*
Floris Albrecht Belgicus, gest. 16 de goede-
Louisa Christina. ogt aan de
Hedwig Agnes. *Westfries-*
Amelia.
Wilhelmina.
Charlotta Maria.

't Wapen van dit doorluchtig Ges tong en klaauwen *Lazuur*, staande op *renstcel* of *Lambel* boven op het velc

LIJ R O D E N.

van Utrecht; zijne bekende bas

rederod eld van Brede- Walraven van de,
van Z, trouwde met met twee zijner lde
daarbij bert Piek, een ten tijde van H
lersch Edelman. van Bourgondi
rederod de Edelen verm
astre, e ne dochter Vro
leefde .....
rederod
Staaten
ij N. N.
Brede
leren na
m uitge

ijne ech

rede- Sa
sheer
stierf
was
ge
Adri-
der

ximiliaan van Brederode,
e Bolle, trouwde, in 1681,
garetha Theresia Nooms
anderveen enz. en hadden
verwekt .....
Brederode, Proost van St.
Maastricht.

Johan
rod
waadewijk Petrus
Hendrrode, geb. 1737;
Bre Commandant
oven dienst van den
Reino 1759 gequiteerd
tiusrtugal gegaan,
Kaperhand weder als
Johangesteld; geh.
The C. M. C. An-
vóó Amsteldam. Uit
Lodewijk zijn verwekt
Brejong gestorven,
troueeling, genaamd
Ma Theod. Reinoud
vanderode, en
l Bartholomeus
erode, geb. 1766.

NAAR en VATER,
bl. 282.

HENDRIK DEN TWEEDEN, begraaven werden, *vermits men meende* dat hij de laatſte der manlijke afſtammelingen was. Doch in het Tweede Deel van den Heere TE WATER, in de *Aantekening*, p. 282, als mede in het reedsgenoemde ſtuk van den Heere HEERING, dat nog moet uitkomen, blijkt dat men ten dien tijde (zo zij zeggen) in die meening misleid geweest is; welke misleiding, volgens aanwijzing van beide Schrijveren, ontſtaan is uit een tweede huwelijk van Heere REINOUT DEN DERDEN, na het overlijden van zijne Gemalinne, PHILIPPINA VAN DER MARK, met CATHARINA VAN HOLTEN, adelijke dochter uit het land van *Kleef*, welk huwelijk door hem geheim gehouden werd. Deze zijne Gemaalin werd door hem, den 21ſten Sept. 1546, verlijd en beleend met zekeren *Middelwaard*, gelegen in de rivier de *Lek*, nabij *Lexmond*; onder voorwaarde, echter, dat dit Leen, indien zij zonder kinderen kwam te overlijden, zou wederkeeren aan de Heerlijkheid van *Vianen*, en zo zij kinderen, bij hem verwekt, naliet, dat dan het gemelde Leen op hen, en vervolgens op hun wettig kroost en erven vervallen zou; welk verlij door Keizer KAREL DEN VIJFDEN, op den 28ſten April 1548, ten voordeele van gemelde CATHARINA, goedgekeurd en bevestigd is geworden. Heer REINOUT verwekte bij haar drie kinderen, REINOUT, SANDRINA en SARA, waarover hij haar, den 8ſten December 1553, tot Voogdesſe aanſtelde. Voorts is, uit goede en echte bewijzen, openbaar, dat hij de genoemde kinderen openlijk voor de zijnen erkende; 't welk hen, volgens het gebruik, in die tijden onder de Edelen plaats hebbende, voor wettig verklaarde. De twee dochters traden in huwelijk met mannen van rang en aanzien, met de haaren overeenkomende. REINOUT, Heer van *Bolwaard*, dus genaamd naar een Kasteel in 't Graafſchap *Vianen*, werd, na den dood zijner moeder, den 23ſten September 1596, met het gemelde Leen verlijd. Hij had ter vrouwe genomen JOSIANA VAN ARKEL, ASPEREN en VUUREN. Bij het aangaan der huwelijksvoorwaarden, den 4den Augustus 1585, waren verſcheidene voornaame mannen van wederzijde als getuigen. REINOUT liet uit dit zijn huwelijk na, HENDRIK VAN BREDERODE, Heer van *Bolwaard*, Drost van *Ameiden*, die, nog bij het leven van zijnen vader, met het Leen verlijd werd, op voorwaarde boven gemeld. De-

ze

ze had ter vrouwe GEERTRUID VAN RHEEDE *van Amerongen*, en verwekte FREDRIK LODEWIJK VAN BREDERODE, Heer van *Bolwaard*, Drost van *Ameiden* en *Tienhoven*, en Hoogheemraad van de *Alblaswaard*, die, na het overlijden van zijnen vader, Ao. 1676, met het gezegde Leen verlijd werd, door WOLFERT VAN BREDERODE, die zig, aan het hoofd van den verlijbrief, noemde *Geboren Graave uit de Graaflijke Huizen van Holland, Souvrain van Vianen;* voerende hij, die beleend werd, in dien brief, alleenlijk den naam van FREDRIK. Hij had in huwelijk THEODORA ANNA RENESSE VAN BREDERODE, en daar uit is voortgekomen HENDRIK MAXIMILIAAN VAN BREDERODE, Heer van *Bolwaard*, zijnde de verlijbrief op hem gedagtekend den 4den Augustus 1684. HENDRIK trad, den 27ſten Julij 1681, in den echt met BRIGITTA MARGARETHA THERESIA NOOMS *van Aarlanderveen*, dochter van PIETER NOOMS, Baron des *H. Roomſchen Rijks*, en Heer van *Aarlanderveen*, van BEATRIX SCHRAM *van Schalkwijk*. Het recht tot de jacht, waarover hij eenige moeijelijkheid had, werd hem, den 16den December 1680, toegeſtaan, waardoor zijne adelijke afkomst erkend en bevestigd werd. Zijn zoon was LODEWIJK PIETER VAN BREDERODE, Heer van *Bolwaard*, *Aarlanderveen*, Ridder van de Orde van *Chriſtus* in *Portugal*. Hij werd geboren te *Vianen*, den 15den Junij 1684. Na den dood van zijnen vader, in 1701, werd hij, door FREDERIK ADOLF, Graaf *van der Lippe*, boven gemeld, als Vrijheer van *Vianen*, beleend met het meergemelde Leen. Deze begaf zig, benevens meer anderen, met verſcheidene oorlogſchepen van den Staat, als Kapitein ter zee, in dienst van den Koning van *Portugal*. Te *Lisbon* trad hij in huwelijk met MARGARETHA URSULA ZELLER, dochter van JAN VAN ZELLER, Reſident des Konings van *Pruiſen* aldaar, en van FRANCISCA MARIA PIPER; zijnde deze zijne echtgenoote geſprooten uit een hoog aanzienlijk geſlachte van 't Rijk van *Nijmegen*. Uit dien echt is voortgeſprooten Jonker HENDRIK LODEWIJK PIETER VAN BREDERODE, thans nog in leven, en te *Amſteldam* woonachtig, bekleedende de waardigheid van werkelijken Kamerheer van Zijne Keizerlijke Majesteit, als ook die van Kolonel ten dienſte dezer Landen. Hij werd geboren te *Liſabon* Ao. 1737, en is in huwelijk getreeden met CORNELIA MARIA CATHARINA ANDRIOLI, wier

Verw

Dirksz. *Jan Dirksz.*

Mathijsz *Pieter Jansz.*

athijsz. *r. Jan Pietersz.* 1555. *Corn: Pietersz.* te *Koedijk*, vóór 1555.

Mathijsz *Cornelisz.* *Jan Cornelisz.* *Dirk Cornelisz.*
gedijk. 555. van *Koedijk*, te *Schoor*, te *Schoorl*, 1555.

Gerritsz *n Gerritsz.*
Quelder. de *Helder.*

driksz. *rt Klaasz.*
18. b. 1768.

wier aanzienlijk geſlacht haaren afkomst heeft uit *Milaan*, alwaar het de eerſte ampten bekleed heeft. Deze Heer VAN BREDERODE deed, in den jaare 1769, een Request overhandigen, aan de Ed. Mog. Heeren Houtvester en Meeſterknaapen van *Holland*, inhoudende een verzoek, dat Hunne Ed. Mog. hem, na onderzoek van zijne overgelegde bewijzen en documenten, als een Hollandsch Edelman, die bewijzen van zijne afkomst gedaan had, volgens inhoud der Plakaaten, op het ſtuk van de jagt gemaakt, zouden vergunnen, te mogen jaagen; deze vrijheid is hem verleend op den 17den December 1771. Zijn Hoog Edele heeft in zijn huwelijk twee zoonen verwekt, zijnde een tweeling, geboren in *'s Hage* 1766, en genaamd KAREL ALEXANDER en ALEXANDER KAREL. Dus zijn 'er dan nog van den ſtam van REINOUT overig; maar 'er zijn ook nog verſcheidene anderen, die door natuurlijke geboorte, ſedert omtrent drie eeuwen, uit dit aloude huis afkomſtig zijn, in *Noordholland* in wezen. Van hun zullen wij nog eenig melding maaken, doch ſlechts in zo verre, dat wij meestal buiten 't beſtek van den Heere HEERING blijven, als willende wij geen gebruik van 's mans arbeid maaken, voor dat dezelve openbaar gemaakt is.

WALRAVEN VAN BREDERODE, overleedden Ao. 1396, liet na een natuurlijken zoon, DIRK WALRAVEN genaamd, ſtamvader van alle deze volgende. Zie de tegenovergeſtelde geſlagttafel. De echte bewijzen daarvan doen wij hier volgen.

„ *Walraven*, Heer tot *Brederode*, tot *Vianen*, Burggraaf t'*Utrecht*, Heer tot *Ameyde* en van *Heemſteede*; doen te weeten alzoo *Machtaele van de Vane Luuden*, met 'er tijdt ligtelijk uiter kennisſe neemd, ende den een den andere vergeeten en onbekend werden, ende bijzonder de minſte den meeſte als zij 'er niet bij en Veneeren en daar af die *Machtaele* zijn ende niet naader beſynden dan uit oude ſchriften en bij leevende faame ende oirconde; ende want van Natuuren en Reedenen wëeten wie hij zij, groot ofte klijn behoort zijne maagen alzoo weerdt de Armen als die Rijke ter Eere en Voorteſtaan daar aan die bekennen kan en alſer Bloede dat nu hem dede V er onn: Soo ist wij daar alſoo Natuure en Reedenen willende en begeere te voldoen;

en alzoo zij ons daar voor kenlijk gemaakt zijn door oude konde en bij oude brieven naar onze Registeren en van anderen in voortijden haaren ouderen daar op gegeeven ook eensdeels bij ons daar op gezien en gebruikt hebben hier meede verklaard en bekend voor onze magen geweest, Zaalige *Mathys Dirksz*, *Jan Dirksz.* en *Walraven Dirkszoon* met haare Broederen, ende wij daar omme hier mede nog bekennen en verklaaren voor onze Maagen die Kinderen van hemluiden daar af gekoomen, als Naamentlijk *Mathys Jansz.*, *Cornelis Dirksz.*, *Mathys Vrerycxzoon*, *Johan Vrerycxzoon*, *Dirk Walravensz.*, *Jan Jacobsz*, en *Gerrit.*"

„ Met haaren meedewerkeren als van haare Zwaartzijde in voortijden afgekoomen van Bastaardiën van onze Hofstede van *Breederooden*, en om wij diezelve geerne gevordert saegen van eenen iegelicx ende bijzonder om te moogen gebruiken alle alzulke Eeren Vrijheeden en Voordeelen als hemluiden dieshalven haare gebuerten voorfz. van onze Hofstede daar af te Eeren: Sijnd moogen, Bidden en begeeren daar omme alle den geene die zij deeze oopene brieven te eener en heur staets ofte hulpe begeeren mögten, dat zij hemluiden daar door behulpelijk vorderlijk, en geraadelijk willen weezen om onze wil, dat willen wij altijdt geerne weeder om verschulden in alles en alzulke zaaken teegens een iegelijk in oirconde verifs hebben wij *Walraven* Heer tot *Breederoode* &c. voorfz. onze Zeegels aen dien brief doen en heeten hangen, bij onzer rechter weetenheid gegeeven in 't Jaar onzes Heere! duizend vijf honderd en een, op den zesten dag van Julio."

„ Wij *Balthazar van Brederoode*, Heer tot *Bergen* in *Kennemerlandt* &c. doen kondt, alle Luiden die deeze onze Brieven van Confirmatie zullen zien of hooren Leezen, dat ons vertoond is geweest bij den Supplianten in deeze naavolgende Certificatiën gementioneerd een bezeegelde Brieven ongerazeerd bij onze Heer en Vader Heer *Walraven van Brederoode* &c. bezeegeld in dato 1501 op den zesden dag van Julio, den deeze onze Brieven getransfixeert, beroerten de *Machtaele* van de kinderen van Zaalige *Mathys Dircxzen*, *Jan Dircxz.*, *Walraven Dircxz.* en hunne Broederen, mitsgaaders hunde Kin-

Kinderen gekoomen van de Hofsteede van *Brederoode*, in de voorschr. bezeegelde Brieven gespecificeerd en breeder verklaard. Ende booven deeze voorschr. bezeegelde Brieven is nog vertoond geweest zeekere twee Certificatiën, d'eene gepasseerd onder 't Zeegel van vier Leenmannen, in dato den laatsten dag van October a°. vijf en vijftig, waar inne de voorschr. Brieven van onze Heer Vader, van Woord tot Woord gesteld zijn, en nog is ons vertoond een Certificatie gepasseerd onder 't Zeegel de Steede van *Alcmaer*, in dato den Neegenden dag November a°. 1555, hier meede in deeze onze Brieven geinzereerd, luidende aldus, Wij *Jordaen van Foreest*, *Johan de Grebber*, *Bartelmeus Thomas* en *Frans van Teylingen*, Leenmannen in de Graaflijkheid van *Hollandt*, Certificeeren mits deeze voor de Gerechte waarheid, dat wij op heeden dato van deeze gezien en geleezen hebben eenen Brief, geschreeven in francijn, beginnende: WALRAVEN Heer tot *Brederoode*, tot *Vianen*, Burchgraven t'*Utrecht*, Heer ter *Ameiden*, en van *Heemsteede*, doen te weeten, alzoo *Maechtael* van de Luiden met 'er tijdt lichtelijken uijter kennisse komt en die een den anderen vergeeten en onbekend werden, en bezonder die minste den meeste als zijner meer bij en verkeeren, en daar af die *Machtael* dan uit Natuur weer kenniswerde, en is dan uit oude schrifte en bij levende fame, en de oorkonde, ende want van Natuure en Reedene weege wie hij, groot ofte klijn, behoort zijne Maech alzoo wel die Arm als die Rijk te Eere en voortestaan daar hij die bekennen kan, en als hij woude dat men hem deede; Waaromme zoo ist wij daar af natuure en reedenen willende en begeerende te voldoene, en alzoo zij ons daar voor kennelijk gemaakt zijn door oude oirkonde en bij oude Brieven naa onze oude Registers en van anderen in Voortijden haaren ouderen daar op geyemd, en ook eensdeels bij ons daar op gezien en gehoord, hebben hier meede verklaard en bekend voor onze Maagen geweest, Zaalige *Mathys Dircxz*, *Jan Dircxz* en *Walraven Dircxzoon* met haaren Broederen, en als wij daaromme hier meede nog bekennen en verklaaren voor onze Maagen die Kinderen van hemluiden daar afgekoomen en thans levende, als naamentlijk *Mathys Jansz.*, *Cornelis Dircxz.*, *Mathys Vrericxzoon*, *Johan Vrericxzoon*,

Dirck Walravenszoon, *Jan Jacobsz.* en *Gerrit Reyers*, met haaren meedewerkeren als van haare zwaertzijde in voortijden afgekoomen van Bastardiën van onzer Hofſteede van *Brederoode*, daaromme wij die zelve geern gevorderd zagen van eenen ijgelijken en bezonder om te moogen gebruiken alle alzulker Eere Vrijheedens en Voordeelen als henluiden deshalven haarer gebuurte voorſz. van onzer Hofſteede daar af toekoomen zoude moogen, Bidden en begeeren daaromme alle de geenen die zij deeze onze oopene Brieven toone in heurs Raads ofte hulpen behoeven mogten, dat zij hemluiden daar door behulpelijk, vorderlijk en geraadelijk willen weezen omme onze wil, dat willen wij altijd geern weederom verſchulden in gelijke ofte meer zaaken jeegens een ygelijk, in oirkondes Briefs, hebben wij *Walraven* Heer! tot *Brederoode* &c. voorſz. onze Zeegel aan deeze Brief doen en heete hangen bij onzer regten weetenheid, zegge in 't Jaar onzes Heere! 1501 op den Zesden dag van *Julio*."

„ Certificeeren en Verklaaren voorts Wij Leenmannen voorn. dat voor ons gekoomen zijn *Cornelis Vrericxz.* woonende Sinte Pancraes oudt omtrent LXXXIV Jaaren, *Theeus Pietersz.* oudt omtrent LXXVI Jaaren en *Jan Egglisz.* oudt omtrent LXX Jaaren, inwoonders en gebuuren van Coedijck, Rechtelicken verdaecht ter inſtanne van *Dirck Pietersz. Koster*, *Jan Cornelisz.* en *Dirck Cornelisz.* meede van Coedijck, ende Verklaarden bij Eeden, hemluiden elks aend heiligen afgenoomen, zoo dat behoord; als dat zij getuigen wel gekend hebben een *Jan Dircxz.* booven in de voorſz. Brief genomineerd, gekoomen van de Natuurlijke Bloede van de Heeren van *Brederoode*, als dat die voorſz. *Jan Dircxzoon* groote Vaader ofte oude Vaader was van *Dirck Pietersz. Koster* nu ter tijdt van Coedijck, *Jan Pietersz.* zijn Broeder, en insgelijcx van *Jan Mathysz.* woonende tot Coedijck voorſz., verklaarde voorts de voorſz. getuigen dat die voorſz. *Jan Dircxz.* oude Vaader was van *Cornelis Pietersz.* van Coedijck, die welke agtergelaaten heeft *Jan Cornelisz.* van Coedijck, woonende nu ter tijdt tot Scoorle, en *Gerrit Cornelisz.* zijn volle Broeder, Zeide en verklaarde nog bij Eeden als booven, dat die voorſc. *Jan Dircxz.* groote oude Vaader was van *Dirk Cornelisz.* en *Willem Cornelisz.* zijn Broeders woonende

de tot Scoorl, alle van echte bedden, zoo waarlijk moesten hen getuigen Godt almagtig helpen en alle zijne heiligen; des t' oirconde zoo hebben wij Leenmannen voorn. elk onze Zeegel hier beneeden aangehangen op den laatſten dag van *October*, in 't Jaar onzes Heere duizend, vijf honderd vijf en vijftig."

„ Wij Burgemeeſters der Steede van *Alkmaer* doen kond alle Luiden, Certificeerende met kennisſe der waarheid, dat voor ons gekoomen zijn in prop. perſoonen *Theuns Pietersz.* Luijerman van Sinte Pancras oudt zeeventig Jaaren, en *Dirk Pietersz.* buurman van Coedijck oudt zestig Jaaren of daar omtrent, Rechtelijke bekommerd, en verdaacht zijnde om de waarheid getuigenisſen te geeven ten verzoeke van *Harck Pieter Vrericxz* Poorter der voorſz. Steede, *Jan Fereklisz.* Luijerman van Oudtkarſpel, *Cornelis Harckesz.* van Langedijck, *Jacob Jansz.* van Langedijck, *Willem Dircxz.* woonende op Stroedt, *Dirck Walravens* van Coedijck en *Jacob Dirck Mathysz.* van Langedijck, ende hebben gezeidt getuigdt en geaffirmeerd bij Solemneele Eede henluiden an den heiligen afgenoomen met opgeregte Vingeren, hoe Waarächtig is als dat *Mathys Vrerixz.* en *Johan Vrericxz.* Saliger gedagten volle Broeders waare van eenen *Pieter Vrericxz.* gekomen van de Natuurlijke Bloede van den Heer van *Bredenrode*, zoo dat die voorſz. *Harck Pietersz.* met zijn andere Broeders, Kinderen zijn van de voorn. *Pieter Vrericxz.*, Welke *Pieter Vrericxz.* ook een groote ofte beste Vaader was van die voorſz. *Jan Freklisz.* met zijn Broeders nu ter tijdt woonende in Oudkarſpel op Langedijck, Tuigden voorts als dat Zaalige *Mathys Vrericxz.* een groote Vaader was van de voorſz. *Cornelis Harckes* en zijn Broeders woonende op Langedijck, en ook van de voorſz. *Jacob Jansz.* met zijn Broeders, Tuigden meede dat Zaalige *Walraven Dircxz.* een groote Vaader was van *Willem Dircxz.* voorn. woonende nu ter tijdt op Stroedt met zijn Broeders, welke *Walraven Dircxz.* ook een overgroote Vaader was van de voorſz. *Dirck Walravens* nu ter tijdt woonende op Coedijck, Tuigden voorts als dat Zaalige *Mathys Dircxz.* een oovergroote Vaader was van de voorſz. *Jacob Dirck Mathysz.* met zijn Broeders nu ter tijdt woonende op Langendijck, alle van Echte Bedde, zoo waarlijk moeste hen getuigen Godt Almagtig

helpen, en alle zijne Heiligen, des t' oirconde zoo hebben wij Burgemeesteren voorn. 't Zeegel der voorsz. Steede hier beneeden aangehangen, op den Neegende dag van *November* in het Jaar onzes Heere! Duizend Vijf Honderd Vijf ende Vijstig.

„ Ende Naadien wij naa vermelde deeze voorsz. Brieven en Certificatiën onderregt zijn dat die Supplianten in de voorsz. Certificatiën vermeld met haare Kinderen afgekoomen zijn van de geslachte van *Mathys Dircxz.*, *Jan Dircxz.*, *Walraven Dircxz.* en hunlieder Kinderen, van bastardiën van de Hofstede van *Brederoode*, en geneegen zijnde ter ootmoediger Supplicatie van de voorsz. Suppliantien alzoo wij verzogt zijn, hen te willen verleenen Brieven van Confirmatie op de Brieven bij onze Heer! en Vaader henluiden Voorouderen vah de Maechtale van de Hofstede van *Bredenrode* eertijdts verleend, en dat wij hen Supplianten voor onze Maagen zoude willen kennen, ten einde zij elk bezonder zoude moogen gebruike alle alzulke Eere, Vrijheid en Voordeel als henluiden uit zaaken van haare geboorte voorsz. toekoomen zoude moogen, hebben daaromme hen Supplianten gegund en gegeeven, gunnen en geeven mits deeze onze Brieven van Confirmatie op de Brieven van onze Heer! en Vaader hen Supplianten voor ouderen van de Maechtaele van de Hofstede van *Bredenrode* henlieden geconsenteerd, koomende bij deeze die voorsz. Supplianten met haare Kinderen gekoomen van de Zwaertzijde van *Mathijs Dircxz.*, *Jan Dircxz.*, *Walraven Dircxz.* en haare Kinderen onze Maagen te weezen, Bidden en begeeren daaromme alle de geene die zij Supplianten deeze onze oopene Brieven van Confirmatie van de Maechtale van de Hofstede van *Bredenroden* toone zullen, en heuren Raadt ofte Adsistentie behoeven mogten, dat zij henluiden daar door behulpelijk, vorderlijk en geraadig willen weezen om onze willen, dat wij altijdt geerne weederomme verschulden willen in gelijke ofte meerder zaaken teegens een ijgelijk, in oirconde van deeze zoo hebben wij *Balthazar van Bredenrode* &c. onze Zeegel aan deeze onze Brieven van Confirmatie zelfs aangehangen op den xx dag van *Junyo*, in 't Jaar onzes Heere! duizend, vijf honderd zeeven en vijftig."

„ Wij *Fransse van Zurruk* Schout tot Coedijck, *Jan Pieterez.*

tercz. Verwer, ende *Batholomeus Symonsz.* Scheepenen aldaar, Certificeere met kennisse der Waarheid, dat dato ondergeschreeven voor ons gecompareerd zijn geweest *Reijer Cornelisz.* Hopman oudt omtrent 80 Jaaren, *Cornelis Jacobsz. Blanckert* oudt omtrent 79 Jaaren, *Pieter Gewynesz.* oudt omtrent 61 Jaaren, alle onze geloofwaardigste buurluiden en oude Regeerders onzes voorsz. Dorps, verdaecht zijnde omme der waarheid getuigenisse te geeven ter instantie en verzoeke van de Eerzaame *Mathys Jansz.* ende *Jan Jansz.* beiden nu ter tijdt woonende in de Jurisdictie der Steede Alkmaar, Verklaarde zij Deposante eendragtig, waarächtig te weezen als dat *Jan Mathysz.* die groote Vaader was van haar Requirante, ende dat de voorschreeve *Jan Mathys* een zoon nagelaaten heeft, die *Jan Jansz. Mathysz.* genaamd was, die welke den Vaader was van de voorsz. Requiranten, zoo dat zij getuigen verklaarden als dat zij uit mannelijke linie van Echte Bedde voortgekoomen zijnde van de voorsz. *Jan Mathysz.* haare groote Vaader, Verklaarden zij voorsz. Deposante eendragtig vorder dat haar Deposante Ouders het Scheepens Ampt wel tot Coedijck bediend hadden met de genoemde Requirante Vaader, ende zulks zij Deposante verklaarde dat haar Ouders tot haar voorsz. Deposante meenigmaale verhaalde ende zeiden dat waar was, dat de oude *Jan Mathysz.* des voorsz. Requirante groote Vaader van de Bloede van den Heer! van *Brederoode* was, verklaarde zij getuigens verder dat zij hadden gezien ende hooren leezen Certificatiën dat de oude *Jan Mathys.* hadde doen beleggen in 't Jaar 1555. Waar inne gedeposeerd hadden vier Leenmannen in dato den laatste *October* in 't voorsz. Jaar, ende dat tot bewijs zijnder verdere afkomste tuigden zij Dopositanten vorder, dat zij de oude *Jan Mathysz.* met *Jan Jansz. Mathysz.* des voorsz. Requirante Vaader en groote-Vaader wel hebben gekend, ende op haar Eedeldom dit Jagt hielden, ende die altijdt van waarde houden; alle 't geene voorsz. is zij getuige Eendragtig verklaarden Waarächtig te weezen bereid des noodts zijnde tot alle tijden, des nood zijnde breeder te affirmeere zonder fraude, des t' oirconde zoo hebbe ik Schout voorsz. mijne Zeegel hier aan gehangen, ende bij Scheepenen voornoemdt onderteekend op den 26ste *January*

Anno Een Duizend, Zes Honderd en Dertig; Mij preſent Secretaris."

(geteekend) JAN PIETER VERWER.
en BARTELOMY SYMONS.
W. ADRIAANS, Secret.
1630.

Ter zijde der nevenſtaande *Atteſtatie*, onder het Zeegel van de *Provintie* Vriesland, ſtondt nog:

„ Wij *Reijer Jansz.* en *Pieter Reijersz.* nu ter tijdt Scheepenen tot Coedijck, doen cond dat voor ons gecompareerd zijn geweest *Reijer Cornelisz.* Hopman, ende *Pieter Gewynesz.* (getuige ter zijde geweest) ende *Cornelis Jacobsz. Blankert* (overleede) niet konde Compareere, welke voornoemde getuige verdaecht zijnde in 't Cas van Reglement, Zoo is 't dat de voorſz. Depoſante de gedaane depoſitie ter zijde geroerd bij den Secretaris preſentibus is voorgeleezen, perſesteerde bij de Verklaaring: dat zoo Waarachtig Godt Almagtig haar moest helpen; aldus gedaan op den 5den *Juny* 1631. ter oirconde bij ons Scheepenen voornoemd geteikend:"

Mij preſent Secret.

REIJER JANSZ.
PIETER REIJERSZ.
W. ADRIAANS, Secr.
1631.

„ BOOM ofte GESLACHTREGISTER van *Jan Dircksz.*, in den brief van confirmatie van *Walraven*, Heer tot *Brederode*, tot *Vianen*, Burggraaf t'*Utrecht*, Heer tot *Ameide* &c. bekendt.

„ *Jan Dircksz.* heeft geprocreert ende in leevende Lijven naagelaaten eenen Zoon, genaamdt *Mathys Jansz*, zijnde in de voorſz. brieven van confirmatie meede genoemdt.

„ Welke voorſz. *Mathys Jansz.* heeft geprocreerd ende naagelaaten twee Zoonen met naamen *Jan Mathysz.* ende *Dirk Mathysz.*

„ *Jan*

„ *Jan Mathysz.* voorn. heeft geteeldt in Echte twee Zoonen, met naamen *Jan Jansz.* ende *Mathys Jansz.*

„ Deeze voornoemde *Jan Jansz.* heeft geteeldt in den Echten Staat twee Zoonen, met naamen *Mathys Jansz.* tegenwoordig woonend binnen Alkmaar, en *Jan Jansz.* woonend tot Huyswaart in de bannen der voorn. Stadt.

„ Ende deeze voorſz. laatſte *Mathys Jansz.* heeft geteeldt Een Zoon, genaamd *Jan Mathys.*

„ De voornoemde *Jan Jansz.* heeft ook geteeldt Een Zoon, meede genaamdt *Jan Jansz.*"

„ EXTRACHT uyt de Reſolutien van de Heeren Staaten van Hollandt en Weſt-Vrieslandt, in haar Edele Groot Mog. Vergaderinge genomen op

Dingsdag den 26 *November* 1726.

„ Is geleeſen het Advis van de Heeren Gecommitteerde Raaden, hebbende, in gevolge en tot voldoeninge van haar Edele Groot Mog Apoſtille commiſſoriaal, van dato den 31 Auguſti 1726, van Dona, Gemaalinne van Sançon de l'Homme, Heere de la Clavelliere, woonende tot Vianen, te kennen geevende, dat des Suppliantes Grootvader Maternel was geweest den Graave Johan Wolfert van Breederoode, Heere van Vianen en Ameyde, die in ſyn eerſte Huwelijck was getrouwt geweeſt met eene Gravinne van Naſſau, uyt welck Huwelijck hy hadt gehadt verſcheyde Kinderen, ſoo Soonen als Dochteren, en in een tweede Huwelijck met Louiſa Chriſtina, Gravinne van Solms, uyt welck tweede Huwelijck de oudſte Dochter was geweeſt Louiſa Chriſtina van Breederoode, naderhandt getrouwt met Fabiaan, Burghgraaf en Graaf van Dona, zynde geweeſt de Vader en Moeder van de Suppliante, en waar van de Suppliante oock de eenige Deſcendente was; dat hooghgemelden Graaf Wolfert van Breederoode, ſullende trouwen met ſijn tweede Vrouw, de bovengemelde Louiſe Chriſtina van Solms, tuſſchen de ſelve, met adſiſtentie van de doorluchtige Maagen, Frederick Hendrick, Prin-

ce van Orange, en Johan Albrecht, Graave van Solms, van de eene kant, en Florens, Graave van Kuylenburgh, en Willem, Graave van Naſſau, van de andere kant, alvoorens waaren opgerecht Huwelijckſche Voorwaarden, gedateert in 's Gravenhage den 17 December 1637, waar by generalijck was geſtipuleert en vaſtgeſtelt, dat de oudſte of eenighſte Dochter, uyt dit Huwelijck te procreëren, in de na te laatene Goederen van den hooghſtgemelden Heere van Breederoode altoos ſoude moeten weeſen egaal en gelijck geſtelt met de oudſte Dochter, die uyt het eerſte Bedt gebooren was, en met de ſelve in alle de Goederen egalijck ſoude ſuccedeeren en deelen, waar toe verſcheyde ſeer krachtige en notable Periodes in den voornoemden Contracte antenuptiaal gevonden wierden, die dit alle duydelijck dicteerden, en waar omtrent den hooghgemelden Heere van Breederoode ſich hadt verplicht, noyt anders by Teſtament of onder de Leevende te ſullen diſponeeren; dat wel uyt het voorſz. eerſte Huwelijck waaren gebooren geweeſt den Graave Hendrick en oock Wolphert van Breederoode: Doch dat die beyde ongetrouwt en ſonder Kinderen waaren komen te ſterven, en dat alsdoen de nagelaaten Goederen van hooghſtgemelden Heere Johan Wolphert van Breederoode, en onder anderen de Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde, alſoo 'er geen Mannelijck Oir verder was, waaren komen te ſuccedeeren op wijlen Hedwighh Agnes, Frouwlijn van Breederoode, die een Dochter was van den welgemelden Johan Wolphert van Breederoode, en die tot deeſe Goederen na haar overlijden hadt geroepen haare Neeven Carel en Diderick van Dona: Doch die beyde, den een na den anderen, voor Buda in den oorlogh waaren gebleeven, en waar op die Goederen waaren gekomen op der ſelver Suſter, de Gravinne Amalia van Dona, getrouwt met den regeerenden Graave vander Lippe-Detmold, in welck Huys de voorſchreeve Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde waaren gebleeven, tot dat nu onlanghs den jegenwoordigen regeerenden Graave vander Lippe de ſelve Heerlijckheeden hadt verkocht aan den Heere Graave van Hompeſch, die de ſelve koop gedaan hadt voor reekeningh van haar Edele Groot Mog.; dat de Suppliante geenſints van gedachten was, om uyt hoofde van het recht, dat haar ſoude mogen competeeren,

ren, haar Edele Groot Mog. ter ſaake van de koop der voorſchreeve Heerlijckheeden in het minſte te bemoeyelijcken, dat ſy in tegendeel als een goede Onderdaane van haar Edele Groot Mog. ſeer verheught was, dat deeſe ſoo conſiderable Heerlijckheeden by alienatie in handen van de ſelve waaren gevallen: Doch dat evenwel de Suppliante verhoopt, dat haar Edele Groot Mog. haar niet ſouden qualijck duyden, dat ſy de vryheyt nam, haar recht aan haar Edele Groot Mog. met alle reſpect voor te draagen, en ſulks te ſeggen, dat ſy haar (onder ootmoedige correctie) verbeelde, dat, reflexie werdende gemaackt op het recht van de Suppliante, den gemelden Graave vander Lippe niet bevoeght was geweeſt de voorſchreeve Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde in prœjuditie van de Suppliante te verkoopen, nademaal de voorſchreeve Huwelijckſche Voorwaarden moeſten werden verſtaan op de Goederen door den Heere van Breederoode nagelaaten te hebben geleght een verbandt ten behoeve van de oudtſte Dochter van het tweede Bedde, waar van de Suppliante het eenighſte Kindt was, om by defect van Soonen van den ſelven Heer van Breederoode, gelijck als die over lange waaren gedefigieert, met de oudtſte Dochter van het tweede Bedde gelijckelijck in de voorſchreeve Goederen te hebben moeten ſuccedeeren, ſulcks dat de Suppliante, die veel nader was aan de Stam van het Huys van Breederoode (waar aan de voorſchreeve Heerlijckheeden waaren geannexeert geweeſt) als de Familie van den Graave vander Lippe, deeſe Famille daar omtrent ten eenemaalen ſoude komen uyt te ſluyten, boven en behalven, dat, als wanneer die van de Familie van den Graave vander Lippe het tegendeel met eenigh fundament ſouden kunnen ſuſtineeren, (des neen, om dat de ſuſtenue van de Suppliante op de *Pacta Familiæ* was gefundeert) dat het dan evenwel geen twyffel ſoude kunnen onderworpen weeſen, of de Suppliante, als de ſoo na beſtaande Deſcendente in den bloede van hooghſtdachten Heere van Breederoode, ſoude in allen gevalle gerechtight weeſen, om de voorſchreeve verkochte Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde te konnen en mogen naaſten; dat de Suppliante, die albereydts bereyckt hadde den ouderdom van ſes en ſeſtigh jaaren en geen Kinderen of Deſcendenten hadt, geen voorneemen hadt, om dat

recht

recht tegens haar Edele Groot Mog. te gebruycken, maar, gelijck de ſelve het geluck niet hadde van met Wereldtſche Middelen ſoodanigh te zyn gezeegent, dat de ſelve niet genoodtſaackt was op een ſeer bekrompen en in deeſe tyden ſeer bekommerlijcke wyſe te leeven, min op een manier eenighſints geſchikt na de geboorte van de Suppliante, die in *deſcendenti linea* geſprooten was uyt den Huyſe van Breederoode en vervolgens uyt het Graaffelijcke Huys van Hollandt, en dat de Suppliante in vertrouwen was, dat haar Edele Groot Mog., ſoo daar op als op het voorſchreeve recht, met relatie tot de Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde, wel eenige favorable reflexie, tot meerder ſoutien en onderhoudt in de leevenswyſe van de Suppliante, ſullen gelieven te maaken, ſoo verſocht de Suppliante, dat haar Edele Groot Mog. aan de ſelve ter oorſaake voorſchreeven geliefden toe te voegen haar leeven langh geduurende een jaarlijcks Penſioen, bereydt zynde, ſulcks goetgevonden werdende, om van het voorſchreeve recht ten behoeve van den Lande op de ſolenmeelſte wys nader afſtandt te doen en te renuncieeren."

„ Houdende het gemelde Advis, dat, vermits de Gecommitteerde Raaden na examinatie van ſaaken aan de eene kant wel was gebleeken, dat dat ingredienten van de Requeſte, voor ſoo verre die der Suppliante geboorte aangaat en de geallegeerde eer bekrompen en in deeſe tyden ſeer bekommerlijcke leevenswyſe, ter oorſaack de ſelve ſoodanigh met Middelen niet is gezeegent, als den ſtaat van haar geboorte wel ſoude requireeren, is conform de waarheyt, maar aan de andere kant, dat het gepretendeerde recht tot de Heerlijckheeden van Vianen en Ameyde, door de Suppliante in haar Requeſt geallegeert, gantſch ontdaan is van eenigh fundament, en overſulcks, dat, by aldien het verſoeck van de Suppliante alleen was ſteunende op dat pretenſe recht, alsdan het verſoeck van de Suppliante door haar Edele Groot Mog. ſoude behooren te werden afgeſlaagen, maar vermits de Suppliante is de eenighſte Deſcendente uyt den Huyſe van Breederoode, die ſich alhier te Lande bevindt en die reedts den ouderdom van ſes en feſtig jaaren heeft bereyckt, en ſulcks van geen conſequentie in deeſen ſal zyn, ſy Heeren Gecommitteerden Raaden haar Edele Groot Mog. in bedencken moeten geeven, of haar Edele

Groot

Groot Mog., om de Suppliante in haar bekommerlijcke toeſtandt eenighſints te ſoulagecren, aan de ſelve niet gratieuſelijck ſouden kunnen en behooren toe te leggen haar leeven langh geduurende een Penſioen van aght hondert guldens jaarlijcks, te betaalen uyt de Domeynen van Breederoode, welcke als een quaadt Leen en buyten het welcke ſy daar toe meede ſoude zyn gerechtight geweeſt, na het overlijden van haar Oom den Graave Wolphert van Breederoode met en aan de Domeynen van haar Edele Groot Mog. zyn gereunieert, na het exempel van de gunſte, door haar Edele Groot Mog. voor deeſen aan Fraulyn Hedwigh Agnes van Breederoode beweeſen, te meerder, om dat uyt de indentiteyt van reedenen, meede met relatie tot de Suppliante, oock noch wel eenige favorable reflexien gemaackt ſouden konnen werden."

„ Waar op gedelibereert, ende by eenige Leeden Copye van het voorſchreeve Advis veſocht zynde, om de intentie van de Heeren haare Principaalen daar op te kunnen verſtaan, is de finale reſolutie, dien aangaande te neemen, uytgeſtelt tot nader deliberatie."

Accordeert met de voorſz. Reſolutien.

Dat alle de hier opgenoemde Mannen, waarvan nog eenigen in leven zijn, afſtammelingen zijn van 't geſlacht van *Bederode*, is bewezen door de voorgaande verklaaringen, waarvan de origineele, geſchreven op franchijn, onder mij berustende zijn: als, 1.) Die van WALRAVEN, Heer van *Brederode*, van 't jaar 1501. 2.) Van BALTHAZAR VAN BREDERODE, van 1555. 3.) De verklaaring van Burgemeeſteren van *Alkmaar*, van 1557. 4.) Verklaaring van Schepenen van *Coedijk*, van het jaar 1631. 5.) De boom of geſlachtregister van JAN DIRKSZ. Alle welke origineele bewijzen en documenten van bovengemelde MATHIJS JANFZ. en JAN JANSZ. VAN BREDERODE bijzonderlijk te ſtade kwamen in hun proces voor Hunne Ed. Groot Mog. Heeren, den Preſident en Raaden van 't Hof van *Holland*, wegens het vonnis en de ſententiën, nopens het gebruik van de Jagt en het houden van honden, tegen hen geweezen in 't jaar 1632, door den Heer VAN DUIVENVOORDEN, als Houtvester en Meeſterknaap. Op deze en meer andere bijgebragte bewijzen werd hun goed recht gedaan, en het gebruik van de jagt gegund.

On-

Onder de Schrijvers, die zig bevlijtigd hebben, den luister van dit Geſlacht, en van ſommigen van hetzelve te vermelden, verdienen bijzonderlijk genoemd te worden JOH. A LEIDIS, BOCKENBERG, P. HEUTERUS, P. VOET, VAN LEEUWEN, SMALLEGANGE, HOOFT, BOR, WAGENAAR, TE WATER en veele anderen.

BREDERODE, (*Pieter Cornelisz. van*) wordt, uit hoofde van zijne kunde in de Rechtsgeleerdheid, onder de vermaarde mannen, die *'s Gravenhage* voortgebragt heeft, geſteld. Hij was, denk ik, dezelfde, die door den Heer TE WATER bedoeld wordt met de benaaming van *een bekend Rechtsgeleerde, in de zestiende eeuwe, hebbende verſcheidene Gezantſchappen aan de Duitſche Hoven bekleed*, en waarvan zijn Ed. zegt, dat het onzeker is, of hij uit het geſlacht van *Brederode* afkomſtig zij. De Heer VAN HEUSSEN, in zijne *Oudheden van Delfland*, zegt, bl. 413, dat deze BREDERODE vermaagſchapt was aan DIONISIUS GOTHOFRIDI, mede een voornaam Rechtskundige. Volgens LUCIUS leefde hij in 't jaar 1580, en zou, volgens zijne aantekening uit SCALIGER, de zoon van een Tinnegieter geweest zijn.

BREDERODE, (*Lancelot*) bij WAGENAAR, in zijne *Vad. Hiſtorie*, X. Deel, p. 391. genoemd. Van hem wordt gezegd, dat hij, in 1619, van zijne Raadsheersplaats in den Hove van *Holland* verlaaten werd, als merklijk verſchillende van zijne Mederaaden, in het uitvoeren der Plakaaten tegen de Remonſtranten. Zie de eerſte Tafel der bastaarden, onder aan, col. 2.

BREDERODE, (*Nicolaas van*) waarvan gemelde WAGENAAR, Deel XI, bl. 153 en 393, gewag gemaakt, hebben wij tot het geſlacht van *Brederode* niet kunnen brengen, ſchoon die Schrijver hem, bl. 153, een *wakker krijgsman, door bastaardij uit dat geſlachte geſprooten*, noemt. Zie zijn verhaal van het beleg van *Maaſtricht*, en verder op 't jaar 1645, alwaar hij een verhaal geeft van de overmeeſtering van eenige *Spaanſchen*, door BREDERODE.

BREDERO, (*Gerbrand Adriaansz.*) of *Brederoo*, dien men ook

ook wel, doch ten onrechte, BREDERODE genoemd heeft, behoort onder het getal der *Amſteldamſche* Dichters, zijnde aldaar geboren den 16den Maart 1585. De post als Vaandrig, dien hij, in ééne der Burger-Kompagniën van zijne geboorteſtad, bekleed heeft, doet ons zien dat hij een man van geen geringen ſtaat moet geweest zijn. Bijzonderheden van zijn leven zijn, echter, minder bekend dan van zijne dichtkunst; waarover men nog heden kan oordeelen, uit zijne uitgegeevene Toneelſpellen, op welke, wanneer men ze bij de hedendaagſche vergelijkt, zijne gewoone ſpreuk, *'t Kan verkeeren*, met recht toepaſſelijk is. BREDEROO ſchijnt den meeſten ſmaak gehad te hebben in kluchtige en boertige Blijſpelen, waarin hij zig toeleide, om het gemeene volk na te bootzen. Om daarin wel te ſlaagen, vervoegde hij zig veeltijds, op de Visch- en andere Markten, onder de kijvende en raazende wijven, ten einde dezelven in haare eigene taal te kunnen doen ſpreeken. De blijken daarvan vindt men in zijn *Moortje*, en in *Don Jeronimo* of de *Spaanſche Brabander*. Echter zou men, ook zonder die ſtukken geleezen te hebben, een gunſtig beſluit omtrent zijne bekwaamheid kunnen opmaaken, daaruit, dat hij, in 1613, als een lid van de oude *Amſteldamſche* Kamer, *in Liefde Bloeijende*, aangenomen is, en waarop zijne ſtukken, ten voordeele van het *Oude Mannenhuis*, vertoond werden. Jammer is 't, dat een man van dat vernuft in den bloei zijner jaaren ſtierf: want hij overleed in het jaar 1618, dus ſlechts drie-en-dertig jaaren oudt. VONDEL maakte, ter zijner eere, het volgende graffchrift:

Hier rust BRERO, *heen gereist*
Daar de boot geen veergeld eischt;
Van den geest, die, met zijn kluchten,
Holp aan 't lachen al die zuchtten.

Zijne tooneelſpelen zijn gedrukt in 4to en 8vo. Voor dezelven vindt men zijn afbeeldzel in tweederleie grootte, dat ook nog anders, door GOLTZIUS in 't koper gebragt, in prent uitgaat.

BREEMEN, (*Dirk van*) één van die mannen, welke, om hunne

ne bekwaamheid, door Prins WILLEM DEN EERSTEN, in het jaar 1569, als Bevelhebbers der Vloot, onder bevel van Jonkheer ADRIAAN VAN BERGEN, Heer van *Dolhain*, aangeſteld werden. Uit zijn gedrag, in 1566, toen hij, Onderſchout en Cipier te *Amſteldam* zijnde, zig toeleide om, ware het mogelijk, het prediken der Hervormden te beletten, zou men, echter, beſluiten, dat hij den Roomschgezinden zeer toegedaan moet geweest zijn. Men vindt van hem gemeld dat hij, in het jaar 1570, als Bevelhebber op 's Prinſen vloot, die door een aanhoudenden ſtorm verſtrooid werd, en voor een gedeelte te *Embden* gekomen was, aldaar door den Graaf van *Oostvriesland* beſlagen, en met het volk gevangen genomen werd. Spoedig, echter, verkreeg hij zijn ontſlag.

Zie WAGENAAR, *Vaderlandſche Historie*, VI. Deel, p. 30. *Amſteldam*, III. Stuk in 8vo, p. 170, 307 en 308.

BREEN, (*de*) een geringe Buurt in het Land van *Overmaas*, onder het Dorp *Heerle*.

BREEVELD, met *Geesdorp*, een diſtrict, onder de Stad *Woerden* behoorende. Het beſlaat vier honderd twee-en-zestig morgens en vijftien roeden. Men telt 'er vier-en-dertig huizen.

BREEZAND, of *Bredezand*, eene droogte in de *Zuiderzee*, ten Westen van het *Oude Diep*, ſtrekkende zig tot aan het *Friesche Vlaak*.

BREGGE, (*Ter*) of *ter Brugge*, eene zeer aangenaame Buurt, die voor geen Dorp behoeft te wijken. Onder *Hillegersberg*, bijna een uur gaans van *Rotterdam*, legt een Brug over de *Rotte*, waarvan deze Buurt haaren naam ontleend heeft. In 't jaar 1746 liep dezelve gevaar van door een zwaaren brand, die aldaar in het huis van eenen Bakker ontſtond, geheel verdelgd te worden; nadat drie huizen en eenige Turfſchuuren door de vlam verteerd waren, werd zij nog gelukkig gered.

Zie *Staat der Nederlanden*, VII. Deel. p. 35.

BREHIL; zie BRIEL. (*Den*)

BRENIUS, (*Daniël*) of *de Breen*, geboortig van *Haarlem*, was een *Remonſtrantsch* Godgeleerde, en een leerling van s. EPISCOPIUS. Van gemelde Gemeente ging hij over tot de *Mennoniten*, waarna hij, zegt men, een verdediger der *Sociniaanen* werd. Hij was geboren 1595, en ſtierf 1664, nalaatende verſcheidene ſchriften. Vermoedelijk is hij dezelfde, waarvan WAGENAAR zegt: *dat hij mede de hand had in het vormen van den ſtaat der zichtbaare kerke en eenige leerſtukken.*

De Remonſtranten bedienden zig van hem, geduurende de *Dordſche* Sijnode, tot het copieeren hunner ſchriften en brieven. Te *Haarlem* werd hij, bij het ſtooren van eene Remontſtrantſche Vergaderinge, in 1621, gevat, en tusſchen Schout en Dienaars naar het Tuchthuis gebragt. Op den 24ſten van de maand November, vijf dagen na zijne gevangenneeming, ondervraagde hem de Heer G. DE GLARGIS, Penſionaris dier Stad, en vergde van hem, den naam van den Predikant te noemen; waartoe men hem, na gedaane weigering, twee dagen tijds van beraad gunde. Na verloop van dien tijd, werd hij, door Burgemeeſteren, desaangaande ſcherpelijk ondervraagd. DE BREEN zocht zig te verontſchuldigen, met te zeggen, *dat het Plakaat, waarop hij gevangen was, naar den letter genomen, meer van den mensch vorderde dan hij kon nakomen, en dan God toeliet; doch dat het naar den zin daarvan, eigenlijk ingericht was tegen zulken, die factie zochten aanterechten, 't welk door hem nooit geſchied was; dat hij zijne onſchuld met plaatſen uit den Bijbel wilde verdedigen, maar dat hem niets werd voorgehouden dan menschlijke wetten en willekeuren.* Hij werd, zonder betaalen van boete, eenige dagen daarna, onder handtasting, ontſlagen, met vermaaninge om de verbodene vergaderingen te mijden; waarop hij antwoordde: *zig te zullen gedraagen, ze als hij het voor* GOD *meende te kunnen verantwoorden.*

Zie ARNOLD, *Kerk- en Ketter-Historie. Beſchrijving van Amſteldam*, in 8vo, VIII. Stuk, p. 43.

BRES, (*Guido de*) een der medeopſtelleren, of wel de eigenlijke opſteller der Nederlandſce Geloofsbelijdenisſe. Hij was Waalsch Predikant te *Rijsſel* en *Valenchien;* ook behoort hij tot

de geenen, die hunne leer en belijdenisſe met hunnen dood bevestigd hebben. Zijn leven, lof en ſterven is omſtandig te vinden, in den alombekenden *Spiegel der Martelaaren.*

BRESILLE, (*F. de*) volgens de aantekeningen van den Heere TE WATER, naar alle vermoeden, een ſtamgenoot van LODEWIJK DE BRESILLE, Edelman te *Brusſel*, en werd, in 't jaar 1567, door ALBA en zijnen Raad, gehouden voor ſchuldig te zijn aan gekwetſte Majesteit, en diensvolgens over hem het vonnis van bannisſement uitgeſproken. Hij is dezelfde, die, doch verkeerdlijk, door VAN METEREN, BREGILLE genoemd wordt.

BRESKENS, of *Breſſens*, het uitterſte of laatſte Dorp van het Eiland *Kadzand*, in *Staats-Vlaanderen*, en van geen gering aanzien. In den omtrek van deze hooge Heerlijkheid leggen verſcheidene fraaije lusthuizen.

BRETON, (*M. de*) een lid der verbondene Edelen, is, naar men meent, een zoon geweest van JAN BRETON, Heere van *Biarne*, die, in het jaar 1501, tot den adelijken ſtand verheven werd. Jammer is het, dat men van veelen, die tot dat Verbond behooren, niet dan gisſenderwijze ſpreeken kan.

Zie *Verbond en Smeekſchrift*, II. Deel, p. 299 en 300.

BREUGEL, een Dorp in *Braband*, onder de Meijerij van *den Bosch*, ook wel *Brogel* of *Bruegel* genoemd. Eigenlijk behoort dit Dorp onder 't Kwartier van *Peelland*. Het droeg in de ſchattinge, voorheen over gantsch *Braband* omgeſlagen, 165 guldens en 18 ſtuivers. *Breugel* en *Son* maaken te zamen één Ding- of Rechtbank uit, beſtaande uit zeven Schepenen, vier van *Son* en drie van *Breugel*. Ook behoort onder dit laatſte *Breugels Olen*.

Zie VAN DER HOUVE en OUDENHOVEN.

BREUGEL, (*Cornelis*) van geboorte een Amſteldammer, was eerst Pastoor te *Baerne*, en naderhand in de *Rijp*.

BREU-

BREUGEL, (*Johan*) bijgenaamd *de Fluweele*, was een zoon van PIETER BREUGEL. HOUBRAKEN meent dat JAN de grondbeginzelen zijner kunste bij zijnen vader geleerd heeft, doch dat hij naderhand tot eene gantsch andere wijze van ſchilderen overgegaan is; hij leide zig voornaamlijk toe op het ſchilderen van bloemen, en naderhand op dat van ſierlijke land- en water-gezichten, vergeetende, echter, de bloemen, fruiten, veld- en tuingewasſen niet. Tot hoe verre hij de kunst gebragt hebbe, kan men daaruit opmaaken, dat, volgens het verhaal van HOUBRAKEN, één zijner ſtukken, te *Amſteldam*, in het jaar 1713, op 't Heeren Logement verkocht werd voor 2825 guldens.

Zie *Schouwburg*, I. Deel, p. 85 en 86.

BREUKELAND, (*Jacob van*) geboren te *Naarden*, in 't *Gooiland*, in 't jaar 1666. Met zijne ouders vandaar naar *Goes* in *Zeeland* getrokken zijnde, leide hij aldaar de eerſte gronden zijner letteroeffeningen, en volbragt dezelve te *Utrecht* en te *Groningen*. In 't jaar 1689 werd hij als Predikant beroepen te *St. Anne ter Muden*; in 1696 te *Weſtſouburg*, en in 1704 te *Middelburg*, alwaar hij, in 1724, overleed.

BREUKELEN, weleer *Broeclede*, ook wel *Broecland* genaamd. Deze benaaming willen ſommigen afleiden van de *Bructeren*, die voorheen de *Zutphenſche* Kwartieren bewoonden, onderſtellende dat een gedeelte van hun zig aldaar nedergezet zou hebben. Doch anderen, met welke wij onze gedachten liefſt vereenigen zouden, zoeken den oorſprong dezer benaaminge in de gelegenheid der landen, die men voorheen *Broeklanden*, nu *Veenlanden* of *Veengronden*, noemde. De oude BEKA verhaalt, op het jaar 1203, dat *de Kennemers daar met een vloot ſchepen aankomende, de dijken doorſtaken, en alle de velden in gantsch* Amſtelland *lieten onderloopen, en de landen van Heer* Gijsbrecht *tot tot aan de uiterſte paalen van* Broekland *toe verwoesteden:* uit welk verhaal men ziet, dat door *Broeckland* niet anders dan *Breukelen* verſtaan wordt. Klaarder blijkt zulks nog uit de woorden van M. STOKE, daar hij zegt:

Die Kennemaren boeren hene/
Voor 't lant/ over al die Vene/
En verbrande te hant/
Van Amſtel al dat Lant/
En roeſden al dat ſi vonden/
Amſtel ſine veſten tien ſtonden/
Dat vernden ſi al in den grunt/
Menig appelboom viere ſtont/ (die 'er ſtond)
Wert verbrent van den Luden
Doe voeren ſi van danen te Muden/
Ende verbrenden die ſtede/
Ende Weſep al tot *Broeckede*,
Hebben ſi verheert enz. enz.

Broeckede werd het ook genoemd, in een ouden brief van het jaar 1317, waarin men leest; het *Dorp van* BROECKEDE, *in den Stichte van Utrecht;* en nog in een anderen van het jaar 1387; *de goede mannen van* BROEKEDE; en weder in een anderen: *die van* BROECKE. Boven, op het Art. BRACOLA of *Brockede*, hebben wij gezegd dat dit een Hofſtad is, daar die van het Dorp *Thule* voor te recht komen. Laat ons nu deze Hofſtad of Ambachtsheerlijkheid wat nader beſchrijven. Het gerecht van dezelve is verdeeld in drie deelen; twee daarvan behooren aan den Heere van *Neijenrode*, en het derde aan het Kapittel van *St. Pieter* te *Utrecht*. *Breukelen* is groot twee honderd vijf-en-zeventig morgens; *Breukelen* en *Neijenrodes* gerecht, agt honderd en vijftig. Deze gerechten grenzen oostwaarts aan *Breukelerwaard* en *de Vecht;* westwaarts aan *Portenge;* ten zuiden aan *Maarſenbroek* en *Theemaas*, en ten noorden aan *ter Aa*. Het deel, dat aan *St. Pieter* behoort, bevat vierhonderd en vijftig morgens, en ligt beoosten *de Vecht*, ten deele boven, en ten deele beneden het Dorp *Breukelen;* het heeft een bijzonderen Schout en Secretaris. In het jaar 1748 telde men onder geheel *Breukelen* negen-en-tagtig huizen.

Het Dorp van dezen naam legt aan de westzijde van *de Vecht*, een half uur ten zuiden van *de Nieuwerſluis*, en bijna drie uuren ten

ten noordwesten van *Utrecht*, voor het grootſte gedeelte onder het gerecht van *Neijenrode*. 't Is een vrij groot, aanzienlijk en vermaaklijk Dorp, van eenige Straaten, eene Brouwerij en veele neeringdoende huizen voorzien. Schoon de oudheid van de Kerk te *Breukelen* niet te bepaalen is, moet zij, volgens het geen SMIT 'er van gezegd heeft, bl. 44., al zeer oud zijn. De Predikant, die dezelve bedient, behoort, met die van *Ring tot den Vecht*, onder de Klasſis van *Utrecht*. In deze Kerk, die voorheen een Parochiekerk was, ſtond, vóór de tijden der Hervorminge, een Altaar, gewijd aan de *Heilige Maagd*, aan dewelke ook een Vicarij geſticht was. Een ander was gewijd aan *St. Anna*, en een derde aan *St. Pieter*. CORNELIS DUCANUS, broeder van MARTINUS, was aldaar een vermaard Pastoor, en werd, van tijd tot tijd, door bekwaame mannen van dien Godsdienst gevolgd. Zeer veel overlast leed dit Dorp in het jaar 1672, door de *Franſchen*, die 'er zig met twee ſchanſen verſterkten; verkoozen hetzelve tot hunne legerplaats, waartoe zij meer dan honderd huizen omwierpen, terwijl de bewooners geplonderd werden; waardoor *Breukelen* merkelijk verarmd is. Tot deszelfs herſtel heeft het groot getal Lustplaatſen, in deszelfs nabijheid gelegen, en waarin het voor *Maarſen* niet behoeft te zwichten, zeer veel toegebragt. Onder allen munten de Huizen van *Gunterſtein* en *Neijenrooden* uit.

BREUKELERVEEN, is een Dorp en Ambachtsheerlijkheid in 't Sticht van *Utrecht*, achter het hier voorgemelde Dorp *Breukelen*, een klein uurtje van *Tienhoven*, alwaar die van *Breukelerveen* hunnen Godsdienst verrichten. Deze Ambachtsheerlijkheid word geſchat op agt honderd vier-en-vijftig morgens, en het getal der huizen op honderd vier-en-dertig.

BREUKELERWAARD, mede een Ambachtsheerlijkheid, beſlaande een ſtreek lands van honderd zes-en-negentig morgens, en vijf honderd roeden; ligt mede bij het bovengemelde Dorp, tuſſchen *de Vecht* en het watertje *de Aa*,

BREIJ, of *Brij*, een Dorp in *Gelderland*, onder het Kwartier

van *Roermond*, in 't Drostampt *Kesfel*. Toen het Vorſtendom *Gelderland* en 't Graafſchap *Zutphen*, in het jaar 1574, geſchat waren op 75000 guldens, moest het gemelde Kwartier daarin draagen 19075 guldens, het Drostampt 3433, en dit Dorp 228 gl. 16 ſt. 1½ penn.: zijnde dezelfde omſlagen als die voor het Dorp *Blerik* en *Kesfel*.

Zie HALMA, volgens VAN DER HOUVE.

BRIDORP, *Brijdorp*, of bij verkorting *Briepe* genaamd, is eene wijduitgeſtrekte Ambachtsheerlijkheid in *Zeeland*, in 't land van *Schouwen*, waarvan het voorheen één der zes deelen was. In het jaar 1692 was de grootte van *Bridorp* 1377 gemeten roeden ſteenſchietens, en in 1749, volgens dezelfde Steenrollen, 91 gemeten roeden. Het Dorp, welk voorheen aan gemelde Ambachtsheerlijkheid behoorde, moet vrij aanzienlijk geweest zijn, vermits Graaf FLORIS DE VIJFDE voorneemens was, hetzelve, benevens *Arnemuiden*, tot eene Koopſtad te verheffen, aan welke beide plaatſen, in den jaare 1288, ook tolvrijheid verleend werd. Doch hoe groot het ook geweest zij, 'er is thans niet meer van te vinden, dan het Kerkhof en eenige geringe overblijfzelen; al het overige is door het water verzwolgen.

Zie SMALLEGANGE, *Oudheden van Zeeland*, II. Deel.

BRIEL, (*De*) de elfde Stad in den rang der ſtemmende Steden van 't Zuiderkwartier van *Holland*, in het *Land van Voorne*, niet verre van den mond der *Maaze*, ſchuin tegenover den noordwesterhoek van het Eiland *Roozenburg*; drie en een half uur van *Delft*, en bijna vier uuren van *Rotterdam*. Deze Stad heeft haaren naam ontleend van het gat des *Rhijns*, de *Helius*, of *Heel* genaamd, 't welk aldaar zeer breed is; zij plagt daarom oudtijds genaamd te worden de *Breehil*, of *Briheel*, 't welk in den naam van *Briel* veranderd is. Wat haare Oudheid aangaat, het is met geen zekerheid te zeggen, wanneer zij gebouwd is. Daar zijn 'er die meenen, dat zulks geſchied zou zijn na de vernieling van 't kasteel *Helium*, welks beſtaan, gelijk den Oudheidkundigen bekend is, door veelen geheel ontkend wordt. (Zie, onder anderen, ALTING, fol. 82.) Wij willen ons niet inlaaten in de twisten, die

die bij ſommigen plaats gehad hebben, of *de Briel* onder *Zeeland*, dan onder *Holland* behoore; dien het lust, hiervoor het voor en tegen te weeten, leeze VAN LEEUWEN en BOXHORN. Wegens de oudheid van den *Briel* moeten wij nog aantekenen, dat dezelve, volgens veele Schrijvers, in de jaaren 1372 en 1388, reeds eene aanzienlijke Stad genoemd wordt. Wat derzelver Grootte betreft, deze kan men opmaaken uit het getal der huizen en bewooners; wordende het eerstgemelde op negen honderd veertig, en het andere op bijna vijf duizend begroot. De Sterkte der Stad beſtaat in haare haven, poorten en vestingwerken. De haven loopt van de *Maas*, tusſchen twee hoofden, na en voorbij de rechterzijde van de *Waterpoort*, in de Stad. Zij heeft een tamelijke lengte, en verdeelt zig, even voorbij gemelde poort, in twee takken, waarvan de rechter door een gedeelte der Stad loopt. Op of aan 't einde van dien tak is een ruim langwerpig vierkant dok, geſchikt ter berginge van ſchepen. Gemelde haven is met zeer goede ſluizen, ſchutdeuren en eenen Duiker voorzien; men wil dat zij in het jaar 1576 gemaakt is. Ook was, aan den mond dezer haven, een ſterk Fort aangelegd, 't welk, echter, van tijd tot tijd verminderd is. Het getal der poorten van den *Briel*, is vier: de *Waterpoort*, de *Noordpoort*, de *Langepoort* en de *Kampoort*; de drie laatstgenoemden zijn, na den aanleg der tegenwoordige vestingwerken, eerst volbouwd, naamlijk in de jaaren 1704, 1705 en 1709. In den aanvang dezer eeuwe, zijn de vestingwerken merkelijk verbeterd, en verſcheidene nieuwe daar bij aangelegd; zodat dezelve thans beſtaan uit een Kapitaalen of hoofdwal, negen Bolwerken, en vijf Ravelijnen, ter behoorlijke plaatſe tusſchen de bolwerken ingelegd. Aan den Maaskant is de hoofdwal met ſteen opgehaald, en met twee Conterſcharpen en bedekte wegen gedekt, waarbij de voornoemde ſluizen mede van het grootſte belang zijn. De Bezetting beſtaat 'er doorgaans uit agt kompagniën Voetvolk. Deze ſtonden voorheen, met die van *Hellevoetſluis*, onder een zelfden Kommandeur; doch, volgens beſluit van den 17den November 1724, is ſedert in iedere plaatſe een Majoor aangeſteld. Tegenwoordig is in den *Briel* een Sergeant-Majoor of Wachtmeeſter. Wat de kerklijke gebouwen betreft, het oudſte daarvan, welks

ſtichting onzeker is, is de Groote Kerk, welëer aan ST. CATHARINA gewijd. Het is bekend, dat daarin (1337), door Heer GERARD VAN VOORN, een Kapittel van agt Kanunniken geſticht is. Uit een opſchrift aan den Toren ziet men, dat dezelve in 1417 gebouwd, in 1456 ingeſtort, en in 1462 herbouwd is. Hij heeft de hoogte van drie honderd en twintig trappen; rust op zwaare kolommen; is met uurwerk en klokkenſpel voorzien, en dient, in het winterſaiſoen, den zeelieden voor een baak. De kerk is met een fraai orgel verſierd, en pronkt ook met de fraaie graf-ſtede van den Admiraal PHILIPS VAN ALMONDE, aldaar opgericht in het jaar 1711.

De tweede Kerk is de *Maarlandſche*, van welke men zegt dat zij, in 1440, door FRANK VAN BORSSELEN, als Heer van *Voorn*, geſticht werd. Zij is, bouwvallig zijnde, in 1617 herbouwd. De Hervormde Gemeente wordt bediend door drie Predikanten, die tot de Klasſis van *Voorne* behooren.

De *Waalſche Kerk*, die welëer ten gebruike der *Engelſchen* geſchikt was, is mede een aanzienlijk gebouw, en wordt door éénen Predikant bediend. De *Lutherſchen* en de *Doopsgezinden* hebben 'er geene Kerken, maar men vindt 'er ééne van de *Remonſtranten*, die 'er mede éénen Predikant hebben. Ook hebben de *Roomschgezinden*, die tot de *Janſenisten* behooren, 'er eene Staatie. Welëer waren 'er zes Kloosters; doch zij zijn deels vernietigd, deels tot andere gebruiken geſchikt. De verdere geestlijke gebouwen zijn het Gasthuis, het Oude-Vrouwenhuis, het Weeshuis, de Latijnſche School, enz.

Onder de Wereldlijke gebouwen komt allereerst in aanmerkinge het Stadhuis, voorts de Waag; het Gemeenelands en Stads Gevangenhuis van *den Briel* en den *Lande van Voorn;* de Magazijnen; Stads- of St. Joris-doele, waarin de Burgerkrijksraad eene ruime [illegible]verpig vierkante kamer heeft; en eindelijk het Commandeursh[illegible]s. Alle deze gebouwen, om dat zij wel onderhouden worden, zijn vrij aanzienlijk.

Den Briel is, reeds van oude tijden af, met verſcheiden Voorrechten begiftigd geworden, onder anderen met het recht van eene Vuurbaak te mogen ſtellen, verleend in 1280, 1333, 1338 en 1358; vrijdom van 't Stapelrecht te *Dordrecht*, in 1394, en

het

het recht van Exue, in 1497. Een misdaadiger mogt aldaar niet meer verbeuren dan vijftig ponden. Grooter voorrecht, echter, is het, dat deze Stad niet alleenlijk zitting en ſtem heeft in de Vergaderinge der Staaten van *Holland*, en op haare beurt in het Kollegie der Gecommitteerde Raaden, maar ook in de Kamer ter Auditie van des gemeenen lands rekeningen van *Holland*, en in 't Kollegie ter Admiraliteit op de *Maaze*. Nog heeft *den Briel*, benevens *Delft*, *Rotterdam*, *Schiedam* en *Enkhuizen*, bewind over de groote visſcherij. Ook ſtelt de Regeering aldaar eenen Heemraad in het Kollegie van Opperdijkgraaf en Heemraaden van het *Land van Voorne*.

De Regeering der Stad beſtaat uit één' Baljuw, twee Burgemeeſteren, zeven Schepenen en twee Raaden. Voorts een Kollegie van vijftien Vroedſchappen, één Penſionaris, één Sekretaris en één Subſtituit Secretaris.

Eertijds bloeide in *den Briel* de Handel, door de Haringvisſcherij, die 'er naderhand geheel verloopen is. Thans wordt 'er nog eenige koophandel gedreeven in Graanen en in Meekrap. De graanmarkt wordt 'er 's Maandags gehouden. Ook houdt men 'er eene vrije jaarmarkt.

Onder de Geleerde en Vermaarde mannen, die deze Stad heeft voortgebragt, verdienen genoemd te worden de alombekende ENGEL MERULA en K. NIEUSTAD, Hoogleeraars in de Rechten te *Leiden*; DIRK VAN DAM, MARTEN HARPERTSZ. TROMP, WITTE CORNELISSE DE WITT, PHILIPS VAN ALMONDE, en andere.

Onder de regeering van Hertog ALBRECHT VAN BEIJEREN werd de Stad *Briel*, nevens de *Landen van Voorn*, in het jaar 1397, belast met het leveren van honderd gewapende mannen, vier Smeden, vier Timmerlieden en vier Metzelaars, ten dienſte van het leger tegen de *Oostfriezen*. In 1471 werden 'er eenige Zeeroovers gevangelijk binnen gebragt en geſtraft; het nadeel, door derzelver medemakkers, van toen af tot in 't jaar 1490, veroorzaakt, gevoegd bij de twisten der *Hoekſchen* en *Kabbeljaauwſchen*, waarin *de Briel*, in 1488 en 1489, rijklijk deelde, was niet gering. In 't jaar 1566 maakte de Kerkhervorming aldaar reeds eenigen opgang; zelfs werd zij door de Stads Regenten aangenomen: waarom deze naderhand van hunne ampten ontzet

en vier-en-twintig Burgers gebannen werden. Het geen, echter, *den Briel* in onze Geſchiedenisſen meest beroemd gemaakt heeft, is de bekende inneeming door de Watergeuzen; eene daad, welke door vijand en vriend eenpaariglijk gehouden wordt voor de herſtelling, of liever voor de grondlegging der Nederlandſche Vrijheid: waarom, bij ſommige welmeenenden, de dag van den *eerſten April* nog jaarlijks als een bijzondere gedenkdag word gevierd. De Helden, door welke deze daad verricht werd, waren, volgens BOR en anderen, BARTHOLD ENTES VAN MENTHEDA, Vice-Admiraal, onder bevel van den Admiraal Graave VAN LUMEI; Jonker WILLEM VAN TRESLONG; Jonker JACOB KABBELJAAUW; GUILLIAUME, Graaf van *Gent;* Kapitein LOY; JAN KLAASSE SPIEGEL; NICOLAAS RUIGHAVER; JACOB SYMONSZ. DE RYK; JAN SYMONSE ROL; WOUTER FRANSE; FOKKE ABELS; Kapitein DAEM; ROBOL MAARTEN MERONS; GILLIS STELTMAN; HENDRIK THOMASSE; Kapitein GELEIN; ELLER VLIERHOP; MARINUS BRAND; Kapitein JELMER; BRUIN VAN UTRECHT; KORNELIS LOUFZE VAN EVERDINGEN; OOM HEDDING; D'OVELENS; LANCELOT VAN BREDERODE; VAN ZWIETEN; DIRK DUIVEL; JACQUES HENNEBERT; JACOB ANTHONIESZ en SALOMON VAN DER HOEVE. De zes laatstgenoemden worden niet door BOR, maar door HOOFT genoemd. Ook vindt men bij anderen nog grooter verſchil. BOR en HOOFT noemen OOM HEDDING en D'OVELENS, als twee perſoonen, welke VAN MEETEREN ſlechts als één perſoon noemt, zeggende OOM HEDDING DOVELENS *van Antwerpen.* Het zal den leezer niet onaangenaam zijn, deze gewigtige gebeurtenis hier kortlijk gemeld te vinden.

De Watergeuzen, op bevel van Koningin ELISABETH, de *Engelſche* havens hebbende moeten ruimen, en geen ſmaak in zeeſchuimen meer vindende, leiden het toe om iets loflijker te verrichten. Met zes-en-twintig ſchepen *Engeland* verlaaten hebbende, was het oogmerk de vloot van ALBA optezoeken, en indien dit mislukte, *Enkhuizen* of eenige andere plaats in 't Noorderkwartier aantetasten. Van de Vloot niets vindende dan twee ſchepen, waren dezelven ſpoedig prijs gemaakt; en alzo de wind, tot het tweede oogmerk, niet dienſtig was, moesten zij de *Maas* binnen loopen. De ſchepen van DAAM en BRANDT hadden den voortogt, en werden door de vier-en-twintig anderen gevolgd.

Men

Men weet dat zij op niets minder dachten, dan om zig van *den Briel* te verzekeren. Doch, op Zondag middag omtrent twee uuren, zijnde den eerſten April 1572, ſtreeken zij voor *den Briel* het zeil. De Inwooners hielden hen voor koopvaarders. De *Brielſche* Veerman JAN PIETERSZOON KOPPESTOK was de eenige, die om de Watergeuzen dacht. Zo dra hij dit denkbeeld aan eenigen zijner Paſsagiers bekend gemaakt had, bevong de ſchrik hen dermaate, dat zij zig weder te rug deeden brengen. KOPPESTOK zig dan van hun ontlast hebbende, voer naar de Vloot, en vraagde naar BLOIS VAN TRESLONG, wiens vader welëer Baljuw van *den Briel* en van den *Lande van Voorne* geweest was. Dezen gevonden en verwelkomd hebbende, werd KOPPESTOK terſtond bij LUMEI gebragt, door wien hem te kennen gegeeven werd, dat hij eenen aanſlag op de Stad moest waagen. De Veerman liet zig beweegen, om een boodſchap van LUMEI in de Stad te doen, en nam, als een geloofsteken, den Zegelring van TRESLONG mede. Aan land gekomen zijnde, werd hem de poort geopend; hij begaf zig terſtond naar het Stadhuis, zig niet ſtoorende aan de goede of kwaade woorden, die hem nageroepen werden. Aan de Wethouderſchap maakte hij bekend, hoe hem, door LUMEI, TRESLONG en andere Hoplieden van den Prins, bevolen was te verzoeken, dat de Magiſtraat twee Gemagtigden naar buiten wilde zenden, om met hun te ſpreeken, onder beloſte van hen vrij en vrank te rug te zullen laaten keeren, alzo men niets voorhad, dan het volk van den Tienden Penning en ALBA's dwinglandij te ontheffen; hij vertoonde, ten bewijze van zijnen last, den Zegelring. Burgemeeſter NECKER vraagde hem, hoe ſterk men was? Hij ſtaat 'er in den blinde na, en zegt *viif duizend mannen;* welk onbezonnen antwoord zulk een algemeenen ſchrik veroorzaakte, dat zij terſtond aan het ſtemmen gingen, op wien de bezending vallen zou. De twee daar toe benoemden gingen ſchoorvoetende mede, om in zeker huis, tuſſchen het Hoofd en de Stad, het voorſtel van LUMEI, Graave *van der Mark*, te hooren. Deze eichte, uit 's Prinſen naam, als Stadhouder des Konings, de Stad op, en gaf aan de afgezondenen twee uuren tijds tot beraad; waarmede hij hen liet vertrekken. Intuſſchen was van binnen alles in beweeginge: ieder zakte en pak-

pakte wat hij kon, en vluchtte daarmede naar buiten. Het krijgsvolk, dat reeds ontſcheept en tot voor de Poort genaderd was, vraagde, *of men hen zou binnen laaten, dan of zij zig zelven den weg daar toe moesten baanen?* Bovengemelde Burgemeeſter BECKER was de eerſte, die in den Raad tot de overgaave ſtemde; na hem deed zulks KLAAS JANSSE KOEKEBAKKER, en vervolgens meer anderen; doch niemand wilde de eerſte zijn om het antwoord te geeven. Intuſſchen weeken de vermogendſten ter Stad uit, en de gemeenen ſcheenen 'er voor, om LUMEI binnen te laaten. Deze, onkundig hoe het van binnen geſteld was, en duchtende dat zij bezig waren met zig te verſterken, rukte, vóór dat Burgemeeſteren hem antwoord zonden, met twee Regimenten ſtadwaarts; het eene werd aangevoerd door TRESLONG. Aan de *Zuidpoort* liep de Rentmeeſter JOAN VAN DUIVENVOORDEN, die het meende te ontvluchten, de zijnen in den mond, en wederhield zijne Soldaaten hem aantevallen. De andere troep, die door ROBOL aangevoerd werd, naderde de *Noordpoort*, die zij, met bijeengezamelde rijstakken, ſtroo en pek, in den brand ſtak, en vervolgens, met het einde van eenen mast, openliep. Des avonds tuſſchen agt en negen uuren werden zij meeſter van de Stad. LUMEI trok de *Noord-* en TRESLONG de *Zuidpoort* in, in alles met bijna twee honderd en vijftig mannen, zijnde deels *Luikerwaalen*, deels gevluchte Nederlanders; doch allen wakkere gasten, die geen gevaar ſchroomden; wier gemoed tegen de Spanjaarden verbitterd was, en die onwetende den grondſlag van de vrijheid bewerkten. De Burgerij vond geene reden om zig te beklaagen. Doch allerdeerlijkst, en zelfs ſchandelijk, was de woede tegen de Geestlijkheid. Daags daaraan moesten het de weerelooze Beelden misgelden; wordende, met eene ongehoorde dolheid, de Kerken en Kloosters geplonderd, en alle de Geestlijken, waaronder ook de Nonnen van *St. Clara*, ter Stad uitgejaagd. LUMEI meende de Stad in den brand te ſteeken, en met ſchande te verlaaten; doch ſommigen van zijne togtgenooten verzetteden zig daar tegen, en beſlooten tot eene manlijke verdediging. ORANJE, wien van de zaak kennis gegeeven was, keurde 't laatſte voor het beste, en beval zulks ook aan LUMEI, met belofte van onderſtand. Zo goed mogelijk was werd vervolgens *den*

Briel

Briel verſterkt, en in ſtaat geſteld om ALBA te kunnen afwachten. Deze, om 'er zig weder meeſter van te maaken, beval den Graave VAN BOSSU, van *Utrecht* derwaarts te trekken, en *den Briel* te herneemen. Deerlijk bezuurde *Rotterdam* de mislukte onderneeming van BOSSU, die, om zig van zijn verlies voor *den Briel* te wreeken, de Burgers aldaar ſchandelijk deed vermoorden. De Stad, na deze onverwachte verovering, welke moeite de Spaanſchen ook naderhand te werk ſtelden, om 'er wederom meeſter van te worden, bleef aan der Staaten zijde.

In den jaare 1585 werd *den Briel* aan de kroon van *Engeland* in pandſchap gegeeven, en voorzien met eene *Engelſche* Bezetting, die 'er bleef tot den 14den Junij 1616. Deszelfs vrijdom werd in dat jaar bewerkt, door den Heer JAN VAN OLDENBARNEVELD. Hiermede werd het Land de grootſte dienst beweezen, ſchoon die bevrijding bijna drie millioenen guldens gekost hadt.

Rijklijk hadden die van *den Briel* hun aandeel in de binnenlandſche beroerten, ontſtaan uit de Kerklijke twisten tuſschen de Remonſtranten en Contra-Remonſtranten, de Regeering was 'er van den beginne af, de eerstgenoemden ten ſterkſten toegedaan. Zeer groot waren 'er de beweegingen, toen de Magiſtraat beſloot tot de de afzetting van den Gereformeerden Predikant WILLEM CRYNSZOON; welk beſluit zij, in de maand Augustus des jaars 1617, daadlijk te werk ſtelde. Zij, die gemelden Predikant toegedaan waren, dreigden, zig met geweld meeſter van de Kerk te zullen maaken; doch de Bezetting hield hen in teugel. Grooten ſteun vonden de Gereformeerden aan Prins MAURITS, die 'er twee Regimenten voetvolk deed inrukken: zodat de beide partijen toen ieder een ſteun hadden. Aan de Gereformeerden, die men 'er het houden van alle vergaderingen ten ſtrengſten verboden had, werd, in het jaar 1618, de *Maarlandſche Kerk* ingeruimd. In de maand September verſcheen 'er de Prins, die 'er verandering in de Regeering maakte; waarmede de Gereformeerden geheel de overhand bekwamen, en aan de gemelde twisten een perk geſteld werd.

In het jaar 1651 ontſtonden in *den Briel* wederom hevige twisten, over de Magiſtraatsbeſtelling, die, echter, door Gemagtigden van wegen de Staaten van *Holland*, goed en ſpoedig be-

beſlist werden. De geſchillen, in het jaar 1661, tusſchen deze Stad en *Rotterdam*, ontſtaan, over het aanſtellen van nieuwe Lootzen, werden zo hevig, dat men daaraan den naam van *den Brielſchen Oorlog* gaf. Die van *Rotterdam* deeden de *Brielſche* Marktſchepen aan ketenen leggen, en de *Rotterdamſche* Lootzen werden in *den Briel* in beſlag genomen. Deze twisten werden eerst langen tijd daarna beſlist, door eene overeenkomst, dat de Lootzen in *den Briel* zouden woonachtig moeten weezen. Telkens, echter, ontſtonden 'er nieuwe zwaarigheden.

Groot gevaar liep deze Stad, in het jaar 1672, zo wel door de *Engelſche* als *Franſche* Vlooten. De Regeering verzocht, in 1673, om een talrijker Bezetting; doch men antwoordde, dat het volk niet gemist kon worden. De zuide winden alleen beletteden de vijanden te landen. Toen, in 't jaar 1702, zo wel voor *den Briel* als andere kusten, alle behoorelijke zorg gedraagen was, bleef de Stad, gelijk in de volgende oorlogen, onaangeroerd; zodat 'er na dien tijd geene zaaken van belang zijn voorgevallen.

Het oudſte Wapen en Zegel dezer Stad was een Paal, en aan wederzijden van denzelven een Zalm. In laatere tijden was het een prachtig Kasteel of Slot, aan beide zijde met Kanteelingen en Torens, en in 't midden met het wapen van de Heeren van *Voorne*; waarbij naderhand nog de Centauren, als Supports of Wapenſchilddragers, gevoegd zijn.

Bovengemelde inneeming van *den Briel* door de Watergeuzen heeft de Stad zo beroemd gemaakt, dat alle onze Nederlandſche Hiſtorieſchrijvers van haar gewaagd hebben. ALKEMADE heeft 'er eene afzonderlijke beſchrijving van vervaardigd, in 't jaar 1729, te *Rotterdam*, met eenige hoofddeelen en noodige bijvoegzelen, door deszelfs ſchoonzoon, den Heer VAN DER SCHELLING, in folio, in 't licht gebragt, onder den tijtel, *Beſchrijving van de Stad Briel en den Lande van Voorne*. In dezelve vindt men alles met veel naauwkeurigheid zamengeſteld; zij beſtaat in twee deelen, met de noodige kaarten.

BRIELEN, (*De*) of *Brielerſloot*, een Heerenhuis in *Gelderland*, liggende rondsom in zijne vijvers, nabij het Dorp *Voorthuizen*. Het behoort aan de Freulen VAN BENTINCK.

BRIELSCHE NIEUWLAND, een Dorp op het Eiland *Voorn*. De Predikant daarvan behoort onder de Klasſis van *Voorne* en *Putten*.

BRIENEN, (*Abraham van*) onder de Roomſche Godgeleerden in de *Nederlanden* zeer vermaard. Hij werd, in het jaar 1638, toen hij Paſtoor in de *Veenen*, onder het *Sticht*, was, met JACOBUS DE LA TORRE, door den Biſſchop PHILIPPUS ROVENIUS, naar *Rome* gezonden, ter beſlisſinge van de ontſtaane geſchillen, als ook om eerbiedigheid aan den ſtoel van *Rome* te bewijzen. Die reize ondernam hij, in 1655, andermaal, na reeds voorheen tot Paſtoor van *St. Geertrui* te zijn verheeven. Ten tijde van JOANNES VAN NEERKASSEL werd hij tot deszelfs Raadsheer en Vikaris van 't *Utrechtſche* Bisdom verkoozen. Hij was aldaar in het begin der zeventiende Eeuwe geboren, en ſtierf op den 19den September 1680, in den ouderdom van tagtig jaaren. Zijne ſchriften zijn te *Leiden*, in 't jaar 1769, herdrukt.

Zie *Bat. Sacra* en *Oudh. van Utrecht*.

BRIESKERK, voorheen een voortreffelijk Dorp en Ambachtsheerlijkheid, op het Eiland *Schouwen*, doch thans door de golven geheel verſlonden.

BRIGANTICUS, (*Julius*) was een zusters zoon van CLAUDIUS CIVILIS, en dus een geboren *Batavier*. Onder de *Romeinen*, tot welke hij overgegaan was, bekleedde hij den rang van Overſte over eenen bijzonderen vleugel. Ten tijde van VITELLIUS maakte hij zig zeer vermaard. Ook was hij één van hun, die, onder beleid van ALPHENUS VARUS, den Keizer OTTO, bij *Brediacum*, hielpen verſlaan. Van hem wordt gezegd, dat hij omkwam in den ſtrijd tegen zijnen oom CLAUDIUS CIVILIS. Op het Art. CIVILIS zullen wij hem nader leeren kennen.

Zie TACITUS *Historie*, II. Boek, cap. 22, 42, 66 en 70.

BRIGDAMME, de tegenwoordige benaaming van een *Zeeuwsch* Dorp en Heerlijkheid, welëer *Brugdamme* en *Breedamme* genaamd, liggende een klein half uur noordwaards van *Middelburg*. Welëer behoorde het aan de Heeren VAN BORSSELEN, een tak van welk

welk geſlacht daarnaar den naam van BORSSELEN VAN BRIGDAMME voerde, zo als op het Art. BORSSELEN is aangeweezen. Hertog AALBREGT ontnam het, in den jaare 1358, aan BOUDEWIJN VAN BRIGDAMME, en ſchonk het aan *Middelburg*. Volgens een verdrag ſtond *Middelburg* het weder af aan deszelfs zoon, mids het een erfleen van die Stad bleeve, en hij of zijne nakomelingen daarop nooit een ſteenen burgt of huis zouden ſtichten. Naderhand is *Brigdamme*, of *Bridam*, zo als het in het *Handboek der Utrechtſche Kerke* ook genoemd wordt, aan het aanzienlijke geſlacht der Heeren LAMPSINS gekomen, en van die aan dat van D'ASSONVILLE. GARGON en meer anderen leiden den naam van *Brigdam* af van BRIGITTA, aan welke de Kapel aldaar was gewijd; ſchoon anderen dien naam afleiden van *Brug* en *Dam*, als van het oude wapen, dat een *Dam* en *Brug* voerde. De oudheid dezer plaatze wordt afgeleid van de vrijheid, welke Biſſchop DIRK, in het jaar 1245, gaf, tot de vernieuwing van de Kapel aldaar. Nog voor weinige jaaren zag men 'er een vervallen muur, of het overblijfzel eener vervallene Kerke, die, of in het beleg van *Middelburg*, of in de beeldſtorminge, of mogelijk ook wel door den tijd, verwoest is. De Regeering van dit Dorp beſtaat, even als van alle de overigen van *Walcheren*, uit een Schout, eenige Schepenen en een Secretaris, die door den Ambachtsheer aangeſteld worden.

Zie BOXHORN, *Oudh. van Zeeland.* GARGON, *Walcherſche Arcadia*, I. Deel, enz.

BRIL, (*Jacob*) werd geboren te *Leiden*, den 21ſten Januarij 1639, van geringe ouders. Het gevolg hier van was, dat hij, in zijne jeugd, zig onder de wollewasſchers, bevond. Maar reeds onder dat bedrijf gaf hij blijken van eenen vernuftigen geest en zedigen inborst. Veeltijds vervoegde hij zig bij zulke mannen, uit wier zedelesſen hij nut kon trekken. Tot rijpere jaaren gekomen zijnde, toonde hij dikmaals weinig ſmaaks in de leere der Gereformeerden te vinden; maar tevens ook niet in die van anderen: waarom hij zig der bijwooninge van den openbaaren Godsdienst onttrok. Zij, die hem gunſtig zijn, ſchrijven zulkstoe aan naauwgezetheid van geest, doch anderen aan hoogmoed en twist-

twistzucht. Die onpartijdig over hem oordeelen, zeggen, dat zijne gedachten meestal verkeerd, doch zijn leven onberispelijk was. Hij ſtierf in 1700. Zijne ſchriften zijn bekend onder den tijtel van, *De werken van den Hoogverlichten* JACOB BRIL.

BRINIO, bij ſommigen een *Kaninefaat*, bij anderen een *Kennemerlander* genoemd. Zeker is het dat hij, ten tijde van CLAUDIUS CIVILIS, van eenen hoogadelijken ſtam afkomſtig, hoofd der *Kennemers* en een man van ſtouten aart was. Hij volgde de voetſtappen zijns vaders, met zig tegen de *Romeinen* te verzetten. Daardoor aan de neiging des volks voldoende, werd hij, volgens het gebruik dier tijden, in navolginge van de aloude *Franken*, als hun legerhoofd, op een ſchild gezet, en op hunne ſchouders gedraagen, toen zij hem tot hunnen Hoofdman verkoozen. Hij verëenigde zig met CIVILIS, en joeg ook de *Friezen* tegen de *Romeinen* in het harnas. Met die verëende magt vielen zij op het winterleger der *Romeinen* aan; ſloegen en plonderden twee Benden, welke, naar men wil, op het Huis *te Britten* en *Roomburg* gelegerd waren. Ook koelden zij hunnen moed op de zoetelaars, die, als nog van den oorlog onkundig, door hen mede beroofd werden: zelfs noodzaakten zij de Romeinen, hunne legerplaatſen in den brand te ſtecken.

Zie van hem TACITUS, VAN DER HOUVE, PONTANUS, SCHOTANUS, CLUVERIUS, enz.

BRINK, (*Den*) een aanzienlijk Heerenhuis in *Gelderland*, onder 't Richterampt van den *Veluwenzoom*, in de nabijheid van het Dorp *Velp*. *Brink* behoort aan den Baron VAN RENESSE.

BRINK, (*Hendrik*) geboren te *Franeker*, werd Predikant te *Utrecht*, alwaar hij, in den jaare 1723, overleed. Hij heeft zig beroemd gemaakt door zijne ſchriften, tegen DEURHOF en BEKKER.

BRITTEN, (*'t Huis te*) of *Brittenburg*, lag, volgens GUICIARDIJN, bijna zestien honderd paſſen of ſchreden van *Katwijk op Zee*, aan den oever der Noordzee, door welke het ook verſlon-

den is. Schoon de gedachten omtrent den ſtichter van dit huis verſchillende zijn, houdt men, echter, voor zeker, dat het door de Romeinen gebouwd is, om te dienen tot een wapenhuis, zo te land als ter zee. Zelfs wordt het door de meeſten gehouden voor het oudſte Kasteel, dat in deze landen bekend was. Die beweeren dat Keizer CAJUS CALIGULA het heeft aangeleid, bepaalen den tijd daar van op veertig jaaren vóór CHRISTUS geboorte. Na dat het bouwvallig geworden was, wil men dat het, omtrent het jaar 210, door LUCIUS SEPTIMUS SEVERUS, tot het zelfde oogmerk, weder opgebouwd is; 't welk bevestigd wordt, uit den ſteen, die, in het jaar 1520, bij laag water gevonden werd, en nog heden op den Huize van *Wasſenaar* bewaard wordt. Deze ſteen heeft de hoogte van vier en de breedte van zes voeten. Het opſchrift daarvan luidt in 't Nederduitsch als volgt:

KEIZER LUCIUS SEPTIMUS, *en* KEIZER MARCUS AURELIUS ANTONINUS, *hebben 't Wapenhuis van de XV Bende der vrijwillige Soldaaten, dat door ouderdom vervallen was, weder laaten opbouwen, onder* Valerius Pudens, *den Agustaliſchen Stadhouder des Schouts, door het beſtel van den Krijgsoverſte* Cæcilius Bato.

Hier door word tevens de oudheid van dit huis geſtaafd, hoewel 'er gevonden worden, die dit bewijs trachten te ontzenuwen, met te zeggen, dat deze ſteen, niet in den jaare 1520, aan de zee, ter plaatſe alwaar welëer dit huis geſtaan heeft, gevonden is; maar, in het jaar 1502, te *Roomburg*, bij *Leiden*, door eenen Boer is opgegraaven. Nogthans zijn de meeſte Schrijvers voor de eerſte gedachten. SUETONIUS, die in de eerſte Eeuwe na CHRISTUS's geboorte, naamlijk omtrent den tijd van DOMITIAAN, geleefd en geſchreeven heeft, verhaalt den dwaazen togt van CAJUS CALIGULA, en voegt 'er bij, dat deze Keizer, daar ter plaatſe eenen hoogen toren deed bouwen, om voor de zeevaarenden, door het branden van lichten op denzelven, ten baake te dienen. Ook zijn 'er die willen, dat Keizer SEVERUS, van dien Toren, welke ten zijnen tijde reeds vervallen was, het *Huis te Britten* gebouwd, en dus 't gemelde huis niet enkel *herbouwd* zou hebben,

ben, alzo het, vóór dien tijd, onbekend was. Anderen, daarentegen beroepen zig, als een onwederlegbaar bewijs, op den gemelden ſteen, en deszelfs opſchrift. Anderen wederom, die zig bevlijtigd hebben om de oude gedenkſtukken nateſpooren, zijn van oordeel, dat dit wapenhuis door JULIUS CÆZAR, kort vóór het begin onzer tijdrekeninge, of door CLAUDIUS, kort na den dood van CHRISTUS, gebouwd is. Nog anderen ſchrijven de ſtichting toe aan DRUZUS, in het jaar 18. Doch wat baat het, alle deze giſſingen bijeen te brengen, daar dezelven tog geene zekerheid hebben? Men bepaale zig derhalven bij hen, die 't met het opſchrift des gemelden ſteens houden.

Wat nu betreft den oorſprong van den naam *Britten* of *Brittenburg*, deze wordt afgeleid van de bekwaame gelegenheid aldaar, tot den overvaart naar *Brittanje* of *Engeland*, en ook daarvan, dat een gedeelte van *Batavia* toen den naam van *Brittia* voerde, gelijk uit PROCOPIUS te zien is; of wel daarvan, dat de nabuurige zee, volgens PLINIUS, de *Brittanniſche Zee* genaamd werd. Wij zullen hier bijvoegen, het geen de groote H. DE GROOT, in zijn boekje van *de Oudheid der Bataviſche Republiek*, in het vierde Hoofdſtuk, op de woorden van PROCOPIUS heeft aangetekend.

„ *Wonder is het voorwaar, dat men in* Procopius *leest, dat in den* Oceaan, *omtrent de uitwateringen van den* Rhijn, *het Eiland der Britten heeft geleegen, recht tegen* Brittanniën *over, en dat het bewaard werd door drieërlei volk*, Brittons, Engelſchen *en* Vriezen, *en dat 'er uit hun veele jaarlijks naar de onbewoonde of onbebouwde landen der Franken verhuisden, daar zij op het Eiland gantſch geen recht hadden, als het welke door zijn eigen Koningrn geregeerd werd, echter dat voor het hunne wilde gehouden hebben. Dat over zulks de Koningen der* Franken, *in een gezantſchap van hun naar* Conſtantinopolen, *aan den Keizer* Justiniaan *gezonden, te gelijk eenige lieden uit dit Eiland afgevaardigd had, om daardoor eenigzints de Heerſchappij over dat Eiland te betoonen. Dat* Brittia *of* Batavia, *of immers eenig gedeelte daarvan, zeewaarts aangelegen, zo genoemd kan geweest zijn, kan met recht en niet zonder reden gezegd worden, dewijl het vast en ſeker is, dat geen ander zo-*

danig Eiland in den Oceaan *en de uitwateringen van den* Rhijn *geweest is; ook met een, dat 'er op de Bataviſche zeeſtrant, in het midden van de Kille en boezem van den Rhijn, een Kasteel,* te Britten *genaamd, daarvan men noch huidendaagsch de voetſpooren en overblijfzels ziet, geſtaan heeft. Het is niet vreemd, dat dit Kasteel, heeft medegedeeld, eveneens als bij ons het* Vlie, *in den ouden naam zo van de Rivier, als van het Kasteel, En met een van het Eiland draagt. Dit dan, dus geſteld, en dat, behalven de ingeborenen, (die wij gezegd hebben dat toen al den naam van* Friezen *droegen) noch twee Vrienden en Buitenlanders, namelijk* Engelſchen, *een oud Duitsch Volk, en de* Brittons, *dit Eiland mede bewoond hebben, zijn mooglijk door den overlast van de* Pictons, (*die van* Poictou) *of van de* Noormannen, *genoodzaakt geweest hun Vaderland te verlaaten en veiliger rustplaats te zoeken. Het is buiten twist, dat de* Engelſchen *gezamentlijk met de* Saxen, *de Noorderſtrant en de Kust naast aan die der* Batavieren *bezeten hebben, en dat zij van daar, op onderſcheiden tijden naar* Brittanniën *zijn overgeſcheept. Ook is bekend, dat* Wilebrord *naar dien tijd uit* Engeland *herwaards overgekoomen is, dat hij onze voorvaderen de waarheid van den Christelijken Godsdienst verkondigt, en geene andere taal, dan die toen bij de* Engelſchen *in gebruik was, geſprooken heeft. Ook is het niet onwaarſchijnlijk, dat de* Brittons, *zo wel op de Franſche Zeekusten van Bretagne, als in deze onze Moeraſſen, hun ſchuil- en verblijfplaats gezogt zullen hebben.* Van dit Kasteel, zegt DE GROOT verder, handelt ADRIANUS JUNIUS, in een bijzonder Hoofdſtuk van zijn *Batavia: maar aldaar* (dus vervolgt hij) *begaat die groote man een misſlag, dat hij meent, dat dit Kasteel aan de Zee gelegen, een Wapenhuis der Romeinen geweest is, 't geene wij elders beweezen hebben, van de waarheid afte dwaalen;* zonder echter aantewijzen, waar dat bewijs bij hem te vinden is: dus deze berisping van DE GROOT niets uitdoet, en die geleerde Schrijver mogt ter dier plaatſe wel herhaald hebben, waarin dat bewijs beſtaat, en van wat nut *het Huis te Britten*, zonder een Romeinsch Wapenhuis te zijn, dan geweest is. Doch laat ons zien wat van 't gemelde huis geworden zij.

Toen

Toen het *Romeinſche* Rijk ten val begon te neigen, werd dit Huis door de *Noormannen* vermeesterd, en ten deele verwoest. Daarna is het, door gebrek aan herſtel, vervallen, en eindelijk ten eenemaale door de zee verdelgd. In de Zestiende Eeuw heeft men, meer dan eens, bij laag water, de grondſlagen 'er van ontbloot gezien, onder andere in 't jaar 1520, twee dagen lang, geduurende welken tijd de voornoemde ſteen, en meer andere overblijfzelen, van daar gehaald zijn. De oudheden, die men vond, werden, in *'s Gravenhaage*, ten huize van den Heere VAN WASSENAAR gebragt, en door kundige liefhebbers onderzocht, afgetekend en beſchreeven. Onder allen was 'er gevonden een ſleutel, die, naar men dacht, de ſleutel van het Tuighuis zelf geweest was: hij had de lengte van zeven duimen en was zeer zwaar. Dezen ſleutel, zo wel als de beelden, vaazen, potten, lampen en vierkante gebakkene ſteenen, ziet men bij VAN LOON, PARS en meer anderen, in plaat afgebeeld. De grondſlagen van het gebouw bevond men mede vierkant geweest te zijn, beſlaande, aan iedere zijde, twintig roeden, of twee honderd veertig voeten *Rhijnlandſche* maat. Ter hoogte van bijna agt voeten, ſtonden de muuren van het Kasteel boven het zand. Ook ontdekte men dat de grondvesten, ter wederzijde, tot onder de Duinen liepen. Door de graavingen, op bevel van den Heer JAN VAN WASSENAAR gedaan, bemerkte men, dat de muuren, duinwaarts, op twee plaatſen, kanaalswijze ingingen, waar tuſschen het water doorgelopen ſcheen te hebben. A. JUNIUS was van oordeel, dat de uitſteekende muuren, buiten aan het Kasteel, gediend hebben tot rioelen, gooten, of loozingen van allerleije onreinigheden; maar dat de uitſteekende torens, ſtaande aan den Rhijnſtroom, dienden om de drift van den *Rhijn* te breeken, en tevens tot verweerplaatſen, tegen zeeroovers en andere aanvallen. Terwijl GUICIARDIJN met zijne beſchrijving van dit Huis bezig was, werd het andermaal, in het jaar 1552, ontdekt, en wel tot op den grond toe, dien men toen bevond vierhoekig te zijn, hebbende overal eene gelijke breedte en lengte, van negen honderd zestig Romeinſche voeten, van den eenen hoek tot den anderen. Voorts zag men een ſchutzel van een' muur, zuidwaarts ſtrekkende. Verder ſtrandwaarts in ſcheenen de voornaamſte woo-

ningen dezer ſterkte geſtaan te hebben, doch die nu door de Duinen overdekt zijn. De grondſteenen waren vier voeten hoog en drie breed. De bewooners van de nabuurſchap haalden 'er veele graauwe ſteenen uit. Ook vonden zij 'er kareelſteenen van gebakkene aarde, houdende ieder één voet in 't vierkant; zij waren zo glad en gaaf, als of ze eerst nieuwlings gebakken waren, en gemerkt met de letters E. X. G. I. waaraan men de betekenis gaf van *Ex Germania Inferiore*, dat is, *uit Neder-duitschland.* Ook vond men 'er toen wederom veele oude vaten, munten en andere oudheden.

In 't jaar 1582, toen gemelde GUICIARDIJN zijn boek eindigde, werd dit Kasteel, nog meer dan op bovengemelde tijden, kenbaar, en was toen meer dan twintig dagen zichtbaar. Geduurende dien tijd werden veele duizenden ſteenen van daar gehaald, wederom eene menigte penningen en vaatwerk gevonden, die mede het bovengemelde merk droegen. Ook deed GUICIARDIJN 'er toen de aftekening van vervaardigen, zo als dezelve in zijn werk gevonden wordt, en die naderhand, zo in hout als koperſneê, gevolgd is, door N. NEANDER, J. F. LE PETIT, M. VAN DER HOUVE, JUNIUS, VLIEGER en meer anderen; bij welke Schrijvers, en inzonderheid bij VAN LOON, in zijne *Aloude Historie*, men de afteekening der ſteenen, met derzelver opſchriften, gemeld en afgebeeld vindt.

Op eenen der zilveren penning zag men een borstbeeld, en in den rand des pennings deze Latijnſche woorden: L. SEPT. SEVER. PERT. IMP. Eén der gevondene ſteenen gaf, door deszelfs opſchrift: BRITTANNIE GERMANIE. PIUS. FELIX AUGUSTUS. PONT. MAX. TRIB. POT. XVIII. COS. III. P. P. IMP. III. ARAM A DIVO. CLAU. DIO. ET. POSTEA A DIVO SEVERO PATRE SUO RESTITUTAM, aan ſommige gelegenheid om te denken, of Keizer CLAUDIUS, die na CALIGULA volgde, dien Toren *Kalla* niet wel daarop gebouwd kon hebben, toen hij naar *Brittanniën* overſcheepte. Doch anderen verwierpen dit gevoelen, als kunnende daar in geene waarſchijnelijkheid vinden. Ook ſpreekt deze verbroken ſteen, niet van het *bouwen* van *Brittenburg*, maar geeft te kennen, dat hij geſtaan heeft aan het voorſte van eenen altaar, door M. ANTONIUS CARACAL-

CALLA, eenige jaaren nadat hij zijnen broeder GETA om 't leven gebragt had, opgerecht. Het is blijkbaar, dat 'er, om de ontbreekende letteren, geen volkomen zin aan te geeven is, en 't geen nog ſterker ſpreekt; is, dat toen Keizer CLAUDIUS, omtrent het jaar 50, zijnen togt naar *Brittanniën* deed, hij van hier of uit *Batavie* niet is overgeſtoken; want SUETONIUS bewijst volkomen, dat hij te *Coſſoriaeum* naar *Engeland* ſcheep ging.

In het jaar 1694 waren de grondſlagen wederom zichtbaar. Het ontbrak toen ook aan geene liefhebberen, om dezelven te gaan beſchouwen, en 'er de eene of andere nieuwe ontdekking te doen, in het opzamelen van Roomſche penningen, ſteenen, beeldjes, huiswerktuigen, vaten, enz. alle welke men beſchreeven vindt bij PARS, in zijne *Katwijkſche Oudheden*, p. 121, 122 en 123. Ook zijn dezelve in prent gemaakt, naar het aloude ſchilderij, hangende in 't huis van den Hoog Ed. Heere VAN KATWIJK, en afkomſtig uit het huis van den Hoog Ed. Heere VAN DUIVENVOORDEN. Onder 't zelve ziet men dit oud Duitsch onderſchrift:

Deſe Fondamenten *van den See-tooren, ofte Vyerboet van het Huis te* Britten, *is by de IV Keizer* KAJUS KALIGULA, *A. Chr.* 40. *begonnen, en by de Vde Keizer* KLAUDIUS, *voortgemaakt tot een ſee-toren, of vyerboet, gelyk als Kaning* PHILADELPHUS *in den mond van den Nyl, door den vermaarden Architect* Soſtradus Guide, *heeft doen maaken, genaamd* Pharos Alexandria; *welke tooren ſo hoog was, dat hy* 400 *ſtadiën in ſee lichtte; waarom voorſeker is, dat die Keizers voornoemd, deſen ſee-tooren hebben doen maaken, om de Schippers daar by geligt te worden, die gints en weer uit Engeland komende varen; waaruit voorſeker blykt, dat deſen ſee-tooren ſeer hoog geweest is, want de Fondamenten ſyn* 80 *roeden in 't vierkant, als ontdekt ſynde gemeten. De bovenſtaande Fondamenten, die regt opgaan, loopen onder den Duinen, daar die prinkipaale Huiſinge onder gelegen is, want aan deeſe ſee-tooren, deede Keizer* KLAUDIUS, een groote ſchoone Huiſinge *maaken, 't welke hy noemde, den* Buide, *ende het was een* Tolhuis, *daar alle de goederen van den* Rhijn *afkomende, in de See aan het Tolhuis vertold werden, welke loop van den*

Rhijn *Ao. Chriſti* 860, *door een grooten ſtorm ende kracht van de See verſtopt werde; en* doe vielen alle die BOSSCHEN, en Bosſchagien omme van KATWIJK tot NIEUMEGEN *toe, en werd den* Rhijn *voorby* Vianen *en* Schoonhoven *gebragt tot in de Maſe.*

Deze oude beſchrijving bevestigt de gedachten, die wij boven bijgebragt hebben, naamlijk dat deze Zeetoren allereerst ten dienſte der zeevaarenden geſticht, en naderhand het gebouw of huis daar bij gevoegd is; zijnde zulks, zo als de geleerde A. MATTHEUS wil, in het jaar 839 geſchied. Men leeze hierop verder het geen A. PARS, p. 87. desaangaande, uit een oude Kronijk, nageſchreeven heeft, waardoor men deze gedachte nog nader bevestigd zal zien.

Doch hoe voldoende deze gedachte ook ſchijnen moge, heeft zij, echter, mede haare wederſtreevers gevonden, die willen, dat de Toren *Kalla*, zo genaamd naar KALIGULA, niet geſtaan heeft op het *Bataviesch Zeeſtrand*, maar in *Normandiën*, om reden dat 'er een plaats gevonden is, genaamd *Kriburg*, daar zij *Keikersburg* van maaken. PARS zegt niets 'er tegen te hebben intebrengen. Maar wij zeggen dat KAJUS KALIGULA's tot op het Bataviſche zeeſtrand geweest is, en nergens anders. *Het zij dan* (zegt PARS, *dat met dezen Toren, den eerſten grond van het Huis te Britten gelegt is, of dat 'er een andere Burgt geſtigt en in een Wapenhuis verandert is, ſeker is 't dat het volgens de opſchriften der ſteenen een Wapenhuis genaamd werd, en geweest is.*

Tusſchen dezen Toren en het Huis zelf, *verneemen zij* (dus leest men verder in de *Katwijkſche Oudheden*) *oude ſtruiken en ſtronken van boomen, waaraan nu de vischnetten geſcheurt worden, zulks die plaats, door de Viſchers moet gemijd worden, en vermoedelijk dat dit de Boomgaard geweest is, aan zo een magtig Huis.* Het geene de Heer ALTING van dit *Huis* gezegd heeft, leeze men in *Not. Germ. Inf. P. I.* p. 109. enz.

Wij moeten hierbij nog voegen, dat de geleerde Schrijver van het *Bataviſche Zeeſtrant* de oudheid van dit gebouw erkent, met de volgende woorden van KLAAS KOLIJN overteneemen:

In

In zyn tyden hier te voren
Was een Adel bel te boren.
Her, wesname vint ix zo
Dat hi hecte Brinio,
Die met zine krieg geborden
In den Kattewijcken *warde*
Twee Romeynen Blockhuſen *ſlechte,*
En twee wyghen wan met vechten
Ti man waant dat, haben mit eren
Brit en Romonburche geweren
Daar te barden garven waren.

Men zie ter verklaaringe van deze elendige rijmen, (die naar alles, behalven naar de taal van MELIS STOKE gelijken,) wat wij boven op het Art. BRINIO kortlijk gezegd hebben, zonder 't welke zij onverſtaanbaar zijn. Wij hebben ze alleenlijk nageſchreeven, om dat in dezelven het *Huis te Britten* en *Roomburg*, geen *Tolhuizen* maar *Blokhuizen* genoemd worden, en ook de Heer LIMBURG de gedachten van hun, die ze als Tolhuizen aanmerken, met weinige woorden te keer gaat, als hij zegt, bl. 55: *'t Huis te Britten moet al een* Tolhuis *zijn, de Burg van Leiden moet mede een* Tolhuis *wezen.* Niet zonder duchtige reden vraagt hij vervolgens: *Hoe komt dit overeen met het oude verhaal der Romijnſche Schrijveren, dat, naamlijk de Batavieren bij de Romeinen Tolvrij waren? daar nu om het uur twee of drie een* Tolhuis *lag?* Dus gelooven wij, dat zijn Ed. dit Kasteel liever voor een Wapen- en Tuighuis, 't geen ook ter weeringe van de Zeeroovers diende, wil beſchouwd hebben, dan voor een gebouw, waarin de *Romeinen* ſchatting of tol invorderden.

In het jaar 1701 lagen meergemelde fondamenten wederom bloot, en voor de laatſte maal, op den 27ſten der maand October van het jaar 1752, met een oosten en zuid-oosten wind en laage zee. Toen beſtonden gemelde fondamenten in drie of vier rijen dubbelde ingeheide paalen, meest allen ter hoogte van een halven voet boven den grond uitſtekende. Aan beide de einden van die rijen paalen vertoonden zig twee halve cirkels, of uit-

waarts gebogene ronde hoeken, met de buitenzijden naar het duin gekeerd, mede van ingeheide paalen, ſchoon men het niet voor onmogelijk hield, dat 'er nog eenig muur- of paal-werk, onder het opgehoogde zant, dat aan den zeekant veel hooger was dan aan het duin, verſchoolen kon zijn. De lengte, van het eene uiterſte des paalswerks tot aan het andere, werd bevonden te zijn negen-en-zeventig voeten, en ieder der halve cirkelen agttien voeten diameter. Op eenen afſtand van die halve cirkels, zeewaards, ſtonden nog meer paalen. De grond tusſchen en rondom het paalwerk beſtond in een donkere graauwe vette klei, waarin hier en daar nog verſcheidene fondamentſteenen lagen; zijnde dezelven mede van een graauwe kleur en ongemeen hard. Men vond 'er toen nog twee of drie gebakkene ſteenen, met letteren 'er op: ook eenige weinige oude munten of penningen.

Zie CANNEGIETER, *de Brittenburgio.*

BRITZENBURG. In een zeer oud, met de hand van een' Monnik geſchreeven Kronijkje, en ook in eenige *Frieſche* Aantekeningen, wordt, op het jaar 1290, gemeld van een Kasteel, of liever van het Fondament van een zeer oud en dik gebouw, één uur gaans ten noorden van *Leeuwaarden*, naauwlijks drie voeten onder de aarde ontdekt. Binnen den omtrek van een rooden vierkanten ſteen, aldaar opgedolven, las men een Latijnsch vaers, 't welk veele jaaren daarna vertaald werd, en deze twee regelen uitmaakte:

Britzenburg ben ik genant,
Ter eere Britzanus wel bekant.

Vier treden oostwaards van dezen ſteen, vond men een fondament, van dergelijke ſteenen; waaruit men meende te mogen beſluiten, dat het de grond van een oud Kasteel of Kapel was. Nog vond men 'er vier ſteenen tomben of graffleden; op één derzelven las men:

BRITZANUS JOULSMA
DEFENSOR FRISIÆ
OBIIT ANNO 993, 3 FEBRUAII.

In

In de tombe vondt men een lijk, van negen en een halven voet lang, met een vreeslijken grooten baard; doch toen het aangeraakt werd, viel alles tot ſtof. De tweede tombe gaf te kennen, dat daarin lag het lijk van ILSTA JOULSMA, broeder van BRITZANUS, beide mannen, die *Friesland* langen tijd beſchermd hadden; volgens het graffchrift was hij één jaar na zijnen broeder geſtorven. De derde tombe was die van JELTZE JOULSMA; volgens het opſchrift had hij de *Noormannen* uit *Friesland* verdreeven, en was geſtorven in 998. De vierde was van HOTZE JOULSMA, ook een verdediger van zijn vaderland, die de *Noormannen* meer dan eens verdreven had. Om zijnentwil was, door die woeste volken, de Stad *Uitgong*, nu het Dorp *Berlikum*, verwoest. WINSEMIUS zegt dat de HOTZE JOULSMA de laatſte van zijn geſlacht was.

Zie *Kronijk van Friesland*, p. 177.

BRITZUM, één der veertien Dorpen van de *Frieſche* Grietenije *Leeuweraeradeel*, onder het Kwartier van *Ooſtergoo*. Aldaar legt de *Littinga-Sate*. Voorheen was te *Britzum* een Tol, *Letsgae State* genaamd; doch vermits de Schepen daardoor in hunne vaart verhinderd werden, heeft zulks gelegenheid gegeeven dat de naam verbasterd en veranderd is in *Lettinga*. De Predikant van dit Dorp behoort onder de Klasſis van *Leeuwaarden*.

BRITSZWAERDT, of ook wel *Britzweert*, en *Britzwerd* genaamd, is één der zestien Dorpen van de Grietenij *Baarderadeel*, onder het Kwartier van *Westergoo*, behoorende onder de Klasſis van *Sneek*. De kerk aldaar is in 1752 geheel vernieuwd. SCHOTANUS zegt hiervan: Britswert, *als of men zeide* Britſen, *dat is* gebrooken waerdt, *als afgeſcheurd van* Wleuwerd, *des kerks Patroon was* St. Jurrian. *In het Pastorijhuis pleeg de yzeren koe bewaard te worden, die gewijd zijnde, in die bijgeloovige tijden, voor of achter het lijk bij de begraaving geſleept werd, mids dat de nagebleeven eene levendige koe aan den Pastoor vereerden, om voor de ziel des afgeſtorvenen te bid-*

bidden. Ik hebbe, (zegt hij verder) *in mijne kindsheid, de ſtukken daarvan nog gezien.*

Zie *Beſchrijving van Friesland*, p. 208.

BRIXIUS, (*Benedictus*) in de wandeling PATER PLANK genaamd, was een Minderbroeder uit *Vlaanderen*, die zig, door zijne onderkruipingen, bijzonderlijk te *Amersfoort*, bij de zijnen zeer gehaat maakte.

Zie *Oud'heden van Utrecht*, II. Deel, p. 51.

BROEK. (*'t Huis te*) De Admirant VAN ARRAGON trok, nadat hij het bevel in handen gekreegen had, met het *Spaanſche* leger, bijna twee-en-twintig duizend man ſterk, in het Stift van *Munſter*, alwaar hij, zowel als in de omliggende Steden en Vorſtendommen, ſchandelijke daaden, geenen krijgsman betaamende, bedreef, of ongeſtraft liet bedrijven.

WIERRICH, Graaf van *Daun* en *Falkenſtein*, Leenman des H. Roomſchen Rijks, deze euveldaaden ontwaar wordende, nam, ter beveiliginge van zijn *Huis te Broek*, gelegen aan den *Rhoer*, honderd Soldaaten van den Hertog van *Kleef*, en voegde daarbij honderd en vijftig Boeren, in den waan van daarmede, tegen den gevreesden aanval, te zullen beſtand zijn. Doch alzo dit huis den *Spanjaarden* te veel in den weg lag, berenden zij hetzelve, op den 7den October van het jaar 1568. Nadat de Graaf, op de gedaane opeisſching, een weigerend antwoord gegeeven had, begonnen zij geweld te gebruiken, met het te beſchieten; waardoor de eigenaar ſpoedig in de noodzaakelijkheid gebragt werd om hetzelve op voorwaarde overtegeeven. Ten zijnen ongelukke verontachtzaamde hij de waarſchouwing, aan hem gedaan, om zig weg te maaken: hij vertrouwde te veel op het woord van de Sauvegarde, hem verleend, uit naame van den Aartshertog en de Aartshertoginne. De eerſte ſchendaad der Spanjaarden was, dat zij al het volk, 't welk zij ongewapend hadden deeden uittrekken, ſchandelijk vermoordden. Eén van des Admirants Soldaaten taste den Graaf zelven aan; rukte hem den hoed van het hoofd, en de kraag van den hals; ontnam hem zijn geweer, en ſtiet hem vervolgens onder de paarden; doch de

Graaf

Graaf werd, door eenen der Spaanſche Kapiteinen, op dat oogenblik ontzet. Daarop vielen de Soldaaten in woede op het huis aan, plonderden en vernielden alles wat 'er in was. Na dit alles werd de Graaf, op Zondag den 11den October, gedwongen, met eenige Spanjaarden in den hof te gaan, alwaar deze hem, op eene moorddaadige wijze, om 't leven bragten. De Admirant zogt zig van deze gruwelen nog te zuiveren, zo als men, bij BOR en anderen, omſtandig leezen kan.

BROEK, (*Jan*) *Valentijnsz*, een inwooner van *Amſteldam*, en wel aan den *Oudenbrug*. Uit zijne bedrijven is ligtlijk optemaaken, dat hij een ijverig, en mogelijk wel een al te ijverig voorſtaander van de Hervorming moet geweest zijn. Men vindt van hem gemeld, dat hij een van hun was, die, in 't jaar 1566, het gemeene volk, door belofte van geld, omkochten tot de plondering van het Minderbroeders Klooster. BROEK, daarmede niet vergenoegd, vertoonde zig, in 't volgende jaar, in 't openbaar, als een tegenſtrever van de Regeering, en wel bijzonderlijk in het geval met den Burgemeeſter BUIK, die onder verdenking lag van krijgsvolk in de Stad te willen doen komen, 't welk alles in oproer bragt. De Gereformeerden, om zig tegen dit verondersteld oogmerk van de Regenten te verzetten, trokken, daags daaraan, gewapend op. JAN BROEK, ſtaande op den *Nieuwenbrug*, riep uit, *dat elk, wie lijf, goed, vrouw en kinderen lief hadt, hem volgen zou*. Op deze wijze een groot aantal bijéén verzameld hebbende, liet hij den brug met dertig man bezetten; trok met de overigen langs den *Zeedijk*, door de *Warmoeſtraat*, en ſleepte een ongeloovelijke menigte volks met zig. De uitzigten werden daar door allerakeligst. Want daar ieder zijne partij koos, trok de vader tegen den zoon, en de broeder tegen den broeder op. De partij van BROEK, als zijnde de wakkerſte, bezette alle de uitgangen in de *Warmoeſtraat* en op den *Nieuwendijk*. Elders hebben wij omſtandig verhaald, hoe, door eene bemiddeling, de ijsſelijkſte moord en bloedſtorting nog gelukkiglijk verhoed is geworden. Eer nog die bemiddeling plaats had, trok BROEK, met een aanzienlijken hoop, den *Zeedijk* langs, nam drie Basſen, die hij voor de deur van een Smit vond, met

met zig, en zakte vervolgens af naar het Bushuis, ter dekkinge van de *Varkenſluis*. Doch aldaar verneemende dat de Roomſchen in 't aantogt waren, om de Regulierspoort, den Stads-Tuin, het Halfrond en het Bushuis te bemachtigen, rukte hij voort tot op den tegenwoordigen *Doelebrug*, waarop hij, met 'er haast, een ſchans van balken en ander hout deed opwerpen, dien hij met de gemelde Basſen deed voorzien, als waren zij wel gelaaden geweest, ſchoon hij indedaad kruid noch lood had. De Schout en Burgemeeſters, hierover niet weinig ontzet, verzochten JAN BROEK, buiten zijne verſchanſing te mogen ſpreeken; aan welk verzoek hij, echter, niet voldeed, zonder alvoorens, om meerder onderſtand, naar de *Warmoeſtraat* gezonden te hebben. Buiten de verſchanſing getreeden zijnde, vraagde hij Burgemeeſteren, *wat hen met pijp, trom en vliegend vaandel derwaards dreef?* Waarop Burgemeeſter ELBERT MARKUS antwoordde: *'t Was om zig met kruid, ſchut en ſcherp, uit den Stadstuin en 't Halfrond, tegen hunne vijanden te wapenen.* BROEK vraagde vervolgens, *wie die vijanden waren?* en toen daarop gezwegen werd, voer hij voort, *dat hij het kruid en lood hen niet wilde laaten volgen, maar het ten dienſte zijner Majeſteit en den welſtand der Stede bewaaren zou.* Ook zeide hij *zo wél voor de Poorten te zullen zorgen, dat de Graaf van Megen, met zijn krijgsvolk, daarvoor het hoofd zou ſtooten.* Terwijl zij dus in geſprek waren, kwamen twee honderd man, onder het Vaandel, dat door JAN KIES gedraagen werd, hem ter hulpe; waarop Schout en Burgemeeſteren te rugge keerden, en JAN BROEK de gemelde posten deed bezetten; tevens den Schutmeeſter beveelende, noch aan de eene, noch aan de andere partij eenig wapentuig te verſchaffen. Gelukkiglijk werd kort daarna, op den *Vijgendam*, het verdrag, waarover men in onderhandelinge was, getroffen. In het jaar 1569 had JAN BROEK zig mede onder de *Amſteldamſche* vrijbuiters begeeven. Dit maakte den haat van de Regeering tegen hem nog grooter, en deed dezen zo hoog klimmen, dat de Vroedſchap eene premie van tweehonderd guldens beloofde, aan elk, die hem levende in de Stad zou brengen, en honderd guldens aan hem, die JAN BROEK zou doodſlaan. Verder werd beſlooten, eenige ligte ſchepen tegen hem uit-

uitterusten; hem gevangen te neemen, of van voor de zeegaten weg te drijven. Schoon het onze Stadgenooten niet gelukte, hunnen medeburger aan de galg te helpen, had BROEK, echter, het ongeluk, niet lang daarna, van in handen te vallen van de *Hamburgers*, die hem als een Zeerover deeden onthoofden. Hij heeft, derhalven, zegt WAGENAAR, geenen lastbrief van den Prins gehad, of dezelve is te *Hamburg* niet erkend geworden; welk laatſte wij liefst gelooven.

BROEK, een der *Waterlandſche* Dorpen, en daarom bekend bij den naam van *Broek in Waterland*, ligt een groot half uur, of bijna negen honderd roeden van *Monnikendam*, en vijf kwartier uurs gaans van *Buikſloot*, aan den Trekvaart op *Monnikendam* voornoemd, die door of achter het Dorp heen loopt. Het is zeer zindelijk gebouwd, langs het watertje *de Aa* of *Ee*. De fraaije waterkom of vijver, die zig voor het Dorp vertoont, draagt den naam van *Havenrak*. De aanlegging van dit bij uitnemendheid fraai en zindelijk Dorp, is ten meeſtendeele geſchied in de lengte, van 't noordwesten naar het noordoosten, ſchoon 'er geene evenredigheid in het ſtellen der huizen in acht genomen is: want het eene ſpringt ſomtijds wel tien voeten voor het andere uit; dat, echter, aan het oog niet misſtaat. Hoewel genoegzaam alle de huizen ſlechts van hout zijn, levert hunne uiterlijke gedaante, en de ſchakering der witte, blaauwe, groene of andere verwen, waarmede dezelven zeer net beſchilderd zijn, een aangenaam gezicht op; 't is als of alle de huizen eerst onlangs gebouwd waren. Deze zindelijkheid heerscht niet alleenlijk van buiten, maar vooral van binnen, zo aan huisraad als anderzints. Nergens in ſtraalt het vermogen der Ingezeetenen oppervlakkig minder door, dan in hunne kleedinge, die zonder optooizels, doch daarom niet minder kostbaar is. Men beſchuldigt die van *Broek* van zo groote zindelijkheid, dat hunne tong 'er veeltijds om moet lijden, alzo de vrouwen, op ſommige dagen, en bijzonderlijk op feestdagen, niet zouden gedoogen dat 'er een pot te vuur gezet worde. Zo hoog zelfs, zegt men, klimt hunne belachelijke zindelijkheid, dat, toen Keizer JOSEPHUS DE TWEEDE, in het jaar 1781, dit Dorp met zijne tegenwoordigheid vereerde,

de, heeft geweigerd werd hunne huizen te bezichtigen. Wat hier van zij, dit is zeker, dat een vreemdeling alleenlijk de dorpſtraaten behoeft te betreden, om zig ten hoogſten te verwonderen. Over die ſtraaten, welke in het jaar 1661 geleid zijn, wordt alle maanden een algeemene ſchouw gedaan, om aan het zindelijke niets te doen ontbreeken. De Kerk, die van binnen door zes pilaaren onderſteund wordt, voldoet mede, in alle deelen, aan den bijzonderen kieſchen ſmaak der dorpelingen. Haare grootte beſlaat binnenswerks zeven-en-tagtig en een half voet in de langte, behalven het Choor, dat vijf-en-twintig voeten lang is. De breedte van het gebouw is twee-en-zestig voeten. Vóór het jaar 1720, was dezelve geheel met geſchilderde glazen verſierd; doch zo om de duiſterheid, als oudheid, heeft men naderhand dezelve weggenomen, uitgenomen in vijf vakken, die in 1729 geheel nieuw geſchilderd zijn. In het eerſte vak ziet men den brand des Dorps, aangericht door de Spanjaarden, in het jaar 1575; in het tweede ziet men, hoe de muurwerken dezer Kerk met een rietdak zijn gedekt, om dit gebouw ter oefeninge van den godsdienst bruikbaar te maaken, 't welk geſchiedde in 1585, toen aldaar, in combinatie met *Zuiderswoude*, de eerſte Gereformeerde Predikant beroepen werd, en verder eenige toepaſſelijke zinnebeelden; het derde vak verbeeldt de Kerk, zo als zij, in 1628, verbouwd is, en met derzelver zuidzijde aan den Toren gehecht werd. Het vierde vertoont de volle herſtelling des gebouws, zo als het was vóór de verwoeſting, en zo als het zedert 1639 tot nu toe gezien wordt. Het vijfde vak bevat een zinnebeeld uit LUCAS XIII: 24. De predikſtoel wordt voor éénen der fraaiſte van geheel *Noordholland* gehouden; naar de bouwkunde van dien tijd is hij geheel met Sakerdaanen en ebbenhout opgelegd, de trap en kap zeer prachtig en met keurlijk lofwerk verſierd. Deze ongemeen fraaije Predikſtoel en het Doophuis, waaraan het koperwerk en andere ſieraaden mede niet vergeeten zijn, werden, bij de herbouwing der Kerk, in 1661, daaran geſchonken, door JAN SIMONSZ. RIJZEN, en zijne Huisvrouw GRIETJE, Burgers van *Broek*. Ter verlichtinge van het gebouw, hangen in hetzelve zes koperene kroonen, waarvan 'er drie zeer zwaar zijn. Verder vindt men in deze Kerk alles wat tot het gebruik daarvan vereischt

eischt wordt, in de juiste orde en zindelijkheid, pronkende mede met een fraaijen Toren, waarop, in 1648, de spits gezet werd. Het tegenwoordige Raadhuis, aan de noordzijde van de Kerk, gebouwd in het jaar 1721; in plaats van het oude, dat aan de zuidzijde van de Kerk stond, is geheel naar de hedendaagsche wijze ingericht, doch heeft van boven slechts één vertrek, dat voor de geheele Regeering dient, zijnde de benedenste ruimte geschikt voor het dorpschool. Men vindt 'er ook een, hinnen wenige jaaren nieuw gebouwd, Weeshuis. Deze zijn de eenigste openbaare gebouwen van dit Dorp.

De *Broekenaars* zijn meestal aanzienlijke Kooplieden, die hunnen handel op de gewoone Marktdagen te *Amsteldam* drijven. Voorheen leidden de meesten zig toe op den vaart en handel op de *Oostzee*, werwaarts zij eerst zelven voeren, en daarna hunne kinderen zonden, om 'er den handel te leeren; doch thans bedienen zij zig van hunne Correspondenten aldaar. Veeltijds maaken zij onder elkander onderlinge maatschappijen, om daardoor te veiliger te zijn. Ondertusschen word 'er thans op verre na die ijver of handel niet meer gevonden, als bijna eene eeuw geleden. Meestal aan de grootheid van hun vermogen, maar ook aan een algemeen verval in den handel, kan dit worden toegeschreeven. Het getal der behoeftigen is aldaar zeer gering.

De Banne van *Broek*, ter onderscheidinge van andere Ambachten en Plaatsjes van dien naam, paalt aan de vrijheid der Stede *Monnikendam*, en gaat van daar langs het *Monnikemeir*, *Zuiderwoude*, *Sundorp* en *Landsmeir*. Oudtijds was die Banne genoegzaam begreepen tusschen het *Monnikemeir*, *Noordermeir*, en het *Broeker-* en *Bijlmermeir*, welke twee laatste bedijkt zijn. Een gedeelte van het *Broekermeir* behoort aan 't rechtsgebied van *Broek*. De grond des lands is 'er doorgaans moerasig of broekachtig, waarvan de naam van 't Ambacht of Dorp ook ontleend is. In de Banne van *Broek* liggen vijf honderd drie-en-zestig morgens, vijf honderd zeven-en-vijftig en een halve roeden lands. Volgens de laatste verpondingslijsten, telde men 'er honderd negen-en-veertig huizen, en éénen molen; men schatte het getal der huisgezinnen op honderd vijf-en-tagtig, uitmaakende

de zes honderd perſoonen. Voorts zijn 'er nog dertien huizen en een-en-zeventig perſoonen op *Broekermeirdijk*, en één huis, bewoond door zeven perſoonen, op de *Belmeir*. *Broek* wordt verdeeld in drie kwartieren: het noordeind, de middenbuurt en 't zuideind. De Regeering beſtaat 'er uit vier Burgemeeſteren, waarvan 'er jaarlijks drie uit ieder Kwartier moeten gekozen worden: ook zijn 'er twee-en-twintig Vroedſchappen, één Heemraad, drie Kerkmeeſters, twee Armmeeſters en agt Regenten, van die geene naamlijk, welke in het voorgaande jaar gediend hebben, en die vervolgens uitvallen, zo ze op nieuw geene bediening krijgen. Ook is 'er een Secretaris, en een Schout, die onder den Baljuw van *Waterland* ſtaat. De Predikant van *Broek* behoort onder de Klasſis van *Edam*.

BROEK, een der verdronkene Dorpen in *Zeeland*, op *Zuidbeveland*.

BROEK, een Dorp in *Friesland*, in de Grietenij van *Doniawerſtal*, een groot half uur gaans ten zuiden van *Goingarijp*, waarmede het in 't kerklijke gecombineerd is. *Broek* is het grootſte; de huizen ſtaan langs de *Jouwſter Vaart*, door welke veel ſcheepvaart is, uit het *Sneeker-Meir* naar het vlek de *Jouwer*. Dit Dorp heeft zes-en-dertig ſtemmen.

BROEK, eene Heerlijkheid in *Staats Braband*, en wel in *Peelland*, nabij de Heerlijkheid *Mierlo*, waarmede het door de Algemeene Staaten, in het jaar 1706, wederom vereenigd is.

BROEK *op Langendijk*, van ouds genaamd *Broekkarſpel*, liggende ten zuiden van *St. Pancras*, en een gedeelte van *Heer-Huigenwaard*, waaraan het ook ten oosten met deszelfs Rechtsban paalt. De grootte van dit *Broek op Langendijk*, (ter onderſcheidinge van *Broek in Waterland*) wordt geſchat op vier honderd zes-en-dertig morgens, en vijf honderd vijftien roeden; hebbende, in eene lange ſtreek, honderd zeven huizen. Aldaar is een kleine kerk, met een ſpitſen toren, ſtaande in combinatie met *Zuidſcharwoude*. Deze Ambachtsheerlijkheid werd, op den

17den

17den November 1749, aan de Regenten verkocht voor 25300 guldens. Deze Regenten, die 'er de Regeering uitmaaken, beſtaan uit den Schout, een Secretaris en vijf Schepenen, die jaarlijks op Pinxteren veranderd worden.

BROEK; (*Groote*) zie GROOTE BROEK.

BROEK; (*Lutje*) zie LUTJE BROEK.

BROEK, dat is, *Weſterbroek*, twee Dorpen onder éénen Rechtbank, in *Groningerland*, behoorden voorheen onder het Dekenſchap van *Drenthe*.

BROEK, (*Den*) een der verdronkene Dorpen in de *Groote Zuidhollandſche Waard*.

BROEK, (*de Hooge Heerlijkheid*) *Thuil* en 't *Wegje*, volgens ſommigen behoorende tot *het Land van ter Goude*, en van het rechtsgebied der Stad afhangelijk. Dan in de Quohieren der verpondingen wordt deze Heerlijkheid van het gemelde rechtsgebied der Stad onderſcheiden. Dezelve legt ten noorden aan de *Gouwe*, ten oosten aan den *Yſel*, of liever aan *Broekhuizen*, ten zuiden aan *Moordrecht*, en ten weſten aan *Waddixveen*. De grootte daarvan wordt geſteld op twee honderd vijf-en-zestig morgens en een-en-negentig roeden lands; het getal der huizen beloopt een-en-veertig. De Baljuw van *Gouda* is tevens Baljuw, Schout en Secretaris van deze Heerlijkheid.

BROEK, het voornaamſte Dorp van de *Old-Oldamſters*, in de *Groninger Ommelanden*, alwaar de Grietman zijn verblijf houdt. Het is verdeeld in twee groote kerſpelen, naamlijk *Zuid-* en *Noord-broek*, beiden omtrent dertien duizend ſchreden van *Groningen* gelegen.

Zie *Oudheden van Groningen*, p. 417.

BROEKBERGEN, een aanzienlijk Lusthuis, nabij het Dorp *Driebergen*, in 't *Sticht van Utrecht*.

BROEKELAAR, (*Gerrit*) geboren te *Arnhem*, was Pastoor te *'s Hertogenbosch*, en wordt, van v. ANDREAS, om zijne grondige kennis in de Latijnſche en andere taalen, en om zijnen vlijt voor de zaak van den Godsdienst, ten hoogſten gepreezen, als hebbende zelfs ten tijde der Hervorminge veel ſmaads daarom geleden. De menigvuldige ſchriften, door BROEKELAAR, ter verdediginge van de leere der Roomſche Kerke, geſchreeven, vindt men bij gemelden VALERIUS gemeld.

Zie *Oudheden van Utrecht*, III. Deel.

BROEKERHAVEN, een Gehucht of Buurt, bezuiden het Dorp *Bovenkarſpel*, aan de *Zuiderzee*. Tegen den zin van die van *Enkhuizen* en anderen, werd deze haven, in het jaar 1449, door die van *Groote-Broek* en *Bovenkarſpel* aangelegd. Aldaar is een vrij groote zeeſluis en kolk, waarin veele kaagen, koffen en binnevaartuigen veilig kunnen liggen. Ook is 'er een zwaare Overtoom, waarover de Binnenvaartuigen in het Binnenwater kunnen gewonden worden. De haven is van groot nut voor de Stede *Groote-Broek* en het Dorp *Bovenkarſpel*, ter vervoeringe van de koopwaaren naar elders.

BROEKERMEER, legt achter het *Buikſlootermeir*, wordende ten deele door de Banne van *Sunderdorp* en *Landsmeir*, en voor het overige door de Banne van *Broek* omvangen.

BROEKEROORT, een aanzienlijke Lustplaats, in het Rechterampt van de *Veluwezoom*.

BROEKHOVEN, (*Jacob van*) was een der Gecommitteerde Raaden van de Staaten van *Holland*, Burgemeeſter van *Leiden*, en tevens een der vier-en-twintig gedelegeerde Rechters over OLDENBARNEVELD en DE GROOT, waarover hem, volgens het ſchrijven van BRANDT, in de *Hiſtorie der Rechtspleeging*, door zeker' Remonſtrantsch Koster te *Leiden*, een vinnig verwijt gedaan werd. Gemelde BRANDT, van het afſterven van BROEKHOVEN gewag maakende, verhaalt dat hij zulk een harden dood had, dat hij tegen de omſtanders zou hebben uitgeroepen: *Ik heb veele vij-*

vijanden, maar ik ben verzekerd, dat als zij mijn lijden zagen of wisten, zij met mij nog medelijden zouden hebben.

Zie het gemelde boek, p. 66, 253, 254 en 258.

BROEKHUIZEN, een Polder onder *Moordrecht:* men telt aldaar niet meer dan agt huizen.

BROEKHUIZEN, een vrij aanzienlijke Ridderhofftad, onder het gerecht van *Darthuizen*, in 't Sticht van *Utrecht*. In 1440 werd *Broekhuizen* ter leen gehouden door JACOB VAN GAASBEEK. Na eens en andermaal van Heer te zijn veranderd, kwam het, in den jaare 1460, door koop, aan Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN, die het weder overdeed aan zijnen Kamerling JOHAN VAN AUXIS. Naderhand werd het een eigendom van 't geslacht van TAATS VAN MEERTEN, of MEERTEN VAN ABCOUDE, en, in 1548, van Jonker D. VAN OOSTRUM. In 1667 kwam het, door overdragt, aan RUDOLF VAN ARKEL, wiens afstammelingen het bezaten tot in 1746, toen de beleening op de tegenwoordige eigenaresse, Vrouwe SUSANNA ELISABETH HELIS DUBORDIEUX, Wed. van Heer FERDINAND VAN ARKEL, geschiedde. Het gebouw is op zig zelf zeer schoon, zo als men uit de prentverbeelding daarvan zien kan; het heeft zeventien vensterraamen en een fraaijen ingang. Niet verre van hetzelve ziet men nog een ouden vierkanten toren, met een spits, bij het oude en thans verwoeste *Broekhuizen.*

BROEKHUIZEN, was, ten tijde van Jonker VAN DER HOUVE, die daarvan melding maakt, eene Heerlijkheid in *Gelderland*, onder het Kwartier van *Roermond.*

BROEKHUIZEN, (Jonker *Hendrik van*) van geboorte een *Geldersch* Edelman, was Behuwdbroeder en Luitenant van den beruchten DIDERIK VAN SONOIJ. Hoewel, misschien, een goed krijgsman, was hij, echter, zeer ongelukkig, in het beschermen der hem aanbetrouwde plaatsen. Ook worden hem, ten aanzien van zijn gedrag in *Noordholland*, groote misslagen ten laste gelegd: onder anderen, dat hij de huislieden, in het jaar 1573,

belet had, met hunne goederen ſtedewaarts te vluchten, na dat hij hun beloofd had, op de aannadering van BOSSU, de Dorpen wel te zullen verdedigen. In plaatſe van woord te houden, vluchtte hij naar *Hoorn*, alwaar hij gantsch onvriendelijk ontvangen werd: want de burgers ſchreeuwden dat men hem als een verraader moest ophangen. Hij, door die woorden vergramd, trok van leer, en viel aan op één' der burgeren, HERMAN genaamd; doch deze bragt hem een wonde toe in het hoofd; en indien de Raad hem niet op het Stadhuis in veiligheid had weeten te brengen, zou hij niet levendig vandaar gekomen zijn. In den Raad verſcheenen en gevraagd zijnde, *waarom hij aldaar dus vluchtende gekomen was?* antwoordde hij, *dat hij noch geld, noch kruid, noch lood had gekreegen.* Als hem hierop gezegd werd dat hij zijne leening ontvangen had, zeide hij geheel verſtoord, dat het gelogen was, en dreigde daarop zijn zwaard te trekken; 't welk hem, echter, door veelen van den Raad belet werd: zij ontnamen hem zijn geweer, en vermaanden hem, dat hij zig bij het krijgsvolk zou begeeven, om order te ſtellen dat de vijand geen verder inbreuk deede. Maar hij toonde zig onwillig, en gaf duidelijk te kennen, dat hij meer om geld, dan ter liefde van het Vaderland een krijgsman was. Daarna in zijnen herberg gegaan, ſchreef hij aan SONOIJ, en weet al de ſchuld aan de Gecommitteerden der Staaten, doch verzweeg dat hij was gaan loopen, eer hij den vijand gezien had; als mede dat hij oorzaak was, dat de *Noordhollandſche* Dorpen door de Spanjaarden verbrand werden. Die van *Naarden* waren alvoorens door BROEKHUIZEN mede ſchandelijk verlaaten. Het eenigſte bedrijf, dat tot zijnen lof verhaald wordt, was de verlosſing van LAZARUS MULLER, éénen zijner vrienden, uit de handen der vijanden.

Zie VELIUS, *Chronijk van Hoorn.* SOETEBOOM, *Nederl. Beroerte en Oorlogen*, bl. 81 en 82.

BROEKHUIZEN, een geſlacht, afkomſtig uit *Gelderland*, 't welk aanzienlijke mannen heeft voortgebragt, en door aanzienlijke echtverbintenisſen nog meer luister heeft verkreegen. GERRIT VAN BROEKHUIZEN was gehuwd met WALRAVINA VAN BREDERODE; hij was Heer van *Waardenburg* en *Almeroij*, en verwekte bij zij-

zijne vrouw vijf zoonen: 1.) JAN VAN BRUIKHUIZEN, Heer van *Waardenburg*; 2.) WALRAVEN VAN BROEKHUIZEN, Heer van *Almeroij*; 3.) REINOUT VAN BROEKHUIZEN, die, in den jaare 1481, als hoofd der Hoekſchen, *Leiden* bij verraſſing innam; 4.) WILLEM, en 5.) ADRIAAN VAN BROEKHUIZEN, Kanunnik te *Utrecht*. Zie de verdere afſtammelingen bij GOUDHOUVEN, in zijn *Chronijk*.

BROEKHUIZEN, (*Daniël van*) word mede geteld onder de mannen van naam, die te *Gouda* geboren zijn. Men vindt, bij WALVIS, de geboorte van dezen Artz geſteld op of omtrent het jaar 1570.

BROEKHUIZEN, (*Johan van*) of JANUS BROEKHUSIUS, geboren te *Amſteldam*, den 20ſten November 1649. Zijn vader, GERRARD BROEKHUIZEN, was aldaar een Hoedeſtoffeerder, en daarna Klerk ter Secretarije van de Admiraliteit ter zelfder ſtede: zijne moeder, EVA VOS, was aan de aanzienlijke geſlachten van WITSEN en HUDDE vermaagſchapt. JOHAN genoot, in zijne jeugd, het onderwijs in de geleerde taalen, van den toenmaligen Rector der Latijnſchen ſchoole, ADRIANUS JUNIUS. Reeds in dien tijd betoonde hij een ongemeene zucht voor de dichtkunde der Latijnen. Men verhaalt van hem dat hij meer dan vijftig Latijnſche verſen, wanneer hij dezelven ſlechts ééns gehoord of geleezen had, van buiten kon; doch dat hij daarentegen de regels der *Logica* nimmer in zijn geheugen kon prenten. Nadat hij de Schoolen doorloopen was, beſteedde hem zijn oom, die hem, na den dood zijns vaders, tot eenen tweeden vader verſtrekte, in een Apotheek, waarin hij eenige jaaren doorbragt, zonder, echter, de Latijnſche poëzij te vergeeten; integendeel oefende hij zig daarin meer en meer. Een wederzin voor zijn beroep opgevat hebbende, begaf hij zig tot den krijgsdienst, waarin hij ſpoedig tot Vaandrig verheven werd. Schoon hij den dienst getrouwlijk waarnam, was de Latijnſche Dichter PROPERTIUS zijn geduurige metgezel. Onder het bevel van den vermaarden DE RUITER deed hij een togt ter zee. In het begin des jaars 1673, werd hij, in zijne geboorteſtad, Luitenant over een Vaandel der ſtads Bezettinge. Behalven dat nam hij den dienst te land waar, en woonde ſedert verſcheidene veldtogten en belegeringen, in

Duitschland en de *Nederlanden*, bij. Na het ſluiten van den vrede te *Nijmegen*, zette hij zig eenigen tijd te *Utrecht* neder, en gaf zig aldaar geheel en al aan de boekoefeninge over. Vandaar kwam hij in *Amſteldam*, alwaar hij vlijtig arbeidde aan eene verbeterde uitgaave van zijnen geliefden PROPERTIUS. Terwijl hij hier zijn verblijf hield, werd hij lid van een Kunstgenootſchap, dat eenmaal ter weeke bijéén kwam. Het beſtond uit aanzienlijke en geleerde mannen: HULFT, HUIDECOPER, HEINCK, GEELVINCK, FRANÇIUS, enz. Burgemeeſter HUDDE bewerkte dat hij Kapitein werd van één der Vaandelen van Stads bezetting. Toen dit Vaandel, na het ſluiten van den *Rijswijkſchen* vrede (1697) afgedankt werd, behield BROEKHUIZEN echter zijne wedde. Sedert dien tijd hield hij zijn verblijf in een gehuurden tuin onder *Amſtelveen*, daar hij menig bezoek van geleerde en aanzienlijke manneu ontving; aldaar hij ſleet de laatſte jaaren zijns levens, met zig in het maaken van ſtichtelijke poëzij te oefenen. Na lang gezukkeld te hebben, overleed hij, den 15den December des jaars 1707, en werd, na vijf dagen, volgens zijnen laatſten wil, te *Amſtelveen* begraaven. Wat zijnen arbeid betreft, PROPERTIUS en TIBULLUS zijn, met voortreffelijke verbeteringe, door hem in 't licht gegeeven; als ook de gedichten van SANASARIUS en anderen. Zijne eigen Latijnſche poëzij is, door D. VAN HOOGSTRAATEN, in den jaare 1711, ter perſſe bezorgt, en weinig tijds daarna ook zijne Nederduitſche gedichten, voor welke het verhaal van 's mans leven geplaatst is. Kort na zijn overlijden deed de Hoogleeraar P. BURMAN eene Redevoering, daarop toepaſſelijk. Nadat het ſterflijke deel van BROEKHUIZEN tot in het jaar 1767 gerust had, en dus bijna vergeeten was, uitgezonderd bij de Dichtminnaars, werd, in de Kerk van *Amſtelveen*, op kosten van den Wel Ed. Geſtr. Heer en Mr. ABRAHAM CALKOEN, Heer van *Kortenhoef*, toen Baljuw en Dijkgraaf van *Amſtelland*, naderhand Hoofdſchout der Stad *Amſteldam*, ter gedachtenisſe van dezen beroemden Dichter, een net en zindelijk graſteken opgericht: hetzelve beſtaat in een aloude lijkbus van blaauwen arduinſteen, rustende op een dergelijk voetſtuk, voor hetwelke het volgende vers van den Hoogleerlaar BURMAN, op een wit marmer tafreel, is uitgehouwen.

D. M.

D. M.

JANI BROEKHUSII,

DEFUNCTI ANNO CIↃ IↃ CCVII.

Sparge ſacro lauros myrtumque hederasque ſepulcro,
Pieridas quisquis, Pallada quisquis amas.
Callimachum numeris referens BROVKHVSIVS *olim*
Hic Amſtelvenia conditus aede jacet.
Ut, post Gradivi partas in pulvere palmas,
Otia qua coluit docta, quiescat humo,
Laude ſua pietas, cineri nunc præſtita gratae
Nobile in Exemplum Posteritatis eat;
Quae male neglectis et honore carentibus umbris
Lustra ſuum reddit post duodena decus:
Sint licet ingenii monumenta perennia tanti,
Busta ſed e Pario marmore cæſa ruant.

PETRUS BURMANNUS SECUNDUS.

Waarvan de zin hierop uitkomt:

Ter gedachteniſe van

JOHAN VAN BROEKHUIZEN,

overleeden in het Jaar 1707.

Gij allen, die de dichtkunst en wapenoefening bemint, ſtrooit lauren, mirthen en veil op dit gewijde graf. BROEKHUIZEN, *wiens gedichten die van* Propertius *evenaaren, ligt hier in de Amſtelveenſche kerk begraaven; op dat hij ruste in dien zelfden oord, waarin hij, ontſlagen van zijne krijgsampten, die hij met roem bekleed had, zig in ſtilte met geleerde oefeningen bezig gehouden heeft. De erkentenis, die men nu, aan zijne asch, waarvoor men zo ſchandelijk verzuimd hadt, eenig gedenkteken opterechten, na zestig jaaren verloops, de verſchuldigde eer bewijst, hebbe haare verdienden lof, en verſtrekke ten treffelijken voorbeelde voor de dankbaare nakomelingſchap. Doch ſchoon dit grafteken, gelijk alle anderen, zelfs zulken, die uit het kostbaarst marmer gehouwen zijn, eindelijk vergaan moet, zullen, nogthans, de*

werken van zo groot een' geest alleen zijnen naam onſtervelijk maaken.

BROEKSTERHUIZEN, een Landhuis in de Grietenij van *Dantumadeel*, een vierdedeel uurs ten zuidoosten van *Dantumawolde.*

BROERSMA, een Hofſtede in de Grietenij van *Kollummerland*, een groot half uur noordwestwaarts van *Kollum.*

BROERSMA, (*Wigbold van*) was, in het jaar 1672, Kommandant van *Coeverden.* Hij lag onder verdenking van eene heimelijk verſtandhoudinge met CHRISTOFFEL BERNARD, Biſschop van *Munſter:* waarom de Staaten, in dien benarden tijd, zwaarigheid maakten, eene plaats van zo veel gewigt, ingevalle van belegeringe, aan hem overtelaaten. Hierom zonden zij hem een Patent, om, met rang van Kolonel, met het leger van Zijne Hoogheid, den Prins VAN ORANJE, naar den *Yſelſtein* te gaan. BROERSMA verzocht bij aanhoudendheid, dat zijn zoon, die als Ritmeeſter te *Groningen* in bezetting lag, in zijne plaatſe als Kommandant van *Coeverden* mogt worden aangeſteld; maar dat verzoek werd, om bovengemelde reden, afgeſlagen. De Staaten vertrouwden de vesting liever aan den Luitenant-Colonel JAN VAN BURUM, die de hem aangebodene waardigheid, tegen zijnen zin, moest aanneemen. Nadat de hoofden der bezettinge te *Coeverden*, met de *Munſterſchen*, die 'er voorgekomen waren, tegen wil en dank van VAN BURUM, een verdrag gemaakt hadden, trokken de vijandelijke troepen 'er terſtond binnen, en werden, kort daarna, gevolgd van den Biſschop zelven, vergezeld van verſcheidene Overſten, en onder die ook den Kommandant WIGBOLD VAN BROERSMA; want deze verrader was, na eenigen tijd te vooren veel toegebragt te hebben tot de ſchandelijke overgaaf van *Deventer*, alwaar hij toen in bezetting lag, tot den Biſschop overgelopen. Sommigen zeggen dat de Biſschop hem wederom als Kommandant van *Coeverden* aangeſteld heeft; doch VALKENIER, die der zaaken van dien tijd zeer kundig was, wederſpreekt zulks, met te zeggen, dat de Biſschop het verraad beminde, maar den verrader haatte. Op deze ſchandelijke daad volgde dan, van wegen

gen de Staaten, zijne Sententie, die, op den 11den Augustus 1672, binnen *Groningen*, onder 't ſlaan van den trom, afgekondigd werd. Hij werd daarin verklaard, dat hij, door zijne verraderijen, zo in het overgeeven van *Deventer*, als door zijn overloopen tot den vijand, *Crimen læſæ Majestatis* had begaan, en om die reden vervallen was van alle zijne waardigheden en bedieningen, en alle goederen verbeurd had; ja, dat hij, ten eenigen tijde, in handen van de Juſtitie geraakende, met den zwaarde geſtraft zou worden, dat 'er de dood op volgde. Deze verrader was een Edelman uit de *Groninger Ommelanden*; hij had een geruimen tijd Prins FREDRIK HENDRIK, als Kamer-Edelman, gediend; werd daarna Kapitein, voorts Overſte-Luitenant, Kolonel, en eindelijk, gelijk gezegd is, Gouverneur van *Coeverden*, welke laatſte post hem in 't jaar 1659 was opgedrongen.

Zie VALKENIER, *Verward Europa*, p. 605. SIJLVIUS *Vervolg op Aitzema*. PICART enz.

BROKOPE, een zeer groot Dorp, in *Stellingwerf Oosteinde*, eene Grietenij van de *Zevenwolden*, paalende aan *Drenthe*, (*Trenth*) en beginnende aan het Bosch *Baduhenna*, alwaar de ſtreek van *Holtpade* ophoudt. In het perkamenten boek van *Utrecht* wordt dit Dorp geplaatst aan den weg, die door het *Veen* naar *Drenth* loopt, en voorts verdeeld in *Olde-* en *Nije-Brokoop*.

BROMMELEN, eene vrije Heerlijkheid in het Land van *Overmaas*, onder *Staats Valkenburg*.

BRONGERGA; dit was eertijds een Kerkdorp; doch de Kerk, zo door ouderdom, als bij gebrek aan onderhoud, vervallen en voorts afgebroken zijnde, is de Gemeente gecombineerd met *Nieuw Brongerga*, liggende ten noorden van dit Dorp, aan den Vaart, dien men uit de *Hooge Veenen* gegraaven heeft naar 't *Heerenveen*. Naar maate dit *Brongerga* afnam, bloeide het *Nieuwe*, 't welk tot een aanzienlijk Dorp geworden is. Deszelfs huizen, links en rechts, langs den gemelden Vaart ſtaande, beſlaan eene uitgebreide lengte. De Predikant van *Oud* en *Nieuw Brongerga* heeft aldaar zijne wooning. Nabij dit Dorp ziet men 't Vorſtlijk Lusthuis *Oranje-Woud*.

BRON-

BRONGERSMA, een Hofſtede in de Grietenij *Kollummerland*, een uur ten noordoosten van *Kollum*.

BRONGERSMA, (*Titia*) eene zeer geestige Jonkvrouw, die, door haare zoetvloeijende dichtwerken, haare geboorteſtad *Groningen* eerè aangedaan heeft, maar bijzonderlijk door haare Mengeldichten of *Bronzwaan*, en daarna door haare *Hemelſche Orgeltoonen*. SMITS maakt, in zijne *Schatkamer der Nederlandſche Oudheden*, van haar gewag, bij het verhaal van het onderzoek van de *Hunnebedden*, door haar gedaan in het jaar 1685. Op het Art. HUINE of HUNNEBEDDE, deelt SMIDS haare aanmerkingen daarop zijnen lezer mede.

BRONKHORST, een Graafſchap en Bannerij, niet verre van den *Yſel*, tusſchen *Zutphen* en *Doesburg*, hebbende zijnen eigen Graaf. De eerſte Heer daarvan was JAN VAN BRONKHORST, die gehuwd was met MARIA VAN ARKEL, en geleefd moet hebben omtrent het jaar 1035. De vermaardheid van dit geſlacht, waarvan wij ſtraks ſpreeken zullen, is in *Gelderland*, door het volgende oude ſpreukje, bekend:

BERG *de rijkſte*;
BRONKHORST *de edelſte*;
WISCH *de ſtoutſte*.

De twisten, tusſchen de *Bronkhorsten* en *Heeckerens*, uit enkele jalouſie ontſtaan, waardoor *Gelderland* veel nadeels geleden heeft, zullen, in de Historie van *Gelderland*, gemeld worden. Het plaatsje *Bronkhorst*, dat bijna een getal van zestig huizen bevat, ligt op eenen vrugtbaaren grond, rondsom in koornlanden. Men komt in hetzelve door een vervallene Poort, die nog eenige tekenen van haare geweezene aanzienlijkheid vertoont. Deze Poort doorgegaan zijnde, treedt men, over een vasten brug, in 't Kasteel, waarin twee beelden zijn. Groote rampen heeft dit *Bronkhorst*, in den *Spaanſchen* oorlog, geleden, ja zelfs bijna die van eene geheele verwoesting. De vlam teiſterde het niet minder in den jaare 1666; deze werd veroorzaakt

zaakt door een test met vuur, in het huis van den Burgemeeſter VAN LOOMEN. De brand woedde zo geweldigd, dat 'er, in het geheele plaatsje, niet meer dan een half ſteenen huis ſtaan bleef. Te *Bronkhorst* is een Veer over den *Tsſel*, het *Bronkhorster Veer* genaamd, waarmede men af en aanvaart, naar het Dorp *Brummen*. 'Er zijn vier Burgemeeſters, die als Keurnooten, met en benevens den Rechter, in 't gericht zitten, wordende jaarlijksch door den Heer van *Bronkhorst* aangeſteld. De Ingezetenen zijn meest allen den Gereformeerden Godsdienst, dien zij te *Steenderen* verrichten, toegedaan. De Gemalin van den Graave VAN STIJRUM, zijnde des broeders dochter van den *Amſtelſtamſchen* Burgemeeſter DE HAAZE, ligt in dit kerkje begraaven.

BRONKHORST; (*'t Oud Adelijke Huis*) zie POELENBIERING.

BRONKHORST. Van den oorſprong van dit geſlacht vindt men gemeld, dat JOOST, Heer van *Bronkhorst*, de eerſte geweest is, die den naam van Graaf gevoerd heeft; hij overleed in 1553. Men wil dat de Heerlijkheid *Bronkhorst* haaren oorſprong aan Keizer HENDRIK DEN ZEVENDEN zou verſchuldigd zijn, en ook aan zijnen zoon JAN, die, in 't jaar 1311, Koning van *Bohemen* geworden is. Nog zouden de Heeren van *Bronkhorst* afgedaald zijn uit het geſlacht der *Roomſche Colonneſen*, en van hun de magt ontvangen hebben, om den burg van *Bronkhorst*, aan den *Tsſel*, tusſchen *Doesburg* en *Zutphen*, te mogen bouwen; groote munt te ſlaan, en in hun wapen eenen witten Leeuw, op een rood veld, te mogen voeren: welke Leeuw naderhand met dien van *Limburg* vermengd is, ſedert dat Graaf JURRIAAN VAN LIMBURG, IMM, of ERMGARD, Vrouwe van *Wisch*, ten huwelijk nam, die de naaste erfgenaame van den kinderloozen JOOST VAN BRONKHORST was. Dit verhaal is ons, door HAMELMAN en TESCHEMAKER, doch zonder bewijs, opgedischt, en mogelijk niet zonder vleijerij. Doch buiten dat is de oudheid en adel van dit geſlacht algemeen bekend, zo als wij door het hiervoor bijgebragte versje beweezen hebben. Ook hebben wij Heer JAN VAN BRONKHORST reeds genoemd. De volgende vindt men op de geſlachttafel vermeld, en op dezelve ziet men ook, dat de Heerlijkheid

Ba-

Batenburg, door het huwelijk van Heer WILLEM met JOHANNA VAN BATENBURG, aan dit geſlachte gekomen is. De Heerlijkheid is daarna overgegaan aan de Graaven VAN HOORN. De Heerlijkheden van *Gronsveld* en *Limburg* zijn, door JOHANNA VAN GRONSVELD en LIMBURG, haaren naam, DIRK DEN TWEEDEN, aangebragt. Een gedeelte van het *Swabiſche* Rhijngraafſchap *Eberſtein*, heeft Graaf JAN DE TWEEDE, door zijn huwelijk met SEBILLA, Gravinne van *Eberſtein*, bekomen.

PONTANUS, in zijne *Gelderſche Geſchiedenisſen*, geeft ons den volgenden ſtamboom van de Graaven van *Bronkhorst*, *Borkulo*, *Wisch*, *Batenburg*, *Limburg*, *Styrum*, enz.

Willem van Bronkhorst, vanwien ik (zegt hij) eerst gewag vinde gemaakt op 1272, had ter gemalinne *Johanna van Batenburg*; liet deze Heerlijkheid over aan *Gijsbert*; maar aan den jongſten zoon *Diederik*, het Slot *Batenburg*; vanwaar de Heeren van *Batenburg* hunne afkomst rekenen.

Uit de oudſten zijn geſprooten:

Willem, Heer van *Bronkhorst*; vader van

Gijsbert van Bronkhorst den Tweeden, die na den dood zijner gemalinne, *Hendrina ten Dodinkwaerdt*, in het jaar 1347, den verderen eigendom van *Borkulo* afgekocht heeft van *Godaert* en *Hendrik*, erfgenamen van *Hendrina*. Naderhand, in 1406, is het Slot en de Stad *Borkulo* allereerst leenplichtig gemaakt aan *Otto van Hoije*, Biſſchop van *Munſter*. Hij heeft geene kinderen nagelaaten.

Gijsbert, de derde Heer van *Bronkhorst*, daarna van *Borkulo*, heeft, in den jaare 1399, met zijnen broeder *Frederik* bewilligd, dat hij (*Gijsbert*) na den dood van hunnen vader *Willem*, zou hebben de vrije Heerlijkheid van *Bronkhorst*, en *Frederik*, na den dood van zijnen oom *Gijsbert*, *Bor-*

Frederik, toegedeeld de Heerlijkheid van *Borkulo*, zonder lijfsvrucht overleeden.

Catharina, getrouwd met Heer *Hendrik*, den laatſten uit het huis van *Wisch*.

Borkulo en *Lichtenvoorde*, zonder hunne zusters iets van de vaste goederen mede te deelen.

Deze *Gijsbert* heeft geteeld,

Willem, die zijn vaderlijke erfdeel verkreeg omtrent het jaar 1370; leefde nog in 1418, en is zonder kinderen geſtorven; dus viel de Heerlijkheid *Bronkhorst* op zijnen broede *Otto*.

Gijsbert, die bij verdrag zijner beide broederen, in 1417, van de heerlijke goederen uitgeſlooten is geworden.

Otto, tweede Heer van *Borkulo*, uit het huis van *Bronkhorst*, nam ten huwelijk *Agnes*, dochter van Heer *Hendrik*, Heer van *Solms* en *Ottenſtein*, enz. In het jaar 1418 ontving hij, voor zijn kindsdeel, de Heerlijkheid *Borkulo*; werd daarna ook Heer van *Bronkhorst*, en leefde in het jaar 1453, vóór en omtrent welken tijd hij met *Hendrik van Wisch*, het Steedje *Vreeden*, en den Biſschop van *Munſter*, groote vijandſchap had, en leefde in onlust. Zijne kinderen waren:

Cunigunda, in het jaar 1467 getrouwd met Heer *Hendrik van Homoet* en *Wisch*, die in 1488 de verkooping van *Wisch* en *Homoet* toegeſtaan heeft, bij haaren man gedaan aan den Graave *van den Berg*.

Jan, Heer van *Wisch*.

Hendrik, Heer van *Wisch*, trouwde, in den jaare 1495, met *Walburg*, Graavinne, dochter van Graaf *Oswald van den Berg*.

Irmhard van Wisch, echtgenoote van *Jurriaan*, Graave van *Limburg*, Heer van *Styrum*, erfdochter van den laatſten Leenman *Joost*.

Herman Jurriaan, Graave van *Limburg* en *Bronkhorst*, Heer van *Styrum*, *Wisch* en *Borkulo*, die bij eene tweede vrouw, *Maria van Heij*, bloedverwante van bovengemelde, gewonnen heeft,

Jacob, Graave van *Limburg*, die het dingtal te *Arnhem* allereerst aangevangen heeft, en won bij *Maria van Schouwenberg*, behalven *Jurriaan*, *Ernst*, Vrijheer van *Wisch*.

Her-

Herman Otto, Graaf van *Limburg* en *Bronkhorst*, Commisſaris Generaal van de Ruiterij, Overſte van eene bende te paard, Gouverneur van *Zutphen*, die in dienst van de Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, zo in zijn jeugd als manlijken ouderdom, veele dappere daaden verricht heeft; ook, in het jaar 1632, in 't land van *Gulik*, veroverde. Hij overleed binnen *Bergen op den Zoom*, den 28ſten October 1644.

Otto, Graaf van *Limburg* en *Bronkhorst*, Heer van *Stijrum*, *Wisch* en *Borkulo*, Baanderheer des Vorſtendoms *Gelder* en Graafſchaps *Zutphen*.

Gijsbert, tweede zoon van *Otto*, Heer van *Bronkhorst* en *Borkulo*, heeft, in 't jaar 1477, zijne leenbekentenis te *Munſter* gedaan; zijne vrouw was *N. N.*

Walburg, heeft de Heerlijkheid van *Bronkhorst*, ook van *Borkulo*, afgeſtaan ten behoeve van haaren oom *Frederik*.

Frederik, derde zoon van *Otto*, Heer van *Bronkhorst*, heeft in 't jaar 1490 de beleening ontvangen, en in 't jaar 1492 zig in den echt begeeven met *Matte van den Berg*, dochter van Graaf *Oswald van den Berg*.

Joost, eerſte Graaf van *Bronkhorst*, en vijfde Heer van *Borkulo*, werd, in de jaaren 1529 en 1549, beleend met *Borkulo*, en overleed in 1553, zonder kinderen natelaaten, en den lijftocht aan zijne weduwe *Maria*, Graavinne van *Hoij*; zij volgde in den jaare 1579 haaren man in 't graf.

Hedwig, vierde kind van *Otto*, had ten man *Otto*, Graaf van *Diepholt*.

Rudolph, Graave tot *Diepholt*.

Frederik.

Rudolph, Graaf van *Anholt*.

Frederik, Graaf van *Diepholt*.

Anna Margaretha, Graavinne van *Diepholt*.

BRONKHORST, (*Everard van*) een beroemd Rechtsgeleerde, geboren te *Deventer*, alwaar zijn vader Licenciaat der beide Rechten en Rector was; eerst was hij Hoogleeraar in de Wiskunde te *Rosſtok*. EVERARD had, om de tirannij van ALBA te ontwijken, in zijne jeugd (1570) deze landen moeten verlaaten. Den

loop

loop zijner ſtudiën volbragt hebbende; werd hij tot Doctor in de rechten gepromoveerd; en, na nog twee jaaren, zo te *Wurtenberg* als te *Erfurt*, doorgebragt te hebben, te *Deventer*, alwaar hij zig nedergezet had, tot Burgemeeſter verkoozen. Na andermaal de wreedheid der Spanjaarden ontweeken te zijn, werd hij, in 1586, als Hoogleeraar in de Rechten op de *Leidſche* Academie aangeſteld; in welke waardigheid hij, in 1627, oud zijnde drie-en-zeventig jaaren, overleed, nalaatende zijne ſchriften.

Zie MEURSIUS; *Oudheden van Deventer*, I. Deel, p. 331.

BRONKHORST, (*Jan van*) van wiens kunſtig glasſchilderen, de glazen, naast het Choor in de Nieuwe Kerk te *Amſteldam*, als nog ten bewijze ſtrekken, was geboren in het jaar 1605. Men vindt eene beſchrijving van zijne kunſtſtukken bij

WAGENAAR, *Beſchrijving van Amſteldam*, VIII. Stuk, p. 53, 57, 69, 74 en 378 in 8vo.

BRONKHORST, (*Johan van*) in den jaare 1647 te *Leiden* geboren, was, door eigen oefening, een vermaard Schilder met waterverwen geworden.

Zie HOUBRAKEN, III. Deel.

BRONKHORST, (*Pieter van*) werd den 16den Mei 1588 te *Delft* geboren. Tot de Schilderkunst geſchikt zijnde, koos hij daarin het gewichtigſte deel, naamlijk het ſchilderen van Tempelen en Kerken, geſtoffeerd met Historiën, waarvan de blijken nog te zien zijn in den Vierſchaar te *Delft*, in welke Stad hij, in 1661, overleed.

Zie BLEISWIJK, *Beſchrijving van Delft*, p. 857.

BRONKHORSTEN, voornaame Edelen in *Holland*, doch afkomſtig uit de voorgemelde *Zutphenſche* BRONKHORSTEN, en voor veele eeuwen in *Holland* bekend. GIJSBERT VAN BRONKHORST kwam, in het jaar 1359, ten dienſte van Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, toen Ruward van *Holland* en *Zeeland*, in 't beleg van *Delft*; hij was de broeder van DIRK VAN BRONKHORST *tot Anholt*, die ter vrouwe had JENNE, erfdochter van GERARD, Heer van *Ba-*

tenburg. Heer GIJSBERT had ter vrouwe JOHANNA VAN VOORN, dochter van Heer JAN VAN VOORN. Zijn zoons zoon, JACOB VAN BRONKHORST genaamd, gehuwd met MACHTELD VAN DER MADE, heeft, bij opene brieven, van den volgenden inhoud, zijne afkomst bevestigd.

Wy Otto, *Heer tho* Bronkhorst, *end tho* Burkulo, *doen kond allen luden, end bekennen myt deſen onſſen openen brieven, dat wy vermits gueden wytluftige ſcriften ind oircunden van gueden geloefſyke tugen wael vernomen und verſtaen hebben, kundlich vernemen und verſtaen, alſoo dat* Jacob Jacobſoen, Philips Willemsſoen *ind* Dirk Claasſoen, *van oire vaders allerwegen van ons ſtamme van* Bronkhorst *geboeren ind hergecoemen ſyn, daer up wi ons uit gantſche vlyt doen bevragen, ind dat ſo kundlich doen bevynden hebben, Ende want wy anders uyt weeen noch verneemen, dan, dat deſelve* Jacob Philips *en* Dirk *voorſz. alzo van ons herkomen ſyn, duncken ind willen ſynde daerum halven voir unſe lieve magen ind neven van* Bronkhorst *gecomen te ſyn, alſ figh dat geſciet ſonder enigh argelist: Oirconde onſes zeghels hyr angehangen in den jare ons Heren* 1446 *des Saterdags op den H. Pauli avond.*

De afſtammelingen zijn op de hier bijgevoegde Geſlachttafel gemeld, waaruit ook blijkt, dat de Edelen VAN BRONKHORST, in *Holland*, aan de voornaamſte familiën vermaagſchapt zijn, als aan ZUTPHEN, VOORN, VAN DER MADE, MOERMONT, RUIGROK, VAN DER WERVE, WASSENAAR, DUIVENVOORDEN, WARMOND, WOERDEN, VAN DER VLIET, SCHAGEN, POELGEEST, MATHENESSE, AARSCHOT, AMSTEL, SCHOONHOVEN uit *Brabrand*, BEIJAARD uit *Vlaanderen*, NASSAU, VAN GONROIJ, WARFUSE uit *Artois*, ESPELBAG boven *Keulen*, RUITENBERG uit *Overijſſel*, DORP, 'T SERCLAAS, BONGAARD, BOURGONJE, RUMPH, SONNEVELT, HEERJANSDAM, CULENBURG, MULLARD, TAATS VAN AMERONGEN, LANNOIJ, CASEMBROOD en meer anderen. In een oude lijst van de voornaame Heeren, Edelen van Vaſallen, in *Holland*, die men gewoon was, van oude tijden af, te beſchrijven, of niet te beſchrijven ter dagvaart, wordt onder de *niet* beſchrevene genoemd, GIJSBERT, Heer van *Schoorl*. Wie deze *niet* beſchreevene Heer GIJSBERT VAN BRONKHORST geweest zij, is nog niet beweezen, zo min als waarom hij niet beſchree-

ıkhorst, zon-
erleeden.
khorst, was
Rumpst, en
van Souhaij

Bronkhorst,
Melchior van

ıkhorst, die
van Renoij

Bronkhorst,
as getrouwd
Matenesse.
Bronkhorst,
rouwde met
chagen, en
j (*) ... ...

ıkhorst, Heer
, had ter vr.
elbach, en
n kinderen.
nkhorst, tr.
elen.
nkhorst, tr.
an Vliet.

ıkhorst, is
van Vliet.
horst, getr.
choonhoven.
Bronkhorst,
ik del Rio.
khorst, tr.
rfusé, won
nderen.....
nkhorst, tr.
s, en daarna
r Werve.

nk-
van
len

nk-
der

nk-
te

ık-
m-
r-

'e-
n-
na

Nicolaas van In-
van de *Plaatsij*
ter vr. *Josina*
Mijnden, ek-

1. *Levina van* et
2. *Gijsbert van*,
3. *Catharina v*
4. *Joris van Bk-*
5. *Geertruij van*
6. *Andries van-*
7. *Willem van-*

Josina van Bronkhorst, trouwde *Jan Grauwert.*
Ida van Bronkhorst, Amabachtsvrouw van *Werkendam*, tr. 12 jaar oud zijnde, *Otto van Arkel*, en daarna *Hendrik v. Eck,*

lac'ten, zijn, dien
'e zamenverbondene

1. *Andries van*
2. *Catharina v*

ſchreeven werd. Ondertuſſchen mogen wij aanmerken, dat het voorheen een oud gebruik, ja zelfs een recht was, niemand ter vergaderinge van de Staaten van *Holland*, uit het eerſte Lid, zijnde dat der Edelen, te beſchrijven, dan Edelen van den ouden adelijken *Hollandſchen* ſtam, bezittende Heerlijkheden in *Holland* en *Westfriesland*; of wel andere Edelen van oud adelijke geſlachten, bezittende Heerlijkheden door erfenisſe van oud adelijke *Hollandſche* familiën, van dezelve in den bloede afkomſtig. Wien een van deze vereischten ontbrak, werd geacht, de waardigheid, om beſchreeven te kunnen worden, niet te hebben. Of nu dit aan hem ontbroken hebbe, is mij onbekend.

BRONKHORSTEN en HEECKERENS, twee voornaame geſlachten in *Gelderland*, tuſſchen welke bloedige geſchillen ontſtonden, even als die der *Schieringers* en *Vetkoopers* in *Friesland*, en der *Hoekſchen* en *Kabbeljaauwſchen* in *Holland*. Wederzijdſche jaloezij was daar van de voornaame oorzaak. Heer WILLEM VAN BRONKHORST, die omtrent het jaar 1250 leefde, kon niet dulden dat Hertog REINOUD DE DERDE van *Gelder*, aan het geſlacht der HEECKERENS, overdaadige gunſten bewees, en dat hetzelve hem geheel beſtuurde. De afkunst, welke reeds tusſchen hen plaats had, werd haar door geſtookt, en veranderde in een fellen haat. Ter uitvoeringe van hunne wraak, vielen de BRONKHORSTEN Hertog REINOUD af, en wendden zig tot zijnen jonger broeder EDUARD, die ſtaatkundig genoeg was, om hunne partijſchap goed te keuren, en zelfs de middelen aantewenden, om zijnen broeder REINOUD te beoorlogen, en den Hertoglijken zetel te ontweldigen. Daaruit ontſtond een twistvuur, dat langen tijd gebrand heeft; waardoor veele landen en ſteden verwoest, en eene menigte van menſchen vernield zijn. Ieder dezer partijen had grooten aanhang, onder de Ridderſchap, Steden en Gemeenten, waardoor gantsch *Gelderland* verdeeld was in *Bronkhorsten* en *Heeckerens*, die overal, waar zij konden, elkander vermoordden, doodſloegen en beroofden. De *Brabanders*, *Hollanders*, *Kleevenaars* en *Utrechtſchen* kwamen mede in 't ſpel; dat tot nog grooter verderf voor *Gelderland* ſtrekte: want de landen lagen, geduurende den tijd van zestien jaaren, onbebouwd. De kerken blee-

ven zelfs niet verſchoond, maar werden met menſchen en al verbrand; zelfs onder het doen der Miſſe vermoordde de een den anderen. Om deze verderflijke landplaag te doen eindigen, werden Hertog JAN *van Braband*, Schoonvader van Hertog REINOUT, zijn zwager de Graaf van *Kleef*, en ADOLF VAN DER MARK, Biſchop van *Munſter*, te hulpe geroepen, die allen de zijde van REINOUD koozen. De Biſchop van *Luik*, broeder van den Biſchop van *Munſter*, was op de zijde van EDUARD: ook voegde de Graaf van *Holland* zig bij de twistenden; doch het is onzeker, wiens partij hij koos. De *Heeckerens* vereenden zig met de *Hoekſchen*; daar en tegen werden de *Bronkhorsten* door de *Kabbeljaauwſchen* ondersteund. Hertog REINOUD nam *Arnhem*, *Doeburg*, *Venlo*, *Thiel*, *Emmerik*, enz. in. Doch zulks werd bij EDUARD weinig geacht, zo lang die van *Nijmeegen* hem gunſtig waren, en de *Kabbeljaauwſchen* hem ondersteunden. Maar toen Graaf WILLEM *van Holland* krankzinnig geworden was, begon EDUARD voor verandering te vreezen; des namen, door bemiddeling van ADOLF VAN DER MARK, JAN VAN MEURS en JAN VAN AMSTEL, de Steden *Nijmegen*, *Roerwond*, *Arnhem* en *Zutphen* den vrede aan. Doch zo haast verſtond hij niet, dat de *Kabbeljaauwſchen* in *Holland* het ſpel te grabbel ſmeeten, of hij keerde tot zijn voorig wangedrag weder, trok de meeſte Steden aan zijne zijde, en kwam ten voorſchijn met een gantsch leger, waar mede hij zijnen broeder ſlag leverde. Hij kreeg hem, in het jaar 1361, gevangen, deed hem, onder ſtrenge bewaaring, te *Roozendaal* in hegtenis zetten, en verklaarde zig zelven voor Hertog. Het einde van deze rampſpoeden zal men verhaald vinden op de Art. van EDUARD en REINOUD VAN GELDER. De eenigſte ſteun, dien de *Heeckerens*, welke zig met de vlucht bergen moeſten, nog overig hadden, was, dat Hertog ALBERT hun als zijne gemeenzaame vrienden behandelde. Deze ongelukkige broedertwist, dien men den naam van een *vrijen oorlog* gaf, nam zijnen aanvang in het jaar 1347, en eindigde eerst in 't jaar 1580.

Zie vooral PONTANUS en VOSSIUS.

BROUERIUS *van Nidek*, (*Daniël*) afkomſtig, van 's vaders zijde, van die VAN NIDEK, uit *Krain* in *Oostenrijk*, en van groot-

moe-

moeders zijde, uit het *Vlaamsch* geſlacht van BRUWERE, te *Ninove*. DANIEL was de oudſte zoon van CONRADUS BROUERIUS VAN NIDEK, na de verandering van den godsdienst eerſte Predikant te *Thorst*, in *Overijsſel*. Van zijne tedere jeugd af beſpeurde men in hem een grooten lust tot den heiligen dienst; welke lust niet weinig aangeſpoord werd door de godvruchtige vermaaningen van zijne moeder FENNE AITZEMA, afkomſtig uit een Edel geſlachte in *Groningen*. Nadat DANIEL de eerſte gronden van zijne ſtudiën geleid had, begaf hij zig naar *Leiden*, vandaar naar *Franeker*, en werd, na zijne Letteroefeningen te hebben voltrokken, beroepen te *Hellevoet*, Ao. 1649. Twee jaaren daarna beving hem de lust om den Heidenen het Euangelium van CHRISTUS te verkondigen: des begaf hij zig naar de *Indiën*. Om zulks met vrucht te doen, leidde hij zig ſterk toe op de *Maleitſche* taal. Hij ververtrok, in 1651, met het ſchip *Schiedam*, en verſcheen in de kerklijke vergadering te *Batavia*. Vandaar werd hij naar *Amboina* beroepen, alwaar hij drie jaaren vertoefde; na welken tijd hem, door de Regeering, belast werd, zig naar *Banda* te begeeven. Dit door hem geweigerd zijnde, verſcheen hij, in 1654, te *Batavia*, om zig voor den Kerkenraad daarover te verantwoorden. Deze raadde hem te vertrekken, zo als hij dan ook deed. In 1656 verſcheen hij wederom te *Batavia*, en werd toen ten tweedemaale naar *Amboina* beroepen, alwaar hij bleef tot in 1658; in welk jaar hij naar *Holland* te rug kwam, zijnde toen in de *Maleitſche* taale zo verre gevorderd, dat hij het boek *Hoſea* daarin overbragt, en het deed drukken; zo als hij, in 1662, deed met het boek *Geneſis*, en in 1668 met het geheele *N. Testament*; waardoor hij den Oosterlingen eenen onſchatbaaren dienst gedaan heeft. In het jaar 1663 was hij te *Geertruidenberg* beroepen; doch de Ed. Heeren Bewindhebberen nodigden hem zo ſterk, en booden hem zulke voordeelige voorwaarden aan, dat hij beſloot andermaal naar de *Indiën* te gaan. Hij vertrok van *Rotterdam*, in het jaar 1668, met zijne huisvrouwe SARA CROESE, en twee kinderen. Hij verſcheen in den Kerkenraad te *Batavia*, den 25ſten Februarij 1669, en bleef aldaar tot het jaar 1672; in welk jaar hij, wegens eenig misnoegen, door zeker opperhoofd kwalijk opgevat, naar *Ternate* gezonden werd. Aldaar

overleed hij, in 1673, aan eene kwijnende ziekte, terwijl hij bezig was met het geheele *O. Testament* in de *Maleitſche* taale over te brengen. Hij was mede niet ongeſchikt voor de poëzij; waarvan de blijken in zijne *Mengeldichten*, naderhand door zijnen neef, B. VAN NIDEK, uitgegeeven, te zien zijn. Zijn zoon REINOUT is te *Batavia* ongehuwd geſtorven; zijne dochter was aldaar getrouwd met den Edelen Heer KUIK VAN MIEROP, naderhand woonagtig te *Utrecht*, die bij haar verwekte agt zoonen.

BROUERIUS *van Nidek*, (*Abraham*) broeder des bovengemelden, heeft dit aloud geſlacht voortgeplant: want hij verwekte, bij zijne echtgenoote KATELIJNE NEVE, waarmede hij den eerſten December 1641 gehuwd was, de volgende kinderen: 1.) MATTHEUS, die volgt; 2.) ROELOF, Ao. 1644 geſtorven: 3.) JOHANNES, kort na zijne geboorte geſtorven; 4.) JOHANNES, die Predikant werd, en overleed Ao. 1716; 5.) CONRADUS, ongehuwd geſtorven.

BROUERIUS *van Nidek*, (*Mattheus*) geboren te *Meppel*, den 20ſten September 1642, was in zijne manlijke jaaren Koopman te *Amſteldam*, en trad aldaar, Ao. 1669, in huwelijk met JOHANNA VAN AALST, Weduwe van PIETER VAN BEIJERLAND; zij overleed den 5den October 1721, hebbende ter wereld gebragt zes kinderen: 1.) SARA, geboren den 21ſten October 1670, gehuwd met Do. CLEMENT STRESO; 2.) JUDITH, geboren Ao. 1671, en geſtorven 1688; 3.) ABRAHAM, geboren den 2den Mei 1674, en overleeden den 18den dito; 4.) ABRAHAM, geboren den 22ſten Augustus 1675, en overleeden den 5den September; 5.) MATTHEUS, die volgt; 6.) FRANÇOIS, geboren den 5den April 1679; deze heeft, bij IDA HEERMANS, tien kinderen verwekt.

BROUERIUS *van Nidek*, (Mr. *Mattheus*) die, in de *Beſchrijving van Amſteldam*, van wijlen JAN WAGENAAR, met recht een plaats onder de Vermaarde Mannen verdiend had, werd, als de derde zoon uit het bovengemelde huwelijk, alhier geboren den 7den December 1677. Na de voleindiging zijner ſtudiën, werd hij Meeſter in de beide rechten, en nam ter vrouwe MARIA HER-

MAN

MANS, oudſte dochter van HENDRIK HERMANS en ANNA KONINGS, waarbij hij verwekt heeft zes kinderen.

Wij zullen hier geene melding maaken van alle de werken, waaronder eenige Poëtiſche, die door zijnen vlijt ter drukperſſe bezorgd zijn. Dat hij een goed dichter en voortreffelijk zedeſchrijver was, blijkt uit zijne alombekende *Zinnebeelden der Tonge.* Wij bepaalen ons tot zijnen arbeid in de Historiën, en bijzonderlijk tot die van ons Vaderland. Wat de Heer BROUERIUS VAN NIDEK verricht heeft, tot het voltooijen van 't *Toneel der Nederlanden*, van wijlen den kundigen F. VAN HALMA, kan men zien in de Voorrede, door hem daarvoor geplaatst, waarin hij de redenen geeft, die hem bewogen hebben, om na het overlijden van zijnen vriend, de hand aan het gemelde werk te ſlaan. In het jaar 1725 kwam, door zijne bewerking, te *Amſteldam*, in gr. 8vo, ten voorſchijn: *Analecta Medii Ævi*, of *oude en nooit voorheen gedrukte Nederlandſche Geſchiedenisſen*, eerſte Deel, waarin gevonden worden SICKE BENINGA, *Chronickel der Vrieſche Landen en der Stad Groningen:* SYBE JARICHS, *corte cronijck, tracteerende van de herkomſte der Vrieſen ende oir vrijheit:* eens *Onbekenden Schrijvers cleyne Cronica van de Groninger Omlanden.* TJALLING AYKEMA's *Cronyxke van de Omſtelanden*, door zijn Ed. opgezameld, nagezien, en volgens aloude handſchriften en de eigene taal der Schrijveren uitgegeeven.

De geleerde uitgeever dezer Chronijken zegt in de Voorrede, dat hij, op het voorbeeld van den grooten MATTHEUS, en den op dat ſpoor gevolgden DUMBAR, aan deze zijne verzamelde oude Chronijken mede den naam van *Analecta Medii Ævi* gegeeven heeft, om dat hij voorneemens was, in 't vervolg nog eenige gedenkſchriften van het Vaderland uittegeeven. In dit Eerſte Deel (dat, echter, het eenigſte is, 't welk ten voorſchijn gekomen is,) zegt hij, hebbe ik den voorrang gegeeven aan die van BENINGA, Raadsheer der Stad *Groningen*, en afkomſtig uit het edel geſlacht van dien naam; een man, wiens naam door veelen, en ook hier, met lof gemeld wordt; welke aanprijzing den Uitgeever (volgens zijn zeggen) niet weinig heeft aangemoedigd, om deze Chronijk door den druk gemeen te maaken. „ Het handſchrift

„ zijner Chronijk (zegt hij verder) is mij, met dat van AYKEMA, „ gulhartig medegedeeld, door Jonker J. AYKEMA, neef van den „ laatstgemelden Schrijver." Doch vanwaar die van SIJBE JARICHS, of die van den *Onbekenden Schrijver* afkomſtig is, wordt niet gezegd.

De eerſte dier Chronijken begint met 1467, en eindigt met het jaar 1527. De tweede begint met den oorſprong der *Frieſen* en hunne vrijheid, en eindigt 1534, en is zeer kort. Die van den *Onbekenden Schrijver* is nog ongelijk veel korter, en beſlaat in 't geheel vier bladzijden. De aantekeningen, daarin geſteld, worden op deze wijze voorgedraagen: *Int Jaer ſeven hondert ende een is Vrieslant toe Christen gheloven ghecomen.* Dus vervolgt de Schrijver tot den jaare 1012, van welk jaar hij zegt: *was daar een groote vloet op St. Anthonies dagh.* De Chronijk van AYKEMA is een weinig uitgebreider, en beſlaat dertien bladzijden; bevattende een verhaal van 1534 tot 1537. De arbeid van dezen ijverigen naſpoorder der Nederlandſche Oudheden, met dien van den niet minder arbeidzaamen J. LE LONG, ten tijtel voerende *Kabinet van Nederlandſche en Kleefſche Oudheden*, zes deelen in 4to, is, zo om deszelfs nutheid, als fraaije prentverbeeldingen (door den zindelijken RADEMAKER vervaardigd) te veel bekend, om 'er iets van te zeggen; zo min als van het *Verheerlijkt Kennemerland*, en *Diemer-* of *Watergraafsch-Meer*, enz. Dat 'er van den Heere BROUERIUS VAN NIDEK, hier of daar, nog handſchriften of oude manuſcripten moeten verborgen zijn, zou men mogen beſluiten uit het hier boven bijgebragte uit zijne Voorrede. Onder mij berust een wapenboek, zo van de Steden als de geſlachten der *Nederlanden*, beſtaande in meer dan dertien honderd wapenen, door hem bijeenverzameld, en met veele nuttige aantekeningen verrijkt. Dat de dood hem belet heeft, nog andere werken, waaraan hij arbeidde, in het ligt te doen komen, blijkt daaruit, dat mij heugt, in éene zijner Voorredenen gelezen te hebben, van een *Schatkamer* of *Levensbeſchrijvinge der Nederlandſche Dichteren*, waarbij aldaar gemeld wordt, dat het eerſte ſtuk daarvan reeds het licht zag. Doch wat moeite ik ook gedaan hebbe, om dat ſtuk magtig te worden, is mij zulks tot nog toe mislukt, en ik zou twijfelen, of het wel uitgegeeven geweest

zij;

JACOB DIRKZ BROUWER.

zij, indien in gemelde Voorrede (die ik mij niet met naame kan erinneren) niet duidelijk gezegd ware, dat het voornoemde eerſte ſtuk het licht zag; ook heb ik bij HALMA, in zijn *Woordenboek* en *Toneel der Nederlanden*, dit ſtuk op den kant aangehaald gevonden.

Het afbeeldzel van MATTHEUS BROUERIUS VAN NIDEK gaat tweemaal in zwarte kunst uit, door A. VAN HALEN, en eens getekend door BERKHUIS, zijnde zeer zeldzaam. Hij overleed in 1744 of 1745.

BROUWER, (*Jacob Dirksz.*, *Cornelis Jacobsz.* en *Dirk Janszoon*) voornaame burgers van *Enkhuizen*, die, met meer anderen, in 't jaar 1567, zig, ter bewaaringe van hun leven, genoodzaakt vonden de Stad te verlaaten, wilden zij zig niet bloot ſtellen voor de vervolging van den Schout JAN TEN JOOSTEN, die ijverig Roomschgezind was. Twee van hun verſtoutten zig, echter, in 1572, 'er weder binnen te komen, en werden kort daarna door DIRK JANSZOON BROUWER gevolgd. Zij bevonden zig tegenwoordig, toen eenige andere Ingezetenen de Burgemeeſters vrijhartig aanſpraken, zeggende zeker CORNELIS PIETERSZ.: *Zie daar één*, (wijzende op DIRK BROUWER,) *die lange in ballingſchap heeft moeten zwerven.* Naderhan vergaderden eenige Prinsgezinden ten huize van gemelden BROUWER. Het eerst, dat zij van Burgemeeſteren begeerden, was, de wachten verſterkt te hebben. JACOB DIRKSZ BROUWER werd, meer dan eens, aan Burgemeeſteren gezonden, om hun de begeerte der Burgerije voor te draagen; doch de Regeering ſteunde te veel op den onderſtand van *Amſteldam*, en van BOSSU, om eenig gehoor te geeven. Dus ondernamen de Burgers, zig meeſter van de Stad te maaken, waarvan JACOB DIRKSZ BROUWER en BUISKENS de voornaamſte aanvoerders waren; doende, door Tamboers, de trommel voor ORANJE ſlaan. Zij bepaalden hunne vergadering op het *Zuider* en *Noorder Spui*, en BROUWER vertoonde zig als Overſte ter eerstgemelde plaatſe. Hoe zij verder den aanleg te werk ſtelden en meeſter van de Stad zijn geworden, zal men zien op het Art. ENKHUIZEN; en hoe deze voorſtanders der vrijheid zig tegen BOSSU gedragen hebben, is reeds op het Art. BOSSU gemeld.

Zie BRANDT en CENTEN, *Historie van Enkhuizen.*

BROUWER. (*Hendrik*) van dezen is de geboorteplaats onzeker, ſchoon ſommigen *Amſteldam* daar voor houden. Men gelooft dat hij van der jeugd af aan bij de zee is opgevoed; dit weet men dat hij, in 't jaar 1613, reeds het bevel had over een aanzienlijke vloot naar de *Oost Indiën*, en dat hij kort daarna tot Opperkoopman op *Japan* bevorderd werd. In het jaar 1617, kort na zijne terugkomst, was hij Bewindhebber van de Oostindiſche Maatſchappij bij de Kamer *Amſteldam*; welke aanzienlijke waardigheid hij vijftien jaaren bekleedde. Naderhand reisde hij, als afgezondene der Maatſchappij, naar *Londen*, zo om zig zelven te verdedigen, als om de verſchillen over het Eiland *Pulo Rhun* te helpen beſlisſen; en 't was onmiddelijk na dit gezantſchap, toen hij het Gouverneur-Generaalſchap aannam, op voorwaarden, door hem zelven bedongen, en die voorheen aan den Gouverneur KOEN waren toegeſtaan. Eéne van deze voorwaarden was, dat hij zig niet langer verbond, dan voor drie jaaren; en de tweede, dat hij den tijtel van Bewindhebber moest blijven behouden. Daarop leide hij den eed af in handen der Algemeene Staaten, en ontving zijnen Lastbrief, onder het zegel van den Prins VAN ORANJE, en de Vergadering van de Kamer van zeventienen.

In het jaar 1632, vertrok hij, benevens zijne huisvrouw en een dogtertje van twee of drie jaaren, op het ſchip *Zutphen*, gevoerd door Kapitein NICOLAAS BRUIN, bemand met twee honderd agt-en-negentig koppen; daarmede ging hij onderzeil, in de maand Maart des gemelden jaars, en landde te *Batavia* den 5den September. Den 7den daaraanvolgende nam bij bezit van zijnen nieuwen post, dien hij drie jaaren, drie maanden en vier-en-twintig dagen bekleedde; een tijdperk, dat geene buitengewoone voordeelen voor de Maatſchappij, noch eenige gewigtige gebeurtenisſen oplevert, ſchoon aan hem de eer moet worden toegeſchreeven, van de grondlegging van den Siamſchen handel, zijnde de ſchoonſte dien de Hollanders in de *Oostindiën* hadden. Ook bevlijtigde hij zig zeer om de onlusten op *Amboina* te doen eindigen, dat hem ten deele gelukte.

Onder deze mindere bezigheden zijn bepaalden tijd volbragt hebbende, leide hij, op den 1ſten Januarij 1636, zijn ampt neder, en begaf zig, op den 4den dito, aan boord van het ſchip

Nieuw-

Nieuw-Amſteldam, dat verzeld werd van nog zeven anderen, die hij in dit jaar gelukkig thuis bragt. Doch men maakte zwaarigheid om hem wederom zitting als Bewindhebber te verleenen; ook zag hij 'er eindelijk van af. Na alle zijne eisſchen aan de vergaderinge van Zeventienen verbleeven te hebben, werd hem eene ſomme van vier-en-twintig duizend guldens toegeſtaan, behalven de twee ten honderd, die hem van de prijzen, op den vijand genomen, toekwamen.

In het jaar 1641 zond de Westindiſche Maatſchappij hem, met denzelfden rang van Gouverneur-Generaal, naar *America*, om zekere ontwerpen tegen *Chili* ten uitvoer te brengen; doch hij overleed in het midden van 't volgende jaar, op dezen togt, te *Karel Mappa*, een plaats, die hij genomen en verbrand had. Men begroef zijn lijk te *Baldivia*, en zijne ingewanden nabij een haven, die naar hem genoemd is. Ook hebben de Aardrijksbeſchrijvers van de voorgaande eeuwe naar hem genoemd, een land, nog oostelijker gelegen dan het *Staaten Eiland*, waarvan de ontdekking aan hem wordt toegeſchreeven.

Zie VALENTIJN, *Oud en Nieuw Oostindiën; Historiſche Reizen.*

BROUWER, naar men meent te *Haarlém*, Ao. 1608, geboren, is bekend voor een allergeestigst Schilder. Hij ſtierf te *Antwerpen*, in 1640.

Zie HOUBRAKEN, I. Deel.

BROUWER, (*Bastiaan*) een *Brabander*, deed, met verlof van den Koning van *Spanje*, verſcheidene togten naar *China*, op zulke plaatſen daar de Hollanders niets te zeggen hadden. De Raad van *Batavia*, dit ontwaar wordende, beſloot, Ao. 1653, zulks te verbieden; ten dien einde zig beroepende op 't vijfde Artikel van den *Munſterſchen* Vrede. BROUWER, zo wel als anderen, ſtaakte, bij een volgend verbod, zijnen handel.

BROUWERSHAVEN, één der *Zeeuwſche* Steden, op het *Land van Schouwen*, omtrent twee uuren gaans ten Noorden van *Zierikzee*. Wat de Oudheid van *Brouwershaven* aangaat, daarvan vindt men

men geene juiste bepaaling. BOXHORN wil dat haar naam oorſpronglijk is van het *Hollandſche*, en wel van het *Delffſche* bier, 't welk, voordat in *Zeeland* zelf Brouwerijën waren, aldaar, als de naaste haven zijnde, aangebragt en opgeſlagen werd. Men wil dat dit *Brouwershaven*, vóór het jaar 1461, ſlechts een Dorp was, en dat de Parochiekerk beneden den dijk, in het Ambacht *Duivendijk*, geſtaan heeft. De Grootte van deze Stad, die in 't geheel twee duizend zeven honderd en twintig gemeene treden uitmaakt, kan men verder afleiden uit het getal van drie honderd en zes huizen, waaronder één Brouwerij en een-en-veertig ſchuuren zijn. De Ingezetenen worden op duizend begroot, die hun meeſte beſtaan hebben van den landbouw, de rederij en viſchvang. Ook vindt men 'er twee oesterputten, die aan *Zierikzee* in eigendom behooren. De Sterkte beſtaat in een goede haven, vijf poorten, een aarden wal en gragten, gelegd in 1582; die, echter, meestendeels, in het jaar 1682, dooreen hoogen watervloed, met zand gevuld zijn. Tot de Godsdienſtige gebouwen behoort de Kerk, dat een vrij groot en aanzienlijk gebouw is; zijnde, naar alle waarſchijnelijkheid, dezelfde, die wij zo even de Parochiekerk noemden. In de jaaren 1743 en 1744 is aan dezelve merkelijke verbetering geſchied. De Doopsgezinden plagten te *Brouwershaven* ook eene vergaderplaats te hebben; doch van deze Gemeente, en ook van die der Roomschgezinden, zijn 'er thans niet meer dan twee huisgezinnen. Verder vindt men 'er een Oudemannenhuis, een Weeshuis, een Schoolhuis, enz. Tot de Wereldlijke gebouwen behoort het Stadhuis, het Stads Waaghuis en Kraan. De Regeering beſtaat 'er uit een' Baljuw, twee Burgemeeſteren en zestien Raadsperſoonen, die de Vroedſchap genoemd worden; negen Schepenen, twee Theſauriers en een' Secretaris.

Brouwershaven heeft eenigen eigendom aan de Ambachtsheerlijkheden van *Brijdorpe*, *Klaas Kinderkerke*, *Duivendijke* en *Loopers Kapelle* in *Schouwe*. 't Wapen der Stad is een *zwarte Arend*, met een *rooden Leeuw*, op een *gouden Schild*, en op de borst des Arends een *geruit gouden Schildje*, met twee *zwarte* en twee *roode Leeuwen* over het kruis, zijnde het wapen der *Zeeuwſche* Graaven uit den huize van *Henegouwen*.

Le-

Ieder ſtad of plaats heeft iets, waarop zij zig beroemen kan. Dit heeft ook plaats omtrent *Brouwershaven*, dat zig beroemen kan, den vermaarden JACOB CATS, op den 10den November 1577, binnen haare muuren het eerſte licht te hebben zien aanſchouwen.

Brouwershaven, om iets van deszelfs Lotgevallen te zeggen, ſtond voortijds onder het landrecht der Stad *Zierikzee*, en heeft ook onderſcheidene Heeren gehad, als die van *Borſſelen*, *Bourgondiën*, en andere. In het jaar 1566 werd hetzelve, wegens ſchuld, door MAXIMILIAAN VAN BOURGONDIEN verkocht. De koper was toen PHILIPS DE TWEEDE, Koning van *Spanje*, voor twee duizend ponden Vlaams. In het jaar 1575 trokken de *Spaanſchen* naar *Brouwershaven*, alwaar omtrent drie honderd Soldaaten ingelegd waren, die de plaats zeer lafhartig aan de Spanjaarden overgaven; zig verontſchuldigende, met te zeggen *dat de Roomschgezinde Burgers niet hadden willen vechten.* Manlijker gedroegen de Ingezetenen zig in het jaar 1672, keerende de vijanden met allen moed en beleid zo wel af, dat zij zig naar elders moesten begeeven. Na dien tijd heeft de oorlog hier geene rampen veroorzaakt; doch door water en vuur heeft de Stad meer dan eens groot nadeel geleeden. Op den 17den Augustus des jaars 1545 ontſtond 'er in een Paphuis brand, die zo fel voortging, dat 'er meer dan drie honderd huizen in de aſſche gelegd werden. Op dat onheil volgde een ſlecht gewas, 't welk de Inwooners zo zeer verarmde, dat zij buiten ſtaat waren, de belastingen op de huizen te voldoen. Op den 26ſten Januarij 1682, werd deze Stad, zo als meer andere *Zeeuwſche* Steden, door een ongemeenen watervloed zwaar beſchadigd. De dijken, tot zeven in getal, braken door, en de velden werden met zout water overſtroomd. De oude ſteenen Poorten, vier bruggen en veele huizen in de Stad, werden met dezen vloed weggeſleept, en, gelijk reeds gezegd is, de grachten vol zand geſpoeld: door deze en meer andere rampen werd *Brouwershaven* grootlijks ontvolkt, bijzonderlijk van de aanzienlijkſte Ingezetenen beroofd; waardoor het, van tijd tot tijd, verminderde, ſchoon het tegenwoordig nog niet eene van de minſte *Zeeuwſche* Steden is.

Zie REIGERSBERG; BOXHORN en SMALLEGANGE.

BROUWERSHAVEN, (*Pieter van*) geboren in de zo evengemelde Stad, was een Roomsch Godgeleerde, van wien eenige ſchriften, ten voordeele zijner Kerke, voor handen zijn.

Zie VAL. ANDREAS; LA RUE, *Geletterd Zeeland.*

BRUCHEM en *Kerkwijk*, twee Dorpen en Heerlijkheden in de *Bommelerwaard*, bezuiden *Bommel*, niet verre van elkander gelegen, in het kerklijke eene Combinatie.

BRUCHTERS of *Brukteren*, door ſommige Schrijvers onderſcheiden in groote en kleine *Brukteren*; een volk, dat zeer magtig en talrijk was. De benaaming wordt zeer verſchillende geſpeld; als, *Buacten*, *Bucteri*, *Bricteri*, *Borocluarii* en *Bortharii*. De meeſte en kundigſte Schrijvers noemen hun *Bructers* of *Bructen*. ALTING bepaalt hunne woonplaats, oostwaards aan de *Eem* en de *Lip*, westwaards aan den *Rhijn*, bij *Druſus-gracht* of kanaal, en de *Bourtange*. Dit volk, hoe magtig ook, geraakte in den haat der aangrenzende *Germaanen*. TACITUS verhaalt, dat alle de omliggende volken tegen hun zijn zamengeſpannen, en hen geheel en al verdelgd hebben. Wat de *Germaanen* tot dien haat aangeſpoord hebbe, het zij roofzucht, of om dat de trotschheid der *Bructeren* hun ondraaglijk was, word niet gemeld. TACITUS zelf betuigt het niet te weeten; maar zegt, dat zestig duizend van hun, in het gezicht der *Romeinen*, door de wapenen der eedgenooten omgebragt werden. De Heer ALTING ſchijnt duidelijk te hebben beweezen, dat die ſlagting aan den *Rhijn* en *Yſel* is voorgevallen. Daarna hebben, volgens TACITUS, de *Angrivaren* met de *Chamaven*, de landen der *Bructeren* in bezit genomen en 'er hun verblijf gehouden. Ook hadden de *Tubanten* deel aan den buit, en namen mede een gedeelte der landen. Naderhand bevond men, dat men zig misrekend had, en dat de *Bructers* niet geheel verdelgd waren; zijnde dezelven, ſchoon dieper in *Duitschland* geweeken, echter wederom tot een aanzienlijk volk aangegroeid; waarover men bij ALTING breder bericht kan vinden. Ook kan men daar zien, dat hij van gevoelen is, dat niet de *Angrivarii*, maar de *Anſibarii*, de landen van *Overijſſel* in bezit genomen hebben. De verdrijving der *Bructeren*

ren zou geſchied zijn in het agt-en-negentigſte jaar onzer tijdrekeninge. Men meent dat zij, uit *Overijſſel* verdreeven zijnde, naderhand het land van *Drenth*, en andere omliggende oorden, ingenomen hebben. Ook vindt men van hun gemeld, dat zij zig met de *Teukteren*, bij de legermagt van CIVILIS, gevoegd hebben, en tegenwoordig waren bij de belegering van *Vetera*. Eigenlijk houdt men de kleine *Bructers*, of ook wel *Bronckters*, befaamd door hunne Profeteſſe VELLEDA, die haar hof te *Genemuiden* had, voor de oudſte bezitters van *Overijſſel*.

Men zie van hun STRABO; PLINIUS; TACITUS; HAMCONIUS, enz.

BRUEELIS, een Slot in *Zuidbeveland*, aan de zuidzijde van het Dorp *Kapelle*. Het is een vierkant gebouw, met eenen voorhof, en van binnen met ruime vertrekken betimmerd. Men meent dat dit Slot zijnen oorſprong heeft van eenen ouden toren, eertijds gedient hebbende tot een burgt of verdedigplaats, opgericht tegen de invallen van de *Vlamingers*. Naderhand is dezelve een eigendom geworden van 't geſlacht van BRUEELIS. Het Slot behoort thans aan den Hoog Edelen Heere ADOLPH JULIUS BURCHARD, Baron van *Husſel*, Landdrost van *Zalland*, en Heer van *Kloetingen*. De Heer VAN BRUEELIS is afkomſtig uit *Henegouwen*. Op het jaar 1312 wordt gewag gemaakt van eenen Heer SIMON VAN BRUEELIS, als Ridder, en Neef van Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, wiens verdere nakomelingen bij SMALLEGANGE, p. 724 en 725, gemeld worden.

BRUGDIJK, een Heeren Huizing in de *Overbetuwe*, nabij het Dorp *Bommel*, met luſtige plantaadjen omgeeven.

BRUGGE, de tweede plaats onder de *Vlaamſche* Steden, liggende agt uuren van *Gend*, *Kortrijk* en *Middelburg* in *Zeeland*. Schoon *Brugge* niet tot de *Nederlanden*, maar tot *Oostenrijksch Fransch Vlaanderen* behoort, kunnen wij, echter, niet voorbij, van dezelve eenig gewag te maaken; doch bepaalen ons alleenlijk tot de Historie daarvan, zo verre dezelve tot de *Nederlanden* behoort.

De

De koophandel, die aldaar, in de Dertiende Eeuwe, zeer bloeijende was, gaf aanleiding tot de vergrooting der Stad, door MARGRIET VAN VLAANDEREN, dochter van BOUDEWIJN, Keizer van *Konſtantinopolen*. Andermaal geſchiedde zulks, om dezelfde reden, door PHILIPS DE SCHOONE, Koning van *Frankrijk*, die, in de volgende eeuwe, meeſter van *Brugge* was. Naderhand kwam die Stad weder onder de magt der Graaven van *Vlaanderen*. LODEWIJK VAN MALE vermeerderde haare voorrechten, in 1358, ten voordeele van den koophandel. *Brugge* nam geſtadig toe in welſtand, zelfs onder het beſtuur van Vorſten uit den huize van *Bourgondiën* (*). Dan ten haaren ongelukke, mengden de Bruggenaars zig in den opſtand tegen den Aartshertog MAXIMILIAAN; namen hem gevangen, en zochten hulpe tegen hem, bij den Koning van *Frankrijk* en den Hertog *van Gelder*. Deze vermetelheid hielden zij veertien maanden uit, ſteunende op hunnen rijkdom en magt, door middel van den koophandel verkreegen. De gemelde onlusten veroorzaakten zulk een verloop en ſtilſtand in hunnen handel, dat de Bruggenaars eindelijk, in het jaar 1490, om vergiffenis moesten ſmeeken. Zes-en-vijftig van hun werden ter dood veroordeeld, en een veel grooter getal gebannen. Daarenboven moest de Stad een zwaare geldboete opbrengen. Doch 't geen wel het meeste tot haare vermindering toebragt, was de opkomst der Steden *Antwerpen* en *Amſteldam*, werwaards de voornaamſte koophandel verleid werdt.

In het jaar 1704 werd *Brugge* door de Staatſchen gebombardeerd. Na den veldſlag bij *Ramelies*, in 1706, ging het aan de Bondgenooten over. In 1708 werd het door de *Franſchen*, onder het bevel van den Graave DE LA MOTTE, ingenomen; doch in het volgende jaar trokken de Bondgenooten 'er weder in. In 't jaar 1712 werd het door de *Engelſchen* bezet, en met het ſluiten van den *Utrechtſchen* Vrede, 1713, weder aan het huis van *Oos-*

(*) *In het jaar* 1430 *ſtelde* Philips de Goede, *Hertog van* Bourgondiën, *aldaar de doorluchtige Ridderorde van het* Gulde Vlies *in.*

Oostenrijk afgeſtaan. Den 15den van de maand Julij 1745, werd *Brug-e* door de *Franſcken* berend, en moest zig kort daarna aan dezelven overgeeven. De Koning deed, den 29ſten van die maand, aldaar zijne intrede. *Brugge* bleef in zijne magt, tot het ſluiten van den *Aakenſchen* vrede, in 1748, en werd, op den 4den Februarij 1749, weder aan de Oostenrijkſche troepen ingeruimd.

Men zie van deze Stad, onder anderen, eene naauwkeurige Beſchrijving, onder den tijtel van JAARBOEKEN DER STAD BRUGGE, *door Jonker* CHARLES CUSTIS, *drie deelen, in 8vo, van het jaar 621 tot* 1765.

BRUGGESCHANS, een vervallen Schans, in de Provintie van *Groningen*, nabij *Winſchoten*.

BRUGMAN, (*Jan*) een befaamd Monnik, van de Orde van *St. Franciscus*, dien wij onze Leezers, in ons Derde Deel, onder het Art. AMSTELDAM, reeds hebben leeren kennen.

BRUHEZE, (*Johannes*) een *Brabandsch* Edelman, en, volgens zeker Handſchrift der *Utrechtſche* Kerke, te *Breda* geboren, den 3den Mei 1527. Hij was Leeraar in de beide Rechten, en bekleedde te *Utrecht* veele aanzienlijke ampten, onder anderen dat van Pauslijken Pronotarius. In 't jaar 1549 werd BRUHEZE Domheer, en zat mede vóór in 't Sijnode, aldaar in den jaare 1565 gehouden. In 1567 werd hij Schatmeeſter, en in 1573 Deken van 't Kapittel ten Dom. Hij is bekend als een man, die de kerklijke rechten ijverig voorſtond en verdedigde. Na den dood van JANKNIJF, werd BRUHEZE als Bisſchop van *Groningen* benoemd; doch eer hij zijne bevestiging bekwam, tot Aartsbisſchop van *Utrecht* aangeſteld. Zo in zijn ſpreeken als ſchriften, betoonde hij zig een groot vijand van ORANJE, en van alle de Hervormden: waarom hij dan ook, nadat de zaaken te *Utrecht* een anderen keer genomen hadden, genoodzaakt was, zig eerst van *Utrecht* naar *Emmerik*, en van daar verder naar *Keulen* te

begeeven. Ter laatstgemelde plaatſe was hij in groot aanzien, en overleed 'er op den 10den September des jaars 1600.

Men zie *Batavia Sacra*, III. Deel; *Oudheden van Groningen.*

BRUHEZE. Van dit geſlacht voert zeker Adelijk Huis in *Brabant*, in de nabijheid van 't Dorp *Baarle*, vier uuren van *Breda*, als nog den naam.

BRUMNEN, een aanzienlijk Dorp op de *Veluwe*, tusſchen *Zutphen* en *Dieren*, niet verre van den *Yſel*. WIGMAN, Graaf van *Zutphen*, ſtond, Ao. 970, de helft daarvan af aan de Abtdij van *Elten*; welke giſte, door OTTO DEN EERSTEN, in 979, en OTTO DEN DERDEN, in 996, bevestigd werd, en ook nog naderhand door LOTHARIUS DEN TWEEDEN, in 't jaar 1134. Hier is een Kerk, weleer aan PANCRATIUS gewijd, die thans door een Gereformeerd Predikant bediend wordt. Viermaal 's weeks rijdt door *Brumnen* een Poſtwagen van *Arnhem* op *Zutphen*.

Zie *Oudheden van Deventer*, II. Deel, p. 462 en 463.

BRUMPT, een gehucht in 't Graaſſchap *'s Heerenberg*.

BRUMSHUIS, een Heerenhuis in het zelfde Graaſſchap. Zie 't Artikel OPLOOP.

BRUN, (*Anthoni*) woonde, als Ambasſadeur des Konings van *Spanje*, den beroemden *Munſterſchen* Vredehandel bij, en, als Raad des Konings, wendde hij alle poogingen aan, om de gunst der Staatſche Gevolmagtigden te winnen; waartoe het hem aan geene bekwaamheid ontbrak. Na dat deze Ridder, met zijne medeafgezanten, bij het ſluiten van dien vrede, den afſtand van de *Nederlanden*, in naam van zijnen meeſter, getekend had, kwam hij, in het jaar 1649, als gewoon Ambasſadeur des Konings van *Spanje*, PHILIPPUS DEN VIERDEN, in *'s Gravenhage*, en genoot de eer, met luister in die waardigheid erkend te worden, welke hij bekleede tot in het begin van het jaar 1654, wanneer hij in *'s Gravenhaage* overleed.

Zie AITZEMA; *Brieven van de Wit.*

BRU-

BRUNE, (*Johan de*) Rechtsgeleerde, geboren te *Middelburg*, in het jaar 1589, alwaar hij, van trap tot trap, tot den aanzienlijkſten rang opklom, doende, den 16den Augustus 1649, den eed als Raadpenſionaris van *Zeeland*. Behalven den tak der Rechtsgeleerde weetenſchap, beoefende hij de Godgeleerdheid en Dichtkunde; waarvan zijne uitgegeevene werken, die men bij LA RUE, *Geletterd Zeeland*, gemeld vind, ten bewijze ſtrekken. Dat hij in de historie mede niet onbedreeven geweest is, blijkt uit zijne Latijnſche Opdragt aan de Heeren Staaten van *Zeeland*, geplaatst voor J. EIJNDIUS *Chronicon Zelandiæ*. DE BRUNE had, in zijn eerſte huwelijk, met MARIA DE VROE, verwekt twee zoonen, die in hunne bloeijende jeugd overleden. In 't jaar 1656 hertrouwde hij met MARIA LE SAGE, en overleed te *Middelburg* in 1658. Zijn afbeelding is voor één zijner werken geplaatst.

Zie SMALLEGANGE; LA RUE; VAN LOON, *Nederlandſche Gedenkpenningen*, II. Deel.

BRUIN, (*Florentinus de*) Kerkleeraar der Stad *Gorcum*, aldaar overleden in den jaare 1724, oud zijnde vier-en-zeventig jaaren. DE BRUIN was geſprooten uit een oud *Brabandsch* geſlacht, welk landſchap door zijne ouders, om den Godsdienst, verlaaten was; waarna zij zig te *Gorkum* nedergezet hadden. In 1675 werd FLORENTINUS Predikant. In 1678 was hij Veldprediker. In 1680 werd hij beroepen te *Schelluinen*, en 1690 in zijne geboorteſtad. Over zijne geleerdheid kan men uit zijne ſchriften oordeelen.

BRUIN, (*Johan de*) mede te *Gorkum* geboren, op den 25ſten Augustus 1620. Zijne ſtudiën volbragt hij te *Leiden* en te *Utrecht*. Ter eerstgemelde plaatſe kreeg hij verlof om in de Wiskunst te onderwijzen. Naderhand werd hij te *Utrecht* als Hoogleeraar in de Natuurkunde beroepen. Volgens uitwijzen van zijne ſchriften, was hij een groot Starrekundige; ook wordt van hem getuigd, dat hij zeer handig in het ontleeden der dieren was.

BRUIN, (*Klaas*) werd geboren te *Amſteldam*, op den 20ſten Februarij 1671, van Ouders, die tot de Oude *Frieſche* Doopsgezinden behoorden, welke toen hunnen godsdienſtige vergadering hiel-

hielden in de *Bloemſtraat*, doch naderhand (1725) zig vereenigd hebben met die van *'t Lam* en *den Toren*. In hunne vergadering was CORNELIS KLAASZ BRUIN, vader van KLAAS BRUIN, Leeraar, van wien ook eenige Leerredenen in druk uitgaan. Men zegt dat KLAAS BRUIN, in gemelde vergadering, meer dan eens den predikſtoel beklommen heeft; doch het is bekend, dat hij zijn leven, niet als openbaar Leeraar, maar als Boekhouder geſleeten heeft. Zijne geliefde oefening was de Poëzij. Bijzonderlijk was hij een zededichter, ſchoon men ook van hem eenige Treurſpelen heeft. In de jaaren 1713 en 1714, deed hij, met den oudheidkundigen A. SCHOEMAKER en andere goede vrienden, twee ſpeelreisjes, het eene naar *Kleefsland*, en het andere door *Zuidholland*. Beide reisjes heeft hij naderhand in dichtmaat beſchreeven en uitgegeeven, onder den naam van *Kleefſche* en *Zuidhollandſche Arcadia*, met aantekeningen van L. SMIDS. Een derde *Noordhollandsch* reisje werd niet lang daarna van hem ondernomen, en mede eenige jaaren daarna in dichtmaat door hem beſchreeven, onder den tijtel van *Noordhollandſche Arcadia*, met aantekeningen van G. SCHOEMAKER, zoon van den bovengemelden reisgenoot. Onder de overgeblevene poëzij van KLAAS BRUIN vindt men ook een *Speelreisje langs den Vechtſtroom*. Ook is door hem de Lustplaats *Zoelen*, gelegen aan den *Haarlemmer Trekvaart*, in dichtmaat beſchreeven; waarbij zedelijke en hiſtoriſche aantekeningen gemaakt zijn, door den eigenaar, den niet min kundigen Heer CHRISTOFFEL BEUDEKER. BRUIN's *Zede en Bijbel-poëzij* is bij de minnaars der dichtkunde overvloedig genoeg bekend. Hij overleed den 28ſten December 1732: zijn afbeeldzel is in het koper gebragt door J. HOUBRAKEN.

Zie WAGENAAR, *Amſteldam*, in 8vo, XI. Deel, p. 393. enz.

BRUIN, (*Cornelis de*) was één van hun, die, met DE GRAAF en anderen, den Raadpenſionaris J. DE WITT, bij nacht, aanvielen, en trachtten omtebrengen. Zie GRAAF. (*Jacob de*)

Zie WAGENAAR, *Vaderlandſche Hiſtorie*, XIV. Deel, bl. 68 en 69.

BRUININGS, (*Nicolaas*) één der bekwaamſte mannen van zijnen tijd,

tijd, was Geheimſchrijver van Prinſe WILLEM DEN EERSTEN, en één van hun, die het ontwerp, tot de huldiging van dien Vorst als Graaf, ondertekenden; zo als men zien kan in het waarachtig verhaal daarvan, geplaatst achter de tweede Apologie van gemelden Prins, gedrukt in 12vo.

BRUININK, (*Albert*) in het jaar 1618 Secretaris te *Enkhuizen*, werd, op den 15den November des gemelden jaars, benevens meer anderen, aangeſteld tot Ondervraager der aanzienlijke Staatsgevangenen, en naderhand tot één der vier-en-twintig befaamde Rechters, over welken post hij zig, volgens BRANDTS verhaal, naderhand zoude beklaagd hebben, met te zeggen: *Ik ben jong en misleid geweest, en wenschte dat het nooit geſchied ware.* Verder verhaalt BRANDT, „ dat hij zeer behoeftig was, en in ar„ moede als de laatsgebleevene der vier-en-twintig Rechters ge„ ſtorven is; dat hij zig bij zekeren Heer te *Amſterdam* beklaag„ de, met te zeggen, *dat die Stad hem tot het bekomen van* „ *een Ampt altyjd tegen was*, en dat hij zoude gezegd hebben, „ *niet te weten waarmede hij zulks verdiend had;* waarop hem „ ten antwoord zoude zijn toegevoegd: *weet gij niet dat gij* „ *Rechter zijt geweest over den Advocaat?* waarop hij ant„ woordde: *het ſtaat voor het voorhooft niet geſchreven, wie* „ *in zijn doodt geſtemd heeft*; doch daarop de andere zeide: *dit* „ *is 't alleen niet; u gaat ook na, dat gij met nog een' Rech„ ter aan een groot Perſonaadje zijt gezonden*, (aan den Ko„ ning van *Engeland*) *om te kennen te geven, hoe weinig ſtofs* „ *dat men tegen de gevangenen vond, en dat die bij zijn opzet* „ *bleef*, dat hij dat verteld en 'er op geroemd had, *dat* Brui„ nink *erkende het verteld*, maar ontkende *daarop geroemd te* „ *hebben.*"

Zie *Historie der Rechtspleeging*, bl. 32, 67, 248, 254 en 255.

BRUINVISCH, (*Martinus*) was eerst Predikant te *Rozendaal*, daarna te *Opſterland*, en eindelijk te *Zierikzee*. Hij heeft geſchreeven *Banier des Heeren, op de Victorie van den Luitenant-Admiraal Tromp*, Ao. 1639 in 4to gedrukt, en nog een ander werk in 8vo, genaamd *de Vinger Gods*. Zijn zoon,

BRUINVISCH, (*Adriaan*) werd geboren te *Zierikzee*, den 10den Februarij 1628. Tot Predikant bevorderd zijnde, was zijn eerſte ſtandplaats *Elkerzee*. Daarna werd hij beroepen in zijne geboorteſtad, alwaar hij bleef tot aan zijnen dood, die voorviel den 7den Mei 1671. Zijn nagelaaten zoon, JAN BRUINVISCH, bragt zijn vaders boek, *Het Heil des Heeren* genaamd, ter drukperſſe.

Zie LA RUE, *Geletterd Zeeland*, p. 292 en 293.

BRUITSMA, (*Regnerus*) geboren te *Sneek*, was een zeer vermaard Geneesheer en kundig Dichter.

Zie VAL. ANDREAS.

BRUNECHILDE, bij de Franſchen *Brunehaud* genaamd, verdient, zo om dat zij Koningin van *Auſtraſie* (voorheen een groot deel der *Nederlanden*) was, als om haare ſnoodheid, gekend te worden. SIGEBERT, Koning van *Auſtraſie*, zoon van CLODOVEUS, Koning van *Frankrijk*, had, met zijne drie andere broeders, CHERIBERT, GUNTRAM (de twee oudſten) en CHILPERIK, den jongſten, uit een ander huwelijk, het geheele *Frankiſche* rijk verdeeld, bij welke verdeeling SIGEBERT het gemelde deel verkreeg. De broeders van SIGEBERT deeden zeer ongelijke huwelijken: doch hij trouwde naar zijnen ſtaat, met BRUNECHILDE, die de dochter was van ATHANAGILDUS, Koning der *Wiſigothen*. SIGEBERT, met zijnen broeder CHILPERIK in twist geraakt zijnde, trok tegen hem ten oorloge, met oogmerk om hem het koningrijk *Soiſſons* te ontweldigen. CHILPERIK vereende zig met GUNTRAM tegen hem, met voornemen om hem binnen *Doornik* opteſluiten; doch SIGEBERT werd, door twee jongelingen, die door de ſnoode gemalin van CHILDEBERT, FREDEGOND, daar toe omgekocht waren, vermoord. SIGEBERT had bij BRUNECHILDE verwekt een zoon, mede genaamd SIGEBERT, die op den ouderdom van vijf jaaren (575) Koning van *Auſtraſie* werd. CHILDEBERT had eenen zoon, MEROVEUS genaamd, oud zijnde agttien jaaren, die, na zig meester van *Parijs* gemaakt te hebben, de man van BRUNECHILDE werd. CHILDEBERT, hierover ten hoogſten verſtoord, lokte de nieuwgetrouwden uit de kerk, waarin zij hunne ſchuilplaats genomen hadden, en deed BRUNECHILDE onder goede bewaaring ſtellen; doch die

van

van *Auſtraſie* eischten haar met zo veel ijvers te rug, dat CHILDEBERT raadzaam vondt haar te ontſlaan. FREDEGOND, de gemalin van CHILDEBERT, moorderesſe van het koninglijk geſlacht, en ook van haaren man, deed MEROVEUS in een klooster ſteeken, daar hij ten zijnen ongelukke wist uit te komen: want hij werd, op haar bevel, mede omgebragt, hoewel zij mislukte in haar oogmerk om CHILDEBERT en BRUNECHILDE mede van kant te helpen. Inmiddels ſtierven CHILDEBERT en FREDEGOND, niet zonder vermoeden van vergeeven te zijn, door aanſtooking van BRUNECHILDE. CHILDEBERT liet twee zoonen na, THEODERT en THIERRIJ, waarvan den eerſten *Auſtraſie*, en den tweeden *Orleans* ten deel viel. Beiden, nog onmondig zijnde, kwamen onder de voogdij van BRUNECHILDE. Maar haar beſtuur was voor de *Auſtraſiers* zo ondragelijk, dat zij haar met geweld uit het koninglijk paleis haalden, naar de grenzen van het rijk voerden, en aldaar, met vodden bekleed, bij 't kasteel *Arles*, op de rivier *d'Aubé*, die de beide rijken vaneen ſcheidt, alleen ſtaan lieten. Door een arm man werd zij te *Chalons* gebragt, bij THIERRIJ, die haar, uit hoofde van den haat tegen die van *Auſtraſien*, gunſtig ontving, en haaren leidsman ter belooninge met het Bisdom *Auxerre* begiftigde. BRUNECHILDE had in het Hof wel dra al de magt in handen, en ſpoorde den jongen Koning tot allerleije ontucht aan, uit vreeze dat wanneer hij een wettig huwelijk aanging, haar gezach daardoor benadeeld zou worden. Bij éene zijner bijzitten verwekte hij (601) éénen zoon, SIGEBERT genaamd. BRUNECHILDE deed inmiddels veele voornaame perſoonen, die haar in den weg waren, ombrengen, en leefde in alle onkuischheid, met mannen van hoogen en laagen ſtaat. Haar meest begunſtigde minnaar was zekere PROTADUS, dien zij tot Hertog verhief; om hem tot Groot-Hofmeeſter te bevorderen, deed zij BARTHOULD ombrengen. THIERRIJ, hoe zeer ook in ontucht verzoopen, werd, echter, door haar tot den oorlog tegen zijnen broeder THEODOBERT aangeſpoord: zij zeide hem *dat deze niet zijn broeder, maar de zoon van een' Hovenier was*, zo zij voorgaf, in overſpel geteeld, of in de wieg verwisſeld. THIERRIJ viel THEODOBERT aan. Beide legers ſtonden tegen elkander; doch de Leenmannen, zulk eenen heilloozen oorlog vervloeken-

de, traden tusſchen beiden, om een verdrag te bewerken. PROTADUS, de boel van BRUNECHILDE, trachtte dit te verhinderen; doch werd doodgeſlagen: waarover zij ſpoedig wraak nam. Zij voldeed vervolgens haare geilheid met anderen; waarover de Biſchop van *Lions* haar, volgens zijnen pligt, ſterke vermaaningen deed; doch zij deed hem, ter belooninge, eerst ontwijen, daarna bannen, en vervolgens ſteenigen. THIERRIJ, eene betere ziel dan BRUNECHILDE bezittende, kreeg een afkeer van de ontucht, en beſloot tot een wettig huwelijk. Men ziddert bij de optelling van het getal der menſchen, welke door BRUNECHILDE, om zulks te verhinderen, omgebragt zijn: zij deed zelfs de vrouw van THEODOBERT door vergif ſneeven. De oorlog, door haar berokkend, zijnen voortgang gekreegen hebbende, was van dat gevolg, dat de gantſche ſtam van THEODOBERT uitgeroeid werd. Niemand van denzelven bleef overig dan eene dochter, BERTRADA genaamd, op wier ſchoonheid THIERRIJ of DIRK verliefd werd, en welke hij, geloovende dat THEODOBERT zijn broeder niet geweest was, ten huwelijk wilde neemen. BRUNECHILDE ſtelde zig hier tegen, zeggende: *het is u niet geoorloofd, uw broeders dochter te trouwen:* waarop THIERRIJ, in woede uitbarſtende, antwoordde; *gij booze vijandin van God en Mensch, hebt gij niet gezegd dat* Theodobert *mijn broeder niet was?* Daarop ſloeg hij de hand aan zijn ſtaal, en zou haar omgebragt hebben, ware het niet dat men haar uit zijn gezicht gerukt had: waardoor zij dan op dat oogenblik nog geſpaard bleef. Zij zelve, in plaatſe van ſchuld te bekennen en berouw te toonen, werd dol van woede en verbitterde wraak, waarbij de vreeze voor THIERRIJ zig voegde, en haar deed beſluiten, hem, zo als hij uit het bad kwam, een vergiften drank te geeven, gelijk zij ook deed. THIERRIJ ſtierf daar aan, in 't jaar 611. Hij liet zes onechte zoonen na: SIGEBERT, CHILDEBERT, CORBE, MEROVEUS, en nog twee anderen; aan den eerſten had hij *Auſtraſiën*, en aan den tweeden *Bourgondiën* vermaakt. Geduurende de onmondigheid dier Vorſten, meende BRUNECHILDE te heerſchen, of op hunne naamen alles te verrichten. Maar de hoofden der *Auſtraſiërs*, inzonderheid ARNULPHUS en PIPYN, konden haar gevloekt gedrag niet langer dulden, en wilden zig liever aan CLOTARIUS DEN TWEEDEN, die over *Neuſtrie* heerschte, onder-

derwerpen. Deze CLOTARIUS was een zoon van de bovengenoemde FREDEGONDA, en verſchilde veel van zijne ſlechte moeder; hij bezat alle vorſtlijke deugden en hoedanigheden. De *Auſtraſiërs* verëénden zig met hem tegen BRUNECHILDE; en CLOTARIUS deed een inval in hun rijk. BRUNECHILDE deed hem aanzeggen, zig vandaar te moeten maaken; hij, daarentegen, deed haar weeten, dat het rijk van THIERRIJ hem, en niet aan deszelfs bastaarden, behoorde. Koning SIGEBERT bragt zijne magt op de been; de beide legers ſtonden tegen over elkander en gereed tot den aanval. Maar in plaatſe van aantevallen, deeden de *Auſtraſiërs* den aftogt blaazen. CLOTARIUS vervolgde hen, zonder te beledigen, tot aan den oever van de *Saöne*. Aldaar werden aan hem overgeleverd, SIGEBERT, CORBE en MEROVEUS; CHILDEBERT ontvlugte het gevaar zo verre, dat men geen bericht vindt, waar hij gebleeven is. CLOTARIUS deed SIGEBERT en CORBE ombrengen, doch MEROVEUS in een klooster ſteeken. BRUNECHILDE was met CHAUDELINA, zuster van THIERRIJ, op het kasteel *Corbé* geweeken, alwaar zij ſpoedig gevangen en verder voor CLOTARIUS gebragt werd. Deze deed haare zaak en euveldaaden door eenen Krijgsraad onderzoeken; was zelf haar beſchuldiger, en klaagde haar aan als moorderesſe van tien Koningen. Hierin, echter, verzwaarde hij haare misdaad eenigzins: want twee der genoemde tien Koningen, naamlijk SIGEBERT en CORBE, waren door hem zelven, of door zijn toedoen, omgebragt: of men moet hunnen dood op haare rekening ſtellen, om dat zij de oorzaak van den oorlog was. De aangeſtelde Krijgsraad was van oordeel dat zij den ſchandelijkſten en zwaarſten dood verdiend had. Drie daagen na elkander werd zij zwaar gepijnigd; daarna op een kameel gebonden, door het leger gevoerd, vervolgens aan den ſtaart van een paard gebonden, dat voorthollende, haar tegen de ſteenen verplette. Volgens anderen, werd zij, met handen en voeten, aan vier paarden gebonden zijnde, vanëén geſcheurd, vervolgens verbrand en de asch in de lucht geſtrooid. Dit geſchiedde in het jaar 613. In het jaar 580 had zij den weg van *Therouane* tot aan *Arras* doen beſtraaten, en verder van *Therouane* tot aan Zee; welke weg nog heden *Chauſsée de Brunechilde*, of *Straat van Brunechilde* genaamd wordt.

Zie MEZERAIJ, *Chronijk van Frankrijk*, I. Deel. BARONIUS; VAN DER HOUVE, II. Deel.

BRUYN, (*Gualtherus*) geboren te *Amersfoort*, in het jaar 1618, werd Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te *Utrecht*, in het jaar 1652, en overleed in het daaraanvolgende jaar.

Zie VAN BEMMEL, *Beſchrijving van Amersfoort*, II. Deel, p. 437.

BRUYN, (*Franco de*) geboren in 1690, werd, na verſcheidene beroepen bekleed te hebben, in 1726, Predikant te *Amſteldam*, en overleed aldaar 1763. Meer andere mannen van dien naam hebben, in deze landen, den Predikdienst met lof waargenomen, en doen zulks nog tegenwoordig.

BRUYN, (*A. de*) voerde, in het jaar 1764, als Kapitein, 's Lands Oorlogſchip *de Pollux*. In zekeren krijgsraad, gehouden te *Amſteldam*, in de maand Maart des gemelden jaars, over het gedrag van den Kapitein FRANC VAN DER GOES, had de Luitenant-Admiraal K. SCHRIJVER in zijn advis laaten vloeijen, dat het Oorlogſchip de *Phenix*, gevoerd bij VAN DER GOES, in gevaar gebragt was, door de onvoorzichtige manoeuvres van den Kapitein A. DE BRUYN. Deze oordeelde zig daar tegen te moeten verzetten, door zig als partij van den Luitenant-Admiraal te ſtellen, en hem in rechten te vervolgen. Aan den Fiskaal van de *Maas* werd, door den Raad, op verzoek van gemelden A. DE BRUYN, toegeſtaan, de Vlagofficieren en eenige Kapiteinen, onder het reſorte van de Admiraliteit van *de Maas* behoorende, te doen beſchrijven, en hun alle de ſtukken, die betrekking hadden op het voorgevallene tuſſchen de Kapiteinen VAN DER GOES en DE BRUYN, in handen te ſtellen, met authoriſatie om den gemelden DE BRUYN, en zodanigen van deszelfs Officieren te mogen verhooren, als hij Fiskaal zou goedvinden, en den Zeeraad van hun advis te berichten.

De krijgsraad, hier toe aangeſteld, beſtond uit den Luitenant-Admiraal DIRK ROOS; den Vice-Admiraal HENDRIK LIJNSLAGER; den Schout bij Nacht WILLEM, Baron *van Waſſenaar*; en de Kapiteinen DANIEL PICHOT, WILLEM KRUL, PIETER VAN HOOGWERF, JOHAN

HAN HENDRIK DOL VAN OURIJK, SIMON LOOPUIT en JAN JACOB VAN HOEY, door alle welke Kapiteinen ANDRIES DE BRUYN van onvoorzichtigheid vrijgeſproken, en dus op dien tijd in zijne eer herſteld werd.

Niet zo gelukkig liep het af met denzelfden ANDRIES DE BRUYN, in het jaar 1781, wegens het verzeilen van 's Lands Oorlogſchip *de Prins Willem*, van vier-en-zeventig ſtukken, gelijk uit het volgende vonnis, over hem geweezen, blijken zal. Vooraf zal het niet ondienſtig zijn, het rapport, door den Raad en Advocaat-Fiskaal ter Admiraliteit op de *Maas*, den Heer en Mr. C. W. BISDOM, op den 18den van de maand December 1781, aan de Admiraliteit, hem betreffende, gedaan, hier te plaatſen; het was van dezen inhoud:

„ De ondergeſchreven Advocaat-Fiscaal, heeft de eer te rapporteeren, dat hij ingevolge en ter voldoeninge van het gereſolveerde van den 18 September dezes jaars, hadde geëxamineert een Misſive van den Heer *van Lijnden*, gewezen Extraordinaris Envoyé van Hunne H. M. aan het Hof van *Zweden*, geſchreven in den *Hage* den 16 daar te voren, mitsgaders zekeren Brief van den Luitenant *Koelberg*, gedateerd 24 Augustus 1781, dewelke hij Heer *van Lijnden* zig verpligt hadde geacht te brengen ter kennisſe van dezen Rade, vermits de inhoud van dien, de eer en de reputatie van den dienst van dezen Staat, zo binnen als buitens Lands ten hoogſten intresſeerde, en hij zig niet zoude willen te verwijten hebben, dat eenige Subjecten, op verzoek van Haar Edel Mogende, geduurende zijne Commisſie in *Zweden*, herwaards afgezonden, regtmatige redenen van klagten zouden hebben, en daarom vermeend hadde dezelve aan het onderzoek en de deliberatie van dit Collegie te moeten overlaaten, om daarop ingevalle van geſundeerde klagten, het noodige redres te bezorgen.

„ Dat hij Advocaat-Fiscaal, mede overeenkomſtig het gereſolveerde, op den 25ſten September daaraanvolgende, hadde geëxamineerd eene Misſive van Zijne Doorl. Hoogheid, geſchreven in *'s Hage* den 12 dier maand, door bovengem. Heer *van Lijnden*, op den 17den van die maand, aan Zijne Hoogheid geaddresſeerd, ten geleide van een Copie van voorſchreven Brief

Brief van den Luitenant *Koelberg :* houdende de voorſchreve Misſive van Zijne Doorl. Hoogheid, dat ſchoon geinformeert, dat welgemelde Heer *van Lijnden*, den Brief van den voornoemde Luitenant, reeds aan deze Raade had toegezonden, echter nodig hadde geoordeeld, Haar Edel Mogende te verzoçken om grondig te examineeren, of het geen daar bij vermeld was, met de waarheid overeenkwam, dewijl in dat geval de Capiteln *de Bruyn* niet langer verdiende in 's Lands dienst geëmploijcert te worden, en integendeel indien gemelde Luitenant onwaarheden tegen zijn Capitein hadde geſchreeven, dezelve daarover behoorden te worden gecorrigeert, en dat aan Hoogstdenzelven niet indifferent konden zijn, of de ſchepen, welken werden opgegeeven als gereed om tegen den vijand gebruikt te kunnen worden, van genoegzaam geſchut voorzien, en in een behoorlijke ſtaat waren, vermits het onvergeeflijk zoude zijn, dat een ſchip voorzien was met geſchut, dat niet konde worden geladen met kogels van het kaliber, waarvoor de ſtukken werden gehouden; komende het aan Hoogts dezelve onbegrijpelijk voor, dat de Stukken zo wel als de Rampaarden, niet aan 's Lands werf zouden zijn geviſenteerd, voor dat ze waren naar boord gezonden, en dat de Capitein *de Bruyn nooit zouden hebben gedagt*, om, nadat die aan boord waren, dezelve natezien en te probeeren, voor het moment dat hij order kreeg om uit te zeilen; en kunnende Hoogstdezelve geenzints met een onverſchilligheid aanzien, of 's Lands Equipagie wel behandeld wierden, en of de Eetwaaren, die de Capiteinen hun geven moesten, in genoegzame quantiteit en van behoorlijke qualiteit waren, dewijl daaraan het behoud van zo veele zielen afhing, en het bijzonder in een tijd daar zo veel difficulteit was om het noodige aantal zeevolk te vinden, onvergeeflijk zouden zijn, zo hun door winzugt van den Capitein werd onthouden, het geen hun toekwam, hetwelke andere met recht zouden affchrikken, om op 's Lands Schepen dienst te neemen.

„ Dat hij Advocaat-Fiscaal vervolgens dan ook, overeenkomſtig het gewicht der zaaken, en ernſtige meening van Zijne Doorl. Hoogheid, zo naauwkeurig mooglijk hadde nagegaan en onderzogt, of en in hoe verre de voorſchreven klagten (van gemelde Lui-

Luitenant tegen *de Bruyn* ingebragt) gefundeert waren, en ten dien einden onder anderen ook als getuigen onder eeden hadde gehoord den gewezen Bottelier *Johannes Hoepeling*, en den voornoemde Luitenant zelve; midsgaders de tweede Capitein *Jan Willem van Oldenbarneveld*, genaamd *Tulling*; den Luitenant *Johannes Cornelis van Overveld*; den Konſtapel *Pieter Lelia*; den Commandeur der Soldaaten *François Malfait*; den Sergeant *Karel Gustaaf van Holm*; de Chirurgijns *Wilhelmus Clemens*, *Dirk Buik* en *Petrus Hiers*; gelijk ook de Botteliersmaat *Frederik Willem Nein*; en bovendien hadde ingewonnen drie beëdigde verklaaringen, zo van *John Bel* en *Godfried Willem Brand*, als van *Pieter van Heerſtad*, dewelke geduurende eenige tijd als Bottelier en Botteliersmaat op het voorſchreven ſchip hadden gefungeerd, als ook van den Koperſlager *Hendrik van Eijl*."

Welke voorſchreven diſpoſitiën, gemerkt van No. 1. *tot* 13. *door den Advocaat-Fiscaal, met dit Raport aan Hoogtsgemelden Zeeraad waren overgegeeven:* Voorts luidt het Raport dus:

„ Dat zo daaruit als anderzints, ſcheen te conſteeren, dat 'er in de daad vier ſtukken geſchut van de onderſte batterij aan boord van het voorſchreven Schip waren geweest, van agteren te naauw om met kogels van 24 pond behoorlijk gebruikt te worden, en dat dit defect niet eerder is ondekt, dan in de maand Julij van dit Jaar, wanneer de Konſtapel *Lelia*, volgens de order van den Capitein *de Bruyn*, door den Luitenant *Koelberg* aan hem overgebragt, de voorſchreven ſtukken met ſcherp zoude doen laden; dat de voornoemde Kapitein, alstoen daarvan immediaat kennis heeft gegeeven, bij Misſive in dato 9 Julij, (onder de bijlage No. 14.) en zig intuſſchen ten einden dat bij een verhaast vertrek naar Zee, deze vier ſtukken niet geheel buiten gebruik zouden zijn, zig uit het Magazijn te *Hellevoetſluis* hadde voorzien van eenige 18 ponds kogels, dewelke met de voorſchreven defecte ſtukken, zelve naderhand waren te rug gezonden, zo dra vier andere ſtukken in derzelver plaats waren aan boord gebragt, overeenkomſtig de orde van deze Raade van 10 November 1781.

„ Dat

„ Dat voor het overige het zeer verre van daar was, dat op eene genoegzaame wijze zou zijn gebleeken, van het geen bij de voorſchreven Misſive van den Luitenant *Koelberg* worde voorgegeeven, als of het geſchut (in het generaal) zoude zijn geweest in een ſlechte ſtaat, en de Kanonnen en Rampaarden niet naar behooren waren geproportioneert; of ook dat de 12 ponders zouden hebben gelegen in Rampaarden, die zo wijd waren als voor 18 ponders, dat zelfs veel eerder het tegengeſtelde ſcheen te mogen worden opgemaakt uit het Declaratoir van den Capitein van de Artillerie *van Gerbade*, (vervat in bijlage No. 16.) houdende dat twee metalen Kanons à 12 pond, benevens 24 ijzeren van dat kaliber, met derzelver Rampaarden, geborgen uit het gebleven Schip *de Prins Willem*, na gedaane viſitatien en examinatien, door denzelven bekwaam waren geoordeeld tot 's Lands dienst, zo dat hij Capitein geen de minſte zwarigheid zoude maaken, om met zodanige ſtukken en Rampaarden te ageeren. Want even gelijk de goede geſteldheid van de 26 geborgene ſtukken en Rampaarden, *ad oculun* was gedemonſtreerd, 'er veel præſumtie ſcheen, dat de reproches, omtrent het overige geſchut en derzelver Rampaarden en ſpeciaal mede omtrent de trap en zinkgaten van de 24 ponders, op dezelfde wijze zoude zijn geëlucideert, ingeval'en deze of geene van dien mede waren geborgen, en dus ook bij onpartijdige en des kundigen hadden konnen worden geviſiteerd.

„ Dat ook de kogels, offchoon die voor de ſtukken van de onderſte batterij, bij voorſchreven Misſiven wierden opgegeeven 25 pond te hebben gewogen, bleken gemalt en van behoorlijk caliber geweest te zijn, en dat het pretenſe voorgeven van den Capitein *de Bruyn*, dat zij van 't Land niet kregen dat zij hebben moesten, vrij temerair bij de voorſchreven Misſive was ingevoegd, niet alleen, om dat dusdanige eene onvoorzigtige uitdrukking, niet genoegzaam conſteerde, maar ook vooral om dat noch door den voornoemden Luitenant zelve, noch door den Konſtapel *Lelia*, noch door iemand anders, op de vragen aan hun gedaan, celides hoe genaamd hadde konnen worden opgenoemd, het geen tot den Scheepsdienst, of tot behoorlijke defenſie nodig, aan hem niet was verſtrekt geworden.

„ Dat

„ Dat ook bij meergemelde Misfive, ten onregte wierde geindegiteerd, als of het Volk in deszelfs randfoenen was verkort, nadien de gewoone randfoenen, zo als dezelve bij de orders van den Laude zijn bepaald effectivelijk waren verfterkt, gelijk ook het gewigt warmede dezelven randfoenen wierden afgewogen, wel degelijk waren voorzien geweest van een behoorlijk merk of ijk, nog laatst in het jaar 1780 daar op gefteld, zo dat de vrees, van de voornoemde Luitenant, dat het voorfchreven gewigt veel minder en ligter was, als het behoorde te wezen, van allen grond was gedeftingueert, en op het eerfte gezigt had kunnen en behooren te worden weggenomen.

„ Dat ook de naweeging der randfoenen voor fekere twee baklaagen, dewelke in de voorfz. Misfive voorkwam als gedaan op fustenu en op order alleen van hem Luitenant, tegen de vermoedelijke intentie van den Capitein *de Bruyn*, was gebleken te zijn gefchied op expresfe order van den Capitein, en ten overftaan van den Capitein *Tulling*, en den Luitenant *van Overveld*, zo wel als van hem Luitenant *Koelberg*; terwijl ook de generale orders van den voornoemde Capitein *de Bruyn*, met relatie tot het wegen der rantfoenen, en deszelfs bijzondere attentie op deze eerfte klagten, gelijk ook zijn ongenoegen over een abuis, het geen met opzigt tot de rantfoenen van de twee voorfchreven baklagen plaats zouden hebben gehad, aan elk onbevooroordeelden klaar genoeg deden zien, dat de voornoemde Capitein geen oogmerk had gehad, om het Volk in deszelfs randfoenen eenigzints te bekorten, veel min dat 'er reden zoude geweest zijn, om te fufpecteeren, dat gemelde Capitein kort daaraan den voornoemden Pottelier, wien hij ter voorfchrenen zake in de boeijen had laten fluiten, en daar uit niet had ontflagen, dan na voorgaande overreding, dat hij ten minften niet opzettelijk had gemalverzeerd, in zijne bevordering tot Luitenant behulpzaam zoude zijn geweest, waarvan het tegengeftelde ook aan dezen Raade zo wel als aan den Advocaat-Fiscaal volkomen bekend was.

„ Dat bovendien met veel exaggeratie bij voorfchreven Brief werd geinfinueert, even of als aan het Volk geen ander fpek was voorgezet, dan het geene door het geheele Schip ftonk, en als of het water zo ftinkend was, dat men het niet ruiken konde; daar

daar intusſchen uit alle de verhooren, en ſpeciaal uit de bijlaage Nó. 17 en 18. ſcheen te conſteeren, niet alleen, dat al het ſpek voor goed en behoorlijk was geleverd en betaald, maar ook zo haast ter kennis van den Capitein was gekomen, dat 'er eenig bederf aan het zelve was ontdekt, terſtond ander en goed ſpek was bezorgt en geſchaft, en dat ook het water, oſſchoon nu en dan, zo als te meermaalen gebeurt, door de hitte, door het lang leggen, of anderzints eenigzints met reuk was bezet, doorgaansch zeer goed was geweest, boven en behalven dat, zo lang ten minſten als hij Luitenant was aan boord geweest, aan het Volk altoos Bier, en niet enkel Water was te drinken gegeeven.

„ Dat ook de verdere ſchafting aan boord van dit Schip, in een zeer verkeert daglicht ſcheen te zijn voorgeſteld, nademaal dezelve in geene opzigte aldaar was gebleeken te zijn geweest, dan zo als op alle de andere Lands Schepen, onder het reſort van dat of van andere Collegiën ter Admiraliteit gebruikkelijk was.

„ En dat hieromtrent te minder hæſitatie ſcheen te moeten overblijven, om dat ruim 150 à 200 Manſchappen der Equipagie van voorſchreven Schip, dewelke op den 9den October onder meer andere verzoeken, van dezen Raade meenden te mogen vorderen, om op nieuw onder de orders van den Capitein *de Bruyn* te worden geſteld, op de vragen aan hun dieswegens gedaan, rondelijk eenparig, als uit eenen mond hadden verklaard, dat zij geene reden van klagten over de ſchafting hadden intebrengen, en zulks niettegenſtaande veele dezer manſchappen, dewelke anderzints ook zich zelven niet zeer gewoon zijn te excuſeeren, het geen met reden omtrent de ſchafting te reprocheeren valt, volgends het getuigenis van *Andries Verhoeven*, (Bijlage 19.) door voornoemden Luitenant *Koelberg*, nog kort te voren, en wel op den 2den October dezes jaars waren aangemaant, om als Lieden van eer hun woord te houden, en de waarheid te getuigen, naamlijk, dat zij aan boord van 't Schip altoos hadden moeten drinken ſtinkend water, en eeten ſtinkend ſpek, met bijvoeging, dat hij daar over den Prins geſproohen had, en het maar alleen deed om het algemeene best.

„ Dat uit deze genegenheid van de Equipagie mede genoeg-

zaam

zaam ſcheen te kunneu worden opgemaakt, waarvoor te houden waren, die pretenſe harde behandelingen, die zij in andere opzigten zouden hebben moeten ondergaan, midsgaders die affchrik dewelke 'er quaſie zou hebben geheerscht bij het volk, dat uit het Hospitaal weder naar boord van den Capitein *de Bruyn* moest gaan, wanneer het eveneens zoude zijn geweest, als of zij na de dood gingen.

„ Dat ook zeer verkeerdelijk bij de voorſchreven Misſive werd voorgedragen, de behandeling der zieken, binnen ſcheepsboord, dewijl volledig conſteerde, dat verſche Soupes, zo wel als al het geen verder door de Chirurgijns, tot de verzorging van de ſpijs der zieken noodig was geoordeeld overeenkomſtig de generaale order, door den Capitein *de Bruyn*, daartoe gegeeven, aan hun was verſtrekt, en dat de ſuspicie, als of ſedert het oprichten van het Hospitaal, de zieken door de Chirurgijns, om het profijt langer aan boord waren gehouden, dan de order medegebragt, al mede van alle grond ontbloot was.

„ Dat uit dit alles na de gedagten van den Advocaat-Fiscaal van zelve volgde, dat aan de eene zijde de voornoemde Capitein *de Bruyn*, wel niet was vrij te kennen van verzuim wegens het niet behoorlijk viſenteeren van zijn geſchut, zodra hetzelve aan boord was gebragt; maar dat aan de andere kant de Luitenant *Koelberg* ten zijnen lasten ook verſcheiden onwaarheden had geinſinueert, en zelfs dadelijk had gepoſeerd. Dat ook hoe zeer het niet behoorlijk nazien van het geſchut ware te houden voor een zaak van ver uitziende gevolgen, de ziekte echter dewelke aan boord van dit Schip, zelfs ook onder de Officieren had geheerscht, ten tijde dat hij zijne onderſte batterij had ingenomen, deze groote fout eenigzints excuſabel maakte; en dat in alle gevalle deze zaak met de Reſolutie van den 10den Julij, ſcheen te moeten gehouden worden voor afgedaan. Zijnde verder al wat het huishoudelijk beſtier aangaat, mede afgedaan, met het vonnis van den 1ſten November, waarbij *de Bruyn* uit 's Lands dienst gedemitteerd was.

„ Dat veel meerder reflexie vereischte de hatelijke wijze, waarop de Luitenant *Koelberg* had kunnen goedvinden zijnen Capitein niet alleen, maar zelve de gantſchen dienst onder dit

Collegie afteſchilderen bij eenen zo zonderlinge Brief, waarin gevonden werd eene opeenſtapeling van zo veele fouten en misbruiken van het hoogſte aanbelang, doch waarvan hij nooit te voren dezen Raaden direct of indirect eenige kennis had doen hebben, offchoon anderzints deze weg zonder twijffel de gereedſte en geſchiktſte was geweest, om dezelve dadelijk te doen redreſſeeren.

„ Dan dat het oogmerk van voornoemden Luitenant in dezen juist niet was geweest, zodanig redres te bewerken, of de waarheid hulde te doen, zig al verder onder anderen Manifesterende, daar hij, zo ampel uitweidende in odieuſe remarques met opzigte tot de ruimte van het Schip; de ongelukkige geneezing van een der patienten in het Lazareth; het groot getal dooden, derzelver begraafenis zonder kist &c. zeker niet zonder voordagt had verzwegen, dat de zieken in het Lazareth zeer wel werden behandeld, zo goed als zulks wezen konde, en dat aan dezelve zeer goede ziekenkost van allerlei zoort werd toegediend, zo als hij naderhand bij zijn verhoor volmondig had geadvoueerd.

„ Dat hij Advocaat-Fiscaal, wel niet wilde twijffelen aan de verzekering, dewelke de voornoemde Luitenant *Koelberg* bij zijn Misſive op zijn woord van eer had gegeeven, dat hij namelijk direct nog indirect geen oorzaak, nog de minſte aanleiding had gegeeven, tot het plaatſen van zijn Misſive in de *Leidſche Courant* van den 28ſten September laatstlededen, maar dat hetzelve geheel en al buiten zijn toedoen en kennisſe was geſchied, te minder om dat deze verzekering ook allezins werd geconfirmeert bij een Misſive van de Wed. *A. de Klopper* en *Zoon*. En dat hij Advocaat-Fiscaal zelf wel wilde ſupponeeren, dat de voorſchreeven Brief alleenlijk was geſchreeven tot particuliere informatie, van den Heer *van Lijnden*, omtrent de wijze waarop hij de huishouding in 's Lands dienst had gevonden; doch dat het teffens zeker was, dat dusdanige informatien hadden behooren gegeeven te worden naar waarheid, en niet genoegzaam alleen dienden te beſtaan in exaggeratien, abuſive opgaven en erroneuſe ſuppoſitien of gisſingen, die een nadeelige impresſie konden maaken omtrent 's Lands dienst in 't gemeen, of omtrent zijnen Ca-

pi-

pitein in 't bijzonder, met verzwijging van al het geene daar omtrend goed konde genoemd worden."

Verder verklaarde de Heer Advocaat-Fiscaal in dit Raport, dat hij, uit aamerkinge van de ſchande, door deze Misſive 's Lands dienst toegebragt, ten ſtrengſten tegen den Schrijver zoude moeten procedeeren; doch in overweeging neemende, dat het oirbaarder voor gemelden dienst was, de ingeſloopene abuiſen te verbeteren, dan ongelukkige autheurs of diſſeminateurs van onwaarachtige verhaalen te ſtraffen, hij de vrijheid nam in conſideratie te geeven, om op goedvinden van Zijne Doorl. Hoogheid, den Luitenant KOELBERG, die meermaal, ſtaande den korten tijd dat hij in 's Lands dienst geweest was, de zachtzinnigheid van dezen Raade ondervonden had, dezelve ook nogmaals te doen genieten, en hem te verſchoonen, mids dat hem 't onvoorzichtige, abuſive en injureuſe van zijne Misſive onder het oog gebragt werd, met ernſtige rapremende, dat anders zijne commisſie als Luitenant, midsgaders de acten, die hem tot werving of anderzins verleend mogten zijn, ingetrokken zouden worden.

Waarop, den 14den Januarij 1782, ten aanzien van gemelden Luitenant KOELBERG, ter uitvoer gebragt werd het volgende

Extract uit het Register der Reſolutien van de Edele Mogende Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit op de Maaze.

„ De Luitenant *Koelberg*, zijnde gecompareert voor den Raad, en aan hem in conformatie van 't gereſolveerde op den 18den December 1781, heden geconformeert, zijnde voorgehouden het abuſive, onvoorzigtige en injurieuſe van zijne handelwijze, bij de Misſive op den 24 Augustus 1781, door hem aan den Heer *D. W. van Lijnden* geſchreeven, en hij deswegens wel ernſtig gereprimendeerd zijnde, heeft eerst wel getragt zig eenigzints te excuſeeren nopens ſommige bewoordigingen, die door hem op den 9den October 1781, tegen eenige van de Equipagie van het verongelukte Schip *Prins Willem*, zoude zijn gebruikt, zo als dezelve in het Declaratoir van *Matthijs Verhoeven* waren ter neder geſteld, en bij het Raport van den Heer Advocaat-Fis-

Fiscaal, nader was geoffereert, om het volledig bewijs ook van het voorschreevene gedeposeerde, aan dezen Raaden te produceeren, en hem *Koelberg* des noods volkomen te convenieeren van het verkeerde oogmerk, het geene hij in dezen ook had gehad, zo daaruit, als voornamentlijk ook nog uit zekere drie brieven, die hij nog lange na dien tijd aan zijne Landsgenoten (in *Zweden*) had geschreeven, dewelke sedert het doen van het voorgemelde Raport aan hem Heer Advocaat-Fiscaal eerst waren ter hand gekomen; heeft de voornoemde *Koelberg* bij herhaaling zijn leedweezen betuigd en verschooning verzogt, voorgevende door misleiding van anderen daartoe te zijn gebragt, beloovende om voortaan zig wel soigneuslijk te wagten, van 's Lands dienst op eenigerhande wijze verder te denigereeren, veel min zijn Compatriotten eenige verkeerde inductien dien aangaande direct of indirect te doen toekomen; en heeft denzelve wijders aan dezen Raden overgegeeven de Acte, waarbij hij als Luitenant op het Schip *Prins Willem* is geplaatst, zeggende dat zijn commissie als Luitenant was zoek geraakt, bij gelegenheid dat hij dezelve wilde verzenden naar *Zweden*, om te doen zien hoe hij alhier geëmploijeerd was, die met meer andere stukken in een pacquet voor het uitzeilen van het Schip had van boord gezonden, en geaddresseerd aan de Kleeremaker *Besseling* te *Rotterdam*, dewelke op zijn vragen daarna bij zijn aankomst, had geandwoord, dat pacquet niet ontvangen te hebben.

„ En zijn daar benevens ter vergaderinge geëxhibeert twee Extracten uit des Raads Resolutien van den 2den en 8sten October laatstleden, midsgaders een Werfacte in dato den 8sten September, aan hem *Koelberg* verleend, die de Bode *van Ommeren* in der tijd had gebragt aan den Advocaat *Kriet*, voor den Luitenant *Koelberg*, doch die, vermids de Advocaat *Kriet* had gedifficulteerd om dezelve zo aanteneemen, waren blijven leggen.

„ Waarop gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaan, dat alle de voorsz. stukken zullen worden gehouden voor ingetrokken, en dat dezelve zullen worden geëxtingueert, blijvende hij *Koelberg* gehouden zijn commissie verder na te speuren en dezelve aan dezen Raden te doen toekomen, zullende hem al-

voo-

voorens dezelve te rug werden geleverd, geen afbetaaling van verdiende ſoldij worden toegeſtaan, met permisſie echter aan dezelve, wanneer hij na verloop van den nodigen tijd ter recherche van dezelven en aangewẽnde devoiren, dezelven niet kan magtig worden, hem nader aan dezen Rade te addresſeeren, het zelve te kennen te geven, van zijne devoiren te doen blijken, en afrekening der gages te verzoeken, dewelke aan hem zal werden verleend.

Was getekend

J. VAN DER HEIM.

Dit alles kwam echter te laat, om DE BRUYN van eenigen dienst te zijn, alzo, door gemelde Misſive, een algemeene volkshaat tegen hem gevestigd was; welke haat van dag tot dag vermeerderd werd, door de ongelukken, die hem ſcheenen nateloopen: waarom wij, met de Schrijvers van *de Post van den Neder-Rhijn*, wel mogen zeggen, dat hij, ANDRIES DE BRUYN, onder een ongelukkig geſtarnte moet geboren zijn. Van de eerſte beſchuldiginge, hebben wij gezien, werd hij vrijgeſprooken; van de meeſte bezwaren, door zijnen Luitenant KOELBERG tegen hem ingebragt, werd hij, volgens bovengemelde Rapport, ook vrij gekend. Tegen het in de *Noord-Hollandſche* (daarna *Diemer-* of *Watergraaf-meerſche*) *Courant*, van den 17den Augustus, ten zijnen nadeele geplaatſte verhaal, als of hij van Zijne Hoogheid contra-orders zou ontvangen hebben, orders naamlijk, om niet uitteloopen, gaf hij een publiek tegenbericht uit, en deed eene verklaaring, ten zijnen voordeele, paſſeeren en tekenen door den Loots JAN KOCK, en alle zijne Officieren; welke verklaaring behelsde, dat geene contra-orders, geene onbekwaamheid of onkunde van zeemanſchap of pligtverzuim oorzaaken waren, dat hij zig, met zijn Convoi, niet bij de vloot in *Texel* vervoegd had, maar alleenlijk onmogelijkheid, bij gebrek van doorſtaanden goeden wind en gelegenheid. Ook gaven alle de Koopvaardijſchippers, aangegeeven om op den 7, 8, 12, 14, 17 en 18 Julij met het CONVOOI uit de *Goederede* te zeilen, welk

Convooi geleid zou worden door den Kapitein ANDRIES DE BRUYN, kommandeerende het voornoemde 's Lands Schip *Prins Willem*, eene dergelijke verklaaring, welke zelfs nog meer ten zijnen voordeele ſprak. Maar hoe veel dit alles, mogelijk, toegebragt zou hebben, om den haat tegen hem te doen verminderen, werd dezelve geheel onoverwinbaar, toen hij het ſchip *de Prins Willem*, den 14den September, op de *Zuiderhaaks* verzeilde. Geene verſchooningen van onſchuld vonden nu meer plaats. Eindelijk worden zijne fouten opgenoemd, in de volgende SENTENTIE, over hem geveld, op den 1ſten November 1781, door den hoogen Zee-Krijgsraad, beſtaande uit den Vice-Admiraal HARTZINCK, als Preſident, den Vice-Admiraal PICHOT, de Schouten bij Nacht VAN KRUYNEN, DEDEL en VAN BRAAM, de Kapiteins RADERS, VAN VLIERDEN, VAN LOO en SELS; zijnde de Heeren ZOUTMAN en KINSBERGEN afweezig; de eerſte werd door het voeteuvel belet, en de tweede was bezig met de beſchouwinge der kusten. De *Sententie* luidt aldus:

Alzoo Andries de Bruyn, *Capitein ter Zee ten dienſte van den Landen, en reſorteerende onder het Edelmogende Collegie ter Admiraliteit op de Maze, op den ochtend van den* 14*den September* 1781, *voor dat 's Lands Schip* Prins Willem, *door de Lootsman* Jan Kock, *op de Zuiderhaaks verzeild is geweest*, onvoorzigtig, disattent *en* verward *te werk gegaan is, en daardoor ook verzuimd heeft de ſeinen te zien, welke door de Officieren van 's Lands vloot, die in het gat ten Anker lagen, met zo veel vaardigheid en ijver aan hem gedaan zijn, en welke, indien hij dezelve tijdig had opgemerkt en nageſlagen, hem gelegenheid zouden gegeeven hebben, om het ongeluk aan 's Lands Schip overgekomen, te prevenieeren: En het verder gebleeken is, dat zijn gedrag, naa het verzeilen van 's Lands Schip, alle kenmerken draagt van* confuſie, verzuim *en* zorgeloosheid, *en hij de middelen tot redding van 's Lands Schip, of niet heeft te werk geſteld, of niet op dien tijd op welke het zijn pligt was, dezelve in het werk te ſtellen, en hij* Andries de Bruyn *dus geenzints ten dezen heeft gepresteerd, het geen de plicht van een kundig, actief en oplettend Officier medebrengt,*

brengt, en 'er den dienst van den Landen hooglijk aan gelegen ligt, dat dergelijke verzuimenisſen niet werden getollereerd, maar tot behoud van 's Lands Schepen, en de goede order en diſcipline op dezelve, anderen ten voorbeelde werden gecorrigeerd.

ZO IS 'T, *dat de Hooge Zee-Krijgsraad gehoord, gezien ende geëxamineerd hebbende, den eisch en Concluſie door ende van wegens Mr.* J. Reigersman, *Advocaat-Fiscaal en Secretaris van 's Lands Vloote, en alzo* R. O. *Eisſcher in eas Crimineel op en jegens den gedaagden gedaan en genomen, aan welgemelde Hoogen Zee-Krijgsraad overgegeeven, benevens de ſtukken en munimenten, daarbij overgelegd, en voorts gelet op en rijpelijk overwogen hebbende al 't gunt ter materie dienende was, of zoude kunnen moveeren, doende recht, in den name van wegens H. H. Mogende de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en van Zijne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prinſe van Oranje en Nasſau, Erf-Stadhouder, Erf-Capitein- en Admiraal-Generaal der Geunieerde Provintiën, dimiteerd den voornoemde* Andries de Bruyn, *uit den Militairen dienst dezer Landen, ontzegd den Advocaat-Fiscaal zijne verdere eisch* R. O. *op en jegens hem gedaagden genomen, en condemneerd hem gedaagden niet te min in de kosten van dezen Hoogen Zee-Krijgsraad, als mede in de kosten van den Proceſſe.*

Gedaan aan boord van 's Lands Snaauw van Oorlog de Zwaluw, leggende in het Nieuwe Diep, den 1ſten November 1781.

Was getekend door de hier bovengemelde Heeren.

(*Onder ſtond*)

Ter ordonnantie von den Hoogen Zee-Krijgraad.

(*getekend*)

P. AARDENBER.

fungeerende als Secretaris.

Deze *Sententie* is, op den 7den November 1781, door Zijne Doorl. Hoogheid bekragtigd geworden.

Wat aangaat de Deductie of Verdediging van DE BRUYN, naderhand uitgegeeven tegen de beſchuldiging van KOELBERG, dezelve verdient geene verdere melding, alzo de zaak, volgens het bovengemelde raport, afgedaan, en hij, bij de uitſpraak daarvan, van verdere procedures of ſtraffe ontheeven geworden is.

BRUNESIUS, (*Ludolphus*) Licentiaat in de Godgeleerdheid, uit een adelijk geſlacht te *Deventer* geſprooten, was Overſte van *St. Agneskerk*, te *Emmerik*, en daarbij Onder-Vicaris van JACOB DE LA TORRE; ook is hij Deken van *St. Lebuinuskerk* te *Deventer* geweest. Hij was, in het algemeen, om zijne geleerdheid, zeer beroemd.

BRUNESIUS, (*Gerard*) of *Brunns*, neef van LUDOLPHUS. Zijn vader was Burgemeeſter en Kanunnik te *Deventer*. GERARD was een man van een uitmuntend oordeel, een onvermoeid lezer van godgeleerde ſchriften, waarvan zijne werken getuigen zijn.

Zie *Oudheden van Deventer*, I. Deel, bl. 125, 126 en 331.

BRUNO, volgens de oude verhaalen, een broeder van FRISO en SAXO, die met hun drieën in *Friesland* zouden geland zijn. SAXO en BRUNO lieten dat landſchap aan FRISO, en zochten voor zig eene andere verblijfplaats. Naar luid der verhaalen, zou SAXO de ſtamvader der *Saxen*, en BRUNO die van de *Brunswijkers* zijn; waaromtrent wij een ieder laaten gelooven, wat hem gevalt.

BRUNO. Volgens de lijst der Abten van *Egmond*, door JAN GERBRANDS VAN LEIDEN, bekleedde deze man mede die waardigheid, en ſtierf den 10den Februarij 1030.

BRUNSBERG, voorheen een Slot, in het Richterampt van *Doesburg*, tuſchen *Zutphen* en *Wichmond*. *Brunsberg* werd, in het jaar 1672, in een puinhoop veranderd, die naderhand opgeruimd zijnde, niets dan de plaats daarvan overgelaaten heeft.

BRUN-

BRUNSELLE, (*Konſtantijn de*) ook wel DE BRUSSELLE genaamd, was één der verbondene Edelen, op bevel van ALBA, den 1ſten van de maand Junij des jaars 1568, onthoofd. De Heer TE WATER is van oordeel, dat tot de tweede leezing van 's mans naam, BRUSSELLES, aanleiding kan genomen zijn, uit de gedachte op het geſlacht van BRUSELLE, of BRUXELLES, waartoe de Raadsheer FILIBERT VAN BRUXELLES behoorde, die in 's Lands Geſchiedenisſen van dien tijd genoeg bekend is, en waarvan WAGENAAR en andere verhaalen, dat hij gemagtigd werd, om *Holland* in eene bede te doen bewilligen, en dien men ook raadpleegde op het ſtuk der Inquiſitie.

Zie *Verbond der Edelen*, I. Deel, bl. 307. *Vaderl. Hist.* VI. Deel, p. 18 en 187.

BRUNSWIJK WOLFENBUTTEL; (*Lodewijk*, Hertog van) zie mijne *Amſteldamſche Jaarboeken*, Derde Deel, en verder het Artikel LODEWIJK, Hertog van *Brunswijk Wolfenbuttel.*

BRUSSEL, of *Bruxel*, dus genaamd naar een bijgelegen moeras, *Broiſzel*, of liever naar een brug, die den naam van *Bruxel* voert. *Brusſel* is een groote en ſchoone Stad, in *Oostenrijks Braband*, voorheen de zetel en het Hof der Hertogen van *Braband*, daarna van den Stedehouder der *Oostenrijkſche Nederlanden*, en dus, ten dien tijde, de voornaamſte Stad van geheel *Nederland*, ook nog tegenwoordig de Hoofdſtad van het tweede Kwartier van *Braband*, doorgaans *Kwartier van Brusſel* genoemd. Gedurende het verblijf der Hertogen van *Braband* te *Brusſel*, was de Stad merkelijk vergroot. Doch zij had rijklijk haar deel aan de rampen, die den Staat, ten tijde der beroerten, en het verblijf der Stedehouderen aldaar, troffen. Binnen *Brusſel*, als de Hofplaats, vielen de voornaamſte gebeurtenisſen voor. Binnen haare muuren werd, in het jaar 1566, het vermaarde verbondſchrift der Edelen getekend, en door de Edelen aan de Hertoginne VAN PARMA overgegeeven. De Edele BATENBURG, de Graaven VAN EGMOND en HOORN, benevens veele anderen, zijn aldaar, op last van ALBA, omgebragt. In het jaar 1572, waren die van *Brusſel* onder de eerſten, die ALBA den tienden penning

weigerden te betaalen; de Ingezetenen ſlooten hunne winkels. In het jaar 1574 werd de Raad van Staaten te *Brusſel* gevangen genomen. De Ingezetenen omhelsden de zijde van Don JAN VAN OOSTENRIJK, welke zij naderhand weder verlieten; ontbiedende, in het jaar 1577, den Aartshertog MATTHIAS, dien zij getrouw bleeven, tot in het jaar 1581. In het volgende jaar werd de Hertog VAN ANJOU aldaar als Hertog van *Braband* gehuldigd. Alle welke gebeurtenisſen, gelijk uit 's Lands Geſchiedenisſen blijkt, niet dan met groote moeijelijkheden verzeld waren; van welke moeijelijkheden de aanſlag van de Graaven VAN EGMOND op die Stad, in 1579; de beroerten, aldaar verwekt door zekeren Monnik, ANTONI RUISKENVELD, in 1581, en de overgave aan PARMA, in 1586, geene van de minſten waren. Naderhand leed die Stad niet minder, onder het beſtuur van den Aartshertog ERNESTUS. In de zeventiende eeuwe liep *Brusſel* mede niet vrij, maar deelde rijkelijk in de rampen, die onaffcheidbaare gezellinne des oorlogs zijn. In het jaar 1695 vertoonde de Maarſchalk DE VILLEROIJ, aan 't hoofd der *Franſche* krijgsmagt, zig voor haare muuren, met oogmerk om de Bondgenooten daardoor tot het opbreeken van het beleg van *Namen* te noodzaaken. *Brusſel* werd, van den 13den tot den 15den Julij, hevig beſchooten; waardoor aan hetzelve groot nadeel, en den vijanden, echter, geen voordeel toegebragt werd. In het jaar 1706, op den 17den Mei, nam de Hertog VAN MARLBOROUGH, uit naam van KAREL DEN DERDEN, *Brusſel* in, en herſtelde 'er den Raad van Staaten. Den 22ſten November des jaars 1708 werd het weder belegerd, door een Leger van twintig duizend man, waarvan een gedeelte ſneuvelde, in een aanval, welken de Keurvorst van *Beijeren* op één der contreſcharpen deed. Na den vrede van het jaar 1713, had men de vestingwerken, zo van *Brusſel* als van andere ſteden, zodanig laaten vervallen, dat dezelve genoegzaam van geen nut waren. Zelfs werden zij, toen men het naderende onheil reeds zag opkomen, in geen beteren ſtand gebragt. Met het begin van de maand Julij des jaars 1747, ontvingen de Inwooners mede bevel, om op de eerſten trommelſlag de wapenen opteneemen. Maar helaas! dit was een zeer zwakke toevlugt, om zig daarmede te verzetten, tegen zo een magtig en overwinnend leger, als

als dat des Konings van *Frankrijk*. Toen men die onmagt zag, was 'er geen tijd om daarin te voorzien. Den 13den van de laatstgemelde maand vertoonden zig nabij de voorſteden reeds eenige partijgangers, die verſcheidene Landsheeren opligtten. Op den 15den werd, bij de Bondgenooten, eene buitengewoone raadsvergadering gehouden, waarin men in overweeging nam, of het beter zou zijn, *Vlaanderen* dan *Braband* te dekken; de Hertog VAN CUMBERLAND ſtemde voor *Vlaanderen*, maar de andere Staf-Officieren voor *Braband*. Inmiddels werden rondom *Brusſel* nieuwe werken tegen de oude aangelegd, waartoe, uit gebrek aan genoegzaame bezetting, daglijks twee duizend vier honderd man uit het leger gezonden werden. Eindelijk naderde het oogenblik, waarin de Maarſchalk VAN SAXEN, aan het hoofd van een aanzienlijk Leger, beſtaande uit Cavallerij en Infanterij, het Kanaal overtrok en *Brusſel* inſloot. Op den 30ſten Januarij 1746 werden de loopgraaven geopend. Den 20ſten van die maand gaf de Stad zig bij verdrag over, en opende, den volgenden dag, de poorten voor den overwinnaar. Het guarniſoen, dat uit agttien Battaillons en agt Eſquadrons beſtond, werd krijgsgevangen door de *Franſchen* uitgevoerd, en bleef in hunne magt, tot na den *Akenſchen* vrede. Des Keizers zuster, MARIA CHRISTINA, Aarts-Hertoginne van *Oostenrijk*, heeft, als Gouvernante der *Oostenrijkſche Nederlanden*, den 10den Julij des jaars 1781, benevens haaren gemaal, den Hertog ALBERT VAN SAXEN TESCHEN, te *Brusſel* eene plegtige intrede gedaan. De tegenwoordige Minister van den Staat aan het Hof van *Brusſel*, is de Heer HOP.

BRUYNISSE, ook wel *Oost-Duiveland* genaamd, is een Polder en hooge Heerlijkheid beoosten *Duiveland*, en paalt, zo verre dezelve bedijkt is, ten westen aan *'s Heer Jansland*; ten noorden word zij door de ſtroomen van *Greveltngen* en *'t Krammer* beſpoeld; ten oosten heeft zij den *Stoofpolder*, mede onder *Bruynisſe* behoorende, en ook den ſtroom *Wijdaars*, zijnde den mond van het *Nieuwe Zijpe*, tegen het *Krammer*, midsgaders het gemelde *Nieuwe Zijpe*; ten zuiden ligt zij tegen *'t Mastgat* en de *Keeten*. Veele giſſingen zijn 'er omtrent den naam van deze Heerlijkheid; welke giſſingen, echter, niets bepaalen, dan dat

dat *Bruynisse* ouder is dan de bedijking, waartoe Heer ADRIAAN VAN BORSSELEN, reeds in het jaar 1452, van PHILIPS VAN BOURGONDIEN vrijheid verkreegen had, schoon daarmede, eerst in 1467, een aanvang gemaakt werd. De grootte van dezen Polder beslaat één duizend agt honderd zeven-en-veertig gemeten, twee honderd twee-en-zeventig en een half roeden lands; en boven dien vier-en-veertig gemeten drie-en-zeventig en een half roede aanwas, waarvan geene polderlasten, maar alleenlijk Staatenpenningen, betaald worden. Deze Polder word bestuurd door een Dijkgraaf en vijf Gezwoorens, die, benevens den Penningmeester, allen door den Heer van *Bruynisse*, thans Dr. JACOB DE WITTE, Heer van *Elkerzee*, aangesteld worden.

BRUYNISSE, of *Bruinisse*, het Dorp in de gemelde Heerlijkheid, is het grootste en voortreffelijkste van geheel *Duiveland*, en ligt aan de noord-oostzijde van den Polder, een weinig minder dan twee en een half uur van *Zierikzee*. Het is voorzien van een bekwaame haven, waar in en uit verscheidene veerschuiten vaaren, en ligt meest in de lengte. Van de haven loopt een straat recht op de Kerk. Bezuiden de Kerk is mede een lange straat, die toegang tot dezelve geeft, zijnde een rechte weg, omtrent honderd vijftig roeden lang, en aan beide zijden met lindeboomen beplant. De stichting van dit Dorp wordt bepaald op het jaar 1468, waarin men zegt dat de eerste aanleg geschied is, door ADOLPH VAN KLEEF, Heer van *Ravestein*. In het jaar 1682 leed *Bruynisse* geweldig door het water. Men telt 'er, echter, nog honderd negen huizen, die allen wel onderhouden worden. In het jaar 1747 bevonden 'er zig honderd een-en-zeventig weerbaare mannen, allen boven de agttien en beneden de zestig jaaren: het geheele getal der bewooneren werd toen op zeven honderd gerekend. De Kerk, die in het midden van het Dorp staat, is de best gebouwde van geheel *Duiveland;* dezelve pronkt met een vierkanten spitsen toren, en is voorzien van twee klokken, en een slaguurwerk met twee uurwijzers. Van binnen pronkt dezelve met de geslachtwapenen der Heeren en Vrouwen van *Bruynisse*, waar onder uitmunten twee van de laatst overleedene Heeren, WILLEM DE JONGE en ANTHONY NOLLENS. Wegens de ge-

gelegenheid van deze Kerk, vóór de Hervorming, zie men de *Oudheden en Geſtichten van Zeeland*, II. Deel, p. 241. Thans behoort de Predikant van *Bruynisſe* onder de Klasſis van *Schouwen*. De voornaamſte handel der Ingezetenen beſtaat in de Meêneering, die aldaar meer dan elders gedreeven wordt, en waardoor 'er beſtendig twee Meêſtooven aan den gang gehouden worden. De landbouw is te *Bruynisſe* mede aanzienlijk. De mindere ingezetenen geneeren zig met het visſchen en verkoopen van Mosſelen, Oesters en andere ſchelpvisch.

Ter beſtuuringe van het gerecht, is te *Bruynisſe* een Baljuw, zeven Schepenen en een Secretaris, die allen, zo wel als de andere bedienden, door den Heer van *Bruynisſe* worden aangeſteld. 'Er zijn twee Heerenhuizen, één Gasthuis, een groote en een kleine Beurs; de eerstgenoemde diende den *Spaanſchen* weléer voor een Redout. Vóór dezelve hangt nog heden een been van een grooten visch, die, naar men meende, een walvisch was, en in de *Bruynisſe Kreek*, door een' Mosſelvanger en zijn' zoon, in het jaar 1682, gevangen werd; hebbende de lengte van vijftig voeten en de breedte van een trekſchuit. (Een verhaal van dezen vangst vindt men in de *Reize naar Groenland en Spitsbergen*, van *Fredrik Martens*, p. 66 — 72.) De kleine Beurs van *Bruynisſe* wordt tot een vischmarkt gebruikt. Een weinig ten zuiden van het Dorp ligt de lustplaats van den eigenaar dezer Heerlijkheid, waarop, in 't jaar 1721, een aanzienlijk woonhuis gebouwd is.

Zie een omſtandiger Beſchrijving van de Heerlijkheid, Polder en Dorp van Bruynisſe, in den Tegenwoordige Staat van Zeeland, I. Deel, p. 519 — 531.

BRUYST, eene Heerlijkheid in het land van *Overmaas*, ten zuiden van *Maaſtricht*, doch zodanig vereenigd met de vrije Heerlijkheid *Eisden*, dat dezelve naauwlijks te ſcheiden zijn: zie de beſchrijving daarvan op 't Art. EISDEN, behoorende, met *Bruyst*, onder de Buurt *Bruysterbosch*.

BRYDORPE; zie BRIDORPS.

BUAT

BUAT, (*Henry de Flury de Coulon, Heer van*) was een Edelman, vol moed en dapperheid, waarvan hij, in het jaar 1659, blijken gaf, in den ſlag der *Nederlanderen* tegen de *Zweden*, op het Eiland *Funen*, in *Denemarken*. Behalven dit, heeft BUAT, zo wel als zijn vader, die in zijnen tijd mede Kolonel, in dienst der Staaten, was, groote dienſten aan deze landen beweezen. Deze ongelukkige Edelman was een der geachtſte Edellieden of Pages van Prins WILLEM DEN TWEEDEN, die hem ook tot Ritmeeſter bevorderd had. Zijne echtgenoote was een kleindochter van den Ridder JACOB CATS. Ook was hij een bijzonder vriend van Prins WILLEM DEN DERDEN, voor dat deze in eenig bewind was. Dan, het bevorderen van deszelfs belangen, ſtrekte hem zelven tot nadeel. DE WITT haatte hem, naar men zegt, om dat hij, met andere Provintiën, tegen de belangen van eenige Hollandſche Steden, en tegen die van den Raadpenſionaris, op 's Prinſen bevordering aandrong. Hij handelde daarover heimelijk, als mede over eenige ſtaatszaaken, zelfs met kennisſe van JAN DE WITT, en naar gezegd wordt, in *Engeland*, met kennisſe van den Staat. Ook word verhaald, dat DE WITT hem, uit eigene beweeginge, in het jaar 1666, toen de *Staat* met *Engeland* in oorlog was, verzocht had, ſchriftelijke onderhandelingen met dat Rijk, en met deszelfs Koning KAREL DEN TWEEDEN, door middel van zijne vrienden, te willen houden; 't welk aan ſommige leden van Regeering, zo men wil, onbewust was. Op dezen voet voortgaande, leverde hij, zeer onvoorzichtig, bij andere brieven, een of meer brieven, zig zelven raakende, over, in handen van den Raadpenſionaris; uit welke brieven iets werd ontdekt, dat hem tot een misdaad van Staat kon ſtrekken, of ſcheen te kunnen ſtrekken: en waarom hij dan ook, door last der Staaten van *Holland*, gevangen werd genomen. De Staaten Generaal, aan wien hij den eed gedaan had, en de Provintie van *Zeeland*, op wier repartitie hij ſtond, begeerden deel in zijne rechtspleeginge te hebben; maar die van *Holland* weezen zulks ronduit af, en hielden hem als hunnen gevangenen alleen, zeggende, *daar ik u vinde, daar ſtraf ik u.* Zeker is het dat BUAT, in den toeleg, ſtrekkende ter bevorderinge van den Prins, te verre gegaan was; doch het is even zeker, dat zulks bij DE

WITT

WITT het zwaarſte woog, als een halszaak werd opgenomen, en bij de Staaten van *Holland* zo krachtig werd aangedrongen, waartoe het den Raadpenſionaris aan geene helperen ontbrak, dat BUAT gevonnisd werd, om *met den zwaarde geſtraft te worden, dat 'er de dood na volgde*; welk vonnis ook aan hem, (niettegenſtaande de met reden bevestigde en ernſtigſte betuigingen van *Zeeland*; als mede het voorſchrijven van den Keurvorst van *Brandenburg*, en andere aanzienlijke perſoonaadjen, uit aanmerkinge van de getrouwe dienſten, door BUAT en zijne voorvaderen, den Lande beweezen,) op den 11den October van het jaar 1666, ter uitvoer gebragt werd, doch waarover véel gemor viel. Men houdt het voor zeker, dat, ware zijne zaak aan de Generaliteit gekomen, hij het leven 'er af zou gebragt hebben. BUAT verklaarde, in zijne laatſte oogenblikken, aan geen het minſte verraad ſchuldig te zijn, en buiten ſchuld te zullen ſterven, vermids alles, wat hij gedaan had, tot bevordering van den vrede en ten beste van den Staat verricht was. Veelen vonden het vreemd, dat BUAT, door DE WITT zelven aangezocht, om heimelijk met *Engeland*, tot bevordering van den vrede, te handelen, om dat hij daaronder, buiten zijn order, de bevordering van gemelden Prinſe WILLEM DEN DERDEN beoogd had, als een verraader moest ſterven, even of die bevordering landverraderij geweest ware. *Zeeland* toonde zig daarover ten hoogſten misnoegd; de Staaten van de andere Provintiën gaven ernſtige geſchriften uit, ja ſchroomden niet, harde uitdrukkingen te gebruiken tegen eenige *Hollandſche* Heeren, en bijzonderlijk tegen den Raadpenſionaris; zeggende, onder andere, dat, zo BUAT, wegens de onderhandeling met *Engeland*, ſchuldig was, hij daarin niet getreden was, dan op last van DE WITT; en dat men wel vraagen mogt, welk oordeel men dan zou mogen vellen, of tegen den Heer DE WITT, of wel tegen de Staaten van *Holland*, die, buiten kennis der andere Provintiën, in eene zaak, de Generaliteit raakende, afzonderlijk met *Engeland* gehandeld hadden, of gelast, of verzocht hadden te handelen; artikelen van vrede hadden gezien en ontvangen, zonder de andere Provintiën daarvan iets te melden. Kortom, de Heer JAN DE WITT geraakte hierdoor zeker in den haat van 't gemeen, 't welk openlijk zeide, dat BUAT aan

den

den haat, diende DE WITTEN tegen het huis van *Oranje* hadden, opgeofferd was. BUAT, ſchoon hem zulks weinig baatte, werd meer beklaagd dan beſchuldigd. Na zijne onthoofding, werd het lijk, door zijne dienaaren, in een kist gelegd, eerst op de Voorpoorte, des avonds naar zijn wooning, en ten volgenden dage in de Kloosterkerk, in 't graf van gemelden zijnen Grootvader JACOB CATS, gebragt.

Zie AITZEMA, *Zaaken van Staat en Oorlog*, XII. Deel, p. 353, 360, 370 en 371. *Historiesch Verhaal*, p. 349 en 352.

BUCERUS, (*Gerſon*) geboren te *Veere*, alwaar hij, in 't jaar 1588, Predikant werd. Het beroep te *Vliſſingen*, in 1619 op hem uitgebragt, wees hij beleefdelijk van de hand. Hij was één der drie Godgeleerden, welke aan de nieuwe vertaaling van het Oude Testament arbeidden; ten welken einde hij zig naar *Leiden* begaf, alwaar hij, vóór de voleindiging dier vertaalinge, in 1631 naamlijk, overleed. Men zegt dat J. BOGERMAN in oordeel de vlugſte, BAUDARTIUS in 't maaken van vergelijkingen de ſnedigſte, en BUCERUS in 't Hebreeuwsch de kundigſte was. Hij heeft, behalven gemelden arbeid, verſcheidene kerkvergaderingen bijgewoond. Het is bekend, welk ongenoegen de Latijnſche ſchriften van BUCERUS in *Engeland* veroorzaakten, en hoe de *Zeeuwſche* Kerk hem beſchermd heeft.

Zie BRANDT, *Historie der Reformatie*, III. Deel, p. 53. LEIDEKKER, *Adam en Christus*. BRANDT, *Leven van H. de Groot*, p. 391 en 392.

BUCHELIUS, (*Arnoldus*) Rechtsgeleerde, een zeer geleerd en ervaren man, in de Griekſche en Latijnſche taalen, en daarbij een goed dichter, ongemeen ervaaren in de Nederlandſche Oudheden, waarvan zijne aantekeningen op HEDA en BEKA ten bewijze ſtrekken. Onder het maaken van die aantekeningen is hij overleeden. Het geene aan zijnen arbeid, in de *Historia Ultrajectina*, nog ontbrak, is aangevuld door GIJSBERT LAP VAN WAVEREN. BUCHELIUS was geboren te *Utrecht*, den 17den Maart 1565, en over-

overleed aldaar den 15den Julij 1641, hebbende zijnen Boekſchat vermaakt aan de *Utrechtſche* openbaare Bibliotheek.

Zie GOUDHOEVEN, *Hollandſche Chronijk*, fol. 226. VALAND. p. 71 en 79.

BUCHORST; zie BORKHORST.

BUCQUOI, (*de Graaf*) in het jaar 1599 Bevelhebber binnen *Emmerik*, in dienst des Konings van *Spanje*, aan wien die Stad, in de maand Februarij van dat jaar, overgegaan was, werd kort daarna, bezig zijnde met het vervolgen van eene Staatſche bende, gevangen genomen, door Graaf LODEWIJK VAN NASSAU. In het jaar 1605 ontmoet men hem weder als een getrouw dienaar des Konings, onder bevel van SPINOLA, trekkende, met het hem aanbetrouwde deel des legers, uit *Vlaanderen* naar *Keulen*. Vandaar den *Rhijn* overgetrokken zijnde, nam hij *Keizerswaart* in, en deed, ter wederzijde van gemelden ſtroom, eene Schans opwerpen, om zig van den overtogt te verzekeren. Offchoon Prins MAURITS, door de verſterking van *Rhijnberg*, hem voor het grootſte gedeelte de pas affneed, nam BUCQUOI, echter, kort daarop, *Wachtendonk* bij verdrag in. Met niet veele moeite overmeeſterde hij, weinig tijds laater, het Slot *Krakou*, in het Graafſchap *Meurs*. Doch in het volgende jaar mislukte hem zijn inval in de *Betuwe*, waartoe, door *Spinola*, elf duizend knechten en twee duizend paarden onder zijn bevel geſteld waren; door welken togt, ware dezelve gelukt, alle toevoer naar de ſterkſte plaatſen belet geweest zou zijn. Even min ſlaagde hij als Staatsman, waartoe de Aartshertog hem, in het jaar 1610, bekwaam keurde; deze zond hem naar *Frankrijk*, om dat Rijk te beweegen tot het verlaaten der zijde van *Gulik* en *Kleeve*. Wat verder van hem geworden zij, is mij niet gebleeken.

Zie REIJD, p. 373; VAN MEETEREN, fol. 500, 506 en 520.

BUCQUOI, (*J.*) onlangs te *Haarlem* overleden, heeft zig door zijne reizen vermaard gemaakt.

BUDEL, een groot en aanzienlijk Dorp, gelegen in de *Meije-*

rij, een half uur ten zuiden van *Zurendonk*, en tien uuren van *'s Hertogenbosch* en *Maaſtricht*. De Heerlijkheid behoort aan Zijne Hoogheid, den Prinſe VAN ORANJE. Het Dorp *Budel* heeft zijn eigen rechtbank, beſtaande uit zeven Schepenen en één' Drosſaard. 'Er zijn vijf jaarmarkten. De Ingezetenen, die meestal Kramers zijn, voornaamlijk in Bier- en Wijnglazen, trekken daarmede het gantſche Land door. Zij doen ook ſterken handel in verkens. Sommigen van hun werken ook op de *Haarlemſche* Bleekerijen. Het Collegie van de Admiraliteit op de *Maas* houdt te *Budel* een' Contrarolleur, twee Commiezen, en een' Commies van de tol. De Gereformeerde Kerk aldaar ſtaat in het midden van 't Dorp, waarin men vier honderd huizen telt.

BUER; zie BOER.

BUEROM; zie BURUM.

BUESICHEM, of *Boeſichem*, wordt, in den brief van ANDREAS, Biſchop van *Utrecht*, van het jaar 1131, eene Kerk en Renthoeve (*curtis*) genoemd. Het is een Dorp, behoorende onder het Graafſchap *Buuren*, boven *Cuilenburg*, aan de linkerzijde van de *Lek*, en wordt hedendaagsch *Bueſichem* genoemd. Van deze plaats heeft zeker adellijk geſlacht den naam van *Boeſingen* gehad: van hetzelve wordt menigmaal in de giftbrieven gewag gemaakt, en bijzonderlijk in dien van OTTO DEN TWEEDEN, Biſchop van *Utrecht*, op het jaar 1226; zie verder wat hiervan op 't Art. BOSINCHEM gezegd is.

BUIK, (*Joost*) geboren in het jaar 1506, binnen *Amſteldam*, van zeer aanzienlijke ouderen, zijnde zijn vader SIJBRAND BUIK, veele jaaren achteréén, Regent van 't Gasthuis geweest; deze heeft ook, benevens zijnen broeder KLAAS BUEYEK, (zo als zij in dien tijd hunnen naam ſchreeven) als tot het lichaam der Poorteren behoorende, op den 22ſten December 1498, de Reſolutie van 't gerecht, tot hadhavinge der vrije vaart door 't *Marsdiep*

Diep en *'t Vlie*, ondertekend. JOOST BUIK had nog eenen broeder, CORNELIS, en eene zusters, 'ETGEN genaamd, die gehuwd is geweest aan PIETER DE WIT. Of Mr. JACOB BUIK, die, in het jaar 1578, Pastoor van de Oude Zijds Kapel binnen *Amſteldam* was, en in dat jaar onder de uitgeleide Geestlijken geteld werd, een zoon, broeder of neef van dezen JOOST BUIK ware, kan ik niet bepaalen; wel heb ik gevonden dat hij een zoon, SIJBRAND genaamd, gehad heeft, die mede ten zelfden tijde regeerend Schepenen der laatstgemelde Stad was, en zig, zo wel als zijn vader, dat noodlot moest getroosten.

CORNELIS SIJBRANDSZ. BUIK, werd in het jaar 1525 Schepen en Raad, en in 1536 Burgemeeſter; KLAAS KLAASZ. BUIK, zoon van KLAAS, boven gemeld, werd, in 1523, Schepen; JOOST BUIK, tweede zoon van SIJBRAND, werd, in 1532, Schepen, 1549 Burgemeeſter, welke waardigheid hij, zo wel als zijn broeder, tot in het jaar 1588, menigmaal bekleed heeft. In 1561 werd hij Raad; ook bekleedde hij, in 1572, voor eenigen tijd, het Schoutsampt. Nog vindt men, op de Regeeringslijsten, gemeld, SIJBRAND JACOBSZ. BUIK, als Schepen in het jaar 1538; SIJBRAND JOOSTEN BUIK, 1571 Schepen, en in 1575 Burgemeeſter; en op de naamlijst der uitgezette Regenten van 1578, wordt, behalven de gemelde JOOST BUIK en SIJBRAND BUIK, nog genoemd POPIAS BUIK. (Zie *Opkomst der Nederlandſche Beroerten*, p. 132 in 12vo, gedrukt te *Keulen* 1673.

JOOST BUIK heeft zestienmaal de Burgemeeſterlijke waardigheid bekleed, en zig, zo daardoor als door den invloed, dien hij in Stads en Lands zaaken had, zeer beroemd gemaakt. Dat hij, nog Schepen zijnde, reeds groot gezag onder de Burgers had, bleek bij den opſtand, in het jaar 1534 ontſtaan, wegens het vatten van twee Herdoopers, op last van den Procureur-Generaal, en het gerucht, dat zig daarbij verſpreidde, als of 'er dien nacht nog wel twee honderd van hunne bedden zouden geligt worden. De Burgers, reeds den derden nacht hierover in beweeging zijnde, werden door BUIK gevraagd, *wat zij op den Dam in zulke menigte te doen hadden, daar hun de wacht niet bevoolen was?* waarop zij antwoordden, *dat zij geen kwaad in den zin hadden, maar dat zij van oordeel waren, dat het*

hun als goede Burgers vrijſtond, om, benevens anderen, te waaken voor de welvaart der ſtede; met bijvoeginge, *van het verſpreide gerucht, het geen zij, als ſtrijdende met de voorechten der Poorteren, niet gedoogen zouden.* Doch Schepen BUIK verzekerde hun, op het woord van eer, dat zulks niet geoeuren zou, of dat hij met de andere Schutters, onder zijn bevel ſtaande, het zou beletten. Door deze belofte en andere goede woorden bragt hij te wege, dat de zaamgevloeide menigte in vrede huiswaards keerde. In het jaar 1549 de jongſte Burgemeeſter zijnde, nam hij PHILIPPUS DEN TWEEDEN, als Graave van *Holland*, den eed af. Tot aan het jaar 1567 ſchijnt BUIK bij de Burgerij zeer wel gezien, ten minſten geacht geweest te zijn. Doch toen 'er, in dat jaar, eenig vermoeden was, dat de Regeering, behalven de in ſoldij zijnde Burgers, nog drie honderd Soldaaten wilde aanneemen, had de gemeente het ergſte vermoeden op BUIK. Sommige Burgers begaven zig tot hem, om reden daarvan te vraagen; en men vindt aangetekend, dat de Burgemeeſter *op zijn zaligheid zwoer, dat 'er geen nieuw volk geworven, noch eenige zwaarigheid was, en dat elk gerust naar huis kon gaan.* Zeker Burger KLAAS BOELENSZOON, woonende in de *Hamburg*, intuſſchen beſpeurende dat de Burgemeeſter onder zijnen nagtrok een maliënkolder of harnas verborgen had, rukte hem de tabbaard open, en verweet hem zijne dubbelhartigheid en kwaad voorneemen tegen de Burgerij, ſtaande 'er reeds eenige van de aangeworvene Soldaaten voor de deur. Hij, zig verrast vindende, ſchoof de ſchuld op de Landvoogdeſſe. Een menigte Burgers, inmiddels voor de deur vergaderd zijnde, begonnen te roepen, *dat het niet alleen hunne zaak, maar die van de gantſche gemeente was*, van welke 'er zig daar wel drie of vier honderd bevonden: waarop BUIK antwoordde, *dat hij tegen hun getal een ander van wel zes honderd zetten konde; zij konden hun best doen, gelijk de Regeering mede doen zou.* Uit dit gedrag, daar de Burgemeeſter tot geen zachtheid verſtaan wilde, ſtonden de deerlijkſte onheilen te duchten: want ieder liep te wapen. Op 't Art. AMSTELDAM hebben wij reeds gemeld, welken keer de zaaken op dien tijd, ten voordeele van de Hervormden, namen, en hoe dezelve weder veranderden, met de komſte van

den

den Hertog VAN ALBA, zo dat bloedvergieten en bannen de dagelijkſche bezigheid der Rechteren was. PIETER DE WIT, zwager van BUIK, werd zelve, om dat hij de preeke gehoord had, ten zwaarde verweezen, zonder dat men vindt dat BUIK eenige moeite aangewend heeft om hem te bevrijden. De groote verandering, die op den 26ſten Mei 1578, in *Amſteldam* voorviel, en hoe de Regeering en Geeſtelijkheid ter Stad werden uitgeleid, is op het Art. AMSTELDAM, III. Deel, mede gemeld. JOOST BUIK, en zijn zoon SIJBRAND BUIK, begaven zig, over *Haarlem*, naar *Leiden*, en namen hunne wooning bij het *Haagſche Schouw*; blijvende ſteeds, zo wel als hunne nakomelingen, aan de Leere der Roomſche kerke verknocht. Men wil dat hij in 't jaar 1588 overleden is. De ſpreuk van Burgemeeſter JOOST BUIK, wiens afbeelding op meer dan ééne wijze door MULLER in prent uitgaat, en nog laatst, door HOUBRAKEN, in het koper gebragt is, was: *Een goed geweeten, en een goed oogmerk, is een gewiſſe troost.*

Zie van hem WAGENAAR, *Vaderlandſche Historie*, en *Beſchrijving van Amſterdam*; SUIJKER, *Algemeene Kerklijke en Waereldlijke Geſchiedenisſen*; HOOFT, V. Boek; *Aanhangſel tot de Vaderlandſche Historie*, I. Stuk, bl. 205 — 224.

BUIKSLOOT, weleer *Boekeſloot* genaamd, gelegen aan den *Waterlandſchen Dijk*, tusſchen *Nieuwendam* en den *Oostzaander Overtoom*, of liever *Kadoelen*, drie kwartier uur gaans van *Schellingwoude*, en een groot kwartier uur van *Nieuwendam*, een fraai uitzicht hebbende op de Stad *Amſteldam*, is een zeer welvaarend Dorp, bijzonderlijk wegens den vaart op *Hoorn*, *Edam*, enz. ſedert het jaar 1660, volgens octroi van 's Lands Staaten, aangelegd. De Sluis aldaar, ter doorſchutting dienende, is in 't jaar 1726 geheel vernieuwd, zijnde de groote ſteenen Sluis eerst in 1744 gemaakt. Dit Dorp legt, gelijk meest alle de anderen, aan den Dijk, in de lengte, ſtaande de huizen genoegzaam alle aan den binnenkant daarvan. De Kerk is een vrij hoog gebouw, voorzien van een langen ſpitſen toren, met ſlaande klok en uurwijzer. Ook is aldaar, ſedert eenige jaaren, een huis aangelegd,

waarin Weezen en oude lieden onderhouden worden. Het ſtuk lands buitendijks, gemeenlijk de *Voolewijk* genaamd, behoort voor een gedeelte aan *Amſteldam*. Door deze ſtreek lands is, Ao. 1600, de doorvaart van het Tolhuis tot op dit Dorp, ter lengte van zeven honderd roeden, gegraaven. De Predikant van *Buikſloot* behoort onder de Klasſis van *Edam*.

BUIKSLOOTERMEER, legt kort achter de Banne van *Bulkſloot*, is omringd van de Banne van *Sunderdorp* en *Landsmeer*, en wordt verder omgeeven door de Banne van *Broek*. Deze Meer is bedijkt in het jaar 1628, en beſlaat drie honderd agt en-zestig Morgens en twee honderd agt-en-zestig roeden. Zo over deze als over de *Broeker-* en *Belmer-meer*, zijn negen Hoofdingelanden, waarvan 'er drie te *Monnikendam*, drie te *Amſteldam*, en drie in de daartoe gerechtigde *Waterlandſche* Dorpen woonen. Zie verder op het Art. BALJUWSCHAP VAN WATERLAND.

BUIS, (*Mr. Paulus*) geboren te *Amersfoort*, in 't jaar 1531, Heer van *Vliet* en *Kapelle*, was een groot Rechtsgeleerde en voornaam Staatkundige. Na dat hij zig, te *Parijs* en elders, in de Rechten geoefend, en eenige jaaren als Advocaat geplcit had, werd hij, in het jaar 1568, Penſionaris der Stad *Leiden*, en, wegens zijne bekwaamheid, tot de gewigtigſte Staatszaaken gebruikt, zo in het doen van bezendingen, als in de handelingen met ORANJE, wiens vertrouwde en gemeenzaame vriend hij was. Gewigtiger werden zijne bezigheden, toen hij, in het jaar 1572, Advocaat van *Holland* werd; welk ampt hij, tot na den dood van Prinſe WILLEM DEN EERSTEN, met alleu lof bekleed heeft. Kort daarop (in 1584) verzocht hij zijn ontſlag, voorgeevende te onvreden te zijn over de bekrompenheid van zijne Inſtructie en wedde; maar men vermoed dat zijne t'onvredenheid eenen anderen oorſprong had. Mogelijk had hij zig al te ſterk beijverd, om Prins WILLEM tot de Graafljkheid bevorderd te zien. Na ontſlag van zijn ampt, kreeg BUIS te *Utrecht* zitting in den Raad van Staate. In die waardigheid was hij één der Gemagtigden, om de opdragt van 's Lands heerſchappij aan *Engeland* te doen. Maar het ging te *Utrecht* op verre na niet naar zijnen zin.

LEI-

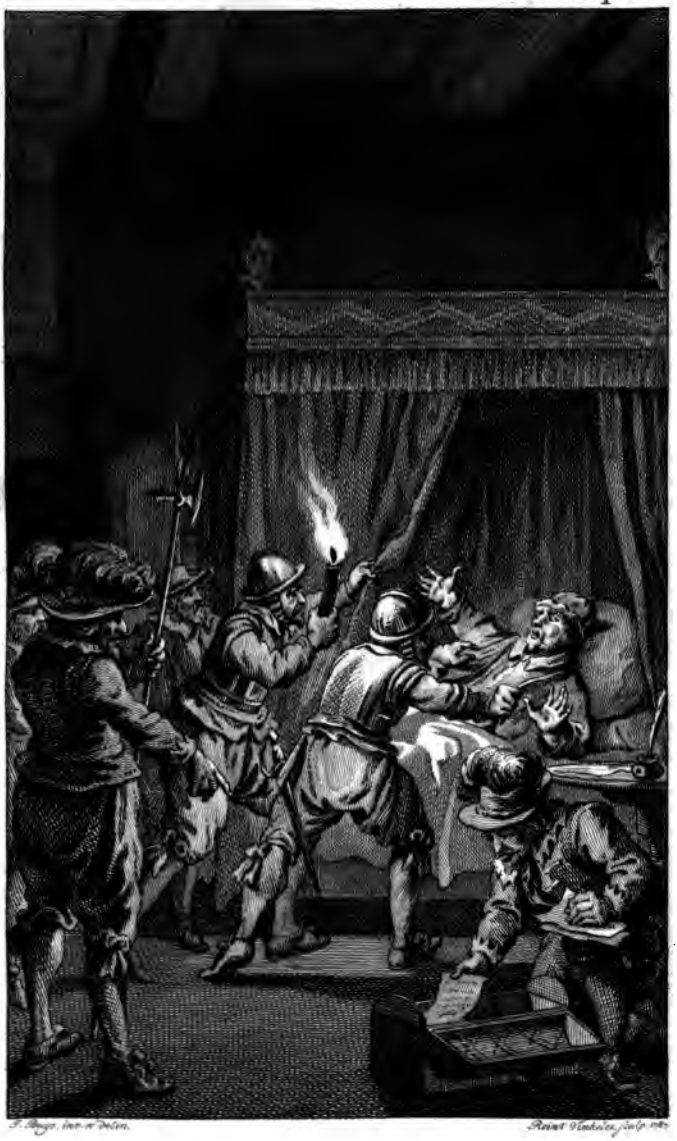

M! PAULUS BUIS, TE UTRECHT, IN ZYN SLAAPKAMER, GEVANGEN GENOMEN.

LEICESTER, die hem tot Raad van Staate benoemd had, wilde hem daarenboven het ampt van Commis over de geldmiddelen opdraagen, dat hij weigerde te aanvaarden. Waartoe LEICESTER in ſtaat was de Gemeente van *Utrecht* te brengen, bleek in het jaar 1586: want, na dat deze verraderlijke Landvoogd, op den 19den van de maand Julij, verzeld van den Raad van Staate en van dien van de geldmiddelen, naar den *Haag* vertrokken, en naauwlijks de poort uit was, had zekere JAQUES DE POTTER, een Vlaminger, toen Schepen aldaar, met en benevens THOMAS WEBBES, Commis van LEICESTER, de ſtoutheid, van de Burger-Hoplieden, die zij bijeen hadden doen komen, te verzoeken, het gevangen neemen van den Heer BUIS, 't welk, zeiden zij, hun door den Landvoogd geboden was. De Hoplieden gingen, zonder ſchriftelijk bewijs te vorderen, naar de wooning van een Oud-Burgemeeſter, alwaar BUIS zig onthield, drongen met veel gewelds in zijne ſlaapkamer, deeden hem opſtaan, verzegelden zijne papieren in een koffer, en bragten dezelve eerst naar hunne kamer, en daarna naar het Hof. De Heer BUIS, dus onwaardiglijk behandeld, werd eerst in de Schutterskamer, en drie of vier uuren daarna naar de Stads Wijnkelder gebragt, alwaar hij, tot den 15den Augustus, door de Burgers bewaakt, voorts naar de Gevangenis, en vandaar naar den huize *Haazenberg* gebragt werd, alwaar hij zat tot den agtſten November, wanneer hem vergund werd, zijn verblijf op den *Plompetoren* te neemen, onder borgtocht van vijf-en-twintig duizend guldens, zo hij ontvluchtte. Schoon men hem alle aanſpraak, ja zelfs het gebruik van pen en inkt ontzeide, wist men, echter, bijna niets tot zijn bezwaar intebrengen. Wat moeite zijne vrienden, en de Staaten van *Holland*, ook deeden, om zijn ontſlag te bewerken, alles was vruchtloos. Om den ijver, die in *Holland* ten zijnen voordeele betoond werd, vond LEICESTER raadzaam, te ontkennen dat hij last tot de gevangenneming gegeeven had, zoekende wijders niets ernſtiger, dan om den tijd, van hem recht te verſchaffen, meer en meer uitteſtellen. Dus zat BUIS tot in den aanvang van 1587, wanneer de Onderſchout hem, op aanſchrijving der Algemeene Staaten, (bij wien hij borg van vijf-en-twintig duizend guldens getekend, en verzekerd had, dat hij, des vermaand zijnde, in

rechten verſchijnen zou,) ter ſluik ontſloeg. Dit zijn ongeval werd toegeſchreeven aan den haat, welken REINGOUD hem toedroeg, en die LEICESTER, aan wien hij zelfs al te veel had toegegeeven, tegen hem opgeſtookt had. Hoe verbitterd deze tegen BUIS was, bleek toen hij de Gezanten der Staaten toebeet, *dat zij* Buis, *die de galg verdiend had, geſlaakt en wederom in den Raad van Staate getrokken hadden;* waarop de Gezanten, in tegenwoordigheid der Koninginne, antwoordden, *dat zijne Doorluchtigheid*, Buis *nimmer had willen doen te regt ſtellen.* De Graaf herhaalde: *dat 's valsch, ik heb* Buis *Rechters gegeeven.* Dit was waar: want LEICESTER had, ſlechts even voor dat BUIS ontkwam, eenigen uit den Raad van Staate, wegens *Utrecht*, als zijne Rechters gemagtigd.

BUIS had, in *Holland*, voorheen, de hoogſte ampten bekleed. Als Advocaat van die Provintie, was hij Groot-Zegelbewaarder, Preſident in de Vergadering van *Holland* en *Zeeland*, in naame des Prinſen VAN ORANJE, Raad van Graave JAN VAN NASSAU, en Curator van 's Lands Hooge Schoole te *Leiden*. Hij overleed op zijn huis te *Vliet*, dat hij, in het jaar 1592, gekocht had, zijnde gelegen tuſſchen *Ysſelſtein* en *Vianen*, in het jaar 1594. Hij heeft geſchreven *Spitsvinnigheden van 't recht*, verdeeld in zeven boeken; *Aanmerklijke verſchillen over de vier boeken der Onderwijzing in de Rechten van 't Gemeenebest*, in drie boeken; *over de Jaarlijkſche Inkomſten, enz.* Zijn afbeeldzel, door HOUBRAKEN, gaat mede in prent uit.

Zie BOR; HOOFT; WAGENAAR; VAN BEMMEL, *Beſchrijving van Amersfoort*, I. Deel.

BUIS, (*Paulus*) of *Buſius*, geboortig van *Zwol*, was Hoogleeraar in de Rechten te *Franeker*.

BUISKES, (*Pieter Luitgesz.*) was, benevens zijnen behuwdbroeder SIMON SEMIJNS, onder het getal van de bewooners van *Enkhuizen*, met welke Jonker DIRK VAN SONOIJ, op naam van Prinſe WILLEM DEN EERSTEN, in het jaar 1570, in onderhandelinge trad, om de Stad van de tiranij van ALBA te ontheffen, en de zijde van ORANJE te doen kiezen. Maar de omſtandigheden hebben doen zien, dat het meer haperde aan de magt van den Prins, dan

dan aan den wil van deze vrijheidminnaars, om op dien tijd hun voorneemen te volbrengen; waartoe de ijver tot den Hervormden Godsdienst hun niet weinig aanſpoorde. Nogthans was het beter, met bedaardheid te toeven, dan de gantſche zaak den bodem inteſlaan. ORANJE evenwel vergat hun, noch zij hem. Hoe in *Enkhuizen* de Regeerders met de Ingezetenen handelden, zie men boven, op het Art. van de BROUWERS. In het jaar 1572 had de Drost van *Muiden* een Karveel met Soldaaten buiten aan den dijk, bij het Brouwhuis, doen leggen, met oogmerk om hen behendig binnen *Enkhuizen* te brengen. Doch de Burgers kregen 'er de lucht van. Op den 20ſten April van dat zelfde jaar had BUISKES ſchriftelijk bevel ontvangen, om de Stad en de Oorlogſchepen, ware het mogelijk, te bemagtigen; tevens was aan hem gezonden een brief van de Burgerije, vol van beloften van hulpe tegen ALBA. BUISKES, na 't overwinnen van *den Briel* en *Vliſſingen*, ſtouter geworden, kwam binnen *Enkhuizen*, en openbaarde zijnen last; hoorende dat VAN LOO buiten de poort was, trad hij, gevolgd van eenigen, naar buiten, den Drost te gemoete, en vroeg: *wat hier te doen, en waar heen met die knechten?* De Drost ſtond op dat vraagen verzet, en was buiten ſtaat te antwoorden. BUISKES beval hem, terſtond te vertrekken, en deed die woorden met bedreigingen verzeld gaan; wordende door de BROUWERS zodanig onderſteund, dat Burgemeeſter WILLEM JANSZ den onkundige ſpeelde, en de Drost zeil maakte, om een goed heenkomen te zoeken. BUISKES vertoonde daarop Burgemeeſteren zijnen lastbrief van den Prins VAN ORANJE; die, zijnen grooten aanhang onder de Burgerije kennende, tijd zochten te winnen, in hoope dat de gemoederen zouden bedaaren; zij beraamden zeker verdrag, waarin de Burgerij genoegen nam; zie Art. ENKHUIZEN. Onder alle de beroerten, die, van tijd tot tijd, binnen de Stad voorvielen, vermits de Regenten zo ſterk voor, als de Ingezeten tegen de Spaanschgezinden waren, gedroeg BUISKES zig zeer gemaatigd; alleenlijk begeerde hij van Burgemeeſteren, op naam der Burgerije, dat het geſchut, 't welk voor het Stadhuis lag, op de wallen zoude gebragt worden. Doch Burgemeeſteren zochten uitſtel, tot op de terugkomst van Stads Afgevaardigden naar *Amſteldam*, om met den Graaf VAN BOSSU te

ſpreeken. Vermids het antwoord, welk deze met zig bragten, ten nadeele van de Burgerije was, bragt zekere HANS KOLTERMAN, die wist dat men voorneemens was, de aanhangelingen van ORANJE te ſtraffen, de Gemeente in beweeging, tot zo verre dat het gemaakte verdrag vernietigd werd, en de Burgers beſlooten de Stad te vermeeſteren; het welk dan ook geſchiedde. BUISKES had het bevel van het Noorder-, en DIRK JANSZ. BROUWER van het Zuider-Spuij op zig genomen. Kort nadat de Magiſtraat gevangen genomen was, verklaarde men zig tegen den Hertog. BUISKES, aan wien, door ORANJE, het beleid der zaake, tot de komst van SONOIJ, aanbetrouwd was, begaf zig, als Overſte, naar het Stadhuis, om op de verzekering te meer agt te geeven. De ballingen werden binnen geroepen, de Burgerij onder den eed gebragt, en naar *den Briel* en elders om hulpe geſchreeven. Op raad van KOLTERMAN, nam BUISKES drie honderd vijftig Burgers in ſoldij, en gaf ieder van hun, uit zijn eigen beurs, vermits men op het Stadhuis geen geld gevonden had, een zevenſtuivers penning op hand; ook betaalde hij de Busſchieters en anderen. Doch deze waren naauwlijks agt dagen in dienst geweest, of zij kwamen op het Stadhuis, roepende: *Wij moeten geld hebben, of zullen de Stad weer Papist maaken.* Na dat zij eens en andermaal die bedreiging gedaan hadden, en zonder geld niet te ſtillen waren, ſtond BUISKES op, en zeide: *Ik zal het gaan haalen.* Hij ging daarop naar buiten, en haalde zo veel gelds, dat den Knechten eene week ſoldij betaald werd, en men hun zo lange bij hunnen pligt hield, tot dat de Watergeuzen in de Stad kwamen. Met de veranderinge der Regeeringe, die daarna volgde, werd PIETER LUITGESZ. BUISKES mede als Burgemeeſter aangeſteld. Kort daarna verſcheen 'er SONOIJ, die het Gouvernement van *Enkhuizen* en andere Noordhollandſche ſteden op zig nam. Hoe getrouw een aankleever BUISKES ware van de partij, die hij omhelsd had, en wat ſtaat op hem te maaken ware, was niet alleenlijk ten dien tijde uit alle zijne daaden kenbaar, maar werd, in het jaar 1587, verder openbaar, toen hij aangeſteld werd tot Admiraal van 's Lands Oorlogſchepen in *'t Vlie;* de Lastbrief daar toe was door Prins MAURITS geſchreeven, en gedagtekend 26 Maart 1587.

De

Deze PIETER LUITGESZ. BUISKES had in huwelijk eene dochter van SIMON SEMEINS, een zeer rijk man binnen *Enkhuizen*; die, om den Godsdienst, het land hebbende moeten ruimen, zijne Werven en Zoutkeeten, als ook zijne andere goederen, Reederijen, en Koophandel, geduurende zijn afweezigheid, door BUISKES had doen beſtuuren. Ook was de eerſte commisſie-brief van Prins WILLEM eigenlijk die van SEMEINS, ſchoon op naam van BUISKES geſteld, en door hem waargenomen; voor welke waarneeming BUISKES, na den dood van zijnen ſchoonvader, van de SEMEINSEN eischte, voor moeite, gevaar en verzuim, zo nopens die commisſien, door toedoen van de SEMEINSEN, ten dienſte van Prins WILLEM en den Lande, uitgevoerd, als wegens de adminiſtratie der voorſchreevene goederen, eene ſomme van agt-en-twintig duizend guldens. Over dien eisch, met de andere kinderen van SEMEINS, in verſchil geraakt zijnde, werd hij eindelijk, door bemiddeling, van de SEMEINSEN betaald. Zie verder, zo van hem als van de eerſte getrouwſte voorſtanders der vrijheid, 't Art. SEMEINEN.

Zie BOR, V. Boek, b. 233. enz VI. bl. 270, 271 en 272. HOOFT, VI. Boek, bl. 231, 233 en 235. VAN MEETEREN, IV. Boek, fol. 733. b. 746. BRAND en CENTEN, *Hiſtorie van Enkhuizen*, I. en II. Deel.

BUITENKERK, een Buurt, behoorende onder de Ambachtsheerlijkheid van *Diemen*; zie DIEMEN.

BUITENVELDERSCHE POLDER, behoort onder de Ambachtsheerlijkheid van *Amſtelveen*, of *Nieuwer-Amſtel*. Deze Polder, in het jaar 1634, met octroi van 's Lands Staaten, aangelegd, beſlaat één duizend vier honderd twee-en-negentig Morgens, en beſlaat meestendeels uit goed Weiland; en is, zo aan de westzijde van den *Amſtel*, als aan de oostzijde van den *Amſtelveenſchen Weg*, met fraaie buitenplaatſen voorzien. De *Oude Wetering* loopt, in de lengte, door deze en door de *Middenpolder*, van *Amſteldam*, buiten de *Weteringspoort*, af, tot aan het *groote Loopveld*; vanwaar dezelve zig ook door de *Bovenkerker Polder* plagt te verſpreiden, doch 't welk zedert, door het droogmaaken

ken daarvan, belet is. Omtrent in het midden van dezen Polder, aan de oostzijde van den *Veendijk*, of *Amſtelveenſche Weg*, ſtaat een Roomſche Kerk, die thans door een Wereldheer als Prieſter bediend wordt.

BUITE-POST en LUTKE-POST, niet meer dan een vierde uur van elkander, in de *Frieſche* Grietenij van *Agt Kerſpelen*, zijn te zamen in het Kerklijke gecombineerd. De Predikant heeft in *Buite-Post*, als het grootſte van deze dorpen, zijne woning. Ook wordt in dit Dorp alle Maandagen Rechtdag gehouden. Nog dient het tot de gewoone pleisterplaats der Postwagens tusſchen *Leeuwaarden* en *Groningen*. Deze beide Dorpen hebben, in den *Spaanſchen* oorlog, veel geleeden, zijnde de kerk van *Buite-Post*, door de Spanjaarden, geheel verbrand. De Predikant dezer Dorpen behoort onder de Klasſis van *Dokkum*.

Zie SCHOTANUS, WINSEMIUS, BACHIENE *Geographie*, I. Deel, bl. 1299.

BULGERSTEIN, was voorheen een Kasteel, binnen de vesten van *Rotterdam*. Men meent dat het zijnen naam bekomen heeft van eenen BULGERUS, een man van adelijk geſlacht. In het jaar 1573 zag men nog eenige overblijfzelen van *Bulgerſtein*.

Zie A. JUNIUS, *Batavia-*

BULKENSTEIN, een adelijk Huis in de *Thielewaard*, tusſchen *Deil* en *Geldermalſum* gelegen.

BULLEWIJK, een Buurt onder *Ouderkerk*, alwaar de Roomschgezinden mede eene Staatie hebben.

BULLEWIJK, maakt met *Kromwijk* twee diſtricten, onder *Woerden* behoorende; zij houden zamen twee honderd drie-en-negentig Morgens twee honderd vijf-en-zestig roeden lands, en ſtaan, op de nieuwe Verpondingslijsten, op dertien huizen en vier ſteenplaatſen, naamlijk Pannen- en Tegelbakkerijen.

BULLOIS, een Polder en Heerlijkheid bij *Bommenede*. Die van *Hol-*

Holland hadden zig dezen Polder, met de andere daarbij gelegene, als *Natars*, *Kijkuit* en *Bornebroot*, langen tijd aangemagtigd gehad; doch zij werden, in het jaar 1687, wederom aan de Staaten van *Zeeland* overgeleverd, nadat zij, in 1682, door het water zwaar beſchadigd waren, en *Bommenède* zelf ten eenemaale, behalven de Kerk en Toren, vergaan was.

Zie SMALLEGANGE, *Chronijk van Zeeland.*

BUNDE, of *Bun* en *Uleſtraaten*, twee Dorpen, in het land van *Overmaas*, te zamen eene vrije Heerlijkheid uitmaakende. *Bunde* legt in de laagte nabij *Geul*, en heeft een kleine Kerk, die alleenlijk door de Roomschgezinden gebruikt wordt.

BUNDELS, of *Bijlbundels*, in 't latijn *Faſces* genaamd, beſtonden uit takken of rijzen van Olmen- of Beukenbomen, rondom een bijl, ſierlijk met riemen en ſnoeren zamengebonden. Zij verſtrekten bij de *Romeinen*, die ze van de *Hetruriers* overgenomen hadden, tot de grootſte eertekenen hunner Overheden. Veele oudheidkundigeu gelooven, dat deze eertekenen van de *Scythen* afkomſtig zijn. De *Bundels* dienden ook tot ſtraffe der boosdoenderen: want, met de losgemaakte roeden, werden zij gegeesſeld, en met de onbewondene bijl onthoofd. Geene geringe voetſtappen, van deze plechtige gedenktekens, vindt men nog in *Braband*, *Gelderland*, *Holland* en veele Nederlandſche ſteden, alwaar de *Roede van Juſtitie*, de *Roode Roede*, de *Roedragende Boden*, als overblijfzels daarvan vertoond worden. Men wil dat van *Bijl* het woord *Baljuw* afkomſtig zij, en zelfs ook 't woord *Beul*, betekenende *Bijl van 't gericht.*

Zie HOOGSTRAATEN, op 't woord BUNDELS.

BUNNIK en *Vechten*, eene Ambachtsheerlijkheid aan de Zuidzijde van den *Krommen Rhijn*, omtrent een kwartier uurs van de Stad *Utrecht*, ſtrekkende zig tot digt aan den *Odijkerbrug*. Het bevat honderd drie-en-veertig morgens lands, en agt-en-twintig huizen. Deze Ambachtsheerlijkheid behoort aan Vrouwe CHRISTINA LOTEN. Het Dorp legt een groot half uur van 't Dorp *Odijk*, mede aan *den Krommen Rhijn*, en heeft, ſchoon niet zeer groot

of

of aanzienlijk, een bekwaame Kerk, met een ſtompen toren. De Predikant behoort onder de Klaſſis van *Rheenen* en *Wijk*. Ook hebben de Roomschgezinden 'er eene Staatie. Te *Bunnik* wordt het Recht beſtuurd door één' Schout en zes Schepenen.

BUNNIK, (*Jan van*) geboren te *Utrecht*, Ao. 1654, heeft zig door zijne ſchilderkunst beroemd gemaakt.

Zie HOUBRAKEN, III. Deel.

BUNSCHOTEN, (*de Heerlijkheid van*) waaronder, behalven *Spakenburg* en *Dijkhuizen*, twee Ambachten aan de *Zuiderzee*, nog behooren de *Bloklandſche*, de *Frans Jacobſche* en de *Nicolaas Polder*; voorts nog het *Bunſchooter Veen*. Deze Heerlijkheid beſlaat de grootte van twee duizend een honderd vijf-en-negtig Morgens; paalende ten Oosten aan *Gelderland*, ten Noorden aan de *Zuiderzee*, ten Westen aan de rivier *de Eem*, en ten Zuiden aan *Eemland*, *de Haar* en *Neerduist*. In *Bunſchoten* werden, in het jaar 1748, honderd-zes-en-zeventig huizen geteld. Het behoorde toen aan den Heere JAN VAN VEEREN.

BUNSCHOTEN, (*Het Dorp*) legt een half uur van *de zee*, een klein uur van *de Eem*, en twee uuren van de Stad *Amersfoort*. Niets is met zekerheid van den naam van *Bunſchoten*, welëer *Buncſcoten* en *Hegeſchoten*, te zeggen; doch zeker weet men, dat het oudtijds met muuren omringd, en met veele voorregten, in 1381, door Bisſchop FREDRIK VAN WEVELIKHOVEN, zelfs met voorkennisſe van die van *Utrecht* geſchonken, voorvoorzien was. Die van *Bunſchoten*, in 1426, buiten eenige noodzaak, de zijde der Hollanderen gekoozen, en PHILIPS VAN BOURGONDIEN, in het beleg van *Amersfoort*, ondersteund hebbende, leeden, twee jaaren daarna, de ſtraffe, dat die van *Utrecht* hun Dorp geheel ontmantelden en in de asſche leiden. In 1467 werd het, door Bisſchop DAVID VAN BOURGONDIEN, nog voor een Stad erkend; en ſchoon het, na dien tijd, niet meer dan een Dorp was, heeft het, echter, nog ſtads Voorregten behouden. De *Bunſchoters*, die dappere mannen waren, hebben de oorlogzuchtige Bisſchoppen menigmaalen ten dienſte geſtaan. Doch dit kon hen niet bevei-

veiligen voor 't geweld des waters, waardoor zij, en bijzonderlijk in het jaar 1552, ongemeen veel leeden; de ſchade, door den *Pontiaans-Vloed* veroorzaakt, word op eene ton gouds geſchat. Aan denzelfden ramp is *Bunſchoten*, door de nabijheid der zee, meermaalen onderhevig geweest; om welke te verhoeden, de huizen meestal op zekere hoogten, *Terpen* genaamd, gebouwd zijn. *Bunſchoten* is één der aangenaamſte Dorpen van 't gantſche *Eemland*, zijnde voorzien van een fraaije Kruiskerk met een dikken vierkantigen toren, van twee verdiepingen hoog, en een ſpits daar boven. De Predikant van *Bunſchoten* behoort onder de Klaſſis van *Amersfoort*. Vóór de Hervorming was aldaar eene vergadering van Geestlijke Maagden, die, in 1542, naar *Amersfoort* zijn overgebragt. Het Dorp *Bunſchoten* is vermaard, wegens de Paardemarkt, welke aldaar jaarlijks, op den eerſten van de maand Julij, gehouden wordt. Ook is 'er, aan de *Zuiderzee*, in 1752, bij de Buurt *Spakenburg*, een vrij goeden haven geheel vernieuwd.

Zie VOSSIUS, *Jaarboeken*, XX. Boek. PONTANUS, *Gelderſ. Geſchiedenisſen*, II. Deel, fol. 118. KORTGEEN en BOOT, *Stichtſche Chronijk*, p. 106. enz.

BURCH, (*van der*) of *Burgh*, een aloud adelijk en Ridderlijk geſlacht, in de *Nederlanden*, 't welk van de aloudſte tijden der *Hollandſche* Graaven af, en nog lang daarna, ja zelfs tot op heden, in groot aanzien is geweest, en bijzonderlijk te *Delft*, *Dordrecht*, *Gouda*, *Amſteldam*, *Utrecht*, enz. gebloeid heeft. Men vindt dat JACOB VAN DER BURGH, in het jaar 1235, onder andere Edelen en Ridderen, geweest is op het Tournooi, door Graaf FLORIS in *'s Hage* beſtemd, doch te *Haarlem* gehouden. Op de geſlachtlijsten, te vinden bij HOOGSTRAATEN, GOUDHOEVEN en FERWERDA, vindt men dat in 1512 leefde *Willem Reiferszoon van der Burch*. Doch vermids alle die lijsten gebrekkig zijn, hoopen wij eerlang in ſtaat te zullen zijn, uit echte papieren, onder het geſlacht van VAN DER BURGH berustende, eene geheel volledige geſlachtlijst te kunnen geeven.

BURDIEP, *Borndiep* en *Bourdiep*, wordt door FREDIGERUS SCHOLAS-

LASTICUS, een Schrijver van de agtſte eeuwe, *Burdipe* genaamd, doch, door een misſlag van den naſchrijver, *Burdine* voor dien naam geſteld. Want *Burdipe* of *Bourdiep* is de rechte naam geweest van den zeeboezem, die zig, na de tijden der Romeinen, eenige eeuwen lang, heeft uitgeſtrekt, tusſchen *Oostergoo* en *Westergoo*, en nu, reeds voor langen tijd, in een vetten kleigrond veranderd is. Bovengemelde Schrijver ſtelt het gat van deze uitwateringe, daar KAREL MARTEL, in het jaar 728, met zijne Vloot is ingeloopen, tusſchen de twee *Ogen* of *Agen*, dat is Eilanden, die hij, onkundig van de eigene naamen, alleenlijk naar hunne gelegenheid, ten oosten en ten westen onderſcheid. Het Eiland, dat ten oosten ligt, en nu *Ameland* heet, noemt hij *Auſtrachia*. *Burdiep* plagt zig, bij het ſtedeke *Uitgong*, in zee te ontlasten; welk *Uitgong*, nu *Berlicum*, een aanzienlijke haven had. De Abt van *Werum* noemt dezen inham, op het jaar 1224, *Bordina*. In het perkamenten boek van *Utrecht*, van de Dertiende Eeuwe, wordt *Friesland* daardoor in twee deelen gedeeld. Het toeneemen van de *Zuiderzee* was oorzaak van het toeſlijmen van dezen zeeboezem.

Zie ALTING, *Not. Germ. Inf.* Part. II, p. 31.

BURG, of *ter Burg*, is een klein ſteedje, aan den *Ouden Yſſel*, een groot uur gaans van *'s Heerenberg*, en een uur van *Deutichem* gelegen. Dit *Burg*, dat onder de Heerlijkheid *Wisch* behoort, beſtaat uit éene lange ſtraat, waarin omtrent honderd huizen zijn. Aldaar is een fraai Slot, *'t Hof ter Burg* genaamd, dat vrij groot, doch niet hoog opgebouwd is, hebbende een ronden en een vierkanten toren. De Ingezeetenen van *Burg* worden beſtuurd door één' Burgemeeſter en drie Schepens, waarvan de eene Onder-Secretaris is. Ook zijn 'er twee Advocaaten, één Fiscaal, en van wegen de Admiraliteit een reizende Commis.

BURG, (*De*) of *Hooge Burgt*, in *Rhijnland*, onder *Alfen*; een huis, 't welk gehouden word voor een overblijfzel van een oud Romeinsch gebouw. Een ſtuk lands onder *Zwadenburgerdam*, waarop eenige Boerewooningen ſtaan, en waarvan de grond eenigzins hooger is, dan 't nabij geleegen land, noemt men mede

de de *Hooge Burgt*, in tegenoverſtellinge van de plaats aan de overzijde van *Zwadenburgerdam*, die men de *Laage Burgt* noemt.

BURG, eene adelijke Hofſtede in *Delfland*, onder *Rijswijk*, en wel aan de noordzijde van de *Zandvaart*, tegen over het Huis *Rijswijk*, behoorende aan het geſlacht van de VAN DER BURGHEN, of VAN DER BURCHEN, die in *Delft* en *Gouda* in aanzien zijn, en de hoogſte eerampten bekleden. Deze Hofſtede moet men wel onderſcheiden van eene andere, welke wij hierna melden zullen. In 1491 ging dit huis reeds over in 't geſlacht van SUIS. Thans beſtaat deze Hofſtede, waarvan alle de oude ridderlijke overblijfzelen reeds voor lang verdweenen zijn, in een laage woning van den Landheer, en is meest tot den landbouw bekwaam gemaakt.

Zie BLEISWIJK, *Beſchrijving van Delft*, bl. 37.

BURG, een Dorp in *Zeeland*, ruim een half uur ten Noordoosten van *Weſtſchouwe*. In de Kerk aldaar was voorheen, aan *St. Willebrords Altaar*, een eeuwigduurende Vikarij, tot welke LIEVEN VAN DEN BURGH, in het jaar 1548, het recht van benoeming had. Na dat een gedeelte van deze oude Kerk, reeds voor eenige jaaren, met den toren ingeſtort was, is, in het laatst van de voorgaande eeuwe, door bezorging en onder beſtuur van den Heere PIETER DE HUIJBERT, Raadpenſionaris van *Zeeland*, als toen Ambachtsheer van deze plaats, aldaar een geheele nieuwe Kerk en Toren, zeer net en zindelijk, gebouwd, en verſierd met een fraaie Graftombe, waaronder hij, door zijne zoonen, in de maand Januarij 1697, begraaven werd. Volgens Ordonnantie van den 7den Maart 1675, worden aan den Heere van *Burg*, jaarlijks, vijf ponden vlaams, uit de geestlijke goederen, tot onderhoud der Kerke, door den Ontvanger te *Zierikzee* betaald; wordende zij voor het overige uit haar eigene inkomſten onderhouden. Het rechtsgebied van *Burg* ſtrekt, onder den naam van *Burg-Ambacht*, zuidwaards tusſchen *Weſtſchouwe* en den *Meel* of *Middeldijk van Schouwe*, tot aan den *Zeedijk*, alwaar dit Dorp een Sluis en Haven heeft, *Burgſluis* genaamd. *Burg* werd, in 1692,

begroot op negen honderd drie-en-vijftig Gemeten en twee honderd zes-en-dertig Roeden ſteenſchietens. De tegenwoordige grootte van *Burg-Ambacht* beſlaat vijf honderd agt-en-tagtig Gemeten en agt-en-zestig Roeden. De Vrije Gemeten van *Burg* zijn de landen, die wel mede in de Staaten lasten draagen, maar vrij zijn van dijkſchot; weshalven *Burg-Ambacht*, met de Vrije Gemeten van *Burg*, nu zamen uitmaaken zes honderd vijf-en-vijftig Gemeten en twee honderd vijf-en-zeventig Roeden. De Heer van *Burg* heeft niet alleenlijk de aanſtelling van Schout, Schepenen en Secretaris, maar ook van den Dijkgraaf, Gezworens en Klerk der wateringen. Het beroepen van den Predikant, en de verkiezing van Ouderlingen, geſchiedt aldaar door het *Collegium Qualificatum.*

Burg, of *Burgt* te *Nijmegen*, is een overoud gebouwd, op den zogenoemden *Hoender-* of *Hunnen-berg*, naar men meent, door julius cæzar geſticht, vermits hij aldaar doorgaans een ſterke Bezetting hield. Indien dit waar zij, heeft men reden om te vermoeden, dat de *Burg* van *Leiden* mede door de Romeinen gebouwd is, en mogelijk (zegt van leeuwen) omtrent den zelfden tijd, om reden, dat de bouworde genoegzaam gelijk is. Men gelooft, ten minſten men gist dan, dat deze *Burg* door j. cæzar geſticht is; en deze giſſing, die niet nieuw is, heeft *Nijmegen* meer dan eens ten voordeel geſtrekt. Thans voert die *Burg* den naam van *'t Valkenhof*, 't welk, volgens pontanus, zo veel zou betekenen als *Walenhof*, naar de *Waalſche Franken*; doch, voegt hij 'er bij, naar mijn begrip zou men moeten ſpellen *Frankenhof*, (door den tijd verbasterd in *Valk*, of *Valkenhof*) omdat karel de groote, Koning der *Franken*, aldaar menigmaal zijn Hof gehouden heeft, nadat het door hem vernieuwd of herbouwd was. Dit gebouw, waarvan men een omſtandige beſchrijving en afbeelding vindt bij arkstee, in zijne *Beſchrijving van Nijmegen*, word door de Burggraaven des Rijks van *Nijmegen* bewoond.

Burg, het voornaamſte Dorp op *Texel*, omtrent in het midden van 't Eiland gelegen, beſtaande uit eenige ſtraaten. In de *Oude Chronijk van Middelburg* leest men dat dit Dorp weleer met drie poor-

poorten beſlooten, en met een gracht en wal omgeeven geweest is. Doch waarſchijnelijk zal daarmede gedoeld zijn op den Burg, of 's Graaven Kasteel, dat zeer zeker geſtaan heeft binnen een gracht, die nog heden in het Dorp gevonden, en van ouds de *Burgwal* genaamd werd, doch tegenwoordig meer naar een Sloot, dan Gracht gelijkt. Het rond, daarin beſlooten, en waarop, naar allen vermoeden, de Burg geſtaan heeft, ligt veel hooger dan het overige van het Dorp. Het Raadhuis van den *Burg* is in 1611 gebouwd, als mede het huis van den Schout van *Texel*, dat weleer een Landshuis was; doch, in 1661, door de Rekenkamer van *Holland*, aan HENDRIK DE GOIJER, toen Schout van 't Eiland, verkocht is. Onder hetzelveis een groote kelder, die tot een Gevangenplaats dient, en waaruit de Gevangenen door den tuin in 't Raadhuis kunnen gebragt worden. Men gelooft dat dit huis gebouwd is op den eigenlijken grond van de Burg, waarop ook Graavin ADA eenigen tijd haar verblijf gehad heeft. In dit rond ſtaat een ſchoone groote Kerk, waarvan het Choor in 1491 volbouwd is. De torenſpits, die in 1539 omgevallen was, is in het jaar 1604 van ſteen weder opgebouwd. Een Klooster, dat voorheen te *Burg* was, dient nu tot een Weeshuis van het Eiland. Ook is 'er een Oudemannen- en Vrouwengasthuis, dat voorheen voor een verblijfplaats, of baijert voor de reizenden diende. Men telt te *Burg* drie honderd en tien huizen. De herberg, die op een hoogte ſtaat, niet verre van het Dorp, en thans tot een baak voor de Kaagſchippers dient, was weleer een Kapel, die men wil dat aan het Klooster der *Tempelieren* behoorde. De Predikant van *Burg* behoort onder de Klasſis van *Alkmaar*. De Doopsgezinden hebben hier ook eene Gemeente, en de Roomſchen eene Staatie.

BURG, of *Burgt*, was in de oude tijden een koninglijk Slot, gelegen bij *Voorburg*.

BURG, (*Leidſche*) een aloud gebouw, ſtrekkende daardoor tot ſieraad der Stad. De Burg is niet alleenlijk het oudſte gebouw van die Stad, (daar dezelve voorheen buiten lag, maar nu ſedert jaaren hewaards binnen ſtaat) maar was ook een van de voornaamſte Sterkten van *Holland*. De oudheid of ſtichter daarvan is met

geen zekerheid te noemen: hierom is het ook van weinig nut, den Lezer te vermoeijen met het geen bij JAN GERBRANDSZ. VAN LEIDEN van HENGISTUS, dien hij voor den ſtichter van den Burg houd, verhaald wordt; te meer, daar S. VAN LEEUWEN met genoegzaame redenen aantoont, dat dit alles beuzeltaal is. *Dit*, echter, houden meest alle Schrijvers voor zeker, dat de Burg ouder dan de Stad zelve is, en ook voor den oorſprong daarvan moet gehouden worden, vermits, onder derzelver beſcherming, de eerſte bewooners zig hebben nedergezet. Van tijd tot tijd aangegroeid zijnde, is het eindelijk tot een Stad geworden. Dit behoeft op loutere gezegden niet voor waarheid te worden aangenomen, daar men duidelijk zien kan dat de Burg buiten aan de eene zijde der Stad geſtaan heeft; en dit bewijst tevens haare oudheid: vermits *Lugdunum Batavorum*, omtrent twintig jaaren vóór CHRISTUS geboorte, gebouwd werd; welk *Lugdunum*, waarſchijnelijk, beſtaan heeft in het Kasteel en de ſterkte van deze Burg, en de onderhoorige Landzaaten daar rondsomme. Want ten dien tijde wist men, in deze landſtreeken, nog niet van bemuurde ſteden: waarom TACITUS ze ook bewoonde vlekken noemt. Dus zou men MINUCIUS PLUNEUS als den ſtichter hiervan kunnen houden; 't welk wij, echter, voor geene zekerheid ter nederſtellen. In het jaar 1610 werd dit gebouw, door den Landmeeter JAN PIETERSZ. DOUW, gemeeten, en groot bevonden vijf honderd en twaalf vierkante roeden: te weten, het benedenſte plein drie honderd, de ſchuinſche hoogte, met het gangpad aan den afgemuurden kring, honderd vier-en-veertig roeden, en de bovenſte kring met den muur agt-en-zestig roeden. De grond of voet van de Burg is veel hooger, dan de gemeene grond der Stad. Aan de oostzijde heeft dezelve een bekwaame ſteenen ſtijger van omtrent vijſtig trappen, waarlangs men gemaklijk tot op de Burg klimt. Op den grond van het bovenſte plein is een dikke muur gebouwd, van bijna een-en-twintig voeten hoog, kringswijze beſlooten, bevattende, met het muurwerk, de gemelde agt-en-zestig roeden: zodat daar boven een bekwaam gangpad blijſt. Binnen aan het muurwerk eenige trappen opgaande, komt men op een verheven overwulſt pad, van waar men onderſcheidelijk niet alleen de Stad *Leiden*, maar ook de omliggen-

gende ſchoone landsdouwen, Dorpen en Lustplaatſen kan overzien. In dit opperſte gedeelte of binneperk ziet men een zeer diepe put, waardoor men, naar het zeggen der ouden, onder de aarde door, tot aan *Katwijk op Zee* plagt te gaan. Doch dit vertelzel vindt bij lieden van oordeel geen het minſte geloof. De opgaande ſchuinte is rondom met allerleije vrugtboomen bezet. Waartoe nu deze Sterkte gediend hebbe, daarover zijn de gedachten mede zeer verſchillende. Buiten twijfel is dezelve aangelegd om de bewooners dier landſtreeke te beſchermen tegen den aanloop der vijanden, en ook tegen den overlast der wateren, die zij, toen de *Rhijn* nog bij *Katwijk* in zee liep, bij ſtormwinden, ruim zo veel als hunne vijanden te vreezen hadden: en om die reden vermoed men dat de hoogte van den grond gemaakt is. De Burggraaven droegen, zo veel mogelijk ware, zorg voor de Burgzaaten, ter beſcherming zo wel tegen het water als tegen de vijanden.

Men vindt, en wij hebben het ook ter zijner plaatſe gemeld, dat ALKEMADE aan eene beſchrijving van deze Burg gearbeid heeft; doch mijns weetens is dezelve onder zijne ongedrukte werken blijven liggen. Men zie verder SMITS, in zijn *Schatkamer der Nederlandſche Oudheden*. De afbeeldingen daarvan zijn menigvuldig.

BURG, te *Groningen*; zie GRONINGEN.

BURG, te *Utrecht*; zie VREDENBURG.

BURG. Verſcheidene mannen van dien naam vindt men op de *Amſteldamſche* regeeringslijsten gemeld: als, ABEL MATTHIJSZ. BURG, die in den jaare 1614 Commisſaris was; ALBERT COENRAAD BURG, 1618 Raad, 1619 Schepen en in 1638 Burgemeeſter; Mr. COENRAAD BURG, 1648 Commisſaris, 1649 Schepen en Raad; Mr. COENRAAD BURG, 1681 Commisſaris, 1689 Raad en in 1690 Schepen; PIETER ARENTSZ. VAN DEN BURG, in 1618 Raad en in 1619 Schepen. Onder hen waren mannen, die voor Stad en Land van grooten dienst geweest zijn.

ALBERT COENRAAD BURG was, in het jaar 1620, één van de Ge-

magtigden tot het onderzoek van 't Comptoir van REM BISSCHOP. Ook, zo als reeds elders door ons gezegd is, was hij het, die VONDEL aangeſpoord had tot het maaken van zijnen *Palamedes*. Bij de plechtige inhaaling (1638) van MARIA DE MEDICIS, Koninginne van *Frankrijk*, en ſtaande het luisterrijk verblijf dier Vorſtinne alhier, was deze BURG één van de Regeerende Burgemeeſteren, en word, in die waardigheid, op de fraaije kunstprent van SUIDERHOEF vertoond. Het afbeeldzel van hem is ook nog onlangs, door den Heere J. VERSTEGE, in prent uitgegeeven. Dit alles zegt, echter, niets, in vergelijkinge van zijne handelingen, in *Moscovie*, in het jaar 1632, alwaar, door hem en zijne Medeafgezanten, een foort van overeenkomst, wegens den koornhandel, in het volgende jaar geſlooten werd. Dat zij minder verrichtten, dan men gehoopt had, werd veroorzaakt omdat de *Ruſſen* den Staat gaarne in den oorlog tegen *Pooten* hadden willen doen deelen, waarin dezelve niet goedvond te treeden. In een tweede Gezantſchap naar *Moscovie*, overleed Burgemeeſter ALBERT CONRAAD BURG, in 1647, te *Novogrod*. Zijn zoon CONRAAD BURG, die hem op die reize verzeld had, volgde hem als Afgezant op, doch verrichtte aldaar zeer weinig.

Zie AITZEMA.

BURGEMEESTERS, waarvan men allereerst in en omtrent de tijden van Hertog ALBRECHT gewag gemaakt vindt, en die het burgerlijke beſtuur der Steden in handen hebben, zijn, hoewel van grootere waardigheid, echter van jongere aanſtellinge dan de Schepenen, die in vroegere tijden ook ter Dagvaarte beſchreeven werden. Vóór het jaar 1340 vindt men in *Holland* van geene Burgemeeſteren gewag gemaakt, dan mogelijk te *Dordrecht*. Doch daarna wordenze, te *Leiden*, *Delft* en te *Rotterdam*, onder den naam van *Raadsluiden* of *Raadsmannen*, en te *Amſteldam*, onder dien van *Beraaders*, genoemd. Te *Haarlem* ſchijnen zij eerst in den jaare 1403, met den naame van *Raaden*, aangeſteld te zijn; hoewel men, meer dan een halve eeuw vroeger, aldaar gewaagd vindt van Wethouders, die *Magiſtri*, of *Magiſtri Civium* genoemd werden. De laatere aanſtelling van Burgemeeſteren, in vergelijkinge van die van Schepenen, was oorzaak dat

de

de laatstgemelde éérst plagten genoemd te worden. Doch toen het gezag der ſteden meer en meer toenam, en Burgemeeſteren het bewind óver de geldmiddelen verkreegen, werd hun ampt ook uitneemender en boven en vóór dat van Schepenen geſteld. Waarin het Burgemeeſtersampt beſtaa, is reeds in ons Derde Deel, alwaar van de Regeering van *Amſteldam* geſproken is, aangeweezen. Men zie ook de aantekeningen van den geleerden en oudheidkundigen Heere VAN DE WALL, in zijne *Handveſten van Dordrecht*, p. 92. enz.

BURGERSDIJK, (*Franco*) vermaard Hoogleeraar in de Philoſophie te *Leiden*, geboren in het Ambacht *Lier*, buiten *Delft*, in het jaar 1590. Hij heeft geſchreeven *Idea Philoſophiæ Moralis et Naturalis*, 1629; *Synopſis Inſtitutionis Logicæ*. Het laatſte is, met meer andere ſchriften van hem, in 't nederduitsch vertaald.

Zie BLEISWIJK, *Beſchrijving van Delft*, p. 610.

BURGGRAAF *des Rijks van Nijmeegen*. Dit ampt is het aanzienlijkſte van het gantſche Kwartier. Hij is, bij eede aan de Stad gedaan, verpligt, zorge te draagen, dat de vonnisſen van Schepensbank van *Nijmeegen*, zo verre zij de lijfſtraffelijke zaaken des platten lands van het *Rijk van Nijmeegen* betreffen, ten uitvoer gebragt worden. Alle de Officieren, Rechters of Schouten van het Rijk, uitgenomen die der bijzondere Heerlijkheden, ſtaan onder hem, en worden ook door hem aangeſteld. Dit ampt wordt altoos door een Lid van de Ridderſchap bekleed.

BURGGRAAF, (*Daniël*) van afkomst een Vlaminger, die zig te *Utrecht* nedergezet had. Hij vereende JACOB REINGOUD met PROUNINK, die men, om de Factie, welke zij aldaar, ten voordeele van LEICESTER maakten, *Reingoudisten* noemde. Ook werd hij, in 1586, ter gemelde ſtede, door den Landvoogd tot Auditeur der geldmiddelen aangeſteld. Naderhand bevorderde deze hem tot Geheimſchrijver van den Raad van Staate. Dan, hoe zeer LEICESTER hem prees, hij was en bleef, zo wel als REINGOUD en MEETKERKEN, bij de Staaten verdacht.

Zie van hem BOR en HOOFT.

BURGGRAAVEN, waren van ouds de zulken, aan wien, gelijk reeds gezegd is, de beſcherming der Burgzaaten toebetrouwd was. Van de Burggraaven van *Leiden* wordt reeds gewag gemaakt in een' brief van het jaar 1083. In den jaare 1203 vindt men dat vrouw JACOBA op de Burg belegerd werd. Nogthans blijft het twijfelachtig, of dit Burggraafſchap, in deszelfs oorſprong, als een vrije Heerlijkheid, dan als een Leen des Graafſchaps van *Holland* aangemerkt moet worden. Het eerſte zouden wij liefst gelooven, om reden dat die van *Waſſenaar* zig geſchreeven hebben, *Vrijheeren van Leiden, en alle daar toe behoorende Ambachten*; ſchoon wij ook niet ontkennen, dat Graaf FLORIS DE VIJFDE, in den jaare 1276, HENDRIK, Burggraaf van *Leiden*, zijn Leenman noemt, en dat, in een anderen brief van 1340, van Graaf WILLEM DEN VIERDEN gezegd wordt, dat hij het *Burggraaffchap van Leiden al te vooren aan Philips van Waſſenaar verkocht had.* Men weet, echter, ook dat de Heeren VAN WASSENAAR reeds vóór dien tijd Burggraaven waren, en veel gezachs over de Stad oefenden; zij ſtelden 'er een' Schout aan, die hunnen perſoon verbeeldde; zelfs hadden zij 't recht om Burgemeeſteren en Schepenen te verkiezen. De Graaven ſchijnen reeds vroeg bedacht geweest te zijn, dit uitgebreid gezag den Burggraaven te onttrekken. CHRISTINA, dochter en erfgenaame van JACOB, Burggraaf van *Leiden*, werd, met bewilliginge van Graaf WILLEM DEN TWEEDEN, onder wiens voogdij zij ſtond, ten huwelijk gegeeven aan DIRK VAN KUIK, wien de Graaf, omtrent het jaar 1267, het Burggraafſchap van *Leiden* ter leen opdroeg. Zijn zoon HENDRIK ontving het op gelijke wijze, in 1276, van FLORIS DEN VIJFDEN. In het jaar 1356 werd het Burggraafſchap van *Leiden*, ten behoeve van de Graaflijkheid, verbeurd verklaard, om dat PHILIPS DE VIERDE, Heer van *Waſſenaar*, een' brief, met 's Graaven zegel bekrachtigd, onbedachtlijk verſcheurd had. PHILIPS DE VIERDE werd, echter, in het jaar 1399, wederom in 't bezit van 't recht der Magiſtraatbeſtelling te *Leiden* herſteld; doch daarna, de zijde van Vrouw JACOBA te ſterk aankleevende, werd hem, in den jaare 1420, het Burggraafſchap, door Hertog JAN VAN BEIJEREN, ontnomen, en tevens voor altoos, aan het Graafſchap van *Holland* gehecht. Sommigen keurden, ten dien

dien tijde, die daad ten hoogſten onrechtvaardig; anderen zongen lofzangen, om dat *Leiden* van de overmagt der Burggraaven verlost was. (Zie JAN VAN HOUT, *Dienstboek der Stad Leiden*, p. 58.) Ook kocht de Stad, in het jaar 1651, den Burg, deszelfs grond, en den Burggraaflijken tijtel, van den Prinſe VAN LIGNE, Heere van *Waſſenaar*, zo als in verſcheidene opſchriften, aan den Burg, thans een voornaame Herberg, te zien is. Eén der Stads Burgemeeſteren wordt door de Vroedſchap of Veertigen van *Leiden*, met de waardigheid van Burggraaf vereerd.

Zie OUDAAN, *Roomſche Mogendheid*, p. 25. ORLERS, *Beſchrijving van Leiden*, II. Deel, p. 490. VAN LEEUWEN, ibid, p. 45.

BURGGRAAVEN *van Gent.* Nadat Keizer OTTO DE EERSTE, in het jaar 949, in de nabuurſchap van *Gend*, om het Rijk tegen de Vlamingers te beveiligen, en de Gentenaars in bedwang te houden, een Kasteel of Sterkte had doen opwerpen, (dat jaaren lang een breidel voor de Stad geweest is,) ſtelde hij 'er Bevelhebbers in; deze voerden den naam van *Burggraaven*. Tot het jaar 1000 bleeven zij in 't bezit daarvan, maakten zig, omtrent den tijd van BOUDEWIJN MET DEN BAARD, Graave van *Vlaanderen*, meeſter van *Gend* en van het Kasteel, en ſtelden voor zig eenen Burggraaf aan, LAMBERT genaamd, wiens erfgenaamen eigenaars van dit Burggraafſchap geweest zijn. Keizer HENDRIK bemagtigde *Gend* en den Burg weder; zo als ook de Vlaamingen kort daarop andermaal deeden, ten tijde van VOLKAART, zoon van LAMBERT. VOLKAART liet een' zoon na, LAMBERT genaamd, die verſcheiden kinderen had. VENMAR, Burggraaf van *Gend*, was de vader van ARNOUT, Graave van *Guines*. BOUDEWIJN, oudſte zoon van ARNOUT, volgde hem in het Graafſchap van *Guines*. SIGER, een van ARNOUDS jongere zoonen, werd Burggraaf van *Gend*; zijne manlijke nakomelingen zijn in 't bezit daarvan gebleeven, tot op HUGO, die eene dochter, MARIA genaamd, tot zijne erfgenaame had. Deze trouwde, in het jaar 1280, met GERARD, Heere van *Sotenghien*; uit welk huwelijk geſprooten is HUGO VAN SOTENGHIEN, die, zonder kinderen overlijdende, zijne zuster MARIA VAN SOTENGHIEN als erfgenaame naliet. MARIA trouwde

met HUGO, Heer van *Antholing* en *Eſpinoi*, dien zij een dochter baarde, ISABELLA genaamd; welke trouwde aan JAN, Burggraaf van *Melun*, en Kamerling van *Frankrijk*, wien zij het *Burggraafſchap van Gend* mede ten huwelijk bragt.

BURGGRAAVEN *van Zeeland*, waren, in oude tijden, bij afwezigheid van den Graaf, deszelfs Stadhouders, in alles waar de Graaflijkheid den Graaven in *Zeeland* in het bijzonder was voorbehouden. Hun gezag bleek in 't ſpannen van den hoogen Vierſchaar, welke aldaar welëer plaats had. Ook beſliſten en vonnisden zij de rechtspleeging over alle geſchillen, in zaaken van Leenen en Ambachten. Een grooten krak kreeg dit hun gezag ten tijde van Vrouwe MARIA, die, volgens haar Groot Privilegie, van den 14den Maart 1476, Art. 48. den Steden van *Zeeland* vergunde, over alle misdaaden, hoe zwaar die ook zijn mogten, recht te doen, zo dikwijls zulks haar zou goeddunken, zonder de hooge vierſchaar (dat zomtijds lang duurde, eer die gehouden werd) te bewaaren. Staande de Spaanſche beroerten, werd het Kollegie van *Burggraafſchap en Mannen van de Hooge Vierſchaar* vernietigd.

BURGH, (*Adriaan van der*) voerde den naam van Jonker, en was Griffier van het Hof van *Utrecht*, alwaar hij overleed, in het jaar 1606. Hij was een goed Latijnsch Dichter.

BURGH, (*Lambertus van der*) zoon van ADRIAAN, heeft geſchreeven en uitgegeeven, de *Geſlachtlijst en de Geſchiedenisſen der Hertogen van Savoijen*. Hij was, veele jaaren lang, Decanus van *St. Marie*, in het Kanonicaale Kollegie te *Utrecht*, alwaar hij, den 17den Augustus 1617, geſtorven is. Omtrent twee maanden vóór zijnen dood, deed hij te *Utrecht* drukken, een boekje van ſlechts twee bladen, onder den tijtel van *Ædis Divæ Mariæ Virginis in Civitatie Ultrajectenſi Admiranda Origo*, toegeëigend aan zijne medebroederen; de Kanunniken. Voor dit boekje ziet men zijne afbeelding, in het koper geſneden. Nog zegt men dat hij de *Historie der Graaven van Vlaanderen* geſchreeven heeft.

BURGH,

BURGH, (*Gerard*) geboren te *Zwol*, in het jaar 1608, uit een aanzienlijk geſlacht, was een meeſter in de ſchilderkunst, voornaamlijk in het portraiteeren. Hij ſtierf in zijne geboorteſtad, Ao. 1681.

Zie HOUBRAKEN, III. Deel.

BURGHAREN; zie HAREN.

BURGHORN, of *Burghoorn*, een Dorp in *Noordholland*, onder *Alkmaar*, in het Baljuwſchap van de vrije Heerlijkheid *Schagen*. Onder SIGEBERT DEN TWAALFDEN, Koning van *Auſtraſie*, viel RUDOLPHUS, Gouverneur van *Thuringen*, van hem af, maakte een verbond met de *Slaven*, *Vinidi* genaamd, en ſloeg het leger van zijnen meeſter. FAUCHES, na dit, op het jaar 652, verhaald te hebben, zegt dat Koning SIGEBERT door het bosch *Burchone* trok; verſtaande daardoor, dat gemelde Vorst door het woud *Burchone* trok, bij het Klooster of de Abdij van *Fulda*, in het ſtukje lands, de *Buchen* genaamd, (tuſſchen *Thuringen*, *Frankenland*, *de Wetterau* en *Heſſen* gelegen,) door hem in *Thuringen* geplaatst. VAN DER HOUVE, die van *Thuringen*, *Thurdrecht*, dat is, *Dordrecht*, en dus van *Thuringers*, *Dordrechtenaars*, en ook *Duurſteeders* maakt, ontkent dat het bovengemelde in het *Duitſche Thuringen* voorgevallen zou zijn, maar wil dat het geſchied zij in het Batavisch *Thuringen*, waarvan hij *Thuringer-* of *Duringer-Stad* en *Thurdrecht* de twee hoofſteden maakt. Ook ſtelt hij dat SIGEBERT over den *Rhijn*, voorts door *Burchone* in *Weſtfriesland*, en vandaar door *Holland* naar *Dordrecht* getrokken is. De Leezer zal ligt begrijpen, hoe weinig ſtaat 'er op die denkbeeldige togten te maaken zij. *Burghorn* is thans een kleine Polder, in 1460 bedijkt, hebbende den Ban van *Schagen* ten Oosten of Noord-oosten, *Valkoog* ten Zuid-oosten, en *Zijpendijk* ten Noord-westen; maakende, in deszelfs ligging, genoegzaam een' driehoek. Dezelve beſlaat, volgens de Quohieren, niet meer dan drie honderd vijftien Morgens en drie honderd zestig roeden lands, en ſlechts vijf huizen.

Zie VAN DER HOUVE, I. Deel, p. 141.

BUR-

BURGINATIUM. Het reisboek van ANTONINUS, en de *Augsburgſche* Reiskaart van PEUTINGERUS, maaken, onder dezelfde benaminge, en op dezelfde plaats, gewag van *Burginatium*, naamlijk twee uuren gaans van *Arenatium*, en wat minder van *Colonia Trajana*; waaruit men duidelijk genoeg zien kan, dat het aan de bovenſte landſcheidinge der *Batavieren* gelegen heeft. CLUVERIUS plaatst het buiten het Eiland, en onderſtelt dus twee zaaken te gelijk: voor eerst, dat het dezelfde plaats is, die, bij AMMIANUS MARCELLINUS, *Quadriburgium* genoemd wordt; ten tweeden, dat het krijgsvolk van Keizer JULIAAN, deze plaats wedergekreegen en opgebouwd hebbende, niet in het Eiland overgegaan is. De eerſte ſtelling is zekerlijk niet onwaarſchijnelijk, om reden dat dit *Burginatium*, in het Reisboek, allernaast onder *Colonia Trajana*, en vrij verre boven de *Caſtra Herculis* geſteld wordt. Bij AMMIANUS is *Quadriburgium* tusſchen de beide legerplaatſen, naamlijk tusſchen die van de dertigſte Keurbende en die van HERCULES. Allermeest, echter, komt daarbij in aanmerking de *Castra Herculis*, om dat die beide benaamingen tot haare volkomenheid gebragt zijnde, een en dezelfde kracht en betekenis hebben; want *Burginatium*, of liever *Burgenacum*, betekent een *Burgt aan het water*, of *Waterkasteel* of *Stad*; van welk woord men, naar de taal van dien tijd, had moeten maaken, *Watriburgium*, of, naar de eigenlijke Latijnſche taal, *Vadriburgium*. Of nu AMMIANUS, of een ander, die zig verbeeld heeft meer daarvan te weeten, dat *Quadriburgium* gemaakt hebbe, als of het een woord ware, niet van de Batavers afkomſtig, maar van de Latijnen ontleend, daaromtrent zou ik het laatſte liefst gelooven; te meer, om dat zij in die verbeeldinge voortgaan met te gisſen, dat *Burginatium* een Slot met vier torens of bolwerken, en, zo men hun wil gelooven, wel verſterkt zou geweest zijn. Doch hun was onbekend of vergeeten, dat *Burg* en *Borg* zuiver Duitſch is, afkomſtig van het deelwoord *geburgen* of *geborgen*, dus genoemd, om dat zulk een *Burg* eene ſchuilplaats of plaats van bevrijdinge is. Want ten dien einde heeft men eerst eenige huizen bijeen gezet, daarna 'er een beſchutting omgeſteld, en eindelijk vastigheden van minder ſterkte daarbij gevoegd; welke vaste plaats doorgaans den naam van *Burg* behield.

In-

Indien CLUVERIUS zijne tweede gisſing meerder krachts hadde kunnen bijzetten, was de zaak beſlist geweest. Wij houden ons dan liefst aan AMMIANUS, een' man, die niet alleenlijk toen leefde, maar ook alles gezien had. Hij verhaalt omſtandig, dat JULIAAN, na dat hij de *Saliërs* en *Chamaven*, die zig verſtout hadden over de *Maas* te komen, verſlagen had, of behouden en onbeſchadigd weder had te rug laaten trekken, een ſchipbrug gemaakt hebbende, over den *Rhijn* is gegaan, en, in den zomer van zijn eerſte Burgemeeſterſchap, drie oude vastigheden of *Burgen* aan de *Maas* herbouwd heeft; dat hij, in zijn tweede Burgemeeſterſchap, bemagtigd heeft zeven Steden, waarin de voornaadhuizen der Romeinen, door de Barbaaren, geplonderd waren, nadat de Keurbenden, door de toegevendheid van CONSTANTIJN DEN GROOTEN, waarvan ZOSIMUS ſpreekt, van den *Rhijn* verjaagd waren; voorts dat hij de vestingen dier Steden, zonder eenige verhindering, herſteld heeft; met ſchepen, ter ſluik, den *Rhijn* weder overgeſtoken is, vermits de Barbaaren hem zulks, met bruggen te doen leggen, beletteden; dat hij, na dien overtogt, veele van dezelven zeer ſtreng geſtraft, en ſlegts eenige weinigen in genade aangenomen heeft: zo dat hij alle de *Germanen*, in dat zelfde jaar, over den *Rhijn* terug gedreven, en aan het Rijk deszelfs oude grenzen wedergegeeven heeft. *Want* (dus gaat hij voort) *als nu, in zijn derde Burgemeeſterſchap, gantsch* Gaulen *in rust en vrede was, heeft hij, in* Parijs *den winter doorbrengende, de onrusten in* Brittaniën *door een Onder-Veldheer geſtild, en een weinig daarna de* Allemannen, *in het land der* Rhetiers, *in eigen perſoon bezogt; en vandaar met het leger opgebrooken, naar* Panonien *gekeerd, is hij niet weer aan den* Rhijn *gekomen. De ſteden, die hij weder herſteld had, waren* Bingium, Antunnacum, Bonna, Niveſium, Triceſinæ, Quadriburgium *en* Castra Herculis, *zijnde alle vastigheden aan den* Rhijn, *die de grensſcheiding van het Rijk wat.* Waarult volgt dat *Quadriburgium*, of *Burginatium*, niet geweest is buiten het Eiland, aan de ſlinkerzijde van de *Waal*, maar binnen, en aan de rechterzijde van dezelve, doch aan den ſlinkerkant van den *Rhijn*, vooraan op het *Batawerland*, daar nu het half Eiland *'s Graavenwaart*, of *Weert*, en de ſterkte *Schenkeſchans*

ſchans is. JULIAAN, die zig naderhand weder van de Batavers bediende, en hen als bondgenooten hield, moest hun beveiligen tegen de *Chamaven* en *Saliërs*, die langs den anderen oever woonden; waartoe nergens een bekwaamer plaats kon gevonden worden: eensdeels om de gemaklijkheid der verſterkinge, en anderdeels om den gemaklijken toevoer, langs de gaten van den *Rhijn* en *Maas:* dus dan ook de gedachten van anderen, die het oude Slot *Bieſenburg* hiervoor willen doen doorgaan, geheel vervallen.

Zie ALTING, enz.

BURGTSWEER; zie BORGSWEER.

BURGUNDIERS, of *Bourgondiers.* Dus noemt PLINIUS een gedeelte der *Vindelen*, of *Wandaalen*, die, volgens zijne gedachten, in *Poolen* gewoond zouden hebben. Het is zeker dat zij, vóór den inval in *Galliën*, nader aan den *Rhijn*, naamlijk omtrent den *Mainſtroom*, gewoond hebben. OZORIUS meent, dat zij aldaar door DRUZUS en TIBERIUS geplaatst zijn; dat langs die grenzen Burgten geſticht, en zij daarna den naam van *Burgondiërs* zoude gekreegen hebben. Dat zij, omtrent het jaar 284, aan den *Rhijn* woonden, blijkt ten duidelijkſten, uit de overwinning, die MAXIMILIAAN HERCULIUS, aldaar, op hen en op de *Alemannen*, behaalde. In het jaar 413 vindt men dat zij, zig bij den opgeworpen Keizer JOVINUS gevoegd hebbende, om zijnen wil over den *Rhijn* kwamen, de landſtreek, welke naderhand bij den naam van den *Elſas*, of het *Franche Comte*, bekend is geworden, innamen, en de *Belgen* ten uiterſten verdrukten. Deze, echter, werden, door VALENTINIAAN DEN DERDEN, van de overheerſchinge der *Burgondiërs* verlost. Men weet, tot welke magt zig deze volken, van tijd tot tijd, verheft hebben. Op de Art. van PHILIPS en anderen, uit den huize van *Bourgondiën*, zal ons zulks nader blijken.

BURGWERT, één der zeven-en-twintig Dorpen van de Grietenij *Wonſeradeel*, onder her Kwartier van *Weſtergoo*, in *Friesland:* zijnde gelegen aan den Trekvaart van *Bolswaart* naar *Leeuwaarden.*

den. Het heeft een Kerk met een ſpitſen toren. De Predikant van *Burgwert* behoort onder de Klaſis van *Bolswaart* en *Workum.*

BURMAN, (*Franciscus*) afkomſtig uit een zeer voornaam geſlacht, dat voorheen te *Keulen* woonachtig was, en aldaar onder de Regeeringsraaden geteld werd, is geboren in het jaar 1628. Zijn vader was PIETER BURMAN, en onthield zig, geduurende den oorlog, te *Frankendaal*, in de *Paltz*, zijnde eene volkplanting, door gevluchtte Nederlanders aldaar opgericht. Nadat *Frankendaal* door de Spanjaarden ingenomen was, week PIETER BURMAN vandaar, en werd Predikant te *Emmerik.* Zijne moeder was JOSINA BALDE, afkomſtig uit een oud aanzienlijk Vlaamsch geſlacht. Zij begaf zig, na haars mans overlijden, van *Emmerik* naar *Leiden*, op dat haar zoon mogt onderwezen worden onder het opzicht van FESTIUS HOMMIUS, die hem ook van zijn twaalfde jaar af heeft opgekweekt. Op den ouderdom van drie-en-twintig jaaren, werd BURMAN Predikant te *Hanau*, en vandaar beroepen te *Leiden*, als Beſtuurder van het Theologiesch Kweekſchool. Dezen post naauwlijks een jaar waargenomen hebbende, werd hij te *Utrecht* als Hoogleeraar en Predikant beroepen. Hij bekleedde die beide posten met ongemeenen luister. Van zijnen ijver ſtrekken zijne ſchriften als nog ten bewijze. 'Er wordt getuigd, dat niemand hem, in onophoudelijk te arbeiden, ooit overtroffen heeft. Hij ſtierf den 12den November 1679. Hij was getrouwd geweest met MARIA, dochter van den vermaarden ABRAHAM HEIDANUS, weduwe van DIONISIUS CRUSIUS, Predikant te *Nijmeegen.* Bij haar verwekte hij ééne dochter, die jong geſtorven is, en drie zoonen, als PETRUS BURMAN, eerst Hoogleeraar te *Utrecht*, daarna te *Leiden*, overleeden 1741; ABRAHAM BURMAN, die vroeg geſtorven is, en

BURMAN, (*Franciscus*) geboren te *Utrecht*, den 15den Mei 1671. Deze werd, na den ontijdigen dood van zijnen vader, geſteld onder 't opzicht van den vermaarden ZURENDONK, en, bij deszelfs vertrek naar *Amſteldam*, naar *Alkmaar* gezonden, om de Taalen te leeren. Vandaar keerde hij naar *Utrecht* te rug, en

be-

bezocht voorts de Schoolen van *Leiden*, *Franeker* en *Groningen*. Zijn eerſte beroep was te *Koudum*, in *Friesland*. Hier ontbood hij van *Amſteldam* een Joodſchen Rabbi, die hem eenigen tijd onderwees in de geheimzinnige taalen, als ook in de Arabiſche taal. Vandaar werd hij, in 1698, beroepen in *den Briel*. In 1702 vertrok hij, met de Afgezanten der Staaten, als Hofprediker, naar *Engeland*. In 1703 deed hij zijne intreede te *Enkhuizen*, en in 1705 te *Amſteldam*. Tien jaaren daarna werd hij te *Utrecht* Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, alwaar hij overleed den 22ſten September 1719. In hoe verre hij de Geleerdheid, die aan het geſlacht der BURMANS ſchijnt eigen te zijn, verkreegen had, kan men uit zijne ſchriften oordeelen. Te *Enkhuizen* Predikant zijnde, begaf hij zig in den echt met ELISABETH THIERENS, uit een oud geſlacht te *Delft* geboren, en verwekte bij deze vier zoonen, waarvan drie zig mede aan de weetenſchappen overgegeeven hebbende, aanzienlijke waardigheden bekleed hebben. FRANCISCUS BURMAN werd, ſedert 1732, Predikant te *Katwijk aan den Rhijn*, daarna te *Nijmeegen*; eindelijk te *Utrecht*, alwaar hij, in 1743, Hoogleeraar werd. JOHANNES BURMAN werd, in het jaar 1728, op het Illuſtre School te *Amſteldam* Hoogleeraar in de *Botanie*. PETRUS BURMAN, bijgenaamd *Secundus*, was eerst Hoogleeraar in de Historiën en Welſpreekenheid te *Franeker*, naderhand, ſedert 1742, op de Illustre School te *Amſteldam*, Hoogleeraar in de Historiën, Welſprekenheid, Taalen, Poëzij en Vaderlandſche Historiën. PETRUS overleed den 27ſten Julij 1778, en JOHANNES den 20ſten Januarij 1779. De zoon des laatst genoemden, NICOLAUS LAURENTIUS BURMANNUS, is nog in leven, en bekleedt, op dezelfde Schoole, het ampt van Hoogleeraar in de Kruidkunde.

BURMANIA, een zeer oud adelijk geſlacht in *Friesland*. In de Elfde Eeuwe wordt reeds gemeld van UPCO en RIENK VAN BURMANIA, en in de Twaalfde Eeuwe van DOUWE VAN BURMANIA. De volledige geſlachtlijst vindt men bij FERWERDA. TJAARD en DOUWE, door Keizer KAREL, in 1521, te *Keulen*, tot den Ridderſtand verheven, waren oudoom, vader en grootvader van GEMMA en UPCO. De grootvader van GEMMA, was RIENK, of REINALD VAN BURMANIA,

NIA, overleeden in 1494. Deze liet na vijf zoonen, waarvan 'er twee Raaden van den Hertog van *Saxen*, en naderhand van Keizer KAREL waren: één Keizerlijke Raad; en één Grietman over *Leeuwaarderadeel*. De laatſte, die DOUWE genaamd werd, was de vader van GEMMA, en ook van RIENK, die den Koning en den Roomſchen Godsdienst bleef aankleeven, doch daarom niet te min een ijveraar voor de burgerlijke vrijheid, en een haater van allen gewetensdwang was. GEMMA VAN BURMANIA, van wiens lotgevallen wij nader zullen ſpreken, was eerst getrouwd met JOUKE HAARDA, zuster van PIBO; en naderhand met JEL (GELLIA of JULIANA) VAN AYLVA. Van zijne kinderen worden onder de Frieſche Edelen geteld DOMINIKUS en RIENK. Deze GEMMA wordt, door GELLIUS SNECANUS, geſteld, en met lof genoemd, onder de handhavers van 's Lands Vrijheid en Godsdienst. Hij ſtierf op *Juwsma-Staate*, te *Ferwert*, den 28ſten November 1602. In de geſlachtlijst van FERWERDA worden de negen kinderen van UPCO VAN BURMANIA verkeerdelijk toegekend aan GREGORIUS; want deze ſtierf zonder kinderen, te *St. Quintijn*. Tot op dezen dag toe bekleeden de afſtammelingen van dit aanzienlijke geſlacht, in de Provintie *Friesland*, de voornaamſte Staats- en andere ampten.

BURMANIA, (*Gemma van*) ook wel GEMME genaamd, was, gelijk wij gezien hebben, een der afſtammelingen van dat geſlacht. Uit hoofde van zijnen rang, was hij, in 't jaar 1555, tegenwoordig bij de huldiging van Koning PHILIPS DEN TWEEDEN, te *Brusſel*; bij welke gebeurtenis aanmerklijk is, dat de *Friezen* ſtaande deeden, het geen door anderen knielende verricht werd. Zijn broeder HERO woonde mede verſcheidene Staatsvergaderingen bij, waarin met vrijmoedigheid en ernst geklaagd werd, over den inbreuk op 's Lands Voorregten, en bijzonder over den gewetensdwang. GEMMA VAN BURMANIA betoonde zig onverſchillig omtrent de gunst of haat van het Hof. Minder onverſchillig was hij aangaande de zuiverheid van zijn geweeten, en 's Lands welvaart. Deze denkwijze gaf ALBA aanleiding om hem, in het jaar 1568, te *Antwerpen* te dagvaarden, ten einde verantwoording daarvan te doen, en om, kort daarna, zijn Vaderland van zo een getrouwen voorſtander te berooven. Zijne echtgenoote GELLIA VAN AYL-

VA, die mede de vrijheid van het Land zeer ter harte nam, ſchijnt hem naar *Keulen* verzeld te hebben, in welke Stad zij zig, met ALBADA en andere edele ballingen, buiten het bereik der bloedplakaaten bevonden. Kort daarna moet hij, echter, in *Friesland* wedergekeerd zijn, alwaar hij ook in hoogen ouderdom geſtorven is; overleevende zelfs zijnen zoon SJUK VAN BURMANIA, die de ſtamvader van alle de nog levenden geweest is.

BURMANIA, (*Upco van*) de zoon van HERO, en van EMKE GLINTZ, was één der zamenverbonden Edelen, en werd, in het jaar 1568, zo wel als zijn oom, te *Antwerpen* gedaagd, en niet verſchijnende, gebannen. In beter tijd in *Friesland* wedergekeerd zijnde, verſcheen hij, van tijd tot tijd, in de vergaderinge der Staaten, en was, in het jaar 1601, één der gevolmagtigden van *Oostergo*. UPCO verliet den Godgsdienst zijns vaders, en voegde zig bij de Hervormden: waardoor hij den bijnaam van *Lijtze*, of *het kleine Geuske* verkreeg. Zo wel als zijn broeder SIJBRAND, was hij beroemd als een verdediger der vrijheid, doch vooral wegens zijne geleerdheid. Hij heeft geſchreeven eene *Verhandeling over de Frieſche Adel; Geſlachtlijsten der Heeren van Friesland; hunne Geſchiedenisſen tot op Karel den Grooten*, enz. Hij overleed in het jaar 1615, en legt, met zijne huisvrouwe RINKS ROORDA, begraaven te *Stiens*, alwaar men op de grafzerk leest:

Hic cubat ad festas Vpco Burmania luces,
Et ſociata ſuo Rinskia Roorda viro.

Zie TE WATER, *Verbond der Edelen*, I. Stuk, bl. 309. *Volgens medegedeelde berichten van den Heer* H. VAN BURMANIA.

BURMANIA-STATE, gelegen ten zuiden van de Kerk van *Augustinusga*, in den Grietenij van *Agt Kerſpelen*.

BURMANIA-STATE, in de Grietenij van *Wijmbritzeradeel*, behoorende aan den Grietman SJUK GEROLD JUCKEMA VAN BURMANIA RENGERS.

BURMANIA-SLOT, te *Leeuwaarden*, aan den zuidkant van de Kerk,

Kerk, aan ST. VITH toegewijd. Dit Slot behoorde weleer aan UPCO, zoon van RIENK VAN BURMANIA.

BURS, (*Egidius*) een geboren Vlisſinger, werd, in 1589, als de zesde Predikant, te *Middelburg* beroepen, alwaar hij ook Rector der Latijnſche Schoole was, en overleed 1634. Zijn oudſte zoon, JACOB BURS, was Predikant te *Tholen*, en één van hun, welke zig tegen PIETER LANDSBERGEN in geſchriſte verzet hebben. Zijn broeder MELCHIOR BURS was Predikant te *Weſtſouburg*.
Zie *Naamlijst der Middelburgſche Predikanten*.

BUSÆUS, (*Johannes*) een Jeſuit, geboren te *Nijmeegen*. In het jaar 1563 begaf hij zig in die Orde, en werd 'er zelfs als Leermeeſter in aangeſteld. Hij ſchreef verſcheidene werken, en had den roem van een voorbeeld in leven en arbeidzaamheid te zijn. Hij overleed in den jaare 1611, in den ouderdom van vier-en-zestig jaaren. Zijn broeder PIETER behoorde mede tot de gemelde Orde.

BUSBEKIUS, (*Augerius Giſelinus*) werd, in 1522, geteeld door een' vader van een aanzienlijk Vlaamsch geſlacht, doch in onecht, bij eene vrouw van zeer geringe geboorte. Keizer KAREL verklaarde hem naderhand voor echt: eene gunst, welke BUSBEKIUS voornaamlijk aan zijn verſtand te danken had. In dienst van gemelden Vorst bekleedde hij verſcheidene gezantſchappen, en ſtierf te *Rouan*, in 1592. Zijn leven en afbeeldzel vindt men voor zijne ſchriften, en een breeder verſlag van zijne verrichtingen bij MIRAEUS, THUANUS, ZWEERTIUS, en in het *Dictionaire van Bajile*.

BUSCH; zie ETERSHEM.

BUSSEM, een Dorp in 't *Gooiland*, een groot half uur gaans van *Naarden*. Aldaar ſtaat een klein kapelletje, met een houten toren, waarin op den middag de klok geluid wordt, om de bouwlieden uit het veld te doen komen. De meeſte bewooners van *Buſſem* zijn den Roomſchen godsdienst toegedaan; 'er zijn

niet meer dan twee of drie Gereformeerde huisgezinnen; de eerstgenoemde worden door een' Pastoor van *Naarden* bediend. Beoosten *Naarden* is een aanzienlijke Landhoeve, die den naam van *Oud Busſem* draagt, en ook wel het *Hooge Busſem* genoemd wordt.

BUTKENS, (*H.*) een voornaam Antwerpenaar, die zig door zijne Genealogiën van LIJNDEN, GUILIELMI en POTS, maar bijzonderlijk door zijn *Trophea Brabantiæ*, een onſtervelijken naam gemaakt heeft. Hij ſtierf den 30ſten September 1650.

Zie FOPPENS, *Bibl. Belgicæ*, Tom. I, p. 175.

BUTTINGA, een Landhuis, onder het Dorp *Ooſterwolde*, in de *Frieſche* Grietenij *Stellingwerf Oosteinde*.

BUTTINGEN, een kleine Ambachtsheerlijkheid, in de Provintie *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*, beſlaande, met de Heerlijkheid *Zantvoorden*, niet meer dan zes honderd agt-en-zeventig gemeten, honderd twee-en-zegtig roeden en vijf voeten, en dus niet meer dan drie honderd negen-en-dertig morgens.

Zie SMALLEGANGE, p. 668.

BUUREN, een Stedeke, ſterk Kasteel en Graafſchap in de *Nederbetuwe*, een mijl van *Thiel*, en even zo verre van *Wijk te Duurſtede*, aan het watertje de *Molengraft*, dat in de *Linge* valt, tusſchen die rivier en de *Lek*, naast het Graafſchap *Kuilenburg*. Vóór het jaar 1430 was *Buuren* eene Heerlijkheid; doch werd alstoen, door Keizer MAXIMILIAAN, tot een Graafſchap verheeven, ten behoeve van JAN VAN EGMOND, Heer van *Buuren*. Deze Heerlijkheid, nu Graafſchap, had, reeds ſedert het jaar 1125, zijne eigene Heeren, die zig *Heeren van Buuren* en *Beuſighem* noemden. OTTO VAN BUUREN veroverde, in 't jaar 1315, de Stad *Thiel*, toen aan *Braband* behoorende, en ſloeg de burgers ter neder. WILLEM VAN BUUREN, en zijn broeder, verbonden zig, in 1427, met den Biſchop van *Utrecht*, tegen hunnen Leenheer ARNOLD, Hertog van *Gelder*, die, in 1430, *Buuren* bemagtigde, en hetzelve aan zijnen broeder WILLEM VAN EGMOND-

ſchonk.

ſchonk. ANNA VAN EGMOND, eenige dochter van MAXIMILIAAN VAN EGMOND, trouwde, in 1551, met WILLEM DEN EERSTEN, Prins van *Oranje*. Bij de erfdeeling, tuſſchen den Koning van *Pruiſſen* en JOHAN WILLEM FRISO, Prins van *Oranje*, is het Graafſchap aan dit ſtamhuis gebleeven, en behoort thans aan Prins WILLEM DEN VIJFDEN, geboren Graaf van *Buuren*. Dit Graafſchap, in de Nederlandſche beroerten, verbeurd verklaard zijnde, werd het Kasteel door de Spanjaards in bezit gehouden; doch ORANJE maakte zig, van dezen zijnen eigendom, in het jaar 1572, door list, meeſter. In 1575 werd het wederom door de Spaanſchen bemagtigd, en viel naderhand in handen der Staaten. In 1672 geraakte het in de magt der *Franſchen*, die het, even als alle andere plaatſen, wederom moesten verlaaten. Het Kasteel van *Buuren*, dat een bezienswaardig gebouw is, ſtaat even buiten de Stad. In zijnen omtrekt beſlaat het meer dan dertien honderd treden. Het legt rondsom in een diepe graft, buiten welke nog twee andere gelegen zijn. Het heeft vier torens, en honderd zeventig vertrekken binnen deszelfs muuren. Op hetzelve werd Hertog ARNOLD VAN GELDER, door zijnen ontaarten zoon ADOLPH, zes jaaren gevangen gehouden. In het jaar 1493 werd het, door Hertog KAREL *van Gelder*, verwoest, doch door den grootvader van MAXIMILIAAN wederom opgebouwd. In den Voorburg van het Kasteel heeft de Drosſaart zijne wooning.

Het Raadhuis is, in 1741, fraai herbouwd. *Buuren*, voorheen met *Etsch* gecombineerd, wordt thans door een eigen Predikant bediend, zijnde de Kerk ook ſedert eenige jaaren veel verbeterd. Men vindt 'er geene Gezinten behalven de Gereformeerden. 't Weeshuis, geſticht in 1614, is mede een aanzienlijk gebouw, waarin vier-en-twintig kinderen, als twaalf uit de Stad en twaalf uit het Graafſchap, onderhouden worden. De Burgers genieten 'er nog aanzienlijke Voorregten. Men heeft 'er twee Kollegiën, die de Regeering waarneemen, naamlijk de Wethouderſchap en het Gerecht; hebbende het eerſte tien Leden: te weeten, den Drost van de Stad en 't Graafſchap, en den Schout der Stad- en Hoofd-bank; één Stads Burgemeeſter, één Burgemeeſter van Schepenen, zes Schepenen en één Secretaris. Het tweede Kollegie beſtaat uit Schout en zeven Schepenen,

waaronder ook de Burgemeeſter van Schepenen is; dit Kollegie heeft zijnen eigen Secretaris: men beroept zig van den gerechte ten platten lande op dezen rechtbank. Ook is 'er een Rentmeeſter over de Stad en 't Graaffchap. De Drost of Hoofd-Officier oefent, in het crimineele, zijn ampt over het geheele Graaffchap. Hij is tevens Dijkgraaf en Stadhouder van de Leenen, ontvangende zijn ampt van den Graaf van *Buuren*, gelijk ook de Rentmeeſter door denzelven wordt aangeſteld; waarvoor aan hem groote recognitiën betaald worden. Te *Buuren*, alwaar men bijna twee honderd huizen telt, worden twee Jaarmarkten gehouden.

BUUREN MALSEM, of *Beur-Malſum*, oudtijds *Berch Malſum* genaamd, naar de meening van ſommigen, zo veel willende zeggen, als *Buurens-Malſem*, ter onderſcheidinge van *Gelder-Malſum*, daar ſchuins tegenover gelegen. *Buuren-Malſum* is een fraai Dorp, in het bovengemelde Graaffchap, aan de *Linge*, een mijl van de Stad *Buuren*. De Gereformeerde Kerk aldaar wordt door één' Predikant bediend.

BUWE, voorheen een Klooster, ten zuiden van *Opeinden*, in de Grietenij *Agt-Kerſpelen*, zijnde een Abtdij der zogenaamde *Graauwe Nonnen* geweest.

BUWMA, of *Buma*, eene edele Staate, onder het Dorp *Beetgum*, in de Grietenij *Menaldumadeel*.

BUWMA, (*Hitze*) of BUMA, was, in het jaar 1570, Bevelhebber van *Friesland*, tot dat hij, door 's Konings Raad, gebannen werd, met verbeurdverklaaringe van alle zijne goederen. Op last van SONOIJ, keerde hij, twee jaaren daarna, met een Vaandel krijgsknechten, te rug, en voerde toen het bevel te *Makkum*. De aankomst van BILLIJ noodzaakte hem, echter, te vluchten. Men twijfelt, of het deze BUWMA, of wel een ander geweest is, waarvan te vooren op het Art. BONGA geſproken is. Even onzeker is men omtrent den perſoon van WILLEM BUMA, of men dien naamlijk moet onderſcheiden van Jonker BOUWEMA; welke onzekerheid voortkomt uit de verandering van de ſpelling der naamen,

van

van BONGA, BOUWEMA, BUWEMA en BUMA, die ook BOUMA genaamd wordt. Doch, zegt TE WATER, indien BOUWEMA, benevens den Burgemeeſter VAN STRAALEN, eerst in de maand van Augustus onthoofd is, dan is BUMA een ander, en zou dan in de maand Junij dat lot ondergaan hebben.

Zie TE WATER, p. 308 en 309, *en de daarbij aangehaalde Schrijvers.*

BUYS, (*Willem*) geboren in het jaar 1661, was één der bekwaamſte Staatsmannen dier eeuwe. In 1693 werd hij Penſionaris der Stad *Amſteldam*, en vond zig, in 't jaar 1702, in gewigtige zaaken gewikkeld, als zijnde den Staat toen aan de vriendſchap van *Engeland* ten hoogſten geleegen, terwijl het *Franſche* Hof, door alle middelen, dien band zocht te breeken, zo met den Staat te vleijen, als met *Engeland* te kennen te geeven, dat de Staat wars van den oorlog was. Boven alles trachtten de *Franſchen*, *Amſteldam* in hunne belangen te trekken. BUYS ſchreef, ten dien tijde, een' brief naar *Engeland*, waarin hij het tegendeel ten klaarſten aantoonde. In het jaar 1704 bedienden de Staaten zig van hem, als één der Afgezanten naar *Friesland* en *Groningen*, welke beide Provintiën zeer ſterk aandrongen op de bevordering van den Prinſe VAN ORANJE. De geſchillen, daarover ontſtaan, werden in der minne bijgelegd. Even gelukkig ſlaagde BUYS, benevens zijne Medeafgevaardigden, in het vernietigen der geſchillen, in de Provintie *Gelderland*, in dat zelfde jaar gereezen. *Engeland*, in het volgende jaar, op nieuw tegen de Staaten onvergenoegd zijnde, over den kwaaden uitſlag van den veldtogt, vonden de Staaten goed, den Heer BUYS derwaarts te zenden, met order, om, zo het mogelijk ware, het onderling verſtand, tuſchen de Koninginne en den Staat, te vernieuwen, en de eerstgemelde te beweegen tot de regeling van den aanſtaanden veldtogt in *Portugal*, *Katalonië* en *Italië*. Tot groot genoegen voldeed hij aan het oogmerk zijner bezendinge; hebbende hij, vóór zijne terugkomſte, in de maand April des jaars 1706, de voltalligmaaking der *Engelſche* en *Schotſche* troupen, in de *Nederlanden*, bewerkt. Min gelukkig ſlaagde hij in de hem aanbetrouwde geheime onderhandelingen tot den vrede.

En daar de *Franſchen* meer vorderden, dan men hun wilde toeſtaan, bijzonderlijk in *Engeland*, liep ook de vredehandel te *Geertruidenberg*, waartoe de Heeren BUYS en VAN DER DUSSEN, van wege de Staaten, gemagtigd waren, in het jaar 1710, vruchtloos ten einde; waarover men naderhand, wegens *Engeland*, ſtoffe van klaagen genoeg vond, om reden, dat men aldaar meer had kunnen verkrijgen, dan naderhand te *Utrecht*. Toen de *Engelſche* Gezant STAFFORD, in 1711, in *'s Hage* handelde, en de Staaten beducht waren, wegens de geheime onderhandeling, tuſſchen de Hoven van *London* en *Verſailles*, werd, op den voorſlag van *Amſteldam*, in de Vergaderinge van *Holland* beſlooten, den Penſionaris BUYS naar *Engeland* te zenden, om een waakend oog te houden, en de Koningin aftetrekken van het maaken van een bijzonder verdrag; als mede om het goed verſtand, tuſſchen dat Hof en den Staat, meer en meer te bevestigen. BUYS kon, echter, aldaar niets meer verrichtten, dan eene vernieuwing van de Tractaaten, voorheen tuſſchen den Koning van *Groot-Brittanje* en de *Staaten* geſlooten; waarvan de ondertekening eerst in de maand December geſchiedde, en dus na dat de Staaten in het aanvangen der vredehandelingen reeds bewilligd hadden: waarvan aan het Hof van *London*, door den Heer BUYS, op order van de Staaten, kennis gegeeven werd. In het jaar 1712 werd de Buitengewoone Afgezant van *Engeland* te rug ontboden, vermits hij als Gevolmagtigde tot de Utrechtſche Vredehandeling benoemd was. BUYS, die uit *Engeland* vertrok, kort na dat Prins EUGENIUS, van wegen den Keizer, aldaar aankwam, werd bij dat Hof in verdenking gehouden, als of hij, geduurende zijn verblijf aldaar, benevens den Prins EUGENIUS, gearbeid had, om de *Wighs* weder in aanzien te brengen, en dat hij zig daartoe bediend had van middelen, die het Hof zeer ſchadelijk oordeelde; als mede dat hij zig gemoeid had met de raadpleegingen van het Hoogerhuis. Wat hier van zij, is met geene zekerheid te bepaalen; dit alleen weet men, dat de Heer BUYS, volgens zijnen last, aldaar had weeten te ontdekken, welke bijzondere pointen *Groot-Brittanje* bij den vrede poogde te bedingen, of reeds bedongen had; deze beſtonden in agt artikelen: 1.) *Dat de Koning van Frankrijk, de Koninginne Anna, in de vastgeſtelde opvolging zoude er-*

erkennen. 2.) *Een nieuw en billijk verdrag van koophandel, met Groot-Brittanje te zullen oprechten.* 3.) *Duinkerken te zullen ſlechten, mids Frankrijk daar tegen voldoening geſchiedde.* 4.) *Gibralter en Port Mahon te laaten aan de tegenwoordige bezitters.* 5.) *De Engelſchen het verdrag van* Aſſiento, *of van den Slavenhandel van* Guinea *naar de West-Indiën- te zullen doen toeſtaan, op gelijken voet, als het tegenwoordig door de Franſchen bezeten werd.* 6.) *De Voordeelen in den koophandel, door Spanje, aan Frankrijk of aan eenig ander volk toegeſtaan, ook aan de Engelſchen te zullen doen verleenen.* 7.) *Het verdrag van* Aſſiento *op dertig jaar, na het ſluiten van de Vrede te zullen doen bepaalen; eene bekwame plaats, op de Rivier de la Plata, tot ververſching der Slaven, aan de Engelſchen te zullen doen afſtaan; hun te verzekeren in het bezit van 't Eiland St. Chriſtoffel, en hun een tolvrijheid van viftien ten honderd te zullen doen trekken van de vruchten en voortbrengzelen van Groot-Brittanje, welke zij in Spanje zouden brengen.* 8.) *Tot de algemeene vredehandeling te verſchuiven den eisch van Groot-Brittanje op Terre-Neuve, Hudſonsbaai, en het geen de Engelſchen meer bezaten in Noord-Amerika, mids de Franſchen het recht behielden, om op de Kust van Terre-Neuve te viſchen en Visch te droogen.* Deze ontdekking, die niet alleenlijk de ontrouw der *Engelſchen* aan den dag bragt, maar ook ten klaarſten deed zien, dat zij met de *Franſchen* alleen de meeſters van den vredehandel zijn wilden, doet tevens zien, waarom men BUYS in *Engeland* met geen goed oog beſchouwde, en waarom de Staaten hem allernoodzaakelijkst tot hunnen Gevolmagtigde bekwaam oordeelden, om hunne eisſchen te ontwerpen, zo als ook door hem gedaan werd. (Zie de Reſolutien van *Holland* van 10 Maart 1712.)

Zo dra de vrede te *Utrecht* geſlooten was, moest men bedacht zijn op het zenden van eenen Buitengewoonen Ambasſadeur naar het Hof van *Frankrijk.* De keuze viel op de Heeren BUYS en GOSLINGA, die dezen last op zig namen, doch niet voor de maand Januarij van het jaar 1714 vertrokken. BUYS bleef aldaar tot in de maand Junij des volgenden jaars, ſchoon GOSLINGA in Junij des gemelden jaars reeds te rug gekeerd was. De eerstgemelde was

voornaamlijk gelast met de bekrachtiginge van den vrede met *Spanje*. Verder handelde hij aldaar over verſcheidene bijzondere zaaken, de vrijheid van koophandel en ſcheepvaart betreffende. Ook vorderde hij de voldoening van eenige penningen, die het Huis van *Oranje*, volgens eene overeenkomst van het jaar 1699, nog van de Kroon te vorderen had, en die een derde in zeven honderd duizend guldens beliepen. Nadat de Heer BUYS, op zijn verzoek, te rug ontboden was, en op zijn vertrek ſtond, werden hem, onder verbintenis van de uiterſte geheimhoudinge, verſcheidene voorſlagen gedaan, die zijne terugreize nog een wijl vertraagden. Deze beſtonden voornaamlijk in de openinge van een geheim verbond tusſchen *Engeland*, *Frankrijk* en den *Staat*; welk verbond in *Engeland* ontworpen was, en waarin de Hertog VAN ORLEANS behaagen ſcheen te ſcheppen, doch waaromtrent BUYS verſcheidene zwaarigheden zag, die hij aan den Hertog openhartig te kennen gaf: waarom de Staaten ook niet begeerig waren tot de toetreeding; weshalven de zaak onafgedaan bleef. In het jaar 1722 was BUYS één der Afgevaardigden naar *Utrecht* en *Overijſſel*, om, ware het mogelijk, *Utrecht* overtehaalen tot de oogmerken van *Holland*, dat beſlooten had, de Provintie *Gelderland* tot andere gedachten te brengen, ten opzichte van de belangen des Prinſen VAN ORANJE, waarmede *Gelderland* doorging, en Zijne Hoogheid WILLEM DEN VIERDEN tot Stadhouder verkoos. Even vruchtloos waren zijne handelingen, in het volgende jaar, aan het Hof van *Denemarken*, alwaar hij, zo min als de Heer ROBERT COES, iets ten voordeele kon verrichten. De Staaten van *Holland*, de bekwaamheden en verdienſten van BUYS eenigzins willende vergelden, ſtelden hem, in het jaar 1726, als eerſten Secretaris van Staat aan. In dat ampt bleef hij tot den jaare 1745, waarin hij, in plaatſe van den Heere VAN DER HEIM, het gewigtig ampt van Raadpenſionaris waarnam. Na deszelfs overlijden, in het daarop volgende jaar, werd, bij voorraad, door den Heer ADRIAAN VAN DER DUYN, die plaats bekleed, terwijl BUYS voor den Raadpenſionaris de Vergadering der Staaten bleef bijwoonen, tot dat de Heer en Mr. JACOB GILLIS als Raadpenſionaris werd aangeſteld: waarna hij wederom het ampt van Secretaris der Staaten bekleedde, tot in het jaar 1749; in welk jaar

hij,

hij, op den 10den van de maand Februarij, overleed, in den ouderdom van agt-en-tagtig jaaren. Met allen roem en achting was hij in 's Land dienst grijs geworden.

BUYSEN, (*Antonius*) of ook wel BUSENUS genaamd, was eerst een voornaam Arts te *Antwerpen*, en naderhand Hoogleeraar in de Geneeskunde *te Leuven*. Hij had in zijnen tijd den roem van een groot Geleerde te zijn, zelfs, behalven de Geneeskunst, in de Oosterſche Taalen. Zijne geboorteſtad was *Breda*, doch zijne ſchriften zijn, in 1448, te *Leuven* gedrukt.

Zie VAN GOOR, *Beſchrijving van Breda*, p. 304.

BUITEHEINING, een klein Eilandje, in den *Yſtroom*, onder de Banne van *Osdorp* gelegen, dwars van den Hoogendijk af, omtrent halfwegen *Haarlem* en *Amſteldam*.

Zie COMMELIN, *Beſchrijving van Amſtelland*, fol. 276.

BYLAND, (*'t Huis te*) in *Gelderland*, in de *Overbetuwe*, aan den ſlinkeroever der *Waale*, tuſſchen *Millingen* en *Schenkenſchans*, door een doorbraak dier riviere, meer dan half door het water verzwolgen.

BYLAND, een aanzienlijk geſlacht, dat verſcheidene mannen, die veel ten dienſte van 't Vaderland verricht hebben, heeft opgeleverd, en waarvan 'er als nog in wezen zijn. De Leezer herzie wat wij reeds in ons Derde Deel, onder het Art. AMSTELDAM, van zijne Excellentie den Graave LODEWIJK VAN BIJLAND, Vice-Admiraal ten dienſte dezer Landen, gezegd hebben, en verwachte in het vervolg de Tafel van dit geſlacht.

BYLEMER-BROEK, *Bylemerbrouk* en *Bylemermeerbrouk*, of eenvoudig de *Bijlemer* genaamd, is een ſtreek laage en waterachtige landen, onder het Gerecht van *Hoog-Bijlemer*, bij het *Abcoudermeer*, alwaar, vermoedelijk, in vroegere tijden, ten Noordwesten, het bekende *Reigersbosch* geſtaan heeft. In zekere oude brieven wordt het ook *Windelmerebroke* genaamd, 't welk, naar KOMMELIJN ons verzekert, op *Bylemerbroek* moet toegepast wor-

worden. De *Bylemer*, die gedeeld is in de *Oost-* en *West-Bylemerpolder*, paalt ten oosten aan het *Gein*, ten noord-oosten aan de *Gaasp*, en ten noord westen aan de *Bylemermeer*. Hoewel deze *Bylemer* van ouds niet groot ware, was zij, echter, vóór de bedijking van de *Meer*, uitgeſtrekter, vermits eenigen van de Bijlemerlanden bij de bedijking ingetrokken zijn. De *Bylemer* heeft een afzonderlijken Rechtbank.

BYLEMERMEER, (*De*) ligt ten noord-westen en ten westen van de zo evengenoemde landen; ten noorden van *Weesperkarſpel*, en omtrent een kwartieruurs van de *Diemermeer*. Deze *Meer*, zo wel als de *Bylemerbroek*, heeft voorheen behoord aan de Heeren VAN AMSTEL, en werd door hun, in 1285, afgeſtaan aan den Biſchop van *Utrecht*. Hoe zij beiden naderhand wederom aan *Holland* gekomen zijn, is onzeker. In het laatst van het jaar 1622, verleenden de Staaten van *Holland* en *Westfriesland* octrooi, om deze *Meer* te mogen bedijken, droog te maaken en in eigendom te houden, op eene erkentenis van duizend guldens jaarlijks, te verdeelen over de morgentalen van de bedijkte Meer, mids de Ingelanden, wier landen in dezelve zouden moeten getrokken worden, te vergenoegen, en op zodanige voorwaarden van beſtuuringe over de drooggemaakte landen, als meesttijds bij het bedijken van Meeren of Waterplaſen verzocht worden; midsgaders vrijdom van lasten voor eenige jaaren. Deze onderneeming had zulk een goeden uitſlag, dat de landen reeds vóór het jaar 1627 droog waren, wanneer, door de Ingelanden of Ondernemers, aan de Staaten verzocht werd, het Hooge en Middelbaare gerecht over de bedijking te mogen oefenen, dat aan hun toegeſtaan werd. Tegenwoordig is deze Meer wederom een wezenlijke waterplas, alzo de Dijk, door een hevigen ſtorm, tuſſchen den 5den en 6den April, in den jaare 1702, is doorgebroken. Dat onheil was die landen, in het jaar 1672, eerst overgekomen, toen de Regeering van *Amſteldam*, wegens de nabijheid der *Franſchen*, nodig oordeelde, dezelve onder water te doen zetten; ter weeringe van den vijand getroostte men zig zulks. Maar, na den doorbraak van 1702, is, door de Ingelanden, tot nog toe geene volſtrekte uitmaaling ondernomen. En dit houdt men voor

de

de oorzaak, dat de Seden *Amſteldam* en *Weesp*, zekerlijk ter behoudinge van deze onderlinge gemeenſchap, te raade zijn geworden, deze Meer te aanvaarden, op zodanige voorwaarden, als zij met de eigenaaren zouden kunnen verdraagen; waartoe de twee gemelde ſteden met elkander, op den 20ſten April 1702, eene overeenkomst aangingen, waarbij vastgeſteld werd, dat van wederzijde de kosten tot herſtel van den Dijk zouden gedraagen worden, alsmede de kosten tot het onderhoud van denzelven, en tot het droogmaaken van de Meer; waartegen zij wederom ieder de helft van de voordeelen genieten zouden, van tollen, vogelkooi, visſcherij, 't riet en grasgewas van den Dijk, enz. Daar op volgde, den 24ſten Augustus 1703, eene overeenkomst tusſchen de gemelde ſteden en de Ingelanden, te vinden in de *Handvesten van Amſteldam*, bl. 344. Uit hoofde van den daardoor verkregen eigendom, verpachten de twee ſteden, jaarlijks, de visſcherij; behoudende, echter, de Ingelanden de vrijheid daartoe. Van de droogmaakinge is tot hoertoe niets geworden, dan dat men, door het inplompen van modder, van tijd tot tijd, eenig land heeft aangewonnen, waarop van nieuws eenig moestuinen zijn aangelegd. De Keuren, hiertoe behoorende, zijn van de jaaren 1714, 1716 en 1730.

Byma, (*Het Huis*) in de *Groninger Ommelanden*, gelegen bij 't Dorp *Faan*, thans behoorende aan het geſlacht van alberda, bezit, ten aanzien der Dorpen *Oldekerk*, *Niekerk* en *Faan*, het bewind in de burgerlijke en kerklijke zaaken.

Bynæus, (*Anthonius*) den 6den Augustus 1654 te *Utrecht* geboren. Nadat hij, in zijne geboorteſtad, in het jaar 1670, zijne Studiën met roem volbragt had, werd hij Proponent, daarna Predikant te *Piershil*, en trouwde aldaar met johanna gabrij; uit welk huwelijk twee zoonen en vier dochters geboren zijn. Van *Piershil* werd bynæus, in 1683, te *Naarden* beroepen; in 1691 te *Deventer*, alwaar hij drie jaaren daarna Hoogleeraar in de Oosterſche Taalen op de Illustre Schoole werd. De Academie van *Harderwijk* verklaarde hem tot Doctor in de Godgeleerdheid. *Utrecht* deed het zelfde, maar kwam te ſpade. Bynæus, die met

met recht onder de Geleerden van zijnen tijd verdient geſteld te worden, overleed den 8ſten November 1692. Hij heefs, door zijne ſchriften, zijnen naam der ſtervelijkheid onttrokken.

BYNKERSHOEK, (*Cornelis van*) werd geboren te *Middelburg*, den 19den Mei 1673, van Ouders, die ſlechts onder den burgerſtand konden gerekend worden: want zijn vader geneerde zig met het maaken van zeildoek. De ouders, de neiging van dezen hunnen zoon tot de geleerdheid beſpeurende, zonden hem, na dat hij het onderwijs in de taalen genooten had, naar *Franeker*, alwaar hij SEBASTIAAN SCHELKENS en CORNELIUS VAN ECK tot Leermeeſters in de Rechten had. Voornaamlijk was het aan den laatstgenoemden te danken, dat hij aan de Rechtsgeleerdheid zig geheel en al heeft overgegeeven: want het oogmerk zijns vaders was, hem tot den predikdienst te ſchikken. Onder voorzitting van zijnen Mecenaat ECK hield hij, in 1692, zijn eerſte disputatie, en onder SCHELKENS, in het volgende jaar, de tweede. In 1694 werd hij te *Franeker* tot Doctor in de Rechten gepromoveerd; waarop hij zig in *'s Gravenhaage* nederzette, en aldaar den post van Advocaat met zo veel roems waarnam, dat hij, in het jaar 1703, Lid, en in 1724 Preſident in den Raad van *Holland* werd. Die aanzienlijke waardigheid heeft hij bekleed tot op den 16den April 1743; dat is, tot op den dag vóór zijnen dood. Hij was tweemaal gehuwd geweest, en had in zijn eerſte huwelijk gewonnen zes dochters, waarvan 'er ééne gehuwd geweest is aan den Raadsheer W. PAAUW. BYNKERSHOEK was zo groot een Criticus als Rechtsgeleerde. Ook wordt van hem getuigd, dat hij zo driftig van geest was, dat hij in het minst geen tegenſpreeken kon dulden. Zij, die hem in geſchrifte te keer gingen, werden ſomtijds zeer onheuschlijk behandeld. Niettemin verwierf zijne geleerdheid hem de achting van allen, die hem kenden; welke ook allen zijn' dood betreurden. Zijne rechtsgeleerde ſchriften, meer dan eens herdrukt, beſlaan twee deelen in folio. Op zijn grafzerk in *'s Hage* leest men:

Staat wandelaar begroet de ſchim van BYNKERSHOEK:
Zijn waardig graf vereischt elk eens beſpiegelingen.

Hier

Hier rust de Oppertolk van Themis heilig boek;
't Orakel van het Hof in duiſtere pleitgedingen:
Hier ligt het ſchrander brein verdooft,
In 't groote eeramt afgeſlooft.
Hij leeft in ſpijt des doods, door menig deftig werk;
Hier taant en daalt de zon, van 't richtſnoer van de wetten,
's Lands paerel, 's waerelds liefde is onder deze zerk.
Helaas Justiniaan, wie zal 't verlies verzetten,
Van Bato in al zulk een Man,
Wiens wedergaê nooit komen kan.

Zijn afbeeldzel gaat, in folio en octavo, in prent uit. Eene volledige aanwijzing zijner Schriften vindt men in JOHAN FREDERICH JUGLERS *Beytrage zur Juriſtiſchen Biographie.* Eerſte Stuk, gedrukt te *Leipzig* 1773.

BYSSEL, (*'t Huis*) in het Schoutsampt van *Ermelo*, op de *Veluwe*, twee mijlen van *Harderwijk* en *Elburg*, zijnde een fraai gebouw, liggende rondsom in zijne grachten. De Heeren VAN BYSSEL bezaten, volgens zekere gemaakte overeenkomst met de Staaten van *Gelderland*, in het jaar 1737, het ſtrandrecht langs de *Zuiderzee*, zo verre derzelver landen of buurſchap van *Hoog* en *Laag Byſſel* zig uitſtrekken, mids betaalende jaarlijks daarvoor zekere recognitie; men vindt deze overeenkomst in het *Groot Geldersch Plakaatboek*, III. Deel, col. 578.

BYSSUM, een Buurſchap in de *Groninger Ommelanden*, behoorende tot het Dorp *Uitwierad*, in de nabijheid van *Delfziel.*

BYSTEIN, een adelijk Huis, aan den *Heerenweg* op de *Veluwe*, nabij het Dorp *Putten.* Voorheen was het een gemeen gebouw; doch ſedert eenige jaaren is het merkelijk verbeterd, en rondsom met zeer hooge boomen en een aarden wal bezet.

BYSTERUS, (*Simon Lucas*) voorheen Predikant te *Ingen* in de *Betuwe*, werd, als tot de gebannene Remonſtranten behoorende, in

in de maand Augustus des jaars 1621, te *Rotterdam* gevat, vandaar naar den *Haag*, en verder naar *Loeveſtein* gevoerd, alwaar hij tien jaaren gevangen gezeeten heeft.

Zie BRANDT, IV. Deel, p. 543 — 558.

BYSTERVELD, ook wel *Groot-Byſterveld* genaamd, is een Kasteel, behoorende aan de Heeren van dien naam, in *Staats-Brabant*, in de nabuurſchap van *Oorſchot* gelegen.

REGISTER

DER

HOOFDZAAKEN.

LETTER B.

DEEL V, VI, VII EN VIII.

	bl.
Baackel of Baakel; zie Bakel.	1
Baak. (Huis te)	ib.
Baaken, wat bet.	ib.
Baakenberg. (Huis te)	3
Baakendorp, Heerlijkheid in Zeeland.	ib.
Baalder, Dorp in Gelderland.	4
Baambrug; zie Bambrug.	
Baan, (Jan de) beroemd Schilder.	ib.
Baanst, geslacht in Vlaanderen.	6
Baar, Heerlijkheid onder Zutphen.	ib.
Baard, Dorp in Friesland.	8
Baarderadeel.	ib.
Baardwijk, Dorp in 't land van Heusden.	9
Baaren, Dorp onder Utrecht.	ib.
Baarlandt, Heerlijkheid en Dorp in Zeeland.	10
——— (geslacht van)	ib.
Baarlandt, (Adriaan van)	11
——— (Hubert van)	12
——— (Michiel van)	ib.
Baarlandus. (Cornelis)	ib.
Baarle, Dorp in 't land van Breda.	ib.
——— Dorp in 't land van Turnhout.	ib.
——— (Huis te) in Kempeland.	13
——— Buurtschap in Blokzeil.	ib.
——— Adelijk Huis, in Gelderland.	ib.
——— (C. v.) Zie Barleus.	
Baarschot, Kasteel in Staats Braband.	ib.
Baarsdorp, Dorp in Zeeland.	ib.
——— (Geslacht van)	14
——— (Cornelis van)	ib.
——— (Marinus van)	15

bl.

Baart, (Arnold) Rechtsgeleerde. . . 15
——— (Pieter) . ib.
——— (Adriaan) van Alkmaar, . . ib.
Baarlwijk, Heerlijkheid in 't land van Heusden. 16
Baarzander Polder. . 17
Baast, Lusthuis in Staats Braband. . ib.
Babrig, Heerenhuis in Gelderland. . ib.
Babelonienbroek, in 't land van Altena. . ib.
Bacchiades, wat bet. 18
Bacchum; zie Bakkum.
Bacherius, (P.) Theol. te Leuven. . . ib.
Bacherus, (A. E.) Vlaminger. . . ib.
——— (Wolfert) Klerk van J. de Witt. . ib.
Bachevort, wat bet. 19
Bacht en Bachtenstein, twee Kloosters. . . ib.
Backenhagen, Havezate in Overijssel. . 20
Badeloch. . ib.
Baduffenna. (Bosch) ib.
Baex, (Joachem) R. P. 24
Basta, Dorp in Groningerland. . . . ib.
Baggaert, (Johan) Doctor. 25
Bagoude, wat bet. ib.
Bahia de Todos los Santos. ib.
Bailleu, een der verbondene Edelen. . 27
Baillij, (...) Kunstschilder. ib.
— (Geslain le) . ib.
Bajoraums, wat bet. 28
Bajorzuna, oude naam van Bergen op den Zoom. ib.
Bajum, Dorp in Friesland. ib.

bl.

Bake, (Laurens) vermaard Dichter. . 29
Bakel, Dorp in de Meijerij. . . ib.
Bakendorp, Gehugt onder Bastland. . . 30
Bakenes, een Buurt binnen Haarlem. . ib.
——— Huis in Kennemerland. . . 32
Bakhuizen, Buurt in Zevenwolden. . 33
——— (Ludolph) vermaard Schilder. . ib.
Bakker, (J. de) . 34
——— (Jacob) vermaard Schilder. . . 35
——— (Adriaan) vermaard Schilder. . ib.
——— (Adriaan) Schout te Haarlem. . ib.
——— (Corn. Adr.) Pensionaris te Zierikzee. 36
——— (Cornelis) 37
Bakkereel, (Guillam en Gillis) Schilders. ib.
Bakkerzeel; zie Casembroot.
Bakkeveen, wat bet. ib.
Bakkum, Dorp in Noordholland. . . . 38
Baldesz, (Franciscus) Spaansch Veldoverste. ib.
Baldricus, Bisschop van Utrecht. . . 41
Balduines, Bisschop van Utrecht. . . 45
——— de Tweede, Bisschop van Utrecht. . 47
——— (Franciscus) . 52
——— (Martinus); zie Riethoven.
Balen, (Matthijs) Dordrechtenaar. . . 64

bl.

Balen, (Hendr. van) Schilder. 64
——— (P. Chriſtoffel van) Schilder. ib.
Balg, (de) Reede in de Zuiderzee. 65
Balgooijen, Dorp tuſſchen Maas en Waal. ib.
Baljuw, wat bet. ib.
Baluage, wat bet. 66
Balk, een Dorp in Friesland. 69
Balk, (Everhard) Rechtsgel. 69
Ballerhout, Regtbank te Rolde. 70
Ballerkuil, Regtbank te Rolde.
Balling, (Pieter) R. P. ib.
Balloo, Buurt in Drenthe. 71
Ballois; zie Blois.
Ballum; zie Hollum en Ballum. ib.
Balthazar Gerards. 72
Bama, adelijk huis in Friesl. 76
Bambrug, Dorp aan den krommen Amſtel. ib.
Ban, wat bet. 77
Banchem, (Johan) Leidenaar. 84
Band, (Ter) Dorp in Friesl. ib.
Bangma, Staate, weleer in Friesland. ib.
Banjaart. (Albert) ib.
——— Schei, Slotvoogd te Middelburg. ib.
——— oud Kasteel in Holl. 86
Bankert, (Joost van Trappen, gezegd) ib.
——— (Adriaan) Advocaat. 90
——— (Johan) Kapitein. 97
Bank, (Laurentius) Pfofr. te Franeker. ib.
Bankhem, (Jan van) Lid van den Hoogen Raad. ib.
——— (Jan van) Schout van 's Hage. 98

bl.

Bankhem, (Nicolaas van) 101
Banning (Frans) Kok; zie Kok.
Bannerheeren, wat bet. 103
Bant, Dorp in Friesland. 105
Bantam; zie O. I. Maatſch.
Barberspolder. ib.
Barbijſack, (J.) Proft. te Groningen. 106
Barbiſtein, Slot in Zuidbeveland. ib.
Barck, (Arent) ib.
Barbnegos, wat bet. 106
Barden, wie zij waren. 107
Bardes. (Willem Dirkszoon) 108
——— (Willem) 111
Bardzen, zoort van vaartuig. 112
Barendrecht, Holl. Dorp. ib.
——— (West) Holl. Dorp. 113
Barends. (Willem) Zeeheld. 114
——— (Dirk) Schilder. ib.
——— (Barend Vrijbuiter. 115
Barlaimont; zie Hierges.
Barleus, (Casparus) Griffier te Antwerpen. ib.
——— (Casparus) Prof. te Amſteldam. ib.
Barlham, Havezate onder Zutphen. 119
Barlotte, (Claude la) Krijgsh. ib.
Barndegat, inham van 't Y. 120
Barneveld, Dorp in Gelderl. ib.
——— (Johan van) zie Oldenbarneveld. 121
Baronius, een der zaamverbondene Edelen. 121
Barra-huis, Buurt in Friesl. ib.
Barrewoudswaarder, Ambacht onder Woerden. ib.
Barriere Tractaat. ib.
Barſingerhorn. 151
Bart, (Jan) Duinkerker Kaper-Kapt. 152
Bartel Entes; zie Entes. ib.

bl.

Bartholdus van Oijen, Abt van Egmond. . 161
——— (Wilhelmus) Predikant te Hoorn. . ib.
Barzæus, (Caspar) een Zeeuw. . . ib.
Basnage, (Jacobus) Fransch Predikant. . 162
Basson, (Adrianus) Rechtsgeleerde. . 166
Bastingius, (Jerm.) Prof. te Leiden. . ib.
Bat, wat bet. . ib.
Batavia, gedeelte der Nederl. ib.
——— Hoofdst. van Indiën. . . 172
Batavieren. . 174
Batavodurum. . 210
——— oppidum. 215
Batelier (Jac.) Rem. Pred. 216
Batenburg, Steedje en Kasteel in Gelderland. 217
——— (Heeren van) 220
——— (Gijsb. en Did. v.) ib.
Bateſtein, Slot te Vianen. 223
Bathem, waar gelegen was. 224
Bathua, of Batten, wat volk zij waren. . ib.
Bato, wie hij geweest is. 225
Battenburg, Steedje in Hesſenland. . . 226
Battus, (Jac.) een Zeeuw. ib.
——— (Corn.) een Zeeuw. ib.
Baudart, (Wilhelmus) Pred. te Zutphen. . ib.
Baudius, (Dominicus) Profr. te Leiden. . 229
Bauterſem, Heerlijkheid in de Meijerij. . 230
Bauwel, Heerlijkheid in de Meijerij. . 231
Bavel, een Dorp. . ib.
Bavo, (St.) . ib.
— (Dirk) . ib.

bl.

Bax, (Paulus en Marcelis) twee Krijgshelden. 232
Baijum, Klooster in Friesl. 245
Baijle, (Pieter) Fransch Pred. ib.
Baijum, Dorp in Friesl. 287
Baijus, (Michiel) . 288
Bazeldonk, Klooster. ib.
Beatrix. . ib.
Beaulieu. (Karel) . 289
Beaumont. (geſlacht van) 290
——— (Dirk van) ib.
——— (Mr. Simon van) Regtsgeleerde. . 295
——— (Simon van) Secretaris van Holland. ib.
Beauvais; (Filips van Lalaing, Hr. v.) zie Lalaing.
Becanus, (Mart.) Brabander. 296
——— (Joh. Gerophius) mede een Brabander. ib.
Becardus, (Joh.) Vlaminger. 297
Bechel; zie Vechel.
Becius, (Johannes) Profr. te Middelburg. . ib.
Beda, Dorp in Friesland. ib.
Bedderwalda, Dorp. ib.
Bedehem, of Bedum wat, bet. . . ib.
Bedian, of Bedhum, Dorp in Friesland. . 298
Beden, wat dezelven zijn. ib.
Beek; zie Aarle.
— Dorp in Gelderland. 305
— Dorp in 't Rijk van Nijmeegen. . ib.
— Dorp in het Land van Overmaas. . ib.
— (Johannes van) of Beka, Kanunnik te Utrecht. 306
— (Cornelis van) Pastoor te Utrecht. . 307
Beekbergen, Dorp bij Apeldoorn. . . ib.
Beekerken; zie Biggenkerken.

	bl.		bl.
Beekeſtein. .	307	Beerwoud, Overſte in Bergen op den Zoom.	319
Beekman, (Iſaak) Doctor.	ib.	Beest, een Ampt in 't kwartier van Nijmeegen.	ib.
—— (Martinus) Drost van Asperen. .	308	Beetgum, Dorp in Friesl.	320
Beelart. (Gerardus)	309	Beets, Dorp in Holland.	ib.
Beeldſtorming in de Nederl.	ib.	—— en Beetſterzwaag, twee Dorpen in de Zevenwolden. .	ib.
Beelhem; zie Betlehem.		Beetſterzwaag. .	ib.
Beem, of Bedum, Dorp in Groningerland.	313	Befel, Dorp in Gelderland.	321
Beemſter. (De) .	ib.	Beftlo, wat bet. .	ib.
Beerenburg, Huis onder Leiderdorp. .	315	Bega, (Cornelis) vermaard Schilder. .	ib.
Berendrecht; zie Barendregt.		Begijn, wat bet. .	322
—— Adelijk Huis, in Rhijnland. .	ib.	Begraafenisſen, gebruiklijkheid daarbij. .	ib.
—— of Cijs, Hofſtad onder Zoeterwoude.	316	Beierland, Baljuwſchap.	336
Beerenkamp, Heerenhuis in de Veluwe. .	ib.	—— Ambacht aan de Maas. . .	ib.
Beerne, in 't Land van Heusden. .	ib.	—— (Nieuw) Polder in 't Land van Putten.	337
Beers, Dorp in Friesland.	317	—— (Zuid-) Baljuwſchap. . .	ib.
—— Dorp in het Land van Kuik. .	ib.	Beiler-Dingſpil. .	ib.
—— Dorp in Staats Brab.	ib.	Beiling; (Albert) zie Albert Beiling. .	
Beerſe, Adelijk Huis in Overijsſel. .	318	Beima. (Geſlacht van)	338
Beerta, Dorp onder Groning.	ib.	—— (Sjoert) .	339
—— Dorp. .	319	—— (Julius) .	340
Beerum, een verdronken Dorp. .	ib.	Beimoer, Polder in 't Markgraafſchap van Bergen op den Zoom. .	341
Beerſele; (Jan van Withem, Heer van) zie Withem.			

ZESDE DEEL.

	bl.		bl.
Bek, (David) Schilder.	343	Bekercke, Dorp in Zeeland.	344
Bekhof, Schans in Friesl.	ib.	Bekeſtein. (Geſlacht van)	ib.
Beka; (Joh. v.) zie Beek. (Johannes van)		Bekker, (B.) Predikant.	346
—— (Goſewinus) Carthuizer. . .	344	Belcom; zie Berlicum.	
Bekkenes, Ambacht.	ib.	Belfeld, Dorp in Opper-Gelderland. .	350
		Belgen, wat volk het was.	351

bl.

Belgica, gewest. 351
Belinus, Koning der Batavieren. 355
Bellard, Buurt in 't Land van Schouwen. ib.
Belle, (Jan van) ib.
Belleſtein, Huis onder Wasſenaar. 356
Bellevedere, Kasteel. ib.
Bellingweer, Dorp in Groningerland. ib.
Bellingwolde, Dorp in Westerwolde. ib.
Bellingwolder Zijl, Dorp in Westerwolde. 357
Bellinkhof, Havezate. ib.
Beltrum, Buurt in Gelderl. ib.
Belvedere. 358
Belijdenisſc. (Geloofs-) ib.
Bellema. (J.) 361
Bemela, Dorp enz. in de Betuwe. ib.
Bemelen, Dorp in Staats Braband. ib.
Bemmel, Dorp in de Betuwe. 362
Bemmel, (Huis te) ib.
Bemmel, (W. v.) Schilder. ib.
Bempden, (Mr. G. van den) ib.
Ben, Elbertsz. (IJsbrand) 363
Bendelmerbroek; zie Bijlermeer.
Benedicta Freſia, wat bet. ib.
Beninga, (Sicke) 364
Bennebroek, Dorp. 365
Bennekom, Dorp op de Veluwe. 366
Bennet, (Hendrik) ib.
Benning, (Joh.) Rechtsgel. 371
Benning, oud geſlacht in Amſteldam. ib.
——— (Dirk Sijmonsz.) ib.
——— (Hans) 372
——— (Hillebrand) ib.
——— (Jacob) 373

bl.

Benning, verſcheide van dien naam. 374
Bennius, (Joh.) Theologant. ib.
Bennoijt, (Leonard) Lid der Edelen. ib.
Benſcoop, Heerlijkheid. ib.
Benſcoop, (Arent van) 375
Bensdorp, Dorp. 381
Bent, (Johannes van der) Schilder. ib.
Bentgij, Lid der Edelen. ib.
Benthem, wat volgens Alting bet. ib.
Benthorn, Amb. Heerlijkh. 383
Benthuizen, Heerlijkheid. 384
——— (Huis te) ib.
Bentinck, (Geſlacht van) ib.
——— (Alexander) 385
——— (Hendrik) ib.
——— (Jan Willem) ib.
——— (Willem) 387
——— (Wolter Jan Gerrit) 388
Bentivoglio, Kardinaal. 409
Beooster Blie, of Blie, Dorp in Vlaanderen. 413
Beooster-Schelde ib.
Berchem, Dorp in de Meijerij 415
——— (N. van) Schilder 416
——— en Ranst, Ad. Geſlacht ib.
Berch-Eijk, Dorp in de Meijerij 417
Berethe, Dorp in Groning. ib.
Berg, of 's Heerenberg, (Graaven van) 418
— (Gr. Willem van den) 421
— (Graaf Hendr. van den) 424
— (Gillis van den) Biſchop 426
— (Jan van den) Schilder. ib.
— (Mathijs van den) 427
— (Theodoor van den) Utrechtenaar. ib.
— (Jan van den) Staatsman ib.

Ber-

bl.

Bergæ, wat bet. . 427
Bergan, wat bet. . 428
Bergen, Dorp in Noordholl. ib.
—— Dorp onder Montfoort. 432
—— Dorp in 't Land van Valkenburg . ib.
Bergen in Henegouwen ib.
Bergeik, Dorp in de Meijerij . . . 433
Bergen op den Zoom, Markgraafſchap . 434
—— —— Stad 439
Bergen; (Adriaan van) zie Dolhain
—— (Johan van Glimes, Markgraaf van Bergen) 466
—— (Lodewijk van) ib.
—— verſcheiden van dien naam . ib.
Berg-Ambacht . 467
Bergendaal, Adelijk Huis. 468
Bergene, wat bet. . ib.
Bergerius; zie Munſter Bergerius
Bergentheim, Havezate. 469
Bergeſtein, Ridderhofſtad ib.
Bergh, (Den) Dorp onder het Sticht aan de Vecht ib.
Bergſchen-Hoek, Dorp in Holland . 470
Berkhuizen, Landhoeve ib.
Bergum Dorp in Friesland. ib.
—— oude naam van Bergen in Kennemerland. 471
Berk, (Ridder Joh.) Staatsm. ib.
—— (Pompeus) Staatsman. 473
—— (Will.) Lid der Edelen. ib.
—— (Nic. van) Utrechtenaar. . . ib.
Berkel, Rivier in Gelderland. . . 474
—— Dorp in Zuidholland. 475
—— Dorp in de Meijerij. 477
Berkenbosch, Heerlijkheid. ib.

bl.

Berkenrode, Adel. Geſlacht. 477
—— (Slot) . 478
Berkheiden, (Job van) Schilder . 480
Berkhoude, Dorp in Zuidh. ib.
Berkhout, Dorp in Noordh. 481
—— (Adriaan Teding van) Staatsman . ib.
Berkemeir . 483
Berkom, Dorp in Kempeland. ib.
Berlake, vervallen Schans ib.
Berlikom, Dorp in Friesland ib.
Berlikom, Dorp in de Meijerij . . 484
Berlo (de Graaf van) 485
—— Lid der Edelen, ib.
Bern, Slot aan de Maas, ib.
Bernard, (Iacob) Profeſſ. 486
—— (Abdij van St.) 487
Bernards, (Wilmar) Proſt. 488
Bernheſe, Dorp in de Meijerij, ib.
Bernulp, (Biſſchop) ib.
Beroald, Vorst der Friezen. 491
Beroaldus, (Jansz.) Kanunnik . . 494
Beronicius, (P. J.) Dichter ib.
Berouw, (Huis van) 496
Bertius, (P.) . 497
Bertrada; zie IJsſelſtein.
Berum, Dorp in Friesland. ib.
—— Dorp in Groningerl. ib.
Berwine, Rivier in Staats Braband . 503
Berrewoutsgrave, wat bet. 504
Beſel, Dorp aan de Maas ib.
Beſoijen, of Bezoijen, ib.
Best, Dorp in Kempenland 505
Beſtand, (Twaalfjaarig) ib.
Bethaniën, Klooster, in Gelderland . . 513
Bethlehem, Klooster bij Deutecom . 514
—— Klooster in Friesl. ib.
—— dito . 515

bl.

Bethlehem, in Groninger-land. . . . 515
——— bij Utrecht ib.
Bettewaarden, Polder in Duiveland . ib.
Betuwe, Landſchap ib.
Beugen, Dorp in 't Land van Kuik . 517
Beukelaa, Heerenhuis in Gelderland . ib.
Beukelsdijk, Dorp in Zuidholland . ib.
Beukelsz, (Willem) van Biervliet . ib.
Beulake, Dorp in Overijsſel 518
Beuningen, (Koenraad van) ib.
——— Dorp in Gelderland 522
Beuſecom, (Chriſtianus van) ib.
——— plaats in 't Graafſchap Buuren . ib.
Beveland, (Noord-) in Zeel. 523
——— (Zuid-) in Zeeland 524
——— (Oost-) in Zeeland 527
Bevelandia, wat daardoor verſtaan word . 528
Beveren, (Geſlacht van) ib.
—— Heerl. in Vlaanderen . . ib.
Beverland, (Adrianus van) ib.
——— Johan van) 530
Beul, Dorp in Friesland ib.
Beverningk, (Hieronim. van)
Beverwoorde, Adelijk Huis. 537
Beverweert, Hofſtad. 538
Beverwijk, Stedeke. 539
——— (Johan van) 542
Bevlins, Dorp in Zeeland 543
Bewester-Ede, Polder in Aardenburger-Ambacht ib.
—— Schelde . ib.
Beijeren van Schagen 543
Beijma, Adelijk Huis in Friesland . . 544
Beijntum, Dorp in Friesland ib.

bl.

Bezel, Dorp onder Montf. 544
Bibaut, (Willem) Prof. ib.
Bidloo, (Lambert) Dichter. ib.
——— (Goverd) Profeſſ. 545
Bie, (Adriaan de) Schilder. ib.
— (Joris de) Theſaurier. 546
Biel, ('t Huis te) in Gelderl. ib.
Bielhem, Klooster bij Deutec. 547
Bieningen, ſtroom in Zeel. ib.
Bier, een Adelijk Huis in Gelderland . ib.
Biert, Dorp in 't Land van Putten . ib.
Bierum, Dorp in Groningerl. ib.
Bierumterp, buurt in Friesl. ib.
Biervliet, Schans in Vlaand. ib.
Bies, buurt in 't land van Overmaas . 549
Biesbosch, Meer in Zuidholl. ib.
Biesland, Baljuwſ. in Delfland ib.
Biesman, (Chriſtoffel) Burgemeeſter te Nijmegen. 550
Biezelingen, Dorp in Zuid-Beveland . 552
Biggenkerke . ib.
Beijerlink, (Laurens) Antwerpenaar . ib.
Bickker, Amſteld. Geſlacht 553
——— (Boel) . 554
——— (Andries) . 555
——— (Jacob) . 558
Bilant; zie Bylant
Bilderdam, buurt in Rhijnl. ib.
Bild, ('t) Grietenij in Friesl. ib.
Billion, (Huis) in Gelderl. 560
Billij; (Gaspar) zie Robles.
Bilt en Oostbroek, Ambachtsheerlijkheid ib.
Bilt, Dorp buiten Utrecht. ib.
Biltzijl, (Oude en Nieuwe) Buurtſchappen in Friesl. 561
Binderen, Klooster buiten 's Hertogenbosch ib.
Binga, (Willem) van Harling. ib.

bl.
Binkes, (Jacob) Command. 562
Binkhorst, ('t Huis te) 563
—— (Lodewijk van) 564
Binnewijzent, Dorp in Noordholland . 565
Bins, (Anna) . ib.
Birdaard; zie Birduwerd.
Birduwerd, Dorp in Friesl. 566
Birk, Klooster bij Amersf. ib.
Bisdommen in de Nederlanden. . . . ib.
Bisdoma, Staate in Friesl. 573
Bisschop, (Jacob en Adriaan) Schilders . ib.
—— (Rem Egbertszoon) ib.
Bisschopsdam, Dijk in Gron. ib.
Bitter, (Christina) 574
Blaake, Schans in Staats Braband . ib.
—— (Robbert); zie Tromp.
Blaarthem, Dorp in Staats Braband . 575
Bladel, Dorp in de Meijerij ib.
Blaauw, (Willem Janszoon) 577
—— (Johan) . ib.
Blaauwhuis, in Friesland 578
Blaauwhulk, (Klaas) ib.
Blaauw Kapel, buurt onder Utrecht . ib.
Blankaart, (Nicolaas) ib.
—— (Stephanus) 580
Blankebijl, (Joh.) . ib.
Blankenburg, Huis in het Land van Overmaas ib.
—— Slot in Gelderland ib.
—— Polder in 't Eiland Roozenburg . ib.
Blankenheim, Dorp ib.
—— (Frederik van) 581
Blankershoek, op de zuidkust van Walcheren ib.
Blankweer, Blokhuis in Groningerland . ib.
Blansaart, (Jan en Abraham) ib.

bl.
Blarecom, of Blaare, een Dorp in het Gooiland ib.
Bleekmeer, bedijking in de Heerlijkheid Haringkarspel . . ib.
Blegnij, Dorp in 't Land van Overmaas . 582
Bleijden, oude Stormtuigen. ib.
Bleijenburg, (M. Adriaan) 583
—— (Mr. Damas à) ib.
—— (Mr. Adriaan van) ib.
—— (Adriaan van) 584
Bleijenstein, Dorp onder Drenth . 585
Bleiswijk, Dorp onder Schieland . ib.
—— geslacht in Delft 586
—— (Jan van) . ib.
—— (Jacob Jacobsz. van) ib.
—— (Dirk of Theod. van) . . 588
Bleisdijk, Dorp in Friesland ib.
Bleiskensgraaf, Dorp in de Alblasserwaard . 589
Blesio, (H.) Schilder ib.
Blesius, (H.) . ib.
Blesum, Dorp in Friesl. ib.
Blikkenburg . ib.
Blinkvliet, Dorp in 't Land van Putten. . 590
Blirick, of Blerick, Dorp in Gelderland . ib.
Blitterswijk . ib.
Bloedraad; (Spaansche) zie Raad van beroerte.
Bloemaart, (Abrah.) Schilder . . ib.
Bloemen; zie Tulphandel
Bloemendaal; zie Aalbrechtsb.
—— (J. van) 591
Bloemenstein, (Slot) ib.
Bloemhof, Klooster in Groningerl. . ib.
Bloemkamp, (Abdy) ib.

bl.

Blois, (Polder) . 592
——— (Balluage) ib.
——— (Geſlacht van) 593
——— van Treslong 595
Blok, (Benjamin) Schilder 602
——— (Jacob Rengers) ib.
——— (Simon) . ib.
Blokhoven, (Gijsbert van) ib.
——— Ridderhofſtad in 't Sticht . . 603
Blokhuis, te Amſteldam ib.
Blokker, (Ooſter en Weſter) ib.
Blokland, (Polder) ib.
——— Heerlijkheid ib.
——— Dorp . ib.
Blokland, (Huis) . 603
——— (H. van) . 604
Blokzijl . . ib.
Blommersdijk (Oost en West) . 906
Blommevenne, (Petrus) ib.
Blondel, (David) . ib.
Blonkebijl, (Jeroen) 607
Bloot, (Huis te) . ib.
Blotius, (Hugo) . ib.
Blij, Dorp in Friesland 608
Blijham, Dorp in Groningerl. ib.
Blikzicht, Huis in Zeeland. ib.
Blijt, Heerlijkheid in 't Land van Overmaas. ib.

ZEVENDE DEEL.

bl.

Bocholt, Dorp in Vlaander. 611
——— Buurt in Friesl. ib.
Bockenberg, (P. C.) van Gouda . . ib.
Boddaart, (Pieter) Rechtsgel 618
Boddens, aanzienl. Geſlacht 619
Bode, (Matthias) Dichter. ib.
Bodegem, (Bartel) Delven. ib.
Bodegraven, Dorp ib.
Bodekenlo, wat betekent 624
Boede, (der) Slot in Zeeland. ib.
Boedelhof, Huis in Gelderl. ib.
Boeikoop; zie Heikoop.
Boeimeer, Buurſchap in Staats Braband 625
Boekel, Kaſteel wel eer onder Alkmaar . ib.
Boekelaar (Thom. Sym.) Rentm. v. Holl. . ib.
Boekelman (J. H.) Profeſs. ib.
Boekelmeer, onder Akerſloot. . . 626
Boekenburg, een vervallen huis, in Rhijnland. ib.
Boekeſtein, (Huis) in Maasland. . 626
Boekholt, Dorp in Staats Braband . ib.
——— Buurſchap in Friesl. ib.
——— Slot in Overijsſel. ib.
——— zie Jan van Leiden.
Boekhorst, (Huis) in Rhijnl. ib.
——— Havezate in Overijsſel . . 627
——— Johan) Glasſchild. ib.
Boekhout (B.) Amſteldammer. . . ib.
Boekhoutſehaven, Schans in Staats Vlaanderen. 628
Boekhoven, (Anth. van) Rechtsgeleerde . ib.
Boekkarspel; zie Boven-Karspel.
Boekop, (Arnout van) Gelderſche . . ib.
Boel of Boelens, vermaard Amſteldamsch Geſlacht ib.
Boelens, Hofſtede in Friesl. 629

bl.

Boeleſtein, Heerlijkheid in 't Sticht. . 630
Boer; Dorp in Friesland ib.
Boerdiep, Rivier in Friesl. ib.
Boerhave, (Herm.) Profesſ. ib.
Boest, (Ph.) Roomschgezinde te Deventer ib.
Boete, wat betekent 631
Boëtius (Epo) Friesch Geleerde. . 635
Boetzelaar, (Geſlacht van) ib.
Bogaard, (Doctor Adam) 653
——— (Doctor Jacob) ib.
——— (Mr. Jacob) ib.
——— (Jan Willemsz.) 654
——— (Hendrik) 662
——— (Abraham) Dichter . . ib.
Bogarden, Geeſtelijken te Amſteldam . 663
Bogerman, (Johannes) Godgeleerde . ib.
— (Regnerus) Rechtsgeleerde . . 664
— (Johannes) . ib.
Boiſot (Lodewyk van) Admiraal . . 666
——— (Charles van) 684
Bojoculus, Overſte onder de Anſibariën . 685
Bokelsdijk . . 687
Bokhoven, Heerlijkheid in 't Land van Heusden ib.
Bokkel, (E. van) Karmeliet . . ib.
Bokkema, (R.) Stadvoogd van Sneek . ib.
Bokkenhof; zie Schimmert.
Boksmeer, Parochie in Staats Brabant. . 688
Bol, (Ferdinand) Schilder 689
Bolerus, (H.) Geleerd Delvenaar . . 690

bl.

Bolius, (J.) Geleerd Utrechtenaar. . . 690
Bolsvardia. . ib.
Bolswaart, Stad in Friesl. 691
——— (Petrus) Monnik. 695
——— (Scheke à) Schilder ib.
Bolta, State in Friesland ib.
Bombaij, Dorp in 't Land van Overmaas . ib.
Bombergen, (Anth. van) Krijgsman . 696
Bomble. (Florentinus) Godgeleerde . ib.
Bommel (Zalt-) Stad in de Bommelerwaard. 797
— — (Doctor H. van) 710
——— (Johan van) Monnik . . 711
——— (...) Predikant ib.
Bommelerwaard . ib.
——— (Maas) Dorp en Heerlijkheid. . ib.
——— (de) Dorp in 't Land van Flakke 712
Bommenede, Heerlijkheid in Zeeland . ib.
Bon, Stad in 't Aartsſtift van Keulen. . 716
Bonga, Huis in Friesland 717
——— (Jan van) Lid der Edelen . ib.
——— (Willem) Lid der Edelen. . 719
Bongaert, (Berent van den) ib.
——— (Jan van den) 720
Bonifacius, Bisſchop van Utrecht. . ib.
Bonkenhave, Havezate in Overijsſel . 721
Bonninga; zie Buma
Bonſerus, (Adrianus) van Gouda . ib.
——— (Guilelmus) van Gouda . . 722

bl.

Bonswaart, wat bet. 722
Bont, Capt. ter Zee ib.
Bonte, (Hugo de) Rechtsgeleerde . ib.
Bontebal, (Klaas Michielsz.) ib.
Bontekoe (Kornelis) van Alkmaar . 724
Bontekoe, (Will. Ysbrandsz.) van Hoorn . ib.
——— (Ant. Willemsz.) van Amſteldam. 726
Bontemantel, (Hans) Amſteldammer . 727
Bontius, (Gerardus) Profeſſor . ib.
——— (Reinier) Profeſſ. ib.
Boom, (Pieter Cornelisz.) Amſteldammer . 728
Boomen, menigvuldig ib.
Boonartius, (Nicolaas) van Bruſſel . 730
Boonen, (Jacob) Biſſchop van Gend . 731
Boonenburg, Huis op de Veluwe . ib.
Boonerſchans, in Groningerland . 732
Boonerſluis, in Delfland. ib.
Boonervliet, in Delfland. ib.
Boonheeren, of Boonlieden, wat bet. . 733
Boom, een Water in Friesl. 735
Booth, Geſlacht in Utrecht. 736
——— (Dr. Cornelis) Raadsh. 738
——— (Arnold) Drost te Franeker . 739
——— (Johan) . ib.
——— (Gerrard) . ib.
——— (François) . 740
——— (Dominicus) . ib.
——— (Arnold) . 741
Bootius, (zoon van Godf.) ib.
Bootsma, State in Friesl. ib.
——— Geſlacht in Friesl. ib.

bl.

Bor, (P. Chriſtiaansz) Hiſtorieſchrijver . 743
Borch, (Ter) Hofſtede in 't Land van Drenth 745
——— (W. van der) Utrechsch Edelman. ib.
Borchet, Vlek in 't Land van Overmaas 746
Bordet (....) Krijgsman. ib.
Boreel, (Geſlacht van) ib.
——— (Odo of Eudes) 747
——— (Berengarius) ib.
——— (Ruffelaar) . 748
——— (Jacob) . ib.
——— (Willem) . 750
——— (Jacob) . 773
——— (Johannes of Johan) . 789
——— (Jan of Johan) 790
——— (Adam) een Geleerde Zeeuw 791
——— (Abraham) Broeder van bovenſtaande 792
——— (P. Reeſen) Rechtsgeleerde . ib.
——— (Mr. Jacob) Fiscaal te Amſteldam ib.
——— (Mr. Jacob Jacobsz.) Fiscaal te Amſteldam 797
——— (Mr. Willem) Raad van Amſteldam. ib.
Borg, (de) wat bet. ib.
Borgel, (de) Buurtſchap in Overijſel . ib.
——— Havezate bij Devent. ib.
Borger, Dorp in 't Land van Drenth . 798
Borgeſius (Joh.) Profeſſor ib.
Borghwert; zie Burgwert.
Borgt (H v. d) van Bruſſel 799
Borgsweer, Dorp in Gron. ib.
Borgvliet, Dorp onder Bergen op Zoom. ib.
Bork, Huis in Groningevl. ib.

bl.
Borkel, Dorp in Staats Braband . 799
Borkelo, Heerlijkheid in Gelderland , 800
——— Stedeke, in 't Kwartier van Zutphen 801
Bornbergum, Dorp in Friesl. ib.
Borndiep, Rivier in Friesl. ib.
Borne, Dorp in 't Land van Twenth . ib.
Bornisse, (Rivier) . ib.
——— (Dorp) . 802
Bornmerhuizen, Buurt in Friesland. . 808
Bornwerd, Dorp in Friesl. ib.
Bornzwaag, Dorp in Friesl. ib.
Borrebach, (Adolf van) ib.
Borsalia, of Borselen, Heerlijkheid in Zuidbeveland. . . ib.
Borsselen, Stad in Zeeland 811
——— (Voornaam Geslacht van) . 812
——— (Frank van) 816
——— (Jan van) 821
——— (Philip van) ib.
——— van der Hooge, (Pieter Jansz. van) ib.
——— (Jacob van) ib.
——— (Adriaan van) ib.
——— (Philip Jacob van 822
——— (Jonker van van 823
——— (Huis te of van) ib.
Borstius, (Jacobus) Predik. 824
Bos, (Casp. van der) Schild. ib.
— (Lambert) Professor ib.
Bosch, (Petrus du) Predik. 825
— (Huis van) . 827
— (Wieuwerder) in Friesl. ib.
— (L. Jansz. v. d.) Schilder ib.
— (Jeronimo, moet zijn Bernardus de) Dichter ib.
Boschveld (Adriaan van) 828
Boshuizen (Franc.) Admir. ib.

bl.
Boshuizen, Huis onder Rhijnl. . 828
——— op de Grenzen van Braband . ib.
Bosio (Jeronimo) Schilder ib.
Boskamp, Havez. in Overijssel . ib.
Boskoop, aanzienlijk Dorp ib.
Boslo; zie Dorthuizen.
Bossaart, (Th. Willeb.) Schild. 831
Bosschaart, (Willeb.) Kannun. ib.
Bosschen, in Nederland. ib.
Bossem, (Matth.) Godgel. 845
Bossius, (Jacob) Gel. Amsteldam . 846
Bossu Kasteel en Dorp in Henegouwen . ib.
——— (Maxim. van) Krijgsm. ib.
Bosum, Dorp in Friesland 857
Bot, (Jan) Schilder ib.
—— (Pieter) Gouverneur Gen. van Indiën ib.
Botbergen, (Elbert van) Geldersch Edelman 873
Botdrager, Munt. 875
Botternisse (Konstantijn van) 877
Botland, Heerlijkh. in Zeel. ib.
Botnia, State in Friesland 878
—— Geslacht in Friesl. ib.
—— (Julius van) 880
—— (Syds van) 881
Botshol; zie Waverveen.
Botshoofd zie Eendracht.
Botshuis, Adelijk Huis in Gelderland . ib.
Botter (H.) gel. Amersfoord. ib.
—— (L.) gel. Amersfoord. ib.
Botteslein, ('t Huis) in 't Sticht. . 882
Bottingen, wat bet. ib.
Bouchaute, een der vier Amb. in Staats Vlaanderen. 883
Boucholt, Lid der Edel. 884
Boudaan, (Gualterus) ib.

bl.

Boudaan, (Petrus) Predikant 884
——— (Geſlachttafel van) 885
Boudewijn; zie Balduins.
——— Gr. van Vlaander. ib.
——— de tweede Gr. v. Vl. ib.
——— de Jonge Gr. v. Vl. ib.
——— met de Baard Gr. v. Vl. . . ib.
——— de Goedertierene, Gr. v. Vl. . ib.
——— van Bergen, Gr. v. Vl. . . ib.
——— Hapkens, Gr. v. Vl. 886
——— naderhand Keizer. ib.
——— Ew. zie Ewoudts.
——— Hartsland; zie s'Graven Ambacht.
Boudijnskerke; zie Heer-Jansland.
Bouillion (Huis); zie Billion.
Bouma, (Gellius) Predikant ib.
Bouquet, (Huis te) in Zuid-Holland . ib.
Bour, Dorp in Groningel. 887
Bourbon, (Charlotte de) ib.

bl.

Bourg, Geh. in Staats Brab. 889
Bouritius, Hofſtede in Friesl. ib.
Bournonville, (Odoard de) Krijgsman . ib.
Bourtang, Schans in Westerwolde . 891
Bout, Geh. onder Hardinxv. 892
Bouwema, Friesch Edelman ib.
Bouwensch, (Will. Adriaan) Burgem. te Arnhem. ib.
Boven-Carspel, Dorp in Noord-Holland . 893
Bovendonk, Kasteel in Staats Braband . 894
Bovenkerk, Buurt onder Diemen. . . . ib.
Bovenkerker Polder. ib.
Boxhornius, (M. Z.) Prof. ib.
Boxtel, Dorp in de Meijerij 896
Boxum, Dorp in Friesl. 897
Boij of Boeij, (Cornelis) Rechtsgel. . ib.
——— (Cornelis Janſenius) Monnik. . ib.
Bozechem (Zweder, van) 898

AGTSTE DEEL.

bl.

Bra, (Henr. à) Geneesheer 899
Braak, (de) een buurt ten ooſten van Urshem . ib.
Braake, (Ten) Commanderij onder Breda . ib.
Braam, (Willem van) Schout bij Nacht . ib.
Braasſem, (G.) Roomſch Pr. 904
Braband, (Staats) . . ib.
Bracht, (Tieleman van) Dordrechtenaar 914
Bracola, Hofdſtad in 't Sticht. 915
Bracle, (W.) Lid der Edelen ib.
Brakel, Dorp in Gelderland ib.
——— (Geſlacht van) . ib.

bl.

Brakel, (Dirk van) 917
——— (Johan van) ib.
——— (Reinhard van, Azewijn, Heer van) . ib.
——— (Pieter van) 919
——— (Jan v.) S. bij Nacht 920
——— (Theod. à) Predikant 924
——— (Wilhelmus à) . ib.
Bramer, (Leonard) Schilder 925
Branderis, wat het. ib.
Brande, (Cornelis van den) ib.
——— (Mr. Philip van den) 926
Brandenburg, (N. v.) Lid der Edelen . . 928

bl.

Brandenburg, (Fredrik Willem, Keurvorst van) 928
Brandt, (Martinus) een der Watergeuzen . 929
—— (Johan Arnold) van Deventer . 930
—— (Gerard) Amſteldamm.
—— (Gerard) Rem. Predik. 931
—— (Kaspar) — — 940
—— (Gerard) — — ib.
—— (Jan) —— — 941
Brandſteed, State in Friesl. 942
Brandvlotten, wat bet. ib.
Brandwijk, Amb. Heerl. ib.
Brant, (Gijsbert) 943
Brantgum, Dorp in Friesl. ib.
Brantſenburg, Heerenhuis in Gelderland . ib.
Bras, (...) Zee Kapt. ib.
Braſica, gel. Rotterdammer ib.
Brasſelt, Dorp onder 't Sticht 944
Brasſer, (Joris) Amſteldammer ib.
—— (Govert) Theſaurier ib.
Braunius, (Joh.) Predikant 945
Braij, (Salom. de) Schilder ib.
Brazil, in Zuid-Amerika 946
Breauté, Fransch Edelman 949
Brecht, Dorp in Staats Brab. 952
—— (Anth. van) Lid der Edelen . ib.
—— (Jan van) . ib.
—— (Engelbrecht Proosten) Echtgen. van Burgemeeſter P. Kies . ib.
Breda, (Baronnie van) enz. 954
—— (Kasteel van) 957
—— (Stadt van) . 962
—— (Gerardus van) 978
—— (Pieter van) ib.
Brede, Dorp in Groningerl. 979
Bredenbach, (Thielem. van) ib.
Brederode, (Baljuwſ. van) ib.
—— (Huis van) 982
—— (Hof van) 983

bl.

Brederode, (Geſlacht van) 984
—— (Sfried van) 986
—— (Dirk van) ib.
—— (Willem) 987
—— (Dirk de II. van) ib.
—— (Willem de II. van) ib.
—— (Floris van) ib.
—— (Willem de III. van) ib.
—— (Dirk de III. van) ib.
—— (Alphert van) 988
—— (Willem de IV. van) ib.
—— (Dirk de IV. van) 989
—— (Willem de V. van) 990
—— (Dirk de V. van) ib.
—— (Reinout van) 991
—— (Jan van) 992
—— (Walraven van) 993
—— (Reinout de II. v.) 995
—— (Gijsbert van) 998
—— (Walr. de II. van) 1001
—— (Frank van) 1003
—— (Rein. de III. van) 1005
—— (Hendrik van) 1009
—— (Rein. de IV. van) 1017
—— (Walr. de III. van) 1020
—— (Jan Wolfert v.) 1021
—— (Hendrik van) 1023
—— (Walraven van) 1024
—— (latere Nakomelingen van) . ib.
—— (Piet. Cornelisz. v.) 1040
—— (Lancelot van) ib.
—— (Nicolaas van) ib.
Bredero, (Gerbrand Adriaansz.) Dichter ib.
Breemen, (Dirk van) 1041
Breen, buurt in het Land van Overmaas 1042
Breeveld, diſtrict onder Woerden . ib.
Breezand . ib.
Bregge, (Ter) buurt onder Rotterdam . ib.
Brehil; zie Briel.

bl.
Brenius, (Dan. de) Remonſtrant . 1043
Bres, (Guido de) Theolog. ib.
Breſille (F.) Lid der Edelen 1044
Breskens, Dorp in Vlaander. ib.
Breton, Lid der Edelen ib.
Breugel, Dorp in Braband ib.
——— (Corn.) Amſteld. ib.
——— (Johan) Schilder, 1045
Breukeland, (Jac. v.) Pred. ib.
Breukelen, voorn. Dorp ib.
Breukelerveen, Dorp in het Sticht . 1047
Breukelerwaard, Ambachtsheerlijkheid . ib.
Brij, Dorp in Gelderland ib.
Brildorp, Ambachtsheerlijkheid in Zeeland 1048
Briel, (de) Stad in 't Land van Voorne . ib.
Brielen, Heerenhuis in Gelderland . 1056
Brielſche Nieuwland, Dorp in Gelderland . 1057
Brienen, (Abraham van) Roomsch Godgeleerde ib.
Brieskerke, Dorp in Zeeland ib.
Briganticus, (Julius) Batavier ib.
Brigdamme, Dorp in Zeel. ib.
Bril, (Jacob) Leidenaar 1058
Brioio, een Kaninefaat 1059
Brink, (den) Huis in Gelderl. ib.
— (Hendrik) Predikant ib.
Britten, (Huis te) . ib.
Britzenburg, Kast. in Friesl. 1068
Britzum, Dorp in Friesl. 1069
Britzwerdt . ib.
Brixius, (Benedictus) 1070
Broek, (Huis te) ib.
—— (Jan) Valentijnsz. Amſteldammer 1071
—— Dorp in Waterland 1073
—— verdronken Dorp in Zeeland . 1076
bl.
Broek, Dorp in Friesland 1076
—— Heerl. in St. Braband ib.
—— op Langendijk ib.
—— (Groote-) zie Grootebroek.
—— (Lutje-) zie Lutjebr.
—— (Wester-) Dorpen in Groningen 1077
—— (Den) in de Zuidhollandſche Waard ib.
—— (de Hooge Heerlijkh.) ib.
—— voornaam Dorp in de Oldampten . ib.
Broekbergen, Landhoeve in 't Sticht . ib.
Broekelaar, (Gerrit) 1078
Broekerhaven, buurt bij Bovenkarſpel . ib.
Broekmeer . ib.
Broekeroort . ib.
Broekhoven, Jacob van) een der Rechters van Oldenbarneveld . ib.
Broekhuizen, Polder onder Moorddrecht 1479
—— Hofſt. in 't Sticht ib.
—— Heerl. in Gelderl. ib.
—— (Hendrik van) ib.
—— Geſl. in Gederl. 1080
—— (Dan. v.) Gouwen. 1081
—— (Joh. v.) Dichter. ib.
Broekſterhuizen, Landhoeve in Friesland 1084
Broersma, Hofſtede in Friesl. ib.
—— (Wigbold van) Commandant van Coev. ib.
Brokope, Dorp in Friesl. 1085
Brommelen, Heerlijkheid in 't Land van Overmaas ib.
Brongerga, Dorp ib.
Brongersma, Hofſtede in Friesland . 1086
——— (Titia) Dichteresſe ib.
Bronkhorst, Graafſchap ib.

bl.

Bronkhorst, (Huis te) 1087
——— (Geſlacht van) ib.
——— (Evert van) Prof. 1090
——— (Jan van) Schilder 1091
——— (Joh. van) Schilder ib.
——— (Pieter van) ib.
——— Edelen in Holland ib.
Bronkhorsten en Heekerens 1093
Brouerius van Nidek, (Daniël) . 1094
——— ——— (Abrah.) 1096
——— ——— (Mattheus ib.
——— ——— (Mr. Matt. ib.
Brouwer, (Jac Dirksz.) 1099
——— (Hendrik) 1100
——— (....) Schilder 1101
——— (Bastiaan) ib.
Brouwershaven, Stad in Zeel. ib.
——— (Pieter van) 1104
Bruchem en Kerkwijk, twee Dorpen in de Bommelelwaard. . ib.
Bruckters . ib.
Bruelis, Slot in Zeel. 1105
Brugdijk, Huis in de Overbetuwe . ib.
Brugge, Stad in Vlaanderen ib.
Bruggeſchans, in de provincie Groninger . 1107
Brugman, (Jan) . ib.
Bruheze, (Johannes) ib.
—— Adel. Huis in Brab. 1108
Brumnen, Dorp op de Veluwe ib.
Brumpt, een gehucht ib.
Brumshuis, een Heerenhuis ib.
Brun, (Anthonij) . ib.
Brune (Johan de) Rechtsgel. 1109
Bruin, (Florent. de) Pred. ib.
—— (Johan de) . ib.
—— (Klaas) Dichter ib.
—— (Kornelis de) ib.
Bruinings, (Nicolaas) 1110
Bruinink, (Albert) 1112
Bruinvisch, (Martinus) ib.

bl.

Bruinvisch, (Adriaan) 1112
Bruitsma, (Regnerus) ib.
Brunechilde . ib.
Bruyn, (Gualtherus) 1116
—— (Franco) . ib.
—— (A. de) Zee Kapitein ib.
Bruneſius, (Ludolphus) 1130
——— (Gerard) . ib.
Bruno, Broeder van Friſo ib.
—— Abt van Egmond ib.
Brunsberg, (Slot) . ib.
Brunſelle, (Conſtantijn de) Lid der Edelen . 1131
Brunswijk Wollenbuttel; zie Lodewijk, Hertog enz.
Bruſſel, Stad in Oostenrijks Braband . ib.
Bruynisſe, Heerl in Duivel. 1133
— Dorp in Zeeland 1134
Bruijst, Heerlijkheid in het Land van Overmaas 1135
Brijdorpe; zie Bridorp.
Buat, (Henry de Flury de Coulon, Heer van)
Bucerus, (Gerſon, een Veerenaar . . 1138
Buchelius, (Arnoldus) ib.
Buchorst; zie Boekhorst.
Bucquoi, (de Graaf) 1139
——— (J.) . ib.
Budel, Dorp in de Meijerij ib.
Buer; zie Boer.
Buerom; zie Burum.
Beuſichem, of Boeſichem.
Buik, (Joost) . ib.
Buikſloot, Waterl. Dorp 1143
Buikſlootermeer . 1144
Buis, (Mr. Paulus) ib.
— (Paulus) of Buſius 1146
Buiskes, (Pieter Luitgesz.) ib.
Buitenkerk, buurt onder Diemen . 1149
Buitenvelderſche Polder (de) ib.
Buitepost en Lutkepost 1150

bi.
Bulgerstein, Kasteel 1150
Bulkenstein, Adelijk Huis ib.
Bullewijk, buurt onder Ouderkerk . ib.
Bullois, Heerlijkheid ib.
Bunde Dorp in Overmaas 1151
Bundels, wat. bet. ib.
Bunnik en Vechten, Ambachtsheerlijkheid ib.
——— (Jan van) 1152
Bunschoten, Heerlijkheid ib.
——— Dorp . ib.
Burch, (van der) geslacht 1153
Burdiep . ib.
Burg, of ter Burg, Steedje aan den IJssel . 1154
——— (de) of Hooge Burgt ib.
——— Hofstede onder Delft . 1155
——— Dorp in Zeeland ib.
——— te Nijmegen 1156
——— op Texel . ib.
——— bij Voorburg 1157
——— te Leiden . ib.
——— Groningen 1159
——— zie Vredenburg ib.
——— versch. van dien naam ib.
——— (Albert Coenraad) ib.
Burgemeesters . 1160
Burgersdijk, (Franco) Prof. 1161
Burggraaf van Nijmegen ib.
——— (Daniël) . ib.
Burggraaven . 1162
——— van Gent 1163
——— van Zeeland 1164
Burgt, (Adriaan van der) ib.
— (Lambertus van der)
— (Gerard) . 1165
Burgharen; zie Haten
Burghorn, Dorp in Noordholland . ib.

bi.
Burginatium, wat daar door verstaan word . 1166
Burgtsweer; zie Borgsweer.
Burgundiers . ib.
Burgwert, Dorp in Friesl. ib.
Burman, (Françiscus) 1169
——— (Françiscus) ib.
Burmania, (Geslacht van) 1170
——— (Gemma van) 1171
——— (Upco van) 1172
——— Staten in Friesland ib.
——— Slot . ib.
Burs, (Egidius) . 1173
Busæus, (Johannes) ib.
Busbekius, (Aug. Giselinus) ib.
Busch; zie Etershem.
Bussem, Dorp in Gelderland ib.
Butkens . 1174
Buttinga, Landsh. in Friesl. ib.
Buttingen, Heerl. in Zeeland ib.
Buuren, Stedeken, enz. ib.
Buurenmalsem, Dorp 1176
Buwe, Klooster in Friesland ib.
Buwma, Stete in Friesland ib.
——— (Hitze) of Buma, Lid der Edelen . ib.
Buys, (Willem) 1177
Buysen, (Antonius) 1181
Buitenheining . ib.
Byland, (Huis te) . ib.
——— aanzienlijk Geslacht ib.
Bylemerbroek . ib.
Bylemermeer . 1182
Byma, ('t Huis) in Gron. 1183
Bynæus, (Anthonius) ib.
Bynkershoek, (Corn. van) 1184
Bysfel, ('t Huis) op de Vel. 1185
Bysfum, buurt in Groning. ib.
Bystein, Adelijk Huis ib.
Bysterus (Sim. Luc.) Pred. ib.
Bysterveld, Kasteel in Staats-Braband . 1186